

3. H. c
Diddanwch Teuluaidd;

Y LLYFR CYNTAF:

Yn cynnwys

G W A I T H

Y

Parchedig Mr. GORONWY OWEN,
LEWIS MORRIS, Esq;

A

Mr. HUW HUWS, &c.

BEIRDD *Mon* Mam-Gymru,

Ac Aelodau o GYMDEITHAS y
CYMMRODORION.

K

O Gasgliad Huw JONES, o *Langwm*, C.C.C.

LLUNDAIN:

Argraphwyd gan WILIAM ROBERTS, Printiwr y
GYMDEITHAS. M.DCC.LXIII.

[Pris Deunaw yn rhydd, a Deufwllt yn rhwym.]

®

ns

Uddanach Telloidid

Y LLYN CYRAT

In cyrwy

G W A I T H

Parthid 11 Goronwy Owen

Lewis Beorir Eip

Mr How Huw Eip

Perid Mr Mann-Cyrus

Mr Robert O Gwynedd

CYMRUODORION

O Gwynedd How Jones of Llanwrnog, C.C.

37.
21.
9 27

A T Y

Parchedig a'r Urddasol Bendefig,

WILIAM FYCHAN, Esq;

**O Gors-y-Gedol a Nannau, yn
Sir Feirionydd; Seneddwr, Ar-
glwydd Raglaw 'r Brenhin, a
Cheidwad y Rholau, dros y
Wlad honno; a Phenllywydd
y CYMMRODORION yn Llundain.**

ANRHYDEDDUS SYR,

MI ryfygais gyflwyno 'r Llyfran bach
bwn dan eich Nodded, nid o ran
dim godidowgrwydd sydd ynos fy bun, am
gasglu yngbyd y Camiadau sydd ynddo; ond
o ran na adwaenwn i neb ond y chwiri oedd
deilwng i fod yn Gyfgod ac yn Nodded i'r
cyfryw Orchwyl, er lleied yw: canys Pwy
sydd

CYFLWYNIAD.

sydd fwy cydnabyddus yng Ngwaitb yr hen Feirdd, ac a ddicbon ganfod perfffeithbrwydd y rhai newydd? Pwy sydd mor groesawgar i dderbyn Bardd yn ei Dy, ac i'w goled a'i ganmol, os baeddai? Pwy ond chwychwi a fedr droi Caniadau ein Beirdd i ieithoedd eraill, fel yr edrychont cystal neu well nag yn eu Hiaith ei hunan? Pwy sydd well gantbo-weled rhyw Brydydd llwyd fal fi, a chwerrach o hen Lysr Cywyddau ac Awdlau dan ei gesail, yn dysod i'w Dy, nâ gweled Arglwydd anlytbbrenog yn disgleirio mewn Aur a Meini gwerthfawr? Pwy ond y chwwi, medd parwb a'ch edwyn; a pha Wlad yng Nghymru mor rywiog a naturiol i gadw i fynu Ddefodau ac Arferion yr hen Frutaniaid, a'r Fro o amgylch Cors-y-gedol a Nannau? Ac yn ddiweddaf, gan mai chwwi yw Penllywydd y Cymmrodorion, At bwy mae gymwysaf imi gyflwyno Gwaitb Aelodau'r Gymdeithas ond attoch chwwi? Cymerwch ef, gan bynny, dan eich Nodded, a gwelwch yn dda esgusodi byfdra

Eich Gofyngeddias ac

Ufuddaf Wafanaethwr,

HUW JONES, o Langwm.

Llundain,
Mebefn 24, 1763.

T O

WILLIAM PARRY, *Esq*;

*Deputy-Comptroler of His Majesty's MINT
in the Tower of LONDON,*

A N D

Secretary to the CYMMRODORION Society.

S I R,

THE Book that comes to you along with this, to be presented to the Society, was lately put into my Hands by the Editor, *Hugh Jones*; who took the pains to make the Collection, and has been at the Expence of printing it for his own benefit. He owned himself incapable of writing an *English* Preface to it, and therefore desired me to do that office for him. And as many of his Subscribers understand both Languages, he apprehended that the Book would be more general, if the Introduction was wrote in *English*, though he is no great Admirer of the Language: And seeing that the Writers of the Pieces it contains, are of the *Cymmrodorion* Society, as well as the Printer and Publisher, I thought a Letter to you, giving an Account of the Work, might stand very well instead of the usual flourish of a Preface; for the Book entirely belongs to your Society. And as I have the Honour of being a Member, I hope I shall not be censured in giving my

Opinion thereof, in compliance with his Request.

He owns, that some things therein contained, are published without Leave of the Authors; but hopes to be forgiven, as he had no intention thereby of hurting any Man; but to do himself Service, and help the Sale of his Book. Those Pieces, as well as the rest, being to be met with in private hands in Manuscript all over the Country. As the Authors are still living, one in *North America*, and the others in *Wales*, we may conclude, that their Compositions come to us more correct than those of former Ages, or of the Ancients, that must have unavoidably suffered by bad Transcribers: And I believe that few Books have appeared so free from typographical Errors in our Language: Let the Poetry answer for itself.

The Editor, being an Itinerary *Bard*, in the manner of the Ancients, hath given me leave to tell his Readers, that he pretends to neither Learning nor Languages; he despises them all, except his own; as the chief *Greek* Poets did, calling other Languages *barbarous*. He can hardly be persuaded, that the *English* or *French* Nations have any thing that may be properly called Poetry; such is man's partiality towards his own Country and People.

This Publication of Poems, the production of our own Times, will shew the absurdity of a prevailing Notion, That the ancient *British* Language is on the decline; and that the *English* tongue doth so gain ground daily in *Wales*, that, in a few Years, there will be no remains of the former on the face of the Earth; whereas, on the contrary, it will demonstrate that few Ages have produced such Knowledge in the Essentials of the *British* Poetry as our own; and the constant Increase of *Welsh* Readers and Authors, is a certain proof of the flourishing state of the Language.

It may not be improper to introduce this Work in *English*, for the Encouragement of *Englishmen*, or others, who may be inclined to dip into this curious ancient Language: the principal remains of the *Celtic* Tongue, which made formerly so great a Figure in the World, and was the ground and foundation, even of the School Languages; as has been sufficiently proved by *Pexron*, and other learned Men. And I believe my Readers will agree with me, that Notes and Observations on the *British* Poetry, are more natural and clear, when wrote in a different Language, than in our own, and are easier understood; for otherwise it is but explaining one difficulty by another. If I have the Opinion of Men of Sense and Learning of my side, I value not what the rest say.

The mere *Welsh* Reader, out of a partiality to his dear Mother Tongue, of which he is so extream fond, will make objections to this mixture; and will say, that it is the direct road to introduce strange Words into the ancient and uncorrupted *Cambro-british* Dialect: But to an impartial Person it appears, that the more Languages a Man is Master of, the more capable he is of comparing his own with others, and so distinguish which has the greatest Right to any Word in question.

For Example; among *several others*, they have a local *Welsh* Word *Barlys* in *South Wales*, for the Grain which in *English* is called *Barley*. The *English* Nation know no Etymology of the word *barley*, not so much as a guess from whence it might be derived: In *Northwales* they don't use the word *barlys*, but they make a distinction there between *bearbarley* (called in *Ireland* and the North of England *big*) and the large grain'd *barley*. The first they call *baidd collog*, as if they would say *bearded barley*: This has four Rows of grain on the stem; the other they call *baidd merlys*; this has but two rows, and the blade is thin, is a nicer grain,

grain, and requires a better cultivated ground than the other. The *Northwales-men*, in general, know no Etymology of the word *merlys* or, as some pronounce it, *merlas*; but sneer at the *Southwales-men* for making use of a bastard *English* word *barlys*, as they suppose it to be.

Now, in order to explain this matter, please to observe, that, in *Southwales*, they have no other *Welsh* name for the large grained barley, but *barlys*; when, at the same time, the *bearbarley* is, by them, called *baidd*, being used to make malt, and the *barlys* to make bread. Cannot any body see, with half an eye, that the word *barlys* should be wrote *baralys*, or *bar'lys*, or *llys y bara*, *llysiaw'r bara*, (literally the *bread-plant*) which signifies *bread-corn*; which, for the ease of its raising, was naturally the grain used for Bread, by the original Planters among the *Britains*; and Barley-bread is, to this Day, the common household Bread of *Anglesey*, *Penbrokeshire*, and some other Corn Countries of *Wales*. *Potten Farlys*, in *Cardiganshire*, is the name of a kind of Pudding made of Barley-flour.

The *English* Tongue is far more indebted to the ancient Language of *Britain*, now spoken in *Wales*, than is generally imagined. Shallow dabblers in Etymology run with the stream, and attribute every word that sounds like *English*, to be a Corruption, or borrowed from that Language; which, if some Care be not taken to distinguish them, will be a means to create, in time, a Confusion of Languages, like that of *Babel*. I am far from claiming all the Words from *Latin*, *Greek*, and *German*, which *Mons. Pexron* is willing to give us; but shall be contented with such as prove themselves to be ours from very ancient times; and which, from their very nature and composition, shew themselves to be such. For Example,

Can any body doubt but that the *English* word *Denizen*, (a *Foreigner* made free,) is taken from the *British* *Dinaswr*, or *Dinesydd*? a *Citizen*. Is

Is it not plain, that the word *dainty*, is derived from *dant*, a tooth? pl. *daint*. Who cannot see that, to *darn*, with a needle and thread, be not borrowed from the British *darn*, a piece, *darnio*, to piece, &c?

Who can be so hardy as to deny, that the word *Garter* (that Great Mark of Honour) is derived from the British *Gardys*, signifying the same thing; and *that* from *Garr*, the *Ham*, as if one would say *Ham-ties*? I might enumerate abundance of such *English* words, which prove themselves to be old *British*; but that it is beyond the scope of a Letter.

It may not be disagreeable to some Readers, to have a short Account of our *British* Poetry, the Subject of this small Treatise.

The most ancient kind of Poetry, according to the Opinion of learned Men, and the thing bespeaks itself, was Song-writing, (Hymns, Elegies, Pastorals, Love-songs) being implanted in our Nature, and is as old as the World. This is as certain, as that Birds sang upon their first Creation, each kind its own particular Song; and Man, either by the Impulse of Nature, or in Imitation of the Music of Birds, when any Success, or flow of Spirits happened, invented singing. In process of time, Music and Poetry were taken into the Service of Religion; and, among the ancient *Britons*, (a main Branch of the *Celtæ*) the Bards managed a considerable Part of the *Druidical* Religion, who sang their Verses to the Harp. And you know that, in *Homer's* time, singing with the Harp was common among the *Greeks*, as it is now in *Wales*; though at this Day peculiar, perhaps, to our own people.

These are undoubted Marks of Antiquity, retained still in that Corner of *Britain*, *Cambria*; and which the Virtuosi should cultivate, and encourage the Duration of. To explain, in some part, to Strangers, the Nature of this kind of singing,

singing, it is proper to let them know, that when a Company meet over their cups, in those which I call the singing Countries, more particularly *Caernarvonshire* and *Meirionethshire*; the Harper, who commonly attends those Meetings, plays them some of their old Tunes, and they all sing in their turns, each of them the whole length of the Tune.

The Words they sing with the Harp, are not continued Songs, but Stanza's of four Lines generally, six, or eight, or more of which Stanza's, every one sings, according to the length of the Tune, observing Symphonies, &c. according to the Nature of the Music. These Verses are on various Subjects of Love, War, &c. and some of them are supposed to be as old as the *Druidical* times; for the same Verses are remembered in every County in *Wales*, and are common in the Mouths of the Populace, and scarce ever committed to Writing; but retained by Tradition from Father to Son, and sung without any connection or likeness of a Song, being entire Sentences, in the nature of Epigrams.

One kind of these Verses (called, in an old MS. Grammar, *Owdl-gywydd o'r ben Ganiad*) much resembles the Version of the Psalms in *English*, by *Sternhold* and *Hopkins*; but that the second and fourth Lines end with a polysyllable, instead of a monosyllable; and that the end of the first Line rhimes with the resting Place in the second. Thus,

F'Arglwydd Dduw, Pa beth yw hyn?
Ni fedra ond syn feddyllo!
Lle bo Mab yn fwya 'i ferch,
Ni-fyn un Ferch mo hono.

Which should be wrote thus,

F'Arglwydd Dduw, Pa beth yw hyn?
Ni fedra 'nd syn
Feddyllo!

Lle

Lle bo Mab yn fwyd 'i ferch,
Ni fyn un Ferch
Mo hono.

Another kind is two Couplets of eight syllables each; this, and the former, are the kinds most common of all Verses sung to the Harp; and this may be applied to any Tune, either in triple or common time:

Blodeu'r Flwyddyn yw f'Anwyllyd;
Ebrill, Mai, Mebefin, hefyd;
Llewyrch Haul yn t'wynnu ar Gyfgod,
A Gwenithen y Genethod.

Thus *Englished*, and versified by a young Lady of *Anglesey*:

My Love's the Blossom of the Year,
The Summer Months in her appear;
The Shade enlightens as she passes,
She is the Gem of charming Lasses.

But this *English* Translation comes far short of the Original; for the Words, Summer Months, instead of enumerating *April, May, and June*, do not express the Youth and Maturity of his Beloved; nor doth the Epithet, *Gem*, carry the Idea of *Gwenithen* [a grain of Wheat] in the Original, as it exceeds all other Grain, which Expression cannot be translated.

There is also another kind of Stanza, which is composed of two Couplets of eleven Syllables each, common enough in this way of singing; ending with monosyllables, thus:

Yn hen ac yn ieuangc, yn gall ac yn ffol,
Y Merched fy'n gwra, a minnau ar yr ol;
Pam y mae'r Meibion i'm gweled mor wael,
A minnau cyn laned a Merched fy'n cael?

Triban, or *Penill Triban*, [*i. e.* a Triplet] seems to be the most ancient of any of these singing Verses; as our *Englyn Milwr*, a Triplet, is the first

first in the Heroic way. The *Triban* consists of a Couplet in Rime of seven Syllables each, and a third line of fourteen syllables, rhiming with the same; but the eleventh syllable (of these fourteen) riming also with the resting place in the seventh. Thus,

Tebyg wy' i'r Aderyn,
Ni hau, ni fed, un gronyn;
Niwna dd'ioni yn y byd, ond Canu hŷd y flwyddyn.

It is urged, in favour of Blank verse, and of the *Greek* and *Latin* Poetry, that Rime is a late Invention of the Poets, even as late as the Institution of *Monks*, and is only used among barbarous Nations. It may be so in Heroic poetry, which was not sung with Music; but by no means in Songs sung with Instruments: For Poetry, in that case, would, to a vulgar Ear, have no mark to distinguish it from Prose.

This was certainly the Origin of Poetry among the *Celts*; but, in process of time, after the *Roman* Conquest, we, in some measure, imitated those great People in our Poetry, and bound our selves with Grammatical Rules: The most ancient of which Verses, they called *Englyn Milwr*, i. e. the Warriors Verse; a Triplet Stanza.

Quere, Whether the War-song of the *North-Americans* be of this stamp? And also, Whether some, if not several, of the Songs of *Solomon* were not in Triplets? Particularly, the Book of *Job*, if it was (as some learned Men think) one of them.

Curiosity, and a Pride of excelling the Vulgar, brought our Grammarians and Poets to invent Rules and Fetters, which a Man of ordinary natural parts could not possibly investigate; and a Poet, strictly adhering to those Rules, is so curbed, that he looks like a Hog in Armour; and though, in the Preservation of the Language, those Fetters have their great Use; yet it is plain, they have very much cramped and lamed our Geniuses; for a Writer, that

that follows them, must have parts above the common course of Nature, to shine at all as a Poet.

But let it be observed, that these cruel Chains were not made use of by our Poets till after the *Norman Conquest*; and let the Reader take notice, that, what I mark out above, as the first traces in Poetry among the *Celts*, is but like the first attempt of the flying of young Birds in the Nest; and will hardly bear any comparison with those curious Works which we possess of the ancient Poets; commencing soon after the *Romans* left us, in the beginning of the Fifth Century; which are now, and have been always held in the highest Veneration throughout *Wales*; and which the learned Bishop *Nicholson*, in his *English Historical Library*, calls "Venerable Remains of Antiquity." This kind of Heroic Poetry hath continued, in tolerable Purity, down to the Time of Queen *Elizabeth*, when it took a Nap; and now, after Two hundred Years, begins to awake; as will appear by this Collection.

The chief of the ancient *British* Poets, whose Works have been partly preserved to this Day, in Manuscripts, in the Libraries of the Curious, are: *Aneurin Wawdrydd*, *Taliesin*, *Elywarch ben*, *Myrddin wyllt*, *Meilir Brydydd*, *Gwalchmai ap Meilir*, *Howel ap Owain Gwynedd*, *Cynddelw Brydydd mawr*, *Owein Cyfeiliog*, Prince of *Powys*; *David ap Gwilym*, *Iolo goch*, &c. &c.

Song-writing, on account of the Variety of the Music to which it was set, was of a far more fluctuating Nature, than those artificial Pieces; and as the Subject in Songs and Ballads, was generally more trivial and light, than regular Poems; it is no wonder we have so few things retained, and remaining in *Wales* in that kind of loose Writing, till the last Age produced one *Hugh Morris*, of *Llanfilin* in *Denbighshire*, as a surprising Comet that appear'd, after a Revolution of three hundred years. *David ap Gwilym*, about the Year 1400, was, in Heroics, such another as *Hugh Morris*, in 1700,

was in Song-writing; both abounding with pure Nature, and seemingly not under any Obligation to Art; but their great Art was concealing of Art.

After all that is said here, I cannot help thinking of an ill-natured Expression of a surly old Acquaintance of mine, who hath no Taste to this kind of Entertainment; That a Poet and a Dancing-master, much resemble one another; One makes Words dance to Music, to please the Ear; and the other teaches the human Species to trot about, to please the Eye. But the *Wise Man* says, there is a Time for all these things; and happy is the Man who can apply it with Discretion.

I am Yours, &c.

Henwau Cynorthwywyr y Llyfr hwn.

Eglurbad o'r Llythyrenau fydd yn Niwedd pob Llinell.

*A Aberteifi. B Brecheiniog. C Caernarfon.
Ca Caerfyrddin. D Dinbych. Ff Fflint.
L Llundain. M Mon. Me Meirion. Mo
Morganwg. P Penfro. T Trefaldwyn.
Ll Llyfrau.*

A

Nicholas Aughton, Crydd, *M*
William Abraham, Llanferas, *Ff*

B

Rev. John Bulkeley, Dronwy, *M*
William Brown, Llan Nefydd, Uchelwr, *D*
William Brown, Llanerch y medd, *M*
John Beaver, Aberffraw, *M*

Thomas

Thomas Blackwel, Mwyngloddwr, *Ff*
Thomas Blackwall, Llwyn Meredith, *A*
John Bradford, Bardd, *Mo.*
Robert Bulkeley, Llanynghedl, *M*

C

Robert Conway, Bardd, *L*
Wiliam Cadwaladr, Fleetstreet, *L*
Wiliam Cadwaladr, Caer Drewidion, *D*
Rev. Robert Conway, A. M: Person Trefriw, *C*
Richard Coetmor, Trewern, Uchelwr, *D*
John Clubb, Whitford, Hetiwr, *Ff.*
Cymdeithas y Cymmrodorion, 50 Ll

D

Griffith Davies, Esq; Cynnullwr y Dollfa, *P*
David Davies, Pen y Bont, Esq; *Me 2 Ll*
Hugh Davies, Ty Ucha, Llandrillo, Uchelwr, *Al*
Rev. George Davies, Halkin, *Ff*
Rev. David Davies, Person Llanfyllin, *T.*
Evan Davies, Cae Pant, Uchelwr, *Me*
Hugh Davies, Beaumares, Uchelwr, *M*
Rowland Davies, Llanfwrog, *M*
Robert Davies, Llanrhaiadr, Clochydd, *D*
John Davies, Baronhill, *M*
John Davies, Cloth-fair, Gwerthwr Cwrw, *L*
Jane Davies, College hill, *L*
Morys Davies, Llan y Mowddy, *Me*
Evan Davies, Llan y Mowddy, *Me*
Hugh Davies, Tref y Castell, Uchelwr, *M*
Thomas Davies, Frogwy, Melinydd, *M*
Owen Davies, Caer Gybi, *M 2 Ll*
Thomas Davies, Llanhasa, *Ff*
John Davies, Ty Llwyd, *Me*
Robert Davies, Brithdir, *D*
Owen Davies, Aberffraw, *M*
Robert Davies, Tybaco werthwr, *L*
Wiliam Davies, Pen y Lan, *Me*
David Davies, Miles lane, *L*
David Davies, West Smithfield, *L*
Owen Davies, Feathers, Dock head, *L.*
Thomas Davies, Bread street, *L*

b 2

Robert

Robert Daniel, Gwerthwr Cwrw, *D*
 John Davies, Siamber wen, Llanelidan, *D*
 Griffith Davies, Llanwddun, *T*
 William Davies, Thames street, *L*
 Richard Davies, Llanfachreth, *M*
 William Davies, Llafurwr, *M*
 John Daniel, Strand, *L*

E

John Edwards, Esq; Glyn, *D*
 Timothy Edwards, Esq; *L*
 Thomas Evans, Esq; Inner Temple, *L*
 Rev. John Evans, Cowley street, *L*
 Rev. Edw. Edwards, D. D. *Me*
 Rev. Tho. Ellis, B. D. Person Nutfield, *Surry, 2 L*
 Rev. Evan Evans, Bardd ac Offeiriad, *D*
 Rev. William Evans, B. A. Person Llangar, *Me.*
 Edward Edwards, Bardd, All Souls Coll. Oxon. *Ff*
 Rev. John Edwards, Vicar of Combe. *6 Ll*
 Edward Edwards, Cadpen Llong, *L*
 Thomas Evans, Long-Acre, Aurddeilydd, *L*
 Robert Evans, Llanerch y medd, *M*
 Thomas Evans, Llanerch y medd, *M*
 Michael Evans, Llanerch y medd, Siadellwr, *M*
 Thomas Edwards, Bangor, Gwerthwr Cwrw, *C*
 William Evans, Rhos fynych, *C*
 Peter Edwards, Ruthyn, Rhwymwr Llyfrau, *D*
 Hugh Edwards, Plas Nantglyn, Uchelwr, *D*
 Edward Evans, Bardd a Goruwchwyliwr, *D*
 Cadwaladr Evans, Ucheldre, *Me*
 John Evans, Llan Armon yn iâl, Clochydd, *D*
 Griffith Edwards, Cornwall, *D*
 William Elias, Plas yn y Glyn, Crydd, *M 2 Ll*
 John Elias, Plas yn y Glyn, *M*
 William Elias, ieuangaf, ditto *M*
 Thomas Edwards, Dinbych, Barcer, *D*
 John Edwards, Golygwr y Dollfa, *D*
 Robert Edwards, Llan Nefydd, Gof, *D*
 John Edwards, Clocaenog, *D*
 David Edwards, Llan Nefydd, *D*
 William Edward, ditto, *D*
 Sydney Edwards, Diferwr, *L*

Thomas

Thomas Edwards, Cadeiriwr, *L*
Henry Evans, Bodorgan, *M*
Richard Edward, Clorach, *M*
John Edwyrds, Taldwr, *M*
John Edwards, Llangoed, *M*
Robert Edwards, Llanerch y medd, *M*
Robert Edwards, Coed Goleu, *M*
John Evans, Llanerch y medd, *M*
John Edwards, Llanynghenedl, *M*
Emm. Evans, Trawsfynydd, *Me*
Robert Edwards, Bala, *Me*
William Evans, Llanddeiniel, *M*
William Evans, Caer Gybi, *M*
Robert Evans, Beaumares Clochydd, *M*
John Edwards, ditto *M*
John Eynon, Gray's-Inn lane, Trwfiwr Crwyn, *L*
Robert Edward, Gwyddgrug, *D*
Robert Evans, Tai mawr, *D*
John Evans, Bucklersbury, *L*
Evan Elis, St. Martin's le Grand, *B*
Edward Edwards, Bodlywydd, *D*
Robert Evans, Old Fish street, *L*
Evan Evans, Long Acre, *L*
George Edwards, Scotland yard, *L*
John Evans, Drury lane,
Griffith Elis, Fenchurch street *L*,
John Evans, Fleet street, *L*
John Evans, Snow hill, *L*
John Evans, Goodman's fields, *L*
Hugh Edmwnt, Llanllibio, *M*
Thomas Evans, High street, Sebonydd, *L*
Thomas Edwards, Nant, Bardd, 2 *Ll D*
Thomas Evans, Llangadfan, *T*
Edward Evans, Glanbrogan, *T*
John Edwards, Llan Armon, D. C. *D*
John Edwards, Llanfihangel, Saer Coed, *D*
Jonathan Edwards, Llanferas, *Ff*
Owen Evans, Penrhos Cybi, *M*
John Evans, Llangadfan, *T*
Foulk Edwards, Llanrhaidr, *D*
Griffith Evans, Cwm yr Afon, Bonheddig, *Me*

Robert Evans, Strand, *L*
 Richard Evans, Penbryn, *A*
 Robert Elis, Caer Drewidion, *D*
 Thomas Edward, Strand, Cerfiwr, *L*

F

Edward Foulks, Bryn Llanhasa, *Ff. 4 Ll*
 John Foulks, Friday street, *L 2 Ll*
 Robert Foulks, Llanfwrog, *D*
 Edward Feawder, Llanfihangel, *T*

G

Rev. William Griffith, Person Rhoscolyn, *M*
 William Griffith, Rhedynog felen, *C*
 William Griffith, Baronhill, Telyniôr, *M*
 Evan Griffith, Llanarmon yn Ial, *D*
 Mari Griffith, Gwyddgrug, *Ff*
 Mr. Griffin, Commoner St. Edmund's Hall, Oxon.
 Richard Griffith, Fleet street, Tybaccydd, *L 2 Ll*
 Evan Griffith, Watling street, *L*
 Richard Griffith, Spittal fields, *L*
 William Gough, Llanynghenedl Clochydd, *M*
 Owen Griffith, Llangadwaladr Cerig Dwr, *M*
 William Griffith, Penbryn *A*
 John Griffith, Red Bull yard, *L*
 Martha Glyn, Llanerch y medd, *M*

H

Hugh Hughes, Plas Rhoscolyn, Esq; *M 4 Ll*
 Owen Holland, Conway, Esq; *C*
 Joseph Harris, Esq; Prawfwr Bath y Brenin, *L*
 Rice Hughes, Mallwyd, Cyfreithiwr, *M*
 Hugh Hughes, Llwydiarth Esgob, Bardd, *M*
 Robert Hughes, Ceint Bach, Bardd *M*
 Griffith Hughes, Bryn Defaid, *C*
 John Hughes, Cae Adda, *M*
 Thomas Hughes, St. George, *D*
 John Humphreys, Faenol bach, *D*
 Hugh Hughes, Rhyd-yr Arian, *M*
 Robert Humphreys, Crydd, *C*
 Owen Hughes, Moelfre, *M*
 Rice Hughes, Coedane, *M*
 Richard Hughes, Rhodygeidio, *M*
 Richard Hughes, Talar Gam, *M*
 Lewis Hughes, Llanllibio, *M*

Abra-

Abraham Hughes, Llanerch y medd, *M*
Edward Hughes, Whitford, *Ff*
Richard Hughes, Bodedeyrn, *M*
David Hughes, Trefafeth, *M*
Edward Hughes, Llanddoged, *D*
Robert Hughes, Cemlyn, *M*
John Humphreys, Gwyddgrug, Cyfylltwr Coed, *Ff*
George Hughes, Llwyn Ifor, Bonheddig, *Ff*
Michael Hughes, Picton, *Ff*
Mari Hughes, Picton, *Ff*
John Humphreys, Llangwm, Cyfylltwr Coed, *D*
Cadwaladr Hughes, Caer y Drewidion, *D*
Evan Hughes, Lloergyneu, Crydd, *Me*
Foulk Hughes, Hog lane, Darllawydd, *L*
Joseph Hughes, Edgeiflog, *Ff*
Richard Hughes, Elandrillo'n Rhos, *C*
Robert Hughes, York street, *L*
Edward Hughes, Nant y Cyrtiau, *Me*
Edward Humphreys, Stony street, *L*
Thomas Hughes, Tower street, *L*
Cattrin Hughes, Eglwys fach, *D*
Thomas Hughes, Friday street, *L*
Humphrey Hughes, Uchelwr, Long ditch, *L*
Edward Hughes, Watling street, *L*
William Hughes, Newgate street, *L*
Roger Hughes, Piccadilly, *L*
Elizabeth Hughes, Blackfryars, *L*
David Humphreys, Llanegryn, *Me*
David Humphrey, Borough, *L*
Humphrey Hughes, Charterhouse street, *L*
William Hughes, Llanfair yn neubwll, *C*
Robert Hughes, Garthmeilo, Garddwr, *D*
Middleton Hope, Grey's-Inn lane, Swydd. y Doll. *L*

I

Herbert Jones, Esq; Henllys, *M*
Thomas Jones, Esq; Cowley street, *L*
Rev. John Jones, Pen Anner, Eglwyswr, *D*
Mad. Jones, Plas Derwen, *D 5 L*
Rev. Rowland Johnson, Prebend. Lincoln, *4 L/L*
Rev. Hum. Jones, M. A. Person Llanfaethlu *3 L/M*
Richard

- Richard Jones, Beaumares, Cyfreithiwr, *M*
 Hugh Jones, Llanfihangel, Tre'r Bardd, *M*
 Hugh Jones, Llanynghenedl, *M*
 Hugh Jones, Ty'n Llwyn, *C*
 Rev. Richard Jones, Beaumares, Eglwyswr, *M*
 John Iemwnt, Maes Cadwgan, *C*
 John Jones, Plas Pantwn, Uchelwr, *D*
 John Jones, Gwyddgrug, Gwerthwr Cwrw, *Ff*
 John Jones, Creigiog, *D*
 Mari Jones, Bull, *C*
 Robert Jones, Eglwys fach, *D*
 John Jones, Cefn Ceirch, Uchelwr, *D*
 Robert Jones, Brookhouse, *D*
 Hugh Jones, Llan Nefydd, *D*
 John Jones, Berain, Uchelwr, *D*
 William Jones, Plas Cwtta, *D*
 Peter Jones, St. Asaph, Clochydd, *Ff*
 David Jones, Llanclidan, *D*
 John Jones, Clocaenog, *D*
 William Jones, Llanerch y medd, *M*
 Rowland Jones, ditto, *M*
 William Jones, Bodedeyrn, *M*
 Hugh Jones, Tai Ucha, *M*
 William Jones, Trefdraeth, Crydd, *M*
 William Jones, Fron Ddrain, *M*
 John Jones, Beaumares, *M*
 John Jones, Gareg Lwyd, *M*
 Robert Jones, Pentraeth, Clochydd, *M*
 Hugh Jones, Felindre, Uchelwr, *Me*
 Morgan Jones, Dinas Mowddu, Goruwchwyli, *Me*
 William Jones, Llaneinion Llwyn, *C*
 William Jones, Monachdy, *M*
 Cadwaladr Jacob, Llandwrog, *M*
 William Jones, Llanfair Ynghornwy, *M*
 William Jones, Pwll haelog, *Ff*
 John Jones, Newmarket, Saer Olwyn, *Ff*
 Thomas Jones, Cemlyn, *M*
 Morris Jones, Rhiwlas, *Me*
 Hugh Jones, Parc Pysgodlyn, Goruwchwyliwr, *D*
 Robert Jones, Esgeibion, Cyfylltwr Coed, *D*
 John Jones, Grubstreet, *L*
 Evan Jones, Throgmorton street, *L*

Robert

Robert Jones, Gwernafield, *Ff*
Hugh Jones, Gallt y Grawn, *M*
John Jones, Pater noster row, *L*
John Jones, Lombard street, *L*
David Jones, Great Trinity lane, *L*
Edward Jones, Miles lane, *L*
John Jones, Duck lane, *L*
Edward Jones, Green Dragon court, *L*
Edward Jones, George yard, *L*
Andrew Jones, Swansey Mafnachwr, *2 Ll L*
David Jones, St. John's court, *L*
Thomas Jones, St. Martin's le grand, *L 2 Ll*
Morris Jones, St. Giles, Sebonydd, *L*
Roger Jones, Darllawydd, *L*
Edward Jones, Duke street, *L*
John Jones, Great Trinity lane, Diferwr, *L*
David Jones, Aldgate, *L*
John Jones, Old Fish street, *L*
John Jones, Great Trinity lane, Gwerthwr Caws, *L*
Arthur Jones, Snow hill, *L*
John Jones, Drury lane, *L*
Evan Jones, Crown court, *L*
Edward Jones, Red lion square, *L*
David Jones, Milk street, *L*
Thomas Jones, Ty'n y Graig, Caer Drefidion, *D*
Humphrey Jones, White cross street, *L*
Owen Jones, Whitechapel, *L*
Edward Jones, Fenchurch street, *L*
William Jones, Pater noster row, *L*
John Jones, Brewer street, *L*
John Jones, Whitechapel bar, Diferwr, *L*
Wheldon Jones, Shad Thames, *2 Ll L*
David Jones, Trefriw, Bardd, *C*
William Jones, Maiden lane, *L*
Humphrey Jones Maes Mynan, Cyfreithiwr, *Ff*
Daniel Jones, Brickhil, Gwerthwr Cwrw, *Ff*
Edward Jones, Ruthin, Saer Coed, *D*
Roger Jones, Llan Sant fraid, G. D. *Me*
Rev. Hugh Jones, A. B. Llanrhaidr Mochnant, *D*
Watcyn Jones, ditto, *D*

Morris Jones, Plas yn Ninam, Uchelwr, *Me*
 Hugh Jones, Ffrith fawr, Saer Coed, *D*
 Robert Jones, Corwen, Gwerthwr Cwrw, *Me*
 Cadwaladr Jones, Ffestiniog, Siopwr, *Me*
 Rice Jones, Bread street Diferwr, *L*
 John Jones, Sun, Moorfields, *L*
 Robert Jones, ditto, *L*
 John Jones, ditto, *L*
 William Jones, Tower street, *L*
 William Jones, Bryn y Saeth, *Me*
 Richard Jones, Fenchurch street, *L*
 Philip Jones, Llanarmon yn Iâl, *D*
 William Jones, Gwehydd, *M*
 Thomas Jones, Caernarfon, *C*
 David Jones, Cefn y Coed, *C*
 Robert Jones, Gallt y Grawn, *M*
 Joseph Jones, Pen y Bont, Gwyddgrug, *Ef*

K

Edward Kenric, Turner, *C*
 Richard Kenric, *L*

L

William Lewis, Llanddyfnan, Esq; *M 2 Ll.*
 Lewis Lloyd, Caer Gybi, Cynnullwr y dollfa, *M 2 Ll*
 Mad. Lewis, Llanddyfnan, *M 2 Ll*
 Rev. John Lewis, Person Llangefni, *M*
 Hugh Hughes Lloyd, Gwerclas, Esq; *2 Ll Me*
 William Lloyd, Rhiwacedog, Esq; *Me*
 Thomas Lloyd, Bangor, Canwr Organ, *C*
 Rev. John Lloyd, Bryn Eglwys, A. B. *D*
 Rev. William Lloyd, Person Cowden, *L*
 Rev. John Lloyd, Caerwys, Eglwyswr, *Ff*
 Rev. John Lloyd, Ficar Llanhasa, *Ff*
 Rev. Hedd Lloyd, Person Bodffarri, *Ff*
 Rev. Mr. Langford, Ficar Eglwys fach, *D*
 Rev Griffith Lloyd, Person Llanycil, *Me*
 Evan Lloyd, Maes y Porth, Bonheddig, *M*
 John Lloyd, Criwr, a Gwerthwr Cwrw, *D*
 Samuel Lewis, Mwyngloddwr, *Ff*
 Edward Lloyd, Llanarmon yn Iâl, *D*
 Lewis Lloyd, Caer Drewidion, Clochydd, *D*

Robert

Robert Lloyd, Llwyn, Uchelwr, *D*
Wiliam Lloyd, Penporchell, Uchelwr, *D*
Robert Lloyd, Coed y Daccas, *D*
Owen Lloyd, Llanfihangel, Yfgolydd, *D*
John Lloyd, Ty Brith, Clocaenog, *D*
John Lewis, Llan Badrig, *M*
John Lewis, Cwyrtaï, Abeffraw, *M*
John Lloyd, Pant Howel, Bonheddig, *M*
Owen Lewis, Rhyd y Clafrdy, *M*
Wiliam Lewis, Pen y Cefn, *M*
Wiliam Lewis, Llan Rug, *C*
Wiliam Lloyd, Chester, Gwerthwr Gwin
John Lloyd, Cilcain, *Ff*
Evan Lewis, Salisbury street, Dilladwr, *L*
Hugh Lloyd, Great Trinity lane, Diferwr, *L*
Thomas Lloyd, College hill, *L*
Robert Lloyd, Gloucester street, *L*
Owen Lloyd, Llanfaes, *M*
Catrin Lewis, Caernarfon, *C*
Evan Lloyd, Bala, *Me*
John Lloyd, Hendre Llangwm, Bonheddig, *D*
Gabriel Lloyd, Corwen, Cigydd, *Me*
John Lloyd, Ruthin, Bragwr, *D*
Wiliam Lloyd, Cornhil, Brethynwr, *L*

M

Owen Meyrick, Bodorgan, *E/q*; *M. P. M 10 Ll*
Lewis Morris, Penbryn, *E/q*; Bardd ac Uŷ. Hedd. *A*
Richard Morris, Navy Office, *E/q*; *LL. C. C. L*
Wiliam Morris, Caergybi, Cyfarchwyl doll. *M 2 Ll*
John Myddleton, Gwaenynog, *E/q*; *D*
Wiliam Mostyn, Bryngwyn, *E/q*; *T 2 Ll*
Richard Morris, Rhyd yr Aderyn, Uchelwr, *T 6 Ll*
Hugh Morris, Spring Garden, *L 3 Ll*
Rev. Henry Morris, Person Llanfachreth, *M*
Rev. David Morris, A. M. Person Ffestiniog, *Me*
Rev. Robert Morris, A. B. Llangynhafal, *D*
Rev. Robert Myddleton, Person St. Sior, *D*
Thomas Myddleton, Gwaenynog, Cadpen, *D*
Peter Myddleton, Dinbych, Hetiwr, *D*
Joseph Myddleton, Hog lane, Darllawydd, *L*

Henry

Henry Morris, Tref Afeth, *M*
 Edward Morris, Rhydgroes, *M*
 David Morris, Plas Derwen, *D*
 Peter Morris, Abergeley, *D*
 David Morris, Llangwm, Clochydd, *D*
 Richard Morgan, Craig yr Efail, *Me*
 John Morris, Dolgelley, *Me*
 Cadwaladr Mathew, Cae'r Gors, *C*
 John Michael, Llanfihangel, Ysgolydd, *M*
 Richard Morris, Teiliau Mawr, Ffestiniog, *M*

O

Rev. Henry Owen, M. D. Person St. Olaves, *L*
 Rev. Lewis Owen, Person Llanallgo, *M*
 Rev. Lewis Owen, Llanddyniolen, Eglwyswr, *C*
 Rev. John Owen, Caernarfon, Eglwyswr, *C*
 Rev. Hugh Owen, Llanfihangel Ysceifiog, *M*
 Rev. Lewis Owen, Person Llaneugrad, *M*
 Rev. Nicholas Owen, Llandyfrydog, *M*
 Rev. Thomas Owen, Person Llanarmon, D. C. *D*
 Hugh Owen, Chancery lane, Bonheddig, *L*
 Robert Owen, Pen y Coed, *D*
 Acwil Owen, Amlwch, *M*
 Richard Owen, Conway, Cyfrwywr, *C*
 John Owen, Coed Alen, Goruwchwyliwr, *C*
 James Owen, Dinbych, Cyfreithiwr, *D*
 Edward Owen, Llanerch y medd, Gof, *M*
 Thomas Owen, Penhefgin, *M*
 Wiliam Owen, Gwaredogfryn, *M*
 Elin Owen, Cemlyn, *M*
 Hugh Owen, Fferem, *M*
 Edward Owen, Llanfair Ynghornwy, *M*
 Emm Owen, Caergybi, *M 2 Ll*
 Lewis Owen, Caergybi, *M*
 John Owen, Llanerch y medd, *M*
 John Owen, Torrwr Cerig, *M*
 Ffrancis Owen, Treflas, *M*
 John Owen, Bodedeyrn, *M*
 John Owen, Llan Sadwrn, *M*
 David Ony, Cemlyn, *M*
 John Owen, Llanerch y medd, Cigydd,

Elin

Elin Owen, Aberffraw, *M*
 John Owen, Garnan Goch, *M*
 Wiliam Owen, Llanerch y medd, Tailiwr, *M*
 Robert Owen, Ty 'n Rhos, *C*
 John Owen, Paternoster Row, *L*
 John Owen, Snow hill, *L*
 John Owen, Three feathers court, *L*
 Owen Owen, Penrhos Lligwy, *M*
 Catrin Owen, yr un fan, *M*
 John Owen, Basing lane, *L*
 Hugh Owen, Crown, Fleet street, *L*
 Robert Oliver, Victualling Office, *L*
 Thomas Owen, Queen street, *L*
 Richard Owen, Trawsfynydd, Telyniwr, *Me*
 Roderic Owen, yr un fan, *Me*.
 Robert Owen, Bala, *Me*

P

Paul Panton, Plas Gwyn, *Esq; Me 4 Ll*
 Wiliam Parry, *Esq; Cyfarchwyliwr y Mint, L 2 Ll*
 Wiliam Price, Rhiwlas, *Esq; Me 2 Ll*
 Robert Price, Mathafarn, *Esq; D 2 Ll*
 Thomas Pennant, *Esq; Ff*
 Edward Pugh, Ty Gwy nyn Ial, *Esq; Bardd, D 2 Ll*
 John Parry, Market street, Telynior, *L*
 Humyhrey Parry, Gwyddgrug, Cyfreithiwr, *Ff*
 John Parry, Llanerch y medd, *M*
 Robert Price, Llandyfrydog, Tailiwr, *M*
 Richard Parry, Llanfwrog, Yfgolydd, *D*
 David Price, Bachynbyd, *D*
 Robert Parry, Gwaen y Bêr, Llanfaethlu, *M*
 John Parry, Porthchwaen, *M*
 Wiliam Prichard, Llanfwrog, Clochydd, *M*
 Wiliam Prichard, Caernarfon, *C 2 Ll*
 Edward Parry, Gwalltweuydd, *D*
 Robert Parry, Llanelidan, Saer Olwyn, *D*
 John Prichard, Ynys Gnud, *M*
 Henry Prichard, Tre Ysgawen, Bonheddig, *M*
 John Prichard, Bryn Cadafel, *M*
 Thomas Price, Paris, Uchelwr, *M*.
 Rice Price, Cemlyn, Bonheddig, *M*

c

Robert

Robert Prichard, Plas Gwyn Truiliad, M
 John Prichard, Llechylched, M
 Hugh Prichard, Trefdraeth, M
 Richard Parry, Llanerch y medd, M
 Edward Parry, Penychain, Barcer. C
 William Prichard, Llechylched, Clochydd, M
 Evan Prichard, Caerey, M
 Hugh Prichard, Cerrig Llwydion, Me
 Marged Prichard, Ty Franan, M
 William Prichard, Llandwrog, Clochydd, M
 Robert Prichard, Llanrhyddlan, M
 William Prichard, Caer Gybi, M
 William Prichard, Llanfwrog, M
 Owen Prichard, Caer Gybi, Garddwr, M
 Peter Parry, Combe, Ff
 William Price, Llanerch y medd M
 William Prichard, Llanfair yng Nghornwy, Cloch. M
 Owen Parry, Bala, Meddyg, M
 Marged Price, Foelas, D
 William Price, Llanbebbic, Clochydd, C
 John Price, Caernarfon, C
 Robert Parry, Picton, Ff
 Peter Parry, yr un, Ff
 Robert Parry, yr un, Ff
 Robert Philips, Bryn Eglwys, D
 John Pugh, Rhiwlas, Cerbydwr, Me
 Robert Powell, Princes street, L
 Thomas Pierfy, Snow hill,
 David Philips, Bow lane, L
 John Price, Leadenhall street, L
 Richard Parry, yr un, L
 Robert Price, Great Trinity lane, L
 Thomas Prichard, Tooly street, L
 John Prichard, Bank fide, L
 Richard Parry, Chick lane, L
 Hugh Prichard, Convent Garden, L
 Edward Parry, L

R

Rev. John Richard L.L. D. Person Coyty, M
 Edward Richard, Bardd, ac Ysgolydd, A

Rev.

Rev. John Roberts, Llanfawr, Eglwysfwr,	Me
Rev. Robert Roberts, Person Llanrhaidr, D. C.	D
Robert Roberts, Ty Mawr, Penmorfa,	C
John Roberts, Hendre ucha, Llanfanan,	D
Thomas Roberts, Eglwys Wen,	D
Richard Roberts, Llanrhaidr, D. C. Ysgolydd,	D
John Roberts, Henllan, Clochydd,	D
John Roberts, Plas Harry, Uchelwr,	D
Hugh Roberts, Caer Gybi,	M
William Rowland, Gareg Fawr,	M
William Rowland, Treban,	M
William Roberts, Llanllibio,	M
Thomas Roberts, Henblas,	M
Richard Rowland, Taldrws,	M
Hugh Roberts, Llanerch y medd,	M
John Roberts, Pentrerannell,	M
John Roberts, Llanerch y medd,	M
Robert Rowland, Penant Mowddy,	Me
Thomas Roberts, Hynaf, Picton,	Ef
Thomas Roberts, Ieuangaf, Gweller,	Ef
Edward Roberts, Tremeschion, Gwehydd,	Ef
William Rathbone, Caernarfon,	C
Rice Roberts, Ty'n y Glyn, Llangwm,	D
Evan Roberts, Gwerthwr Gwin, 2 Ll	L
Cadwaladr Roberts, Darllawydd,	D
William Rowland, College hill,	L
Edward Roberts, Bow Church yard,	L
Robert Roberts, Great Trinity lane,	L
Rice Roberts, Crown, Fleet street,	L
Richard Roberts, St. Margaret's hill,	L
William Robinson, Leadenhall. street, Tailiwr,	L
Catrin Robinson, Golden Key,	L
Edward Rice, Leadenhall street,	L
John Roberts, Lambeth, Cerig Dwr,	L
Evan Rowland, West Smithfield,	L
William Roberts, Essex c. Whitefryers, Printiwr,	L
John Roberts, Great Trinity lane, Diferwr, 6 Ll	L
Evan Roberts, College hill, Darllawydd,	L
William Roberts,	L
John Roberts, Little Britain,	L

Cadwalad Roberts, Brewer street, Cadeiriwr,	L
Robert Roberts, Telynior, 4 Ll	L
Griffith Roberts, Ifallt, Meddyg, 2 Ll	C
Rowland Richard, Faner, Llanelltud,	Me
Robert Roberts, Llangollen,	D
John Roberts, Parliament street,	L
John Roberts, Lombard street,	L
Hugh Roberts, Plas Llangefni,	M
S	
Lady Stanley, Penrhos, 6 Ll	M
Hugh Sadrac, Cemlyn,	M
John Sadrac, Glan y Llyn,	M
Mathew Sadrac, Cemlyn,	M
Owen Stocley, Caer Gybi, Gwehydd,	M
John Salisbury, Llanwdden, Uchelwr,	C
James Salisbury, Golon hall,	Ff
Robert Simeon, Gwyddgrug	Ff
T	
John Thomas, Esg; Cadpen,	L
John Thomas, Ufier Ysgol Fangor,	C
Rev. Elis Thomas, Llanddyfman, Eglwyswr,	M
Richard Thomas, Grubstreet, Hosanwasgwr,	Ff
David Thomas, Cangell Gyngaws,	Mo
Michael Thomas, Llangwyllog,	M
John Thomas, Moel y Don,	M
Anna Thomas, yr un fan,	M
David Taylor, Ruthin,	D
David Thomas, Bryn Eglwys,	D
Robert Thomas, Llanfair, Clochydd,	D
Humphrey Thomas, Llanallgo,	M
Richard Thomas, Glasgrug,	M
William Thomas, Llyswen,	M
Owen Thomas, Pwll y gynneu,	M
William Thomas, Coedane,	M
William Thomas, Plas Coedane, Bonheddig,	M
Owen Thomas, Aberach,	M
Owen Thomas, Park,	M
John Thomas, Gwindy,	M
Hugh Thomas, Trefor, Cyfreithiwr,	M
Owen Thomas, Llanallgo,	M
John	

Henwau'r Cynorthwyr.

xx

John Thomas, Pentraeth,	M
David Thomas, Llandyfrydog,	M
Richard Thomas, Ty Franan,	M
Evan Thomas, Caer Gybi,	M
John Thomas, Beaumares, Barcer,	M
Thomas Thomas, Pen yr Allt,	Ff
Edward Thomas, Whitford,	Ff
John Thomas, Penant Mowddy,	Me
Robert Thomas, Princes street,	L
Peter Thomas, Basinghall street,	L
Evan Thomas, Smock Alley,	L
John Thomas, Castell Llangwm,	D
Morris Thomas, College hill,	L
William Thomas, Llanellidan	D
John Thomas, Brynddu,	D
William Thomas, Cefn, Llan St. Ffraid, G. C.	C
William Thomas, Coetre, yr un fan,	C

V

William Vaughan, Nannau, <i>E/q</i> ; M. P. Penllywydd	
Cym. Cym. 6 Ll	Me
Rev. John Venables, Llanarmon yn Ial,	D
Abel Vaughan, Llan Nefydd,	D
William Van, Llanerch y medd,	M

W

Robert Wynne, Garthmeilo, <i>E/q</i> ; 6 Ll	D
Edward Walters, Bridge End, <i>E/q</i> ;	L
John Williams, Hendre Derwen, <i>E/q</i> ; 2 Ll	D
Rev. Doctor Wynne, Tower,	Ff
Rev. Hugh Williams, A. M. Person Aberffraw, 2 Ll	M
Rev. Richard Williams, Bod Afon,	M
Rev. Richard Williams, Castellor, A. B.	M
Rev. Peter Williams, Llanferas,	D
Rev. Edward Watkins, Llangwm, Eglwyswr,	D
Robert Wynne, late of Llangynhafal, bonheddig,	D
John Wynne, Llewefog, Bonheddig,	M
Ann Williams, Bodafon Uchaf, Bonheddig,	M
Griffith Williams, Glasgrug Isaf,	M
David Williams, Caergybi, Garddwr,	M
William Williams, Aberffraw, Cerig Dwr,	M
David Williams, Bodelwyn,	M

Evan Williams, Llanferas,	<i>Ff</i>
John Williams, Plas Derwen,	<i>M</i>
John Williams, Llan Sadwrn,	<i>M</i>
Lewis Williams, Caergybi,	<i>M</i>
Evan Williams, Niwbwrch,	<i>M</i>
Evan Williams, Caernarfon, Crydd,	<i>C</i>
Richard Williams, Llanrhaiadr, D. C.	<i>D</i>
Robert Williams, Henllan,	<i>D</i>
Thomas Williams, Pengwern,	<i>D</i>
John Williams, Llan Nefydd,	<i>D</i>
Richard Williams, Tre Ddafydd, 2 <i>Ll</i>	<i>D</i>
Thomas Williams, Pwll y Gynnuau, Uchelwr,	<i>D</i>
Owen Williams, Llandrygan,	<i>M</i>
Hugh Williams, Llanerch y medd, Siadellwr,	<i>M</i>
William Williams, ditto, Siadellwr,	<i>M</i>
Thomas Williams, Trefdraeth,	<i>M</i>
Richard Williams, Tre Rys,	<i>M</i>
John Williams, Gwredog,	<i>M</i>
Edward Williams,	<i>M</i>
Owen Williams, Castellor,	<i>M</i>
Owen Williams, Llanerch y medd,	<i>M</i>
Evan Williams, Ceimarch,	<i>Me</i>
Richard Williams Caernarfon,	<i>C</i>
William Evans, Llangefni,	<i>M</i>
Richard Williams, Llan Edwen, Bonheddig,	<i>M</i>
Owen Williams, Hendre Ithel, 2 <i>Ll</i>	<i>M</i>
William Williams, Caernarfon, Poticari,	<i>C</i>
Thomas Williams, Llanidan, Cyfreithydd,	<i>M</i>
Edward Woodfin, Caerey,	<i>M</i>
John Williams, Amlwch,	<i>M</i>
William Williams, Beaumares,	<i>M</i>
Richard William Llan Sadwrn,	<i>M</i>
Thomas Williams, New Market,	<i>Ff</i>
Hugh Williams, Gwaed Derw, Bardd,	<i>C</i>
Evan Williams, Bardd aThelyniôr, Oxford market,	<i>L</i>
Richard Wynne, Throgmorton street,	<i>L</i>
John Williams, Crown Court, Fleet street,	<i>L</i>
Robert Williams, Newgate street,	<i>L</i>
Rice Williams, Dolgelley,	<i>Me</i>
Robert Williams,	<i>L</i>

Thomas

Henwau'r Cynorthwywyr.

xxvi

Thomas Wiliams, Great Trinity lane,	L
Foulk Wiliams, Great Moorgate, Darllawydd,	L
Morys Wiliams, Cyfylltwr Coed,	L
Robert Wiliams, London Bridge,	L
Rowland Wiliams, Nannau,	Me
Humphrey Wiliams, Tipstaff to Lord Chancellor,	L
Wiliam Wiliams, Diferwr,	L
Wiliam Wiliams, Llangwyfan, Cêrig Dowr,	C
Morris Wiliams, Caernarfon,	C
John Wiliams, Geufon, Llan St. Ffraid, G. C.	C
Edward Wiliams, Whitford, Yfgolydd,	Ff
John Wiliams, Llanhasa,	Ff
Robert Wiliams, Henllan, Siopwr,	D
Wiliam Wiliams, Dreimeirchion,	Ff
John Wiliams, Glyn Llangwm, Lliwydd,	D
Hugh Wiliams, Gwafaney,	D
John Wiliams, Waen, Clocaenog,	D
Thomas Wiliams, Penbryn,	A
Owen Wiliams, King street, Covent Garden,	L
Owen Wiliam Morgan, Chairing Cross,	L
Wiliam Wiliams, Penmorfa,	C
John Wiliams, Fishmonger Ally,	L

COFRESTR o'r Cywyddau, a'r Caniadau,
a'r Traethiadau, y fydd yn y Llyfr hwn,
a'r Tu Dalen y maent i'w cael.

Gwaith GORONWY DDU.

	Tu Dalen
1 C Ywydd i'r Awen,	1
2 C Ywydd i Lewis Morys, <i>Efq;</i>	3
3 <i>An Ode written from Pwllheli,</i>	5
4 <i>Dau Englyn o Glod i'r Delyn.</i>	ib.
5 <i>Calendr y Carwr, neu Cywydd Serch,</i>	6
6 <i>Awdl y Gofuned,</i>	9
7 <i>Cyfeithiad o ail Awdl Anacreon,</i>	11
8 <i>Arall o eiddo Anacreon,</i>	ib.
9 <i>Odlig arall i Anacreon,</i>	12
10 <i>Epigram i'w dorri ar Gaed Blwch</i>	ib.
11 <i>Cywydd y Farf,</i>	ib.
12 <i>Hyriad i'r Offeiriad o Dregaron,</i>	15
13 <i>Cywydd a gant Gronwy Ddu i Ieuan Fardd,</i>	17
14 <i>Awdl i ateb ped-war Englyn milwr Ieuan Fardd,</i>	19
15 <i>Cwynfan y Bardd am ei unig Ferch,</i>	20
16 <i>Englyn ar Ddydd Calan, dydd Genedigateb y Bardd,</i>	21
17 <i>Cywydd y Maen gwerthfawr,</i>	ib.
18 <i>Cywydd i Dywysawg Cymru,</i>	25
19 <i>Yr un Caniad yn Lladin,</i>	27
20 <i>Cywydd i'r Calan, 1752,</i>	28
21 <i>Awdl o Briodofgerdd i Elin Morys,</i>	32
22 <i>Proff Cadwynol Bogalog,</i>	35
23 <i>Cywydd i ofyn Ffrangcod,</i>	36
24 <i>Englynion i ofyn Cofyn Llaeth Geifr,</i>	38
25 <i>Cywydd Marwnad Marged Morys,</i>	39
26 <i>Eng-</i>	

Tu Dalen.

26	<i>Englynion i DDUW,</i>	43
27	<i>Arwyrain y Nennawr,</i>	44
28	<i>Atteb i Gywydd y Bardd Coch,</i>	47
29	<i>Cywydd y Gwahawdd,</i>	49
30	<i>Cywydd y Calan, 1755,</i>	51
31	<i>Englyn i John Dean,</i>	53
32	<i>Ad Apollinem & Musas,</i>	54
33	<i>Marwnad Mr. John Owen,</i>	55
34	<i>Cywydd i Wyl Dderwi, 1755,</i>	60
35	<i>Cywydd i Ddiarwl,</i>	62
36	<i>Bonedd a Chyneddfau'r Awen,</i>	66
37	<i>Cywydd ar Enedigaith Arg. Sior Herbert,</i>	70
38	<i>In Natalem Dom. Georgii Hereberti,</i>	73
39	<i>Pedwar Englyn Milwr i gyfarob y Bardd,</i>	77
40	<i>Cywydd y Farn Fawr,</i>	77
41	<i>Arwyrain y Cymunedorion,</i>	90
42	<i>Tri Englyn Milwr o'r ben ddull,</i>	24
43	<i>Dyledfwydd a Doethineb Dyn,</i>	95

Gwaith Llewelyn Ddu.

1	<i>Cywydd i ofyn Dillad tros Wiliam Dafydd,</i>	97
2	<i>Cwynfan Bol haul am y Brethyn o'r Pandu,</i>	103
3	<i>Galarnad Bol haul y Twrnai,</i>	104
4	<i>The Petition of the famous Bol haul,</i>	107
5	<i>Cerdd i ofyn Tŷpŷtal, tros Wiliam Dafydd,</i>	109
6	<i>Cywydd i yrru'r Falwen yn Genad, &c.</i>	111
7	<i>On an Examination upon Oath,</i>	116
8	<i>Cywydd y Bais,</i>	117
9	<i>Cywydd y Llygaid,</i>	118
10	<i>Cywydd i Gwd Carddodyn,</i>	119
11	<i>Tri Englyn o Groesaw i Mr. Wiliam Wynn,</i>	120
12	<i>Cywydd y Mawn Plwm,</i>	121
13	<i>Cywydd y Geiniog,</i>	123
14	<i>Deg Corchymyn Priodasfab ieuangc,</i>	125
15	<i>Deg Gorch m n y Traws C foethog,</i>	126
16	<i>Deg Gorch m n y D n Tlarwd,</i>	128
17	<i>The Trial of the Mob,</i>	130
18	<i>Cywd i Wilym Hael,</i>	233
19	<i>Cywd i gwyno tros Glefyd, &c.</i>	135
		20 Awdl

20	<i>Awdl i Wiliam Fychan, Esq;</i>	137
21	<i>Awdl i Nannau ym Meirion,</i>	138
22	<i>Englynion i Sion Parri, Pen Telyniwr,</i>	141
23	<i>Cywydd y Rhew a'r Eira,</i>	142
24	<i>Cywydd Gorthrechbiad Angau,</i>	143
25	<i>Llythr at Benllywydd y Cymmrodorion,</i>	144
26	<i>Cut in an old Lintel of a Window,</i>	148
27	<i>Caniad Putain Selyf ddoeth,</i>	140
28	<i>Cywydd i Haerwen o Gaerludd,</i>	150
29	<i>Cywodd y Baradw s ddaearol,</i>	153
30	<i>Hanes un o Drigolion Sir Aberteifi,</i>	155
31	<i>Caniad y Cymmrodorion,</i>	156
32	<i>Cywydd Marwnad Llewelyn Morys,</i>	159
33	<i>Caniad Melinydd Meirion,</i>	161
34	<i>Gallt y Gofal,</i>	169
35	<i>Caniad Hanes Henaint,</i>	170
36	<i>Yr Yndrech rhwng y Bardd a'r Pefwch,</i>	177
37	<i>Annerch yr hen Gymdeithien,</i>	178
38	<i>Cywydd Marwnad Haerwen o Gaerludd,</i>	179
39	<i>Caniad y Gog i Feirionydd,</i>	183
40	<i>A Translation of the foregoing ODE,</i>	185
41	<i>A Specimen of the Sea Language,</i>	187
42	<i>Canu a gant Llewelyn Ddu tras ei Frawd,</i>	191
43	<i>Cywydd y Wrach ddigywilydd,</i>	192
44	<i>Cwynsaw Sion Parri, y prif Delyniwr,</i>	193
45	<i>Caniad Bugail Tregaron,</i>	196
46	<i>Ar Briodas y parchedig Tomas Elis, B. D.</i>	201

Gwaith y Bardd Coch.

1	<i>Cywydd Annerch i'r parch. Goronwy Owen,</i>	207
2	<i>Cywydd Atteb i annerch Huw ap Huw,</i>	210
3	<i>Cywydd Marwnad yr anrhyd. Edw. Wynn,</i>	216
4	<i>Atteb i Ganiad Hanes Henaint,</i>	219
5	<i>Cywydd Gardd y Bugail,</i>	221
6	<i>Cywydd Cyngor Tad i'w Fab,</i>	225
7	<i>Cywydd Annerch y Cymmrodorion,</i>	228
8	<i>Cywydd Atteb Orthrechbiad Angau,</i>	232
9	<i>Cywydd Hanes Henaint,</i>	237
10	<i>Englynion i annerch Huw ap Huw,</i>	240
11	<i>Cywydd Marwnad y parch. Rich. Bulk.</i>	241

12	<i>Cywydd Annerch i'r anrhyd.</i>	Tho. Bulkeley,	244
13	<i>Dau Benill o farwl i</i>	Miss Owen,	276
14	<i>Cywydd Marwnad Brenin</i>	Siors II.	247
15	<i>Cywydd Annerch i</i>	Sion Owen, <i>Bardd,</i>	251
16	<i>Cywydd yn danfon y</i>	Gelommen, &c.	252
17	<i>Cywydd Mab ieuange,</i>		255
18	<i>Cywydd Atteb y Bardd Coch,</i>		258
19	<i>Cywydd i groesawu Tywysog</i>	Cymru,	259
20	<i>Marwnad y Frenhines</i>	Carolina,	261

Tri ENGLYN anfoniad y Llyfr bwn i
G Y M R Y.

1

D OS Lyfran gwiwlan, golau, --- Tra unig,
Trwy Wynedd a Debau;
Dod beraidd Gân fwynlan, [fau,
Yn eu Dwyfron, nid Efrau.

2

A myneg i'r Gwyr mwynion, --- Mawr enwog
Meirionydd ag Arfon;
Mai Gwaith coeth, burddoeth Beirddion,
Etto fyth, wyt ti o Fon.

3

Yn Anrheg landeg o Lundain, --- Cyfod,
Ow cofia Wlad Brydain;
Annerch Deulu Cymru cain,
Oreurog â'th Arwyrain.

At y CYMRU.

4

Pob *Cymro* garo Gywiriaith --- *Brydain*,
 A Brodyr hen Araith;
 Cewch Orchwyl anwyl unwaith
 CYMMRODORION, mwynion maith.

5

Ag Addysg o Gywyddau, --- Mon Ynys
 Mewn anwyl Blethiadau:
 Yn y Wlad hon, fwynlon fau,
 Hynod ydoedd hen Dadau.

6

Derbynied, cym'red pob *Cymro*, --- *Cywrain*,
 Fae 'n caru Dysg etto;
 'N wych rasol, hwn a Chroeso,
 Darllenied, myfyried, fo.

H. JONES, Llangwm.

*HENWAU 'r Cynorthwyywyr byn a
a ddaethant i'm Llaw, ar ol argraphu 'r
Llyfr bwn, fel nad oedd modd i roddi
mo honynt dan eu Llytbyren briodol yngbyd â
rhai cyntaf; ond o ran Parch i'r Gwyr
Bonbeddigion a ddangosasant eu ewylllys da
tu ag at y fath Waith, gosodais eu Hen-
wau esô eu gilydd ar y Ddalen hon.*

THE Rev. Humphrey Owen, D. D. Principal
of Jesus College, Oxford, 10 Ll.
Rev. Edward Edwards, D. D. Vice-Principal of
ditto.
Rev. Uvedale Kyffin, D. D. Fellow of ditto.
Rev. Thomas Williams, B. D. Fellow of ditto.
Rev. John Williams, A. M. Fellow of ditto.
Rev. John Price, A. M. Scholar of ditto.
Rev. Richard Edwards, A. M. Fellow of ditto.
Rev. Richard Evans, A. M. Fellow of ditto.
Rev. Edward Thomas, A. B. Fellow of ditto.
Rev. William Thomas, A. M. Fellow of Oriel-
College, Oxon. 3 Ll.
Rev. Hugh Lewis, A. B. of Jesus College.
Mr. Henry Poole, of ditto.
Mr. Robert Jones, Jun. of ditto,
Mr. John Kyffin, Scholar of ditto.
Mr. David Evans of ditto,
Mr. Griffith Roberts of ditto.
Mr. William Jones of ditto.
Mr. Robert Evans of ditto.
Mr. John Williams of Hertford College, Oxford.
Mr. Thomas Lloyd, of Jesus College, ditto.
Mr. Rowland Owen of ditto.
Rev. George SEL, of Wem, Shropshire.

Cwynfan MERCH (gwedi ufuddbau i'w Chariad, ac yntau ei gadel hi) i'w gannu ar Lufeni Meistres.

Dowch Ferched a Morwynion i ystyrio y nghlwy,
A'r modd yr wy, oddiyma yn mynd i gychwyn,
A'm Plentyn hyd y Plwy :

Pan ddelwyf hyd y Gwledydd, caf Gardod glau,
Gan un neu ddau, a'r lleill, trwy lid a gwradwydd,
A'i cerydd, i'm naccau.

Fy stwrdio am hel Bastardiaid, a rhythu llygaid
Ym mhob lle. - - - 'Rwi, Duw yn fy rhan,

Mewn Cyflwr gwan, aniddan dan y Ne;

Rhaid dal fy Mhen yn isel, a phawb heb gél,

A chwedl chwith, - - - Yn d'weud fei Sant,

Mae'n orau o gant, a'm gario Plant i'n plith.

- Yn awr cymerwch gyngor, pob Cangen ffrî,

Gwrandewch fy nghri, gochelwch fyned, Gwenfron,

Un foddion ag wyf fi,

Rhaid cerdded hyd y Gwledydd, a'm Geneth lon,

Yn sugno y mron; nid caru ac yfed Cwrw,

Rhaid suo heddyw i hon;

Mi fum yn llon y llynedd, fawl wych hafedd,

Fai y chwi; - - - ond gwnewch eich rhan,

Mewn Tre a Llan, na ddowch yr un fan â'm fi;

Dymunaf, Ferched mwynion, a wel fy moddion,

Rwyddion rai, - - - A'm Dyddiau 'n gla,

Pa beth a wna? na fwriwch arna i fai.

Ffarwel i sieungētud, Mwynion, fe ddarfu i mi,

'R wi'n oer fy nghri, fy nghymryd i'ch rhybyddio,

A chesio ddylaech chwi;

Ffarwel i'r hen Gariadau oedd gynt ar Dwyn,

A moddeu mwyn, ni wela i'r un y leni,

O rheini yn troi mo'm trŵyn.

Yn lle mynd hyd y Ffeiriau, (rhodio heb amau,

Yn olau a wnawn) - - - Bodlona i'm Byd

Yn suglo 'r Cryd, fe ddarfu 'r llonfyd llawn,

Am wneuthur wrth ei feddwl, 'r wyf i dan gwmwl

Drwbwl draw; - - Y fo bob dydd, yn holliach fydd,

A minnau 'n brudd mewn braw.

Rhag bod y tu Dalen yn wen, gosodwyd hyn yma gan

HUW JONES o Langwm.

CASGLIAD

O Waith y Parchedig

Mr. GRONWY OWEN,

A'i geilw ei hun

Goronwy Ddu o Fon.

Cywydd i'r A W E N.

Ar Ddull HORAS, Lib. IV. Ode III.

Quem tu, Melpomene, &c. 1752.

O Châi fachgen, wrth eni,
 Wyd Awen dêg, dy Wên di,
 Ni bydd Gawr na gwr mawrnerth,
 Prydu a wna, Pa raid nerth?
 Ni char ffull na churo ffeft
 Na chau dwrn, o chaid ornest,
 O bâi'n agwrdd benigamp,
 Ni chais glod gorfod y Gamp;
 Yn ei ddydd e ni ddiddawr
 Gael parch am yrru march mawr;
 Ni chyrch Drin na Byddinoedd,
 Ni char Nâd Blaen-gad a Bloedd,
 Ni chaiff Elw o Ryfelwaith,
 Na chlod wych hynod ychwaith,
 Na Choron hardd, ddigardd Ddyn,
 Draw i gil o droi Gelyn:

10

Mawl

Mawl a gaiff am olau Gerdd,
A gwiw sein-gan gyffon-gerdd,
Barddwawd fal y gwnai Beirddion
Defnyddfawr o *Wlad fawr Fon.*

20

Cymru a rif ei Phrif-feirdd,
Rhifd ym *Mon* burion Beirdd,
Cyfran a gaf o'u Cofrestr,
A'm cyfrif i'w rhif a'u Rhestr;
Mawrair a gaf ym *Meirion*
Yn awr, a gair mawr *Gwŷr Mon*;
Llaefodd, ar aball eifoes,
Cenfigen ei phen a ffoes.

O f'Awen dēg! fwyned wyt!
Di-odid, Dawn Duw ydwyt,
Tydi roit, â diwair wên,
Lais Eos i Lyfowen!
Dedwydd, o'th blegyd, ydwyf,
Godidog ac enwog wyf,
Cair yn fon am *Oronwy*
Llonfardd Mon, llawn fyrdd a mwy,
Caf Arwydd lle cyfeiriwyf,
Dengys llu â bys lle bwyf.

30

Diolch yt, Awen dawel,
Dedwydd wyf, deued a ddel;
Heb Awen, Baich yw Bywyd,
A'i rhodd yw rhyngu bodd Byd.

40

42

C R W Y D D

CRWYDD i LEWIS MORYS, Esq; o

Allt-Fadog, yng Ngheredigion, yn dangos nad oes dim a geidw Goffadwriaeth am Ddyn, wedi Angau, yn well nâ gwaith Bardd, ac na ddichon na Cherfiwr na Phaentiwr roi cyfal Portreiad o Wr ag a rydd Prydydd awenyddol. Y Cywydd hwn hefyd fydd ar Ddull HORAS, Lib. IV. Ode VIII. Donarem pateras grataque, &c. 1752.

RHoddwn Ariant a rhuddaur,

Rhown yt Gawg gemmawg, ac Aur,

I'r Cyfeillion mwynion mau,

Deuai geinion Deganau

Genyf o bâi Ddigonedd;

(A phwy wna fwy oni fedd?)

I tithau y gorau gaid,

Lewys fwyn, lwysaf Enaid;

Pe bâi restr o aur-lestri

O waith Cŷn Maelgyn i m.

Ti a gait, da it' y gwedd,

Genyf yr Anrheg iawnwedd.

Odid fod, o fychodedd,

Rhodd dreulfawr, rhai mawr a'i medd,

Tithau, nid rhaid it' weithion,

Ni'th ddorodd y Rhodd aur hon;

Caryt Gywyddau cywrain,

Rhynged dy fodd rhodd o'r rhain,

Rhodd yw, cyhafal Rhuddaur,

A chan gwell; uwch yw nag Aur.

Onid ofer iawn Dyfais

I fynnu Clod o Faen clais?

Naddu llun Eilun i Wr

Dewrwyh, Portreiad Arwr,

Llunio 'i guch, â llain gochwaed,

A Chawr tan ei dreisfawr Draed?

Pond gwell Llên ac Awenydd?

Gwell llun nâ'r Eilun a rydd;

Dug

Dug o Eryr da'i Gariad,
 Gwrawl Udd a gar ei Wlad, 30
 Llyw yn arwain llon aerweilch,
 Teirf yn Nhrin fyddin o feilch,
 Wrth a gâr, yn Oen gwaraid,
 Yn Nhrin, Llyw blin, Llew a Blaidd,
 Arafoen i'w wŷr iefainge,
 Llew erchyll, a ffrewyll Ffrainge.
 Pwy ag arfau? pa gerfiad
 A rydd wg golwg ei Gâd?
 Trefn yn troi i Ufel
 O'i froch, a llwyr och lle'r el! 40
 Pwy a gâi, oni bâi Bardd
 Glywed unwaith Glod iawnhardd?
 Tlws ein Hiaith *Taliefin* hen
 Parodd goffau AP URIEN;
 Aethai, heb Dant a Chantawr,
 Ar goll Hanes *Arthur Gawr*.
 Cân i fâd, a rydd Adwedd
 O Loes, o fyrroes, o fedd,
 Cerdd ddifai i rai a roes
 Ynill tragywydd Einioes, 50
 Nudd, *Mordaf*, haelaf helynt,
 Tri hael Ior, ac *Ifor*, gynt,
 Laned Clod eu Haelioni
 Wrth Gler, hyd ein Hamfer ni!
 Ac odid (mae mor gadarn)
 Ei hedwi fyth hyd y Farn.
 Rhoddent i Feirdd eu rhuddaur,
 A llyna rodd well nâ'r Aur;
 Rhoid etto (nid rhaid attal)
 I fardd, ponid hardd y tâl? 60
 A ddel o'i Awen ddilyth
 O gyfarch, a bair Barch byth.

An ODE written from Pwllheli to Mr. Richard Rathbone at Llanystumdwyl, about the middle of the Year 1742.

O Viro nullos mihi post sodales
Musa, dilecto, pariterque fido,
Gaudium, quæso, refer & salutem
Resque secundas.

Forte si quærat, quid agam? resolves
Mente non firmum, reliquis valere,
At mihi memet minus esse gratum
Absque sodale.

Deinde, si causam (pudet ah! fateri)
Postulet, nomen, tacitè, Philippæ
Auribus manda, simul & susurres,
Flagrat Amore.

Dic ut infirmum mihi pectus ardet
Anxio, quales-patiorque luges,
Nocte quî somnus fugit, utq; rodunt
Pectora Curæ;

Regna narrabis Veneris superba,
Heu! nimis sævos puerique lusus;
Adde, sed forsan liceat bibendo
Fallere curas.

Dau Englyn o Glod i'r DELYN, 1755.

Telyn i bob Dŷn doniawl, difaswedd,
Ydoedd Fiwfig nefawl,
Telyn fwyn-gan, ddiddanawl!
Llais Telyn a ddychryn Ddiawl.

Nid oes Hawl i Ddiawl ar Ddyn mwyn cywraint,
Y mae'n curo'r Gelyn,
Bwriwyd o Saul Yspryd fyn,
Diawlaidd, wrth ganu'r Delyn.

Calendr y C A R W R. Cywydd Serch a gant y
Bardd ym *Mbwllheli*, ynghylch y Flwyddyn
1743; ac a ddiwygiawdd ychydig arno 1753.
Gwel yr Awdl Ladin, tu dal. 5.

GWIR yw i mi garu merch,
Trofais hyd holl ffyrdd traferch,
Gwelais, o'r cwr bwygilydd
Cyni a Grefyni sydd.
Nwyfus fu'r Galon afiach,
Ow Galon fal feddal fach!
Wyd glwyfus, nid â gleifwaith,
Gwnaeth Meinwen, â gwên, y gwaith;
Ow'r donn anhoywfron hyfriw!
Ow rydda 'i llun, hardd ei lliw! 10
Teg yw dy wên, Gangen gu,
Wyneb rhy dêg i wenu;
Gwenferch wyt, gwae fi ganfod
Dy rudd! a di fudd dy fod.
Mwynach a fych, fy Meinwen:
Archaf i Dduw Naf, ddyn wenn,
Mwynach (po Duw a'i mynnai)
Neu fid it' o Lendid lai.
Da, ddyn fain, y'th gywrainiwyd,
Hygar ei ffurf, hoywgorph wyd, 20
Adwyth fod it', ddyn wiwdeg,
Ogwydd i Dwyll â Gwedd dêg.
Odid y canfu Adyn,
Chwidrach anwadalach Dŷn;
Seithug a gefais wythwaith
Gan fain ei hael, gwael y gwaith,
Siomaist fi 'r wythnos yma,
Nos Sadwrn ni chawn Dwrn da,
Diw Sul y deuais cilwaith,
Dydd Llun y bu 'n Dywydd llaith, Diw 30

Diw Mawrth, da ym' ei wrthod,
 Dydd Merchur garw gur ac ôd,
 Dydd Jau, diau, fu dêg,
 Och Wener! gwlaw ychwaneg,
 Ail Sadwrn a fu fwrn fych,
 Oerwynt im' oedd, Ddyn eurwych,
 Rhew ydoedd a rhuadwynt,
 O berfedd y Gogledd gwynt.
 Trwy gorph Nos yr arhofais
 (Dwl ym') ac ni chlywn dy lais,
 Cnithio 'n gras ar y Glaswydr
 A'm bys, gyd ag ystlys Gwydr,
 Llwyrr egru llawer Awgrym,
 Disgwyl i'r Ddor egor ym';
 Yno gelwais (â llais llwrf
 Rhag Cwn, a pheri cynnwrf)
 Mari fawyn, mawr yw f'Anwyd,
 Oer ydyw, o clyw o'th Clwyd,
 Mawr yw fy nghur, lafur lwyth,
 Deffro, Gysgadur diffwyth;
 Galwad, ond heb Atteb, oedd,
 Mudan, fy nŷn, im' ydoedd.
 Symudaw 'n nes, a madws,
 Cyrraedd Dôl Dryntol y Drws,
 Codi'r Glicied wichiedig,
 Deffro Porthor y Ddor ddig,
 Gan ffyrnig wŷn uffernol
 Colwyn, o fewn, cilio 'n f' ol.
 O'r barth yn cyfarth y caid
 Ail agerdd tân o'i lygaid,
 Chwyrn udaw, och! oer nadu
 Yn ddidor, wrth y Ddor ddu.
 Yno clywn fwrth drymfw'rth dro
 Goffrom, rhwng Cwsg ac Effro,

Bram uchel, ac ni chelaf,
 Erthwch fal yr hweh ar Haf,
 A beichiaw, a'm bwbachai,
 Ac annog Ci heriog Hai!
 Lleramaïs, a mawr ffull, ymaith
 Yn brudd, wedi difudd Daich. 70
 Ac anferth Gorgi nerthol,
 Llwyd, yn ymysgwyd o'm ol.
 Cyrraedd trwyn y Clogwyni,
 Perthfryn lle na'm canlyn Ci,
 Bwriais gyrch hyd *Abererch*,
 (Llan yw hon wrth *Afon Erch*)
 Cerdded rhag oedd gweled Gŵyll
 Grebach (na bo 'nd ei grybwyll!)
 Neu gael i 'mafael â mi
 Goeg Ysryd drygiawg aspri. 80
 Torri ar draws tir i'r Dref,
 Ar ddidro, cyrraedd adref,
 Wrthys fy hun eiddunaw
 Yn ffran, i wellhau rhagllaw;
 Cefais o'm Serch ddiferchwys
 Oer fraw, ac nid af ar frys,
 I'w chysfarch, ond arch, nid af,
 Diowryd yw a dorraf,
 Af unwaith i *Efionydd*,
 Unwaith? un dengwaith yn 'dydd; 90
 Oerchwith gaeth gyflwr erchyll!
 Ai Af, ai Nag af a gyll?
 Bwriadau 'n un Bryd a wnaſ,
 Ac â'r ffon y gorphenaf,
 Dodaf fy ffon unionwmp
 Ar flaen ei goflaen, hi gwymp,
 Aed lle 'r el, ni ddychwelaf,
 Ar ol y Dderwen yr af, 98

Awdd y GOFUNED, a ganwyd 1752, cyn
gwybod pa beth oedd *Awddl*.

1

O Chawn o'r Nef y peth a grefwn,
Dyma o Archiad im' a erehwn,
Un rodd orwag ni ryddiriwn ---- o ged,
Uniawn Ofuned, hyn a fynnw'n.

2

Synhwyrfryd doeth, a Chorph anfoethus,
Cael, o iawn iechyd, Calon iachus,
▲ pheidio yno â ffwdanus ---- fyd
Direol bawlyd, rhy helbulus.

3

Dychwel i'r Wlad lle bu fy Nhadau,
Bwrw enwog Oes heb ry nag eisiau
Ym *Mon* araul, a man orau ---- yw hon,
Llawen ei Dynion, a llawn Doniau.

4

Rhent gymhedrol, Plwyf da 'i reolau,
Tŷ is goleufryn, twysg o Lyfrau;
A Gwartheg res a Buchefau ---- i'w trin
I'r hoyw *Wraig Elin* rywiog olau.

5

Gardd i minnau, gorau ddymuniad,
A gwasgawdwydd o wiw gysgodiad,
Tra bwy 'n darllain cain Acceniad ---- Beirddion
Hil *Derwyddon*, hylaw adroddiad.

6

Ac uwch fy mhen, ym mysg Canghennau,
Ber Baradwysfaidd lwyfaidd leisiau,
Ednaint meinllais, adlais odlau ---- trydar
Mwyn Adar cerddgar, lafar lefau.

7

A thra bo'r Adar mân yn canu,
Na ddeno gwasgawd Ddyn i gyfgu
Cydgais â'r Côr meinllais manllu, ---- fy Nghan,
Gwiw hoyw a diddan gyhydeddu.

8

Minnau a'm Deulange mwyn i'm dilyn,
Gwrandawn ar Awdl, ambawdl *Robyn*,
Gan Dant *Goronwy* gywreihwyn, ---- os daw
I ware dwylaw ar y Delyn.

9

Deued i *Sais* yr hyn a geisio,
Dwfr hoff redwyllt ofer a ffrydio
Drwy Nant, a Chrsiant (a chroeso) ---- o ehaf
Fon im', yn bennaf henwaf honno.

10

Ni wnaf f'Arwyrain yn fawreiriog,
Gan goffau Tlyfau, gwyrthiau gwerthiog,
Tud, Mŷr, Mynydd, Dolydd deiliog, --- Trysor
Yr *India* dramor, Oror eurog.

11

Pab a gâr *Rufain*, gywrain Gaerau,
Paris i'r *Ffrancon*, dirion dyrau,
Llundain i *Sais*, lle nad oes eisiau ---- Son
Am wychder Dynion; *Men* i minnau.

12

Rhoed Duw im' Adwedd iawnwedd yno,
A dihaint henaint na'm dihoeno,
A phlant celfyddgar a garo ---- eu Hiaith
A hardd Awenwaith a'u hurdduno.

Cyfeithiad

*Cysfeitbiad o ail Awdl Anacreon, a'i De-
chrau yw, Ὀνσις κιεγλα ταύροι, &c. 1754.*

NAtur a wnaeth, iawn ytyw,
 Ei rhan ar bob Anian byw;
 I'r Cadfarch, dihafarchwych,
 Carnau a roes; Cyn i'r Ych;
 Mythder i'r Ceinych mwythdew;
 Daint hirion, llymion, i'r L'ew;
 Rhoes i Bysg nawf ym mysg myr;
 I Ddrywod dreiddio'r Awyr;
 I'r Gwŷr rhoes Bwyll rhagorol;
 Ond plaid Benywiaid, bu'n ol;
 Pa Radau gânt? Pryd a gwedd,
 Digon i Fenyw degwedd
 Rhag Cledd llachar, a Tharian,
 Dor yw na thyrr Dur na Tân;
 Nid yw Tân, a'i wyllt Waneg,
 Fwy nâ dim wrth Fenyw dêg.

*Arall o'r eiddo Anacreon, sef y 19. Ἡ Γη
 μελαίνα πίνε, &c. 1754.*

MAE'n ddiau, myn y Ddaear
 Yfed a wlych rych yr âr;
 Dilys yr yf Coed eilwaih
 Y dwr a lwngc daear laith;
 Awyr a lwngc môr, a'i li;
 Yf yr Haul o fôr heli;
 Ar antur, yf Lloer yntau;
 Yfont, a d'unont eu dau.
 Y mae'n chwith i mi na chaf
 Finnau yfed a fynnaf:

Gwârthus

Gwarthus iwch ddigio wrthyf,
Nid oes dim o'r Byd nad yf.

*Odlig arall i Anacreon. y 47. Φίλο γέροντα
τίρπον 1754. Proft Cysnewidiog.*

HOFF ar Hen yw gwên a gwawd,
Bid Llangc ddihadl, drwyadl droed,
Os Hen an-nien a naid,
Hen yw ei Ben, lledpen llwyd,
A Synwyr Iau fy'n yr Iad.

*Epigram i'w dorri ar gaead Blwch
Tobacco. 1755.*

CETTYN yw'n Hoes, medd Cattwg,
Nid ym oll onid y Mwg.
Gan hyn, os Mwg yw'n Heinioes,
Da iawn! oni chair dwy Oes?
Mygyn o'r Cettyn cwtta
Wnai o un Oes Ddwyoes dda.

Cywydd y F.A.R.F. 1752.

CEFAIS gyftudd i'm gruddiau,
Oer anaf oedd i'r ên fau;
Oerfyd a gair o arwfarf,
A dir boen o dorri Barf.
Mae goflew im' ac aflwydd,
A llwyni blew, llai nâ blwydd,
Crynwydd, fal Eithin crinion
Yn fargod, da bod heb hen;
Trwfa 'n difwyno traferch,
Athrywyn mwynddyn a merch;

Mynych y ffrommai Meinwen
 Wrth edrych ar wrŷch yr ên,
 Difudd oedd ceisio 'i dofi,
 Ffei o hon, hwt! ffoi wna hi.
 Cafwaith (er daëd Cufan)
 Ymdrin â merch â'm drain mân,
 Briwo 'i Boch wrth ei llochi,
 Och i'r rhawn! ac ni châr hi,
 Ac aflwydd el â'r goslew,
 Soff a blyg, ond ni syl blew;
 20 Cas gan Feinwar ei char
 O waith y Farf ddiffaith d lu.
 Pwnn ar ên, poen i wr yw,
 Poenus i wyneb Benyw;
 Pleidwellt na laddai pladur,
 Rhengau o nodwyddau dur:
 Dreiniach, fal pigau draenog,
 Hyd ên ddu, fal dannedd Og;
 Brasgawn, neu swp o Brysgoed,
 30 Piccellau fal cangau Coed;
 Ffluwch lednoeth, yn boeth na bo,
 Gwyll hyllwedd, gwell ei heillio
 Ag ellyn, neu lem gyllell,
 Farf ddiffaith, ni bu waith well.
 Ond gwell, rhag y Gyllell gerth,
 Ennyn gwalc yn wenn Goelcerth;
 Mindrwh gwltr gweindrwh gwandrwm,
 Dyrnwr a'i try, dwrn hwyr trwm;
 Ellyn â Charn cadarn coch,
 40 Hwswi bendrom sebondroch,
 Tan fy marf, ar bob arfod,
 Y rhydd ei hannedwydd nôd,
 Briw cyfled â lled ei llafn,
 Llun ofgo llaw anysgafn;

O'm grudd y rhed y rhuddwaed,
 Bydd lle craf wanaf o waed,
 Gwelid, o glust bwygilydd,
 Ddau ben yr agen a rydd,
 Hifio fy nghroen, a'm poeni,
 Llwyf flin yw ei min i mi.

50

O mynnai Nef im' unwaith
 En iach, heb na chrach na chraith,
 Yn ddifrif rhown Ddiofryd,
 Holl Hifwyr a Barfwyr byd.
 Rhown ddinidr iawn Eidduned,
 Llwyf diau, myn Creiriau Cred,
 Na fynwn, i fau wyneb,
 Un Ellyn noeth, na llaw neb.
 Medrusaidd im' ei Drawswch,
 A gwynfyd yw byd y Bwch,
 Odid, felyn barfwyn bach,
 Y gellid cael ei gallach,
 A chywilydd, o choeliwch,
 I ddyn na bai Ddoniau Bwch,
 Hortair na thybiai Hurtyn
 Ddawn ei Dduw'n addwyn i Ddyn.

60

Croesaw y farf, wiwfarf, yt,
 Cras orthwf, croesaw wrthyt,
 Na fid Digrif yn ddifarf,
 Na'i fin heb lathen o farf.
 Bid pawb oll i'w harfolli,
 Arfollaf a harddaf hi,
 A dioddefaf, dew ddufarf,
 Rhag eillio, gribinio Barf.

70

74

Hyriad i'r *Offeiriad* o Dregaron, am ddy-
wedyd, Nad oedd ym Marwnad FFRED-
RIG, Tywysog CYMRU, nac Iaith na
Chyngbanedd.

PWY o ddig, a chenfigen,
Ry egr fydd i roi gair sên?
Offeiriad, a'i frad i'w fron,
Ydyw'r Gŵr o *Dregaron*,
A'i fryd trwch, a'i fwriad draw,
Afrywiog i'm difriaw;
Rhoes fai diradd, anaddwyn,
Ar fy Ngherdd (mawr yw fy nghwyn)
Farn gam, a fu wirion gais,
Oer filain, o ryw falais : 10
D'wedai ei bod, i'w dyb wan,
Ag agwedd gerdd goeg egwan,
Yn fâs ac yn ddiflas ddol,
A diēnaid anianol,
Yn ffol, heb wybodaeth ffur,
Yn blymmaidd, yn bôl ammur :
Er bod, yn hynod, yn hon
Cymaint o feiau ceimion,
Addefai na fedrai fo
(Ni weddai hynny iddo) 20
Ddyall erioed, ddull yr Iaith,
Nag ymadrodd gwe Mydriaith;
Rhaid ar frys roi Gwŷs i'r Gwr,
Drwy hyriad, fal dewr Arwr,
I roi Maes, am eiriau mall,
A noeth ddur mewn iaith arall.
Dof i Gâd, nid wyf ag ofn,
A *Lladin*, a bair Lledofn;

Yn y Wŷn af yn uniawn
 I *Iaith Gryw* faith, yn gryf iawn :
 Daw i'r Gâd, i wau ar goedd,
 Modd enwog, fy myddinoedd,
 I ddial, ni faddeuir
 Llid ar faes, lle daw eirf hir.

30

Yn y Gâd, mewn *Iaith Ladin*,
 Blaenor drud, er blino'r drin,
 Bydd *Fyrfil*, heb yswiliaw,
 Ar farch dewr dihafarch draw,
 Fa'r march dihafarch, nid ofn,
 I'r rhyfel yn rhy eofn.

40

A'i wddf anwar fai *Taran*,
 A'i firoenau dig fal ffwrn Dàn!
 Ffriw adwyth, gyffroedig,
 Ar drwft eirf, a *Rhodres* dig :
 Llammu, brasgammu, brwyfsg wedd,
 Yn ddiried gan gynddaredd,
 Dwyn Lluchynt yn dân llachar,
 Naws poeth yn erbyn yspâr :
 Bydd ffrom lle bo drom y drin,
 A gweryrad gorerwin.

50

Daw *Horas* i'm diheuraw,
 Yn gryf flin, ag arf i'w law,
 Er d'wedyd, anhyfryd hyn,
 Iddo flino, fal annyn,
 A gadel wrth ryfelu,
 Hon ar faes Synwyr a fu.

Caifar, anghymmar, ynghâd,
 A'i brawychai â brochiad.
 Pan ddel i Ryfel yr *Iaith*,
 I ymosod â mwysiaith,
 Fo ŵyr, â synwyr a son,
 Nad yw'r Gŵr o *Dregaron*

60

Yn

Yn debyg, ni raid obaith,
 I *Gaisar*, ryfelgar faith.
 Nefaf, teryllaf mewn trin,
Homer fydd, a mawr fyddin,
 Daw a'i Faran, darandrwt,
 I Gâd, *Iaith* Roeg, gydâ thrwt;
 Clywir, a gwelir ar goedd,
 Yn Taranu mewn Trinoedd;
 Llai anfad nâ'i Ruad rhynn,
 Ydyw oergroch Daeargryn!
 Nefaf a ddaw draw i'r drin,
Pindar fydd, pen dewr fyddin,
 A'i luoedd o'i gylchoedd, gant,
 Hyd Trinoedd y Taranant,
 A'u heirf hoyw yn oloywawn,
 Yn gwau fal Mellt gyflym iawn.
 Y pryd y del i ryfelu
 I'r Gâd ddwys wr â'r God ddu,
 Ceir gwybod, cyn darfod dydd,
 Heb hirfaes, pwy a orfydd. *IEUAN Fardd a'i cant.*

Ieuan Brydydd hir o *Ddebeuparth*, a brydws
 FARWNAD i FREDRIG, *Tywyfawg Cymru*;
 ac Offeiriad *Tregaron* a ddywawd, *Nad oedd yn-*
ddi nac Iaith na Chynghanedd, am hynny yr
 heriawdd yr *Ieuan* ef; a chanu o *Orenwy* i'r
Ieuan fal hyn. 1752.

CWynfan a fu, o'r Cynfyd,
 Gan y Beirdd, ar goegni Byd
 Tra fo Llên ac Awenydd,
 A Chân fwyn, Achwyn a fydd.
 Gwyfyn, du Elyn dilyth
 Awen, yw Censigen fyth;

Censigen ac Awenydd,
 Ym mhob llin, finfin a fydd;
 O dwf llawn, dwy Efell ynt,
 O chredi, dwy Chwaer ydynt; 10
 Dwy na wnaed i dynnu 'n ol,
 Dwy ydynt pwy a'u didol?
 Ni wneir o fron anaraul
 Dnd cysgod, er Rhod yr Haul,
 A diwad ydyw, *Ieuan*,
 Bron fydd na chydfydd â Chân.
 Wrth *Homer*, wiw gerddber, gynt
 Gwyddost mor eiddig oeddynt,
 Hurtaf o ddyn a'i hortiai,
 Miwail ei fydr, aml ei fai; 20
 Gwael oedd ei Gerdd, pencerdd per,
 Os coeliwn *Seyt* yfceler. (*Zoilus.*)
Maro a orug Mowrwaith,
 Bas y gwyl *Bawas* y Gwaith; (*Bavilus.*)
 Ni pharchwyd gradd onaddun,
 Mawr oedd cas *Horas* ei hun.
 Er Dofydd, pwy wr difai
 A fu'rioed, na feio rai?
 Bu gylus Gwaith *Mab Gwilym*,
 A'i Gerdd gref, agwrdd ei grym; 30
 Pawb a'i cenfydd, o bydd Bai,
 A Bawddyn, er na byddai;
 A diau, boed gau, bid gwir,
 Buan ar Fardd y beir.
 E geir, heb law 'r Offeiriad,
 Gân bron yn dwyn gwên a brad;
 Milweis eiddig, mal suddas,
 Heb fon am *Dregaron* gas.
 Dos, trwy glod, rhagod, er hyn;
 Heria bob coeg Ddihiryn, 40
 A

A dilyn fyth hyd Elawr,
 O hyd, y Gelfyddyd fawr.
 Od oes wŷr â drygfoes draw
 Afrywiog i'n difriaw,
 Cawn yn hwyr, gan eu Hwyrion,
 Na roes y Ddihiroes hon.

46

Yr *Ieuan* nid attepawdd mo'r *Cywydd* uchod, nam-
 yn gyrru gyda *William Fychan*, Esq; o *Gors-y-*
gedol, ym mhen pedair blynedd, bedwar Englyn
 Milwr i'm hannerch i *Lundain*; a'r Awdl hon a
 gafodd yn Atteb iddynt, 1756. *Gwelwch y*
pedwar Englyn ym mbellach yn Llyfr.

1

AM rhoddes Rheen riaidd Anrheg,
 Anian hynaws, Asgre faws fwyndeg,
 Araſ iaith aserw, dichwerw chweg - - - Awen,
 A gorau Lleen, llefn *Frythoneg*,
 Neut wyt gyfeillgar, car cywirdeg - - - Ddyn
 Neud wyf gas erlyn, gelyn gyſteg.

2

Mi piau Molawd gwawd *Gwynndodeg*,
 Gnawd i'r a folwyf fawl anhyfreg,
 Haws y'm llawch hydr no chyhydreg - - - â mi,
 Hanbid o'm moli mawl ychwaneg.
 Ceneist foliant fal nad attreg - - - ym hwnt,
 Dy foli, pryffwnt praff *Gymraëg*.

3

Wyt Berchen Awen ben, Baun hoendeg,
 Wyt Ynad diwad *Debeubartheg*,
 Odid hafal, hyfwyn ofteg, - - - i ti,
 Blaenawr Barddoni, bri *Brythoneg*.
 Gweleis Ofeirdd, afar waneg, - - - o wŷn,
 Yn malu Ewyn Awen hyllgreg,

Neu

4

Neu mi nym dorfu dyrfa ddichweg
Beirdd dilym, dirym, diramadeg,
Ciwed anhyfaeth, gaeth, ddigowthdeg - - - - leis
Sef a'u tremygeis megys Gwartheg.
Gweleis Feirdd cywrein, mirein, mwyndeg - - - - lu,
Moleis eu Canu, cynnil wofeg.

5

Er a ryweleis, ceis cyffondeg,
Ny weleis debyg dy bert Anrheg,
Ieuan, mwy diddan no deuddeg - - - - wyt ym,
Fardd erddrym, croywlym, grym Gramadeg.

Unig Ferch y BARD D yr hon oedd dra anwyl
gantho, a fu farw yn *Walton* yn *Lancashire*,
Ebrill y 17, 1755. yn bum Mis a Blwydd o
Oed, ac yntau a gant y *Farwnad* hon iddi.

MAE cystudd rhy brudd i'm bron, ---rhyd f'wy-
Rhed Afonydd heilltion, [neb
Collais *Elin*, liw hinon,
Fy Ngeneth oleubleth lon!

Anwylyd, oleubryd lân,
Angyles, gynnes ei gwên,
Oedd euriaith mabiaith o'i min,
Eneth liwfer (ni thal fon:)

Oedd fwyn llais, addfain ei llun,
Afieuthus, groesawus fwn
I'w Thad, ys ymddifad Ddyn!
Ymddifad ei Thad, a thwn
Archoll yn ei friwdoll fron,
Ynghur digysur, da gwn,
Yn gaeth o'm hiraeth am hon.

Er

Er pan gollais Feinais fanwl,
 Gnawd yw erddi ganiad awrddwl,
 A meddwl am ei moddion;
 Pan gofiwyf Poen a gyfyd,
 A dyfryd gur i'm Dwyfron,
 A golyth yw y Galon
 Erddi, ac am dani 'n donn,
 A faeth yw fon,
 Eneth union,
 Am arfwyl eiriau mwynion ---- a ddywaid
 A'i heiddil gannaid ddwylo gwynion.
 Yn iach, f' Enaid, hoenwych fanon,
 Neli, 'n iach eilwaith, lan ei chalon,
 Yn iach, fy Merch lwysfach lon, ---- f' Angyles,
 Gorphwys ym Mynwes Monwent *Walton*,
 Nes hwnt dygynnull y Saint gwynion,
 Gan lef Dolef dilyth Genhadon;
 Pan roddo'r Ddaear ei gwâr gwirion,
 Pan gyrcher lluoedd Moroedd mowrion,
 Cai, f' Enaid, dêg euraid Goron ---- dithau,
 A lle yngolau llu Angylion.

Ar Ddydd-Calan, Dydd Genedigaeth y
 B A R D D, 1746.

H Y N T croes fu i'm hoes o hyd, ---- echryfawl,
 A chroefach o'm mebyd,
 Bawaid fy hyn o'm Bywyd,
 Ond am a ddaw, Baw i'r Byd.

Cywydd y MAEN GWERTHFAWR, 1753.

C H w i l i o y bum, uwch Elw Byd,
 Wedi chwilio dychwelyd,

Chwilio

Chwilio am Emm berddrem bur,
 Maen Iasbis ; mwy annisbur
 Hynodol Emm wen ydoedd
 Glaerbryd, a DEDWYDDYD oedd.
 Mae (er Naf) harddaf yw hi,
 Y Gemmydd a'i dwg immi ?
 Trofwn, o chawn y Tryfor,
 Ro a Main Daear a Mor,
 Ffulliwn hyd ddau Begwn byd,
 O'r rhwyddaf i'w chŷrhaeddyd,
 Chwiliwn, o chawn y Dawn da,
 Hyd rwndir Daear *India*,
 Dwyrain, a phob gwlad araul,
 Cyfled ac y rhed yr Haul,
 Hyd gyhydlywybr yr Wybren,
 Lle'r â Wawl holl Awyr wenn.
 Awn yn noeth i'r Cylch poethlosg,
 Hynt y llym Ddeheuwynt llosg ;
 I rynbwynt duoer enbyd
 Gogledd, anghyfannedd fyd,
 Cyrchwn, ni rufwn, oer ôd,
 Rhynn, oerfel, rhew anorfod,
 A gwlad yr Ia gwaftadawl
 Crifian-glawdd na thawdd, na thawl.
 Od awn i'r daith drymfaith draw,
 Ofered im' lafuriaw !
 Gwledydd ormod a rodiais,
 Trwy bryder ac ofer gais,
 Llemdost i mi'r bell ymdaith,
 A phellaf gwaccaf y gwaith.
 Chwilio yman am dani,
 Chwilio hwnt, heb ei chael hi,
 Nid oes dwr, na dwys diredd,
 Na goror ym Mor a'i medd.

16

20

30

Da

Da gwyr IESU, Deigr eisoes
 Dros fy ngran drwstan a droes,
 Pond tlawd y Ddihirffawd hon,
 Chwilio Gemm, a chael Gwmmmon !
 Anturiais ryw hynt arall

40

O newydd, yn gelfydd gall
 Cynnull, (a gwael y fael fau)
 Traul afraid, twrr o Lyfrau,
 A Defnyddiau dwfn Addysg,
 Sophyddion dyfnion eu dysg,
 Diau i'r rhain, o daer hawl,
 Addaw Maen oedd ddymunawl,
 Maen â'i fudd uwchlaw Rhuddaur,
 Maen oedd a wnâi Blwm yn aur;
 Rhoent obaith ar weniaeth wâg
 O byst Aur, â'u bost orwag,
 Llai eu rhodd, yn lle Rhuddaur
 Bost oedd, ac ni chawn Byst aur.
 Aur yn Blwm trathrwm y try,
 Y mae son mai haws hynny,
 Ffuant yw eu hoff faen teg,
 Ffol eiriau a fflorege.
 Deulyfr a ddaeth i'm Dwylaw
 Llawn ddoeth, a dau well ni ddaw,
 Sywlyfr y Brenhin *Selef*,
 A Llyfr pur Bennadur Nef,
 Deufab y Brenhin *Dafydd*,
 Dau fugail, neb ail ni bydd.
 Gwiwfawr oedd un am Gyfoeth,
 Brenhin mawr dirfawr, a doeth,
 Rhi'n honnaid ar Frenhinoedd,
 Praff Deyrn, a phen Prophwyd oedd.
 Ba Wledd ar na bu i'w Lys?
 Ba wall, o bâi Ewyllys?

50

60

70

Ba

Ba fwyniant heb ei finiaw?
 Ba chwant heb Rychwant o braw?
 Ar ol pob peth, pregethu,
 Mor ynfyd y Byd, y bu,
 Gair a dd'wedai gwir ddidwyll,
 Llawn yw'r Byd ynfyd o Dwyll,
 A hafal ydyw hetyd
 Oll a fedd, Gwagedd i gyd.
 O'i ddwys gadarn ddyfgeidiaeth
 Wir gall, i'm dyall y daeth
 Na chaf is law ffurfafen
Ddedwyddyd ym Myd, Emm wenn;
 Ni chair yr Emm hardd-ddrem hon
 Ar gyrrau 'r un Aur Goron,
 Na chap Pâb, na chwfl Abad,
 Na llawdr un Ymerawdr mât.
 Llyna Sylwedd llên *Selef*,
 Daw 'n ail Efengyl Duw Nef;
 D'wedai un lle nad ydoedd,
 A'r ail ym mha le yr oedd.
 Daw i ddyn y Diddanwch
 Yn Nefoedd, hoff Lyfoedd fflwch,
 Fann deg! yn Nef fendigaid,
 Tlws ar bob Gorddrws a gaid,
 Pob Carreg fydd liwdeg lwys,
 Emm wridog ym Mharadwys;
 Ac yno cawn Ddigonedd
 Trwy Rad yr *Ion* mad a'n medd.
 Duw 'n ein plith, Da iawn ein plaid,
 F'a 'n dwg i Nef fendigaid.
 Drosom, Iachawdwr, eisoes
 Rhoes Ddolef, daer gref, ar Groes,
 Ac Eiddo ef, Nef a ni,
 Dduw anwyl, fa'i rhydd ini.

80

90

100

Molaf

Molaf fy Naf yn ufudd,
 Nid Cant, o'm lladdant, a'm lludd;
 Dyma Gyfur pur heb ball
 Goruwch a ddygai arall;
 (Duw dy hedd) rhyfedd, er hyn,
 Bodloni bydol annyn.
 Boed i Anghor ei Sorod,
 I ddi-ffydd Gybydd ei Gôd:
 I minnau boed Amynedd,
 Gras, Iechyd, Hawddfyd, a Hedd.

110

114

Cywydd i'w gyflwyno i DYWYSAWG CYMRU
Wyl Ddewi 1753, ar y Testyn sy'n can-
lyn, fef, Reget Patriis virtutibus orbem.

PWY ddyfsg im' ? Pa Ddnwies gain ?

Wir Araith i arwyrain,
 Gŵraff *Edlin* Brenhinwawr,
 Blaenllin *Cymru* fyddin fawr ?
 Ai rhaid Awen gymmengoeg
 O Drum *Parnassus* Gwlad *Roeg* ?
 Cyfarch cerddber *Bieriaid*,
 Am Achles hoff-les a phlaidd ?
 Ni cheifiaf, nid af i'w Dud,
 Glod o Elldydd gwlad Alldud,
 Ofer y Daith, afraid oedd,
 Mwyneiddiach yw 'n Mynyddoedd,
 Lle mae Awen ddiweniaeth,
 Gelfydd ym mhob Mynydd maith,
 Na wna 'n eglur neu 'n wiwglod
 Ond Da, a ryglydda Glod.

10

Pan danwyd Poenau dunych,
 A Braw du 'n Ael *Brydain* wych,

D

Pan

Pan aeth FFREDRIC i Drigias,
 Da iawn Fro, Duw Nef a'i Ras, 20
 Rhoe GYMRU hen Uchenaid,
 A thrwm o bob Cwm y caid,
 Tryflais yn ateb tristlef,
Prydain, ac wylofain Lef.

O'r Tristwch, du-oer, trosti,
 Nid hawdd y dihunawdd hi,
 Fal Meillion i hinon Haf
 O rew-wynt hir oer Auaf;
 Iach Wladwyr eilchwyl ydym
 Oll yn awr, a llawen ym, 30
 Ni fu Wlad o'i Phenadur
 Falchach, ar ol garwach gur.

Llyw o Udd drud llewaidd draw
 I ni fydd, Einioes iddaw,
 Udd gwrawl, haeddai Gariad,
 Por dewr, a ddirprwy ei Dad;
 Ni bu ryfedd Rinweddau
 Ym Maboed erioed ar Iau,
 Arwr a fydd, ddydd y ddaw,
 Mawreddog, Ammor iddaw! 40

Hiroes i wâr *Gaisar* gu,
 Di orn oes i deyrnafu,
 A phan roddo heibio hon
 I gyrraedd nefol Goron,
 Nefol Goron Gogoniant
 Yn oeddiog, lwys enwog Sant,
 Poed TRYDYDD Sior ein Ior ni,
 O Rinwedd ei Rien,
 Yn iawnfarn gadarn Geidwad,
 I'w Dir, un gynnedf â'i Dad. 50

Am a ddywaid Maddeuant
 A gais yr Awen a gant

Hyn o'ch Clod mewn Tafodiaith,
 A dull llefg hen dywyll Iaith;
 Mawr Rhyddid *Cymru* heddyw,
 Llawen ei Chân, llonwych yw,
 Trwy ei Miloedd, tra molynt
 Eu Noddwr, hoyw Gampiwyr gynt:
 Llyw diwael, yn lle *Dewi*,
 IOR mawr, wyt yn awr i ni: 60
 Ti ydyw 'n Gwarlyw gwirles,
 Ti fydd ein Llywydd a'n Lles,
 Os dy Rann, Wr dianhael,
 A wisg y *Genbinen* wael,
 Prisiaf *Gennin* Brenhinwych
 Uwch Llawrwydd tragywydd gwych. 66

Yr un Caniad yn Lladin, o waith CHRISTO-
 PHER SMART.

PHŒBE Pater, qui mellissuas Heliconis ad undas,
 Dulcia divinæ fundis præcepta Thaliæ,
 Lingua sacras fedes, & jam Majora canenti
 Aspira, radiisque diem melioribus orna
 Sed quid opem hinc quæram, nostris in vallibus
 amnes

Dulcè sonant, nostris in Montibus Augur Apollo
 Regnat, & indigenas jactat quoq; *Cambria* Musas.
 Salve, sancte dies, quo solvimus annua cuncti
 Gaudia, adorantes nostrum de more Patronum.
 Et Tu, qui Patrem vitâ virtute redonas,
 Quique ornas titulos, decus & superaddis honori
 O salve ante omnes salve, celeberrime *Princeps*!
 O faveas populumque bees, *Britonum*que tuorum
 Accipias vota, & noster dignare vocari

Summe puer, quem fama vocat, quem gloria adoptat,
Quem vasti pater oceani colit amnibus undis ;

Tempus erit, cum tu (non unquam indignus
avorum

Ast atavos qui mente refers, & moribus æquas)

Ad Famæ templum porta virtutis adibis,

Atque infra positos Regesque Sophosque videbis ;

Tempus erit, cum te (quâ gens hec inanior ulta)
Gallia tota colet, mixtoque timebit amore.

In manibus tibi erit mundis dare jure futuris

Et, nondum inventis populis imponere leges.

Dum vestris læta auspiciis celeberrima floret

Cambria, jam prisca gens antiquissima mundi,

Inque velut montes nostrates vertice Cælum

Sublimi feries, & cedit *Laurea Porro*.

Cywydd i'r CALAN (Dydd Genedigaeth y
BARDD a'i FAB bynaf) yn y Flwyddyn
1752.

CYN bod Gwres i'r Haul tesfawr,

A gorphen Ffurfasen fawr,

Difai y creawdd Dofydd

Olau teg, a elwid Dydd,

A Duw, gan hyfrytted oedd,

Dywedai mai da ydoedd,

Cywraint fysedd a neddair !

Gywir Ion, gwir yw ei Air.

Hardd gweled y Planedau,

A'u llwybr yn y Gylchwybr gau ;

Tremiadau, tramwyedig,

A Chall yn dyall eu Dig.

Canfod (a gwyh eurdrych oedd)
 Swrn nifer o Ser Nefoedd,
 Rhifoedd o Ser (rhyfedd fon!)
 Crogedig uwch *Caergwydion*,
 Llun y Llong, a'i ddehonglyd,
 Arch NO, a'i nawdd tra bawdd Byd,
 A'r Tewdws, dwrr Ser tidawg,
 A Thid nas rhifid y rhawg. 20
 Er nifer Ser y Nefoedd,
 (Nifer o fawr wychder oedd)
 Ac er Lloer wenn ysplennydd,
 Nid oes dim harddach nâ Dydd,
 Gwawl unwedd â Goleunef,
 Golau o Ganwyllau Nef.
 Oes a wâd o Sywedydd
 Lle del, nad hyfryd lliw Dydd?
 Dra bostio hir Drybestod
 Mor rhyfedd Rhinwedd y Rhod, 30
 Oer flyganed Wres Gwener
 Pan el i Ias oerfel Ser.
 Duw deg lwys! da yw dy Glod,
 Da, Wirnaf, yw pob Diwrnod,
 Un radd pob Dydd o naddynt,
 Pob Dydd fal ei gilydd gynt,
 Uchder Trennydd fal Echdoe,
 Nid uwch oedd Heddyw na Doe,
 Nes it draw neillduaw Dydd
 Dy hunan, da Wahanydd, 40
 Dy'gwyl yn ol dy degwaith,
 Yn gorphen ffurfafen faith,
 Na chwynwn yt, Ion, chwennych
 Dydd o Saith, wedi'r Gwaith gwyh,
 Yn talmu da fu dy fod,
 Sabath ni châi Was hebod.

Mawr yw dy Rad, wiwdad Ion,
 Da oedd gael Dyddiau gwylion,
 Da 'r tro yt, eu gŵylion gynt,
 Duw Awdwr, a da ydynt 50
 Da dy Grog ddihalogŵyl,
 Dy Grog oedd drugarog ŵyl,
 Er trymmed dy Gur tramawr,
 Penllâd yw 'th Gyfodiad fawr.
 Da fyg dy Nadolyg, Dad,
 Da iawn ydoedd d' Enwaediad,
Calan, fy Ngwyl anwyl i,
Calan, a Gŵyl Duw Celi,
 Da, coeliaf, ydyw *Calan*,
 A Gŵyl a ddirperai Gân, 60
 Ac i'r *Calan* y canaf,
Calan well nâ Huan Haf!
 Ar Ddydd *Calan* y'm ganwyd,
Calan, nid anniddan wyd,
 Gwaeth oedd Genedigaeth *Io*,
 Diwrnod a Gwg Duw arno,
Calan wyt, ni 'th cwliai, Naf,
 Dwthwn wyt nas melldithiaf.
 Nodŵyl fy Oedran ydwyt,
 Ugeinfed a degfed wyt; [30 Oed.] 70
 Cyflym ydd â Rym yr Oes,
 Duw anwyl, fyrred Einioes!
 Diddan a fum *Galan* gynt,
 A heinif dalm o honynt,
 Llawn afiaith a llon iefange,
 Ddryw bach, ni chaid llonnach llange,
 Didrwt ni bu mo'm Deudroed
 Ymhen un *Calan* o'm Hoed,
 Nes y dug chwech ar hugain
 Fab fraeth i Fardd meddfaeth main, 80
Er

Er gweled, amryw *Galan*,
 Gofal yn lle cynnal Cân,
 Parchaf, anrhydeddaf di,
 Tymmor nid drwg wyt immi
 Cofiaf, *Galan*, am danad,
 Un dydd y'm gwnaethost yn Dad,
 Gyrraist im' Anrheg wiwrodd,
 Calennig wyrennig Rodd,
 Gwiwrodd, pa raid hawddgarach
 Nâ *Rhobert*, y rhodd bert bach?
 Haeddit Gân, nid rhodd anhardd
 Rhoi im' lân Faban o Fardd,
 Hudol am Gân, hy ydwyt,
 O bâi les gwawd, blyfig wyt,
 Dibrin wyf, cai dy Obrwy,
 Prydaf i yt' (pa raid fwy?)
 A chattwyf hir Barch itti,
 Wyl Arab fy mab a mi.
 Aed y Calendr yn hendrist,
 Aed Cred i ammau Oed *Crist*,
 Syfled pob Mis o'i faffe,
 Ac aed â Gŵyl gyd ag e,
 Wyl ddifai, di gai dy gwrr,
 (Ni'm neccy Almanaccwr,)

Cei fod ar Dâl y Ddalen,
 Diball it' yw dy Bill hen,
 Na sylf fyth yn is, ŵyl fawr,
 Glŷn yno, *Galan Ionawr*;
 Cyn troi pen dalen, na dwy,
 Gweler enwi *Gŵyl Ronwy*,
 A phoed yn brif Ddigrifŵyl
 Pr Beirdd, newydd arab ŵyl;
 A bid ei phraff argraphu
 Ar dalcen y ddalen ddu,

90

100

110

Llead

Llead helaeth, lled dwylain
Ehangffloch, o liw coch cain.

116

*AWDL o Briodasgerdd i ELIN MORYS,
Merch LEWIS MORYS, Esq; o Allt-
Fadawg; ac, yn awr, Gwraig Rhisiart
Morys o Fathafarn, 1754.*

1

UST! tewch oll! arwest a chân,
Gawr Hai, ac Orohian!
Melys molawd,
A Bys a Bawd,
Llon lwyfswawd llawen leisiau,
Aml iawn eu gwawd, mil yn gwau,
Wawr hoywaf, Orohian
A Cherdd a Chân.

2

Tros y Rhiw torres yr Haul
Wên Bore, wyneb araul,
Mae 'n dêg min Dydd,
Tawel Tywydd,
O'r Nentydd arien untarth,
Ni cheidw Gwŷdd un, o chaid gwarth;
Dwyre Ddyn wenbryd eirian,
Yw 'n Cerdd a'n Cân.

3

Na âd le i Gwsg yn d'ael, Gwenn,
Disgleiria, Dwywes glaerwen,
Feinais fwynwar,
E'th gais a'th gân,
Dyn geirwar (dawn a gerych)
Ag e'n Bâr, Gwenn wiw, y bych;

17

I'r hoyw walch Orohian
Yw 'n Cerdd a'n Cân.

4

Na arhô hwnt yn rhy hir,
Waisg *Elin*, e'th ddisgwylir,
Dwg wisg, deg Ael,
Dda-wisg ddiwael,
Dwg Urael, diwyg eurwerth,
Na fo gael un o fwy gwerth,
Aur ofodiad ar Sidan
I'r lwys Wawr lan.

5

Ar hyd y llawr, y Wawr wŷch,
Cai irddail ffordd y cerddych,
Gwiwryf Gwyros,
A rhif o'r Rhos,
Da lios, Deuliw Ewyn
Bryfia, Dos, Berr yw Oes Dŷn.
Du'ch Ellael deuwbh allan
Yw 'n Cerdd a'n Cân.

6

O chlywi, Wenferch *Lerwys*,
Dyre i'r Llan draw o'r Llŷs,
Canweis cenynt
O'th ol i'th Hynt
A llemmynt â'u holl ymhwrd,dd,
Felly gynt fe â'u llu gwrdd
I'r Eglwys, Wawr rywioglan,
A'r glwys Wr glân.

7

Wedi rhoi 'n rhwydd ficerwydd Serch
I'r mwynfab, orau meinferch,
Hail i'n hoyw-wledd,
Dwg Win, Dêg wedd,

Dwg

Dwyg o Annedd digynnil,
Ddogn o Fedd, ddigon i Fil,
A chippio Pib a Chwppan
Yw'n Cerdd a'n Cân.

8

Rhodder (a Chler a'i haeddant)
Bwyd a Gwin, be deuai Gant,
I gyd ni gawn
Iechyd wych-iawn,
Y ddau nwyfiawn ddyn iefangc,
O Bot llawn Byd da a llange;
Gwr gwaraidd a Gwraig eirian,
Pâr glwys per glân.

9

A fedro, rhoed trwy Fodrwy
Deisen fain, - - - Dwfin neu fwy,
Merched mowrchwant,
Pw ced a'u cânt,
Dispiniant hwy Does peinioel,
Rhwy maint chwant Rhamant a Choel;
Cyfur pob Gwyrf yw Cufan
Yw'n Cerdd a'n Cân.

10

Y Nos, wrth dafu 'r Hofan,
Cais glôl y Llangcesau glân,
O chwymp, a'i chael,
Eurwyp Urael,
Ar ryw feinael Wyrf unig,
Gwenno ddu ael, gwn na ddig,
Rhynned, os fyrr, ei hunan
Yn wyrf hen wann.

11

Yn iach cân i'r Rhianedd,
Dêl i'r rhain dâl Wyr a hedd,

Mae

Mae Bro mwy bri
Etto itti,
Gyr Weddi, gu arwyddiad,
I Dduw Tri, e ddaw it' Rad,
Byd hawdd, a Bywyd diddan,
A Cherdd a Chân.

12

Dod i'th Wr Blant, mwyniant mawr,
Dod Wyrion i'th Dad, Eurwawr,
A he o Hil
Happus Heppil
Dieiddil, Duw a wyddiad,
Ië, gan mil, Egin mad;
Llaw Duw iddynt, llu diddan,
Hil glwys hael glân

13

Gyrr Sin i Wann gresynol,
I Dduw a wnair, a ddaw 'n ol,
Afaith ofer
Y fydd is Ser;
Gorau Arfer, Gwawr eurfain,
Moli dy Ner, mal dy Nain.
Gwiwnef it' hwnt, Gwynfyd da,
Amen yma.

*Proft cadwynodl Bogalog, a math o Wat-
worgerdd yw, ar yr ben Englyn Boga-
log, " O'i wiw wy i weu e a, &c.*

O'I wiw wy a weua e,
Ieua o Ia, ai e, yw?
Ai o au Weua a we
A'i Au i wau ei We wyw?

Englyn

Englyn a Sain gudd ynddo.

Pwy estyn Biccyn i Bwll trybola,
Tra bo i'w Elw ddeuswllt?
Trasfyrth fydd perchen triswllt,
Boed fych a arbedo swllt.

CRWRDD i ofyn Ffrangcod, gan
WILLIAM FYCHAN, Esq; o Gors-
y-gedol a Nannau, 1754.

Y Gwr addwyn, goreuddeddf,
Ni wn wr oll yn un reddf,
Gŵr ydych gorau adwaen,
Och! ble y cair un o'ch blaen?
Yn ail i chwi ni welais,
Naws hael, o *Gymro* na *Sais*,
Gŵr od, (*Ysgwier*) ydych
Ar bawb, a phoed hir y bych.
Ym *Meirion* lwys, am roi 'n lân
Haelaf Achau Hil *FYCHAN*,
Hael yn unwedd, Hil *Nannau*,
Dau enwog Hil dinaghau,
Hil glân, a ŵyr heiliaw gwledd,
Blaeniaid ar holl Bobl *WYNEDD*!
O chyrchent, rhoech i Eirchiaid
Ddawn a Rhodd ddien i'w rhaid,
Ni bu Nâg i neb yn ol,
Na Gwâd o *Gorsfygedol*;
Gwir ys! henwi'r *Gors* honno
Yn *Gedol*, frëyrol Fro,
Cors roddfawr, o bwyf awr byw,
Un *gedol* ddinag ydyw,
Gras a Hedd yn y *Gors* hon,
Lle hiliwyd llu o Haelion!
Yn y dir 'rwu 'n ymddiried,
A gwn, y cair ynddi Ged,

10

20

A

A Ched a archaf i chwi,
A rhwydd y bych i'w rhoddi.

Ior mau, os wyf o rym fal,
Dyn ydwyf dianwadal

30

O serchog, dylwythog Lin,
Dibrinnaf Ddeiliaid Brenhin,

Ail llanw Môr yw y Llin mau,
Ceraint i mi 'mhöb cyrrau,

Ym *Mon* a *Llannerch-y-medd*,

A *Llyn*, a thrwy holl *Wynedd*,

Yn llinyn yno llanwent,

Happus gylch *Porwys* a *Gwent*,

Diadell trwy'r *Deudir*,

(Rhaid oedd) a thrwy bob rhyw *Dir*.

40

Ein hynaif iawn wahenynt

Bedair Rhan o'r Byd ar hynt,

Dwy oludog, dew, lydan,

(Duw Ion a wŷr) a dwy 'n wann,

O gyfan bedair Rhan Byd,

Dwyran i mi y deiryd,

Ac aml un yn dymunaw

(Waethaf o'u llin!) waith fy llaw,

A rhwydd wyf i'r rhiaidd Yrr

Llwythawg i yrru Llythyr,

50

Ond na fedd dŷn (libyn lu

Diles!) mo'r modd i dalu.

Gwyn ei fyd egwan a fedd

Wr o Synwyr o'r Senedd,

A'i dygai 'n Landdyn digost

I selio *Ffrangc*, ddifalw ffrost!

Minnau, fy mawr ddymuniad

Yw cael gan Wr hael, yn rhad,

Ffrangcod eglur *Mur Meirion*,

O ran mael i *Ronwy Mon*.

60

E

Hefyd

Hefyd nid Ffrange anhyfæth,
 Dŷn o dir *Ffrainge*, dwndwr ffraeth;
 O'r rhwyddaf im' y rhoddech
 O'r lladron chwidron naw chwech,
 'Er mai gormodd, Wr noddawl,
 Yw rhif deg rhof fi a Diawl.
 Deuddeg o chaf ni'm diddawl,
 Ni'ch difwyn, y Gŵr mwyn mawr,
 Hynny dâl (heb ry fal Bris)
 Lawer o Ffrangcod *Lewis*. [*Brenin Ffrainge*.] 70

ENGLYNION *i ofyn Cofyn Llaeth-Geifr gan*
 Wiliam Gruffudd o Ddrws-y-coed yn
 Efionydd, tros Domas Huws, mab Huw
 ab Ifan, o Lanndy Gai, oedd yn Was yn
 Liverpool, neu Nerpwl, 1754.

1

DYNYN wyf, a adwaenoch ---- er ennyd,
 A yrr Annerch attoch,
 Rhad a hedd ar y feddoch
 I'ch byw, a phoed iach y boch.

2

I chwi mae, i'ch Cae, uwch Cyll,
 Geifr, Hyfrod, Bychod, heb wall,
 Llawer Mynnyn, milyn mwell,
 Rhad rhwydd a llwydd ar bob Llill.

3

Mae iwch Gaws liaws ar led ---- eich Annedd,
 A'ch Enwyn cyn amled;
 Y Mwynwr, er dymuned,
 Rhowch i'm gryn Gofyn o ged.

Cofyn

4
Cofyn heb un defnyn Dwfr,
Cofyn ar wedd Piccyn pefr,
Cofyn o waith Gwrach laith lofr,
Cofyn o flith gofrith Gafr.

5
Blyfig anniddig ei Nâd, ---- yw Meistras,
A mwfrïo mae'n wastad.
Ni fyn mwy un Arlwyad,
Na Gwledd ond o Gaws ein Gwlad.

6
Myn Mair, onis cair y Caws
Ar fyr, y Gwr difyr dwys,
Ni bydd Swydd, na boddio Sais,
Na dim mwy heddi i *Dwm Hurws*.

7
Os melyn Gofyn a gaf, ---- nid unwaith
Am dano diolchaf;
Milwaith, Wr mwyn, ych molaf,
Hau'ch Clod ar bob nod a wnafr.

Cywydd Marwnad MARGED MORYS,
Gwraig Morys-ap-Rhisiart Morys, o
Bentre Eiriannell ym Mon, 1752.

MAWR Alar, trwm oer wylaw,
A mann drist fydd ym *Mon draw*,
Tristyd ac oerfyd garwfrwyn,
Llwyr brudd, a chystudd a chwyn;
Tristaf mann *Pentre'riannell*,
Ni fu gynt un a fai gwell,
Ni fu chwerwach tristach tro
I *Fon*, nag a fu yno.

Lle bu ddienn Lawenydd,
 Ubain a dwys Ochain fydd;
 Digroyw Lif, deigr wylofain,
 Am *Farged* y rhed yr rhain,
 Didaw am *Farged* ydynt,
Marged law egored gynt;
 Bid happus haelionus Law,
 Ffrawddus i Fil ei phriddaw!
 Rhy fawr sann ar *Forys* yw,
 Oer adwyth i'w Gŵr ydyw,
 Deuddyn un Enaid oeddynt,
 Dau ffyddlon, un Galon gynt,
 Mâd Enaid! chwith am dani,
 A phrudd hwn o'i phriddo hi,
 Ac o'i herwydd dwg Hiraeth
 Ormod, ni fu Weddwdod waeth.

10

20

Toliant ar lawer Teulu
 Ar led, am *Farged* a fu,
 Ymddifaid a Gweiniaid gant
 Ychenawg, a achwynant
 Faint eu harcholl, a'u colled,
 Farw Gwraig hael, lle bu cael Ced.
 Llauer Cantorth o Borthiant
 Roe hon, lle bâi llymion Blant;
 Can Hen a ddianghenodd,
 I'r un ni bu Nag o Rodd;
 Gwiwrodd er mwyn Goreudduw,
 Gynnes Weinidoges Duw.
 Gwraig ddigymmar oedd *Marged*
 I'w plith, am ddigyrrith Ged,
 A Ched ddirwgnach ydoedd,
 Parod, heb ei dannod, oedd.

30

40

Di ball, yn ol ei gallu,
 Rhwydd, a chyfarwydd a fu,

Rhyfedd

Rhyfedd i'w chyrredd o chaid
 Ing o unrhyw angenrhaid ;
 Rhoe wrth raid gyfraid i gant,
 Efmwythai glwyfus methiant,
 Am gynngor Doctor nid aeth
 Gweiniaid, na Meddiginiaeth,
 Dilys, lle bâi raid Eli,
 Fe'i caid ; Nef i'w henaid hi.

50

Aed i Nef a Thangnefedd,
 Llawenfyd, hawddfyd a hedd,
 Nid aeth mât, wraig deimladwy,
 On plith, a gadd fendith fwy :
 Bendith am ddiragrith rodd,
 Hoff enaid ! da y ffynnodd,
 Os oes Rhinwedd ar Weddi,
 Ffynnu wna mil o'i hil hi.

Pa lwyfach Heppil eisoes ?
 Ei Theulu fy 'n harddu 'n hoës ?

60

Tri mab doethion tirionhael,
 (Mawr ei Chlod) merch olau hael,
 Trimab o ddoniau tramawr,
 Doethfryd a Chelfyddyd fawr ;
 LEWYS wiwddyfg, lwys, addwyn, (*Bardd godidog*
ac Ieithydd.)
 Athraw y gerdd fangaw fwyn,
 Diwyd warcheidwad awen,

Orau gwaith, a *Chymraeg* wen.

RHISIART am Gerdd ber hoywfain,

Hafal ni fedd Gwynedd gain

70

Annhebyg, tra bo 'n hybarch

Y *Beibl*, na bydd iddo barch. (*Golygwr dau argraff*
Allai fod (felly ei Fam) phiad y Beibl, 1746 a 1752.)

Deilen na nodai WILLIAM ? (*Llystfawr digymmar.*)

Chwilia ef yr Uchelion,

Y Môr, a Thir, am Wyrth Ion,

Tradoeth pob Brawd o'r tridyn;
Doeth, hyd y gall deall Dŷn;
Tri gŵraidd Frawd rhagorawl,
Haeddant, er na fynnant Fawl.
Da'r Had na newid eu rhyw,
D'wedant, ym *Mon*, nad ydyw
Cynneddfau, Doniau dinam
ELIN, ei Merch, lai nâ'i Mam.

80

Da iawn Fam! diau na fu
Hwnt haelach perchen Teulu,
Rhydda i'r Byd ynfyd oedd,
Iawn i fod yn Nef ydoedd,
Aeth i gartref Nef a'i nawdd,
Duw IESU a'i dewisawdd,
Uniawn y farn a wna fo,
Duw Funer, gwnaed a fynno.
Dewisaf, gan Naf, i ni
Oedd ddeifyf iddi oesi,
Hir oesi, cael hwyr wŷfiad
Adref i oleunef wlad.

90

Gwae'r Byd o'r ennyd yr aeth!
Oer bryd oedd ar Brydyddiaeth,
Achles i wenn awen oedd,
A nefaf i'r hen Oesoedd,
Cynnes i Feirdd, tra cenynt,
Ganu ffordd *Gymru* gynt,
Cael Braint Cân, o Ddadanhudd,
A Chler, er yn amser *Nudd*.
Boed heddwch a Byd diddan
Byth it, ti a gerit Gân,
Ac yna, 'n entrych Gwiwnes,
Cydfydd â Cherdd newydd Nef,
N'ith ludd eur, llafur, na llid,
Da, yn Nuw, yw dy newid.

100

110

Newi-

Newidio Cân (Enaid cu!)
Mon-wyffion, am un IESU:
 Clywed llef y Côr nefawl,
 (Gwyn dy fydd! hyfryd dy hawl!)
 Lleisiau mowrgerth llefmeirgerdd
 Côr o Saint, cywraint eu Cerdd,
 Cu eu Hodlau! cyhydlef,
 Gwynion Delynorion Nef;
 Canllef Dwsmel tra melys,
 Fal Gwin, ar bob Ewin Bys.
 Dedwydd, o Enaid, ydwyt,
 Llaw Dduw a'n dycco lle'dd wyt,
 A'n Hannedd, da iawn honno,
Amen, yn Nef wenn a fo.

120

*Englynion i DDUW, a ganwyd ychydig-
 cyn myned i Rydychen, 1741.*

1

DUW Tad, un (o'th rad) a thri, ---Daw anwyl,
 Daionus dy berchi,
 Duw unig y Daioni,
 Clau yw fy Nghred, clyw fy nghri.

2

Dy Eiriau, Ion clau, clywais, ---- yn addo
 Noddi pawb a'th ymgais,
 Ymagored (mi gurais)
 Y Nef wrth fy llef a'm llais.

3

Gellaist (i'th nerthog allu ---- nid yw Boen)
 Wneud y Byd a'i brynu,
 Yn D'wy'og, un Duw IESU,
 Ti fydd, ti fydd, ti a fu.

Da

Da gwyddost wrando Gweddi ---- dy Weision,
Dewisaist eu noddi,
A minnau wyf, o mynni,
Duw IESU dêg, dy Was di.

5

Gwaeledd gynt yn bugeilio ---- oedd *Moesen*
Ym maefydd hen *Jethro*,
Di roddaiſt hyder iddo,
A Braint, a Rheolaeth Bro.

6

A'r *Salmydd*, cynnydd Dduw cu, ---- Cof ydyw
Cyfodaist i fynu,
O Fugail, heb ryfygu,
Aeth *Dafydd* yn Llywydd Llu.

7

Minnau, Duw Nef, o mynni, --- anherchaf,
Hyn o Archiad iti,
Bod yn Fugail Cail Celi,
A doed im' d' Ewyllys di.

8

Ni cheifiaf gan Naf o Nefoedd --- gyfoeth,
Na gofal Brenhinoedd;
Ond arail ŵyn ei Diroedd,
Duw a'i gwnel, a digon oedd.

[*A bendigaid fo'i Enw, fe'i gwnaeth.*]

Arwyrain y Nennawr, a wnaed yn
Llundain, 1755.

The GARRET POEM.

CROESAW i'm diginiaw Gell,
Gras Dofydd! gorau 'sdafell,
Golygle a gwawl eglur,
Derchafiad Offeiriad ffur,

Llet-

Lletty i Fardd gwell yttwyd
 Nâ'r twrdd wrth y Bwrdd a'r bwyd,
 Mwy dy Rin, am Ddoethineb,
 Nâ gwahadd i Neuadd neb:
 Hanpwyf fodlon o honod,
 Fur calch, ond wyf falch dy fod?
 Diau mai gwell, y Gell gu,
 Ymogel, nâ'th ddirmygu,
 Nid oes, namyn difoes da,
 Was taer, a'th ddiystyra;
 Ai diystyr lle distaw
 Wrth grochlef yr holl Dref draw?
 Lle mae Dadwrdd gwrdd geirddadl
 Rhwng Putteiniaid a Haid Hadl,
 Torfoedd ynfyd eu terfysg,
 Un carp hwnt yn crïo pysg,
 Tro arall, Howtra hora!
 Yn crïo pys, ffigys, neu ffa,
 Gwich Ben, â trwy'r Ymennydd,
 Dwl dwrf, trwy gydol y dydd;
 Trystiau holl Lundain trosti,
 A'i chreg waedd ni charai Gi.
 Os difwyn (gwae ddi'stafell!)
 Clywed, nid oes gweled gwell,
 Gweled ynfyd glud anferth
 O'r Wâr a fynnych ar werth,
 Gwên y Gŵrallys, yspys oedd,
 Eddewidiwr hawdd ydoedd;
 Cledd y Milwr Arwrwas,
 Dwndwr yr Eglwyfwr glas;
 Cyngor diffeith Cyfreithiwr,
 Trwyth y Meddyg, edmyg Wr;
 Diod gadarn Tafarnwas,
 Rhyw Saig gan ei Frwyfswraig fras;

Rhad werth ar bob rhaid wrthaw,
 Corph, Enaid, Llygaid, a Llaw;
 Ond na cheir (gan Ddiweirdeb)
 Prisiau am Encidiau neb,
 Ond Enaid Anudonwr
 A'i chware ffals, a Chorph Hŵr.

40

Dyna' gair yn eu ffair ffol,
 Dedwydd im' Gell a'm didol,
 Tua'r Nenn uwch eu pennau,
 Ammor it, ymogor mau!
 Per Awen i Nenn a naid,
 Boed tanodd i Butteiniaid.

50

Tra fo'm Cell i'm castellu,
 Ni m dawr a fo' i lawr o lu;
 Ni ddoraf Neuadd arall,
 Ni chlywaf, ni welaf wall;
 Heddyw pond da fy Haddef?
 A noeth i holl ddoniau Nef?

Gwelaf waith Ion, dirion Dad,
 Gloyw Awyr a Goleuad,
 A gwiwfaint fy holl gyfoeth
 Yw lleufer dydd, a llyfr doeth,

60

A Phen na ffolai Benyw,
 Calon iach, a Chorph bach byw,
 Deuryw Feddwl di orwag,
 A pharhaus gof, a phwrs gwag,
 A lle i'm pen tan Nennawr,
 Ryw-fath, drichwe llath, uwch llawr.

*Atteb i GYWRDD Huw Huws, y
Bardd Coch, o Lwydiarth-Esgob ym
Mon, a ganwyd yn Walton yn Lanca-
shire, 1753.*

PAham I Fardd dinam doeth,
Pergerdd, celfyddgar, purgoeth,
Ofyn Cân a Chynghanedd
Gan ddigrain was main nas medd?
Duw Nef a wŷr, Dyn wyf i
Dirymiant, Duw'n dwr imi,
Dieithryn, Adyn ydwyf,
Gwae fi o'r sud! Alldud wyf.
Pell wyf o Wlad fy Nhadau,
Och son! ac o *Fon* gu fau, 10
Y lle bum yn gware gynt
Mae Dynion na'm hadwaenynt,
Cyfaill neu ddau a'm cofiant,
Prin ddau lle 'roedd, gynnu, gant.
Dyn didol dinod ydwyf,
Ac i dir *Môn* Eistron wyf,
Dieithr i'n Hiaith hydraith hen,
Dieithr i berwawd Awen.
Gofidus, gwae fi! ydwyf
Wrth son, a hiraethus wyf, 20
Gan athrist frondrist fraendroch,
Ni chyngan hoyw Gân ag och
Mewn canu, namyn cwynaw,
Ni chytgais na llais na llaw.
Pobl anwar *Pabyloniaid*,
Dreiswyr blin, draws arw Blaid, O'u

O'u Gwledydd tra dygludynt
 Wŷr Seion yn gaethion gynt,
 Taergteg oedd eu Gwatworgerdd,
 Moefwch (ac nag oedwch) Gerdd. 30
 " Gwae ni o'r Byd dybryd hwn
 (Cwynant) " Pa fodd y canwn, [Gwel Salm 37.
 " Gerdd Ion mewn Tir estronol, 3, 4, 5, 6.]
 " A'n mât anwylwlad yn ol?
 " Ni bu (Dref forth tan orthrech)
 " Fy Nhrem, am *Gaersalem*, sech;
 " Os hawdd yr anghofiais hi,
 " Del ammorth yn dâl immi,
 " Anhwylied fy Neheulaw,
 " Parlys ar bob Drygfys draw, 40
 " A'm Tafod ffals gwammalsyth,
 " Fferred yn fych Baeled byth."
 Llyna ddiwael *Israeliad*!
 Anwyl oedd i hwn ei Wlad,
 Dacar *Mon*, Dir i minnau,
 Yw, o chaf ffun, ei choffau,
 Mawr fy nghwynfaŋ am dani,
 Mal *Seion* yw *Mon* i mi;
 O f' Einioes, ni chaf fwyniant
 Heb *Fon*, er na thôn na Thant. 50
 Nid oes Tryfor a ddorwn,
 Na Byd da 'n y Bywyd hwn,
 Na dail llwyn, na dillynion,
 Na byw hwy, oni bâi hon.
 Troi yma wnaf, tra myn Ner,
 O'm Hedfa, oni'm hadfer,
 Duw nefol a'm deoles,
 Duw'n rhwydd im', a llwydd, a lles,
 CRIST D'wysfog, enneiniog Nef,
 Cedrwydd, a'm dycco adref. 60

*Cywydd y Gwabawdd, sent from Northolt,
Middlesex, to Mr. WILLIAM PARRY,
Deputy-Comptroller of the Mint, 1755.*

PARRI, fy Nghyfaill puraf,

Dyn wyt a garodd Duw Naf,

A Gŵr wyt, y Mwynwr mau,

Gwir fwyn, a garaf innau;

A thi'n *Llundain*, wr cain cu,

Ond gwirion iawn dy garu?

Ond toft y Didoliad hwn!

Gorau fâi pe na'th garwn.

Dithau ni fynni deithiaw

O Dref, hyd yn *Northol* draw,

I gael Cân (beth ddiddanach?)

A rhodio Gardd y Bardd bach;

Ond dy Swydd, hyd y Flwyddyn,

Yw troi o gylch y *Tŵr Gwynn*,

A thorri, bathu Arian,

Sylltan a Dimmeiau mân.

Dod i'th Fint, na bydd grintach;

Wyliau am Fis, *Wilym* fach,

Dyfydd o fangre'r Dufwg,

Gad, er Nef, y Dref a'i drwg;

Dyred, er daëd Arian,

Ac os gwnai, ti a gai Gân,

Diod o Ddwr, doed a ddel,

A Chywydd, ac iach Awel,

A Chroeso Calon onest,

Ddiddichell, pa raid gwell Gwest?

Addawaf (pam na ddeui?)

Ychwaneg, Ddyn teg, i ti,

Ceir profi Cwrw y Prifardd,
 A 'mgomio wrth rodio'r Ardd,
 Cawn nodi, o'n cain adail,
 Gwyrth Duw mewn rhagorwaith Dail,
 A dian pob Blodeuyn
 A yspys ddengys i Ddyn,
 Ddirtawr Ddyfnderoedd Arfaeth
 Diegwan Ior, Duw a'i gwnaeth.
 Blodau'n aurdeganau gant,
 Rhai gwynnion mawr Ogoniant,
 Hardded wyt ti, 'r Lili lan!

Lliw'r Eira, uwch llaw'r Arian,
 Cofier it' guro Cyfoeth
 Selyf, y Sidanbryf doeth.

Llyna, fy Nghyfaill anwyl,
 Ddifai gwers i Ddof a gwyl;
 Diffwrth fân Flodau'r Dyffryn,
 A dawl wag-orfoledd Dŷn.
 Hafal Blodeuyn hefyd
 Pn Hoen ferr yn hyn o fyd,
 Hyddestl Blodeuyn heddyw,
 Y foru oll yn farw wyw,
 Diwedd fydd i Flodeuyn,
 Ac unwedd fydd diwedd Dŷn.

Gnawd i Ardd, ped fâi'r harddaf,
 Edwi, 'n ol dihoeni Haf,
 Tyred rhag trôad y Rhod,
 Henu mae'r Blodau hynod;
 Er passio'r ddau Gynhauaf,
 Mae'r Hin fal Ardymyr Haf,
 A'r Ardd yn o hardd ddi haint,
 A'r Hin yn trechu'r Henaint,
 A'i gwyrddail yn dêg irdda
 Etto, ond heneiddio wna.

Mae'n

Mae'n gwywo, 'min y Ganaf,
 Y Rhos, a holl Falchder Haf,
 Y Rhos, heneiddiodd y rhain,
 A henu wnawn ni'n hunain;
 Ond cyn Bedd, Dyma Ngweddi,
 (Amen, dywed gyda mi)
 Dybid i'n Ddyddiau diboen,
 A dihaint Henaint o hoen,
 Myn'd yn ol, cyn Marwolaeth,
 I Fon, ein cysselin faeth;
 Diddan a fyddo'n Dyddiau
 Yn unol, ddiddidol Ddau,
 A'r dydd (Duw ro Amfer da)
 Y derfydd ein Cyd-yrfa,
 CRIST yn Nef a'n cartrefo,
 Wyn fyd! a phoed hynny fo.

Cywydd i'r CALAN yn y Flwyddyn 1755,
pan oedd glaf y BARDD yn Walton.

OW hen Galan, hoen Gwyliau,
 Cychwynbryd fy Mywyd mau,
 Ond diddan im' gynt-oeddit
 Yn Ionor? Hawdd ammor it'!
 Os bu lawen fy ngeni,
 Ond teg addef hyn i ti?
 Gennyt y cefais gynnydd
 I weled awr o liw Dydd,
 Pa Ddydd a roes im' oesi,
 Trwy Rad Ion ein Tad, ond ti?
 Adrodd pob Blwydd o'm Hoedran,
 O ddiwyd rif, oedd dy ran,
 A gwelwyd, ben pob Gwyliau,
 Mai tycio wnaeth y maeth mau,

Er yn faban gwan gweccry,
 Hyd yn iefangc hoglangc hy,
 O ddiofal Hydd iefangc
 Yn Wr ffraw, goruch llaw llangc,
 Ac ar *Galan* (yn anad
 Un dydd) bum, o Wr, yn Dad :

20

Finnau ni bum yn f'Einioes
 Etto 'n fyrr, it o iawn Foes,
 Melys im' ydoedd moli,
 A thramawrhau d' Wyrthiau di,
 Ac eilio iti, *Galan*,
 Ryw gelfydd Gywydd neu Gân.

Dy Gywyddau da gweddynt
 A'th fawl, buoff gedawl gynt;
 Weithion paham yr aethost,
 Er Duw, wrthyf i mor doft ?
 Rhoddaist i'm ddyrnod rhyddwys

30

O Boen, a gwae fi o'i bwys,
 Menaist o fewn fy mynwes
 A chlefyd o Gryd a gwres,
 A Durwayw'r poethgryd eirias,
 Ynglŷn â phigyn a phâs.
 A'i o ddig lid ydd wy' glaf
 (Bernwch) ai cudab arnaf ?
 Od yw ferch, nawdd Duw o'i fwm !

40

Ai cudab yw rhoi codwm
 A chyftudd di fudd i f'Ais
 I'm gwanu am a genais ?
 Ar hwrdd os dy gwrdd a gaf
 Eilchwyl, mi ddiolchaf.
 Ni chaf amfer i 'mdderru,
 Diengaist yn rhydd, y dydd du,
 Rhedaist (fal llu rhuadwy
 I'r Môr) ac nith weler mwy,

A

A dygaiſt ddryll diwegi,
 Heb air ſon, o'm byrroes i;
 Difwynaſt ſlodau f' Einioes,
 Bellach pand yw fyrrach f' Oes?
 O Galan hwnt i'w gilydd
 Angau yn neſhau y fydd,
 Gwnelwyf â Nef Dangnhefedd
 Yn f' Oes, fal nad ofnwyf Fedd;
 A phoed Hedd, cyn fy medd mau,
 Faith ddwthwn, rhof a thithau;
 Dy Gyfenw ni ddifenwaf
 Os ei gwrdd yn f' Oes a gaf
 Ni thaeraſ, annoeth eiriau,
 Gam gwl, er fy mygwl mau.
 Bawaidd os hyn o'm bywyd,
 Rhwy fu'r Bai rhof i a'r Byd,
 Addefer di yn ddifai,
 Rhof i a'r Byd rhwy fu'r Bai.
 Duw gwynn a'm diwygio i,
 A chymmod heddwch immi
 A ddél, cyn dy ddychwelyd,
 A llai fyddo Bai y Byd;
 Yno daw Gwyliau llawen
 I mi, ac i bawb. *Amen.*

*Englyn i John Dean, y Llongwr melynaf
 yn y Deyrnas yma, 1754.*

Moliant am bob peth melyn, am yr Haul,
 A Merhelyg Dyfrllyn;
 Am * *Sion Dên*, a Chŵyr Gwenyn,
 A mad Aur, pettai 'Mâw Dên.

* John Dean, rbyw lyffant o Sais melyn.

Ad Apollinem & Musas.

O Smintheu ! Pater Esuritionum,
 Nugas tolle tuas Ineptiasque,
 Vosque ite, O, procal hinc novem sorores
 Vobis non opus est mihi, Camenæ,
 Indignatio quem facit Poetam. 5
 Longum Pierides malæ, valete
 Euterpe meretrix, Thalia mœcha,
 Scortillum Polyhymnia invenustum,
 Clio prostibulum, lutum, Lupanar,
 Et quas prætereo malæ puellæ 10
 Per quas non nisi mortuis Poetis
 Sero Fama venit, Famesque vivis !
 Ah ! vidi, & pudet heu ! sed ipse vidi
 Vestro de grege, pessimæ, Poetam
 Jucundum, facilem, probum, disertum, 15
 Cordatum, verecundum & eruditum,
 Et cultum satis & sat elegantem,
 Et qui cederet unico Catullo,
 Docto par tamen ipse Martiali,
 Quem juxta Veneresque Gratiæque 20
 Certabant sibi vendicare cunctæ,
 Qui si fortia bella personaret
 Magnum vivere crederes Homerum,
 Seu Mopsi teneros referret ignes
 Haud quidquam cecinit vel ipse Sappho, 25
 Pulchro, Lesbica, mollius Phaoni :
 Hunc vidi miserum, indignum, dolentem
 Squallenti facie, horridâque barba
 Detritis quoque sordidum lacernis,
 Et nudis pedibus, genuque nudo, 30
 Hyber-

Hybernis Aquilonibus rigentem,
Ævi relliquias malas trahentem
Ægrè, nec satum offulis caninis.

O quanto melius beatiusque
Et Cerdonibus est & Architectis,
Saltatoribus atque Pantomimis

35

Artes quique colunt pecuniosas!
Quid rodīs, male Livor, immerentes?
Et quid Zoilus invidat Poetis?

At me Gronovium, tuum Poetam,

40

Nugacissime Phœbe, perdidisti,
Si posthac numeris ineptiisque
Nostri ludere pruriant libelli

Claudi nec metuant Dei furorem,

Si nec tardipedi Deo dabuntur

45

Sit durus mihi Plutus & Minerva.

At vos interea, novem Sorores

Longum, Pierides malæ, valetē

Et Smintheu, Pater Esuritionum.

MARWNAD i'r *Elusengar a'r anhepcor*
Wrda, Mr. JOHN OWEN, o'r Plas
yng Ngheidio, yn Lleyn, 1754.

1. *Unodl Union.*

GWAE *Nefyn!* gwae *Lŷn* gul wedd! gwae *Geidio!*

Gwae i *Giwdawd Gwynedd!*

Gwae oer farw Gŵr o *Fawredd!*

Llwyr wae! ac y mae ym *Medd!*

2. *Proft Cyfnewidiog.*

Achwyn mawr, och ynn' y *Modd!*

Nid ael sech ond wylaw fydd,

Gwayw yw i bawb gau y *Bedd*

Ar *Sion Owen* berchen budd,

3. *Proft*

3. *Proff Cadwynog.*

Cadd ei Wraig bêr drymder draw,
Am ei gwaraidd lariaidd Lyw,
A'i Blant hefyd frwynfryd fraw,
Odid un fath Dad yn fyw.

4. *Unodl Grwcca.*

Mawr gwynaw y mae 'r Gweinion,
Gwae oll y fut! golli Sion:
Ni bu rwyddach neb o'i roddion, diwg,
Diledwg i Dlodion.

5. *Unodl gyrch.*

Llyw gwaraidd, llaw egored,
Rhwydd a gwiw y rhoddai ged;
Mwynwych oedd (y mae 'n chwith!)
Digyrith da ei giried.

6. *Cywydd Deuair hirion.*

Gwrda na phrifiau Gardawd,
Ond o Les a wnâi i Dlawd;

7. *Cywydd Deuair fyrrion, ac*

8. *Awdl Gywydd ynghyd.*

Ni bu neb Wr,

Rhwyddach Rhoddwr:

A mawr iawn faeth ym mron Sion,
Cri a chwynion croch wannwr.

Llawer Teulu (llwyr eu Toliant,
A'u gwall!) eifus a gollasant,
Syn addiant! Sion i'w noddî.

9. *Cywydd Llosgyrnawg, a*

10. *Tboddaid ynghyd.*

Bu yd i'w plith; a bwyd i'w plant, eu rhaid
Hyd oni ailgaid yn y weilgi.

11. *Gwarwdodyn byr.*

Sion o burchwant (os un) a berchid,
Synwyr goreu, Sion wâr a gerid,

Sion

Sion a felys iawn Folid : ---- pan hunodd
Sion Owen gufodd, syn yw'n gofid.

12. *Gwarwdodyn bir.*

Chwychwi y gweiniaid, och eich geni!
 A marw 'ch Trinwr, mawr yw'ch Trueni!
 Pwy rydd luniaeth (pa rodd y Leni?)
 Yn ail i *Sion* iawn Elufeni?
 Oer bod achos i'r Byd ochi : nis daw,
 Er gofidiaw, awr i gyfodi. ----

13. *Byr a Thoddaid.*

Ar hyd ei fywyd o'i fodd, iawn haelwas,
 Yn helaeth y rhannodd,
 A'i Dduw eilwaith, a addolodd,
 Wiw Baun dethol a'i bendithiodd;
 Diwall oedd, a da y llwyddodd,
 Am elw Ciried mil a'i carodd,
 Hap llesol, pwy a'i llyfodd? Duw un-tri,
 Ei Geli, a'i galwodd.

14. *Hir a Thoddaid.*

Wiwddyn cariadus, i Dduw Ion credodd,
 Hoff oedd i'w Geidwad, a'i ffydd a gadwodd,
 O'i Orchymyn, i wyrwaw o chwimiodd,
 Da fu y rheol, edifarhaodd,
 Ym marwolaeth e 'moralwodd â'i Ner,
 A Duw, orau Byw-ner, a'i derbyniodd.

15. *Huppynt byr.*

Os tra pherchid } am Arwredd
 O mawr eurid }
 Deufwy cerid } am ei Rinwedd.
 Mwy yr enwid }

16. *Huppynt bir.*

Am ei roddion, }
 A'i 'madroddion, } hir y cofier :
 Hoyw wr cyfion, }

A'i

A'i Blant grafol,
Gan Dduw Nefol, } a fendithier.
Fwyn had ethol,

17. *Cybydedd fer.*

Cu hil hynaws, cael o honynt,
Duw'n dedwyddweh, di'n Dad iddynt,
Yn ymddifaid na 'moddefynt
Gyrchau trawster, gwarchod tröstynt.

18. *Cybydedd hir.*

I'w gain fain fwynhael Briod, hyglood hael,
Duw tirionhael, dod ti hir Einioes,
Rhad ddifrad ddwyfron, amledd hedd i hon,
I hwylio 'i phurion Hil hoffeirioes.

19. *Cybydedd 9 ban.*

Am a wna *William*, mwy na wyled,
Diwyd Haelioni ei Dad dilynied,
A digas Eiriau da gysured,
Och oer a mawrgwyn ei Chwaer *Marged*.

20. *Clogyrnach.*

Os rhaf geirwir fy wŷr gorau,
I fyf Saint e fudais yntau,
Draw ddifraw Ddwyfron,
I fad lwysgad lon
Angylion yngolau.

21. *Cyrch a Gbwotta,*

Yn wych byth, ddinŷch y bo,
Yn iach, wiwddyn (och!) iddo,
Mae hi'n drift am hyn o dro,
Wir odiaeth wr, ei ado;
Ni wiw i Ddyn waeddi, O!
Och! *war Owen!* a chrio,
Dal yn ei waith, dilyn ef
I'r Wiwnef, fe'i cair yno.

22. *Gorchest y Beirdd.*

Nid oes, Ion Dad
Na'n hoes, na'n had, } na maws mwyn;
Na moes, na 'mâd,

Dy hedd, Duw hael,
Main fedd mae'n fael, } E gudd gwyn.
A gwedd ei gael,

23. *Cadwyn fyr.*

Yn iach, wrol oen awch araf,
I'r hygaraf Wr rhagorol,
Ef i'w faenol a fu fwynaf,
Un diddanaf Enaid ddoniol.

24. *Tawddgyrch Cadwynog, o'r hen ddull gyw-
raint, fal y canai'r hen Feirdd; ac ynddo mae
godidowgrwydd gorchestwaitb, a Chadwyn
ddidor trwydde.*

Dolur rhy drwm! dramawr benyd,
Boenau dybryd, ebrwydd ddidol.
Dwl Llŷn a Llwm, Llai mael Gwynndyd
Gan doi Gweryd Gŵr rhagorol,
Dirfawr adfyd, odfa ddyfryd
Ddifrif oergryd, fyd anfadol,
Dygn i'w edryd, adrodd ennyd
Ddwyn eu Gwynfyd cyd, un cedol.

*Arall o'r Ddull Newydd drwsf, ar y groes yng-
hanedd, heb nemmor o gadwyn ynddo, ac nid
yw'r fath yma amgen na rhyw fath ar gadwyn
fyr gyfochr, a buppynt hir ynglŷn a'u gilydd.*

Doluriasant, dwl oer eisiau
Ei Rinweddau, Wr iawn noddol,

Llai

Llai eu ffyniant oll i'w ffiniau
 Heb ei radau, bu waredol :
 Coflwn ninnau ddilyn Llwybran
 Ei dda foddau oedd wiw fuddiol,
 Cawn, fal yntau, i'n Heneidiau
 Unrhyw Gaerau, Oen rhagorol.

CYWYDD *ar WYL DDEWI*, 1755,
i'w gyflwyno i Frenbinol Ucbelder FFRED-
RIG, Tywysawg Cymru, gan yr urddasol
Gymdeithas o GYMMRODORION yn
Llundain.

GLYW digamrwyfsg *Gwlad Gymru*,
 A'i Chynnydd, Llywydd ei Llu,
 Por odiaeth holl Dir *Prydain*,
 Penteulu hen *Gymru* gain,
 Llyw unig ein Llawenydd,
 Mwy cu in' ni bu, ni bydd ;
 Eich annerch rhoddwch inni,
 Ior glân, a Chyngan â chwi,
 Gwaraidd fych, D'wysawg eirioes,
 Wrth ein Gwâr, ufuddgar Foes. 10
 Dychwelawdd (dan Nawdd Duw Naf)
 Dyddwaith in', or dedwyddaf,
 Diwrnod (poed hedd Duw arnynt)
 Na fu gas i'n Hynaif gynt ;
 Diwrnod, y Câd iawnrad, yw
 Ym Manniar *Dewi Mynyw*,
 Pan lew arweiniodd *Dewi*,
 Ddewr blaid o'n hynafiaid ni
 I gyrch Gnif, ac erch y gwnaeth
 Ar ei Alon wröliaeth.

Ni rodd, pan ynnillodd, Nod (*Tessera, a Badge.*)

Ond Cennin, yn Docynnod,

Cennin i'w fyddin fuddug

Nodai i'w dwyn, a da'u dug:

Hofanna * (ddiffina ffoedd)

Didawl, ei amnaid ydoedd,

Gan DDEWI (ac e'n ddiarf.)

Trech fu Cri Gweddi nag Arf,

A *Chymru* o'i ddeuta ddaeth,

I gael y fuddugoliaeth; 30

Hwyntau, gan lwyddo'u hantur

A glân barch o galon bur,

Er oesoedd a barafant

Addas Wyl i DDEWI SANT,

Ac urddo'r Cennin gwyrddion

Yn goffhâd o'r hoywgad hon,

A bod, trwy'n Cynnefod ni,

Diolch i DDUW, a Dewi.

Dewi fu'n Noddwr diwael,

Chwi ydyw ein Hoywlyw hael, 40

Mae'r hanes im', Ior hynod,

A fu, y geill etto fod:

Ar Dduw a chwi, rwydd eich Iaith,

Yn gwbl y mae ein gobaith,

(Pan gyrch Naf eich dewraf Daid,

I fynu (Nef i'w Enaid)

I newid gwlad lygradwy

Am berffaith, a milwaith mwy)

Iwch gael (pand yw hyfael hyn?)

Rheoli pob rhyw Elyn, 50

* *A word very agreeable to the character of the holy Archbishop, signifying, Save us, O Lord: and History tells us, that it was the symbolum, or watch-word, &c.*

Gorchfygu talm o'r *Almaen*,
 Taraw 'Spêr hyd dir *Ysfaen*,
 Cynnal Câd (yn anad neb)
 Tandwng, yn ddigyttundeb,
 I ostwng rhyfawr ystawd
 Llyw *Ffrainge*, fal nad allo ffrawd,
 A difa, trwy Nerth Dofydd,
 Ei Werin ffals, a'r wann ffydd,
 Dannod ei hannudonedd
 Yn hir, cyn y rhoddir hedd. 60
 Yn ol dial ar Alon,
 Rhial hardd yw'r Rheol hon,
 Gorsang y cyndyn gwarfyth, (*Parcere subiectis, &*
 Bych wlydd, wrth y llonydd llyth, *debellare super-*
 Milwaith, am hyn, y'ch molir, *bos, VIRG.*)
 A'ch Galwad fydd TAD EICH TIR, *Pater Patriæ.*
 Gŵr odiaeth, a gwaredydd
 Yn rhoi holl *Europa* yn rhydd:
 Ac am Glod, pawb a'ch dodant
 Yn Rhychor i *SIOR* y *Samt.*

CYWYDD i Ddiawl.

Y *Diabol*, arglwydd Dufwg,
 Ti, du ei drem, tad y drwg,
 Hen *Suddas*, atgas utgi,
 Gelyn Enaid Dŷn wyt ti;
 Nid adwaen (Yspryd ydwyt)
 Dy lun, namyn mai *Diawl* wyt;
 Od wyt hyll, ys erchyll son
 Am danat, y mae dynion,
 A lluniaw erchyll wyneb,
 A Chym yt, na charai neb, 10
 Yng-

Ynghyrrau 'th fidl anghywraint
 Clustiau Mul (clywaist eu maint)
 Ac Ael fal cammog olwyn,
 Hychaidd, anfedrusaidd Drwyn,
 A'th Dduryn oedd, waith arall,
 Fal Trwyn yr Ab, Fab y Fall,
 A 'sgyflfant rheipus gweffawr,
 Llawn dannedd ôg, miniog mawr,
 Cammog o En fal cimmwch,
 Barf a gait, fal pedfait Fwch,
 A'th Esgyll i'th ddwy Ysgwydd,
 Crefyll cyd ag Esgyll Gwydd,
 Palfau 'n gigweiniau gwynias,
 Deng Ewin, ry gethin gas,
 A'th rummen, anferth remmwith,
 Fal Cettog, was rhesfrog rhwth;
 Wfft mor gethin y Din dau!
 Ffei o lun y ffolennau!
 Pedrain Arth, pydru a wnel,
 A Chynffon, Fwbach henffel,
 Llosgwrn o'th ol yn llusgo
 Rhwng dy ddau swrn, llosgwrn Llo,
 A gwrthffyrch, Tinffyrch Tânffagl,
 Ceimion, wrth y Gynffon gagl,
 A Charnau, 'n lle sodlau, fydd,
 Gidwm, islaw d'egwydydd;
 Er na nodawdd, o Nawdd Naf,
 Nemmor un, y mawr Anaf.
 Dyna 'th Bortreiad anwiw,
 Anffurfiawg, Ddelw leuawg liw,
 Rhyw Erthyl wyt rhy wrthun,
 Diawl wyt, os cywir dy lun,
 Y mae, os hwn ym mai fydd,
 Llei nodi truth Llu, iedydd.

Gwir ydyw, rhai a gredynt
 Yt ddwrdio *Angelo** gynt,
 Sorri am i hurtni hwn
 Ddiwyno Mawredd Annwn,
 A thrychu fyth, o'r achos,
 Hyn a wnai 'n Nydd, yn y Nos,
 Nes gwneuthur parch (wrth dy a'ch di,
Satan) a llun tlws iti.

50

Minnau, poed fal y mynnych
 Dy Lun, ai gwrthyn ai gwych,
 Rhof yt gyngor rhagorawl,
 Nâ ddôd nemmor un i *Ddiawl*.

Gŵr y fy' (gwae yr oes hon!)

Blaenawr yr holl rai blinion,
 Ac yna daw, drwy'th gennad,
 Yna rhuthr, onide, 'n rhad,
 Canys os hyn a fyn fo
 Lewddyn, pwy faidd ei luddio?
 Gwr cestog yw'r taerog toft,
 Dinam ti a'i adwaenost,

64

A pha raid nod a phryd neb?

(Annwn ni dderbyn wyneb)

A godlawd yw coeg edliw
 I'r un ddim o'i Lun a'i Liw,

Digon o chaid honnaid hau,
 Gostog, rhyw faint o'i gastiau.

70

Dŷn yw, ond heb un Dawn iach,
 Herwr, ni bu ddihirach,

* Michael Angelo, Llundydd cywraint yn yr Eidal; ni a ddarllenwn am ffrwgwd a fu rhwng Diawl ag ef, am wneuthur ei Lun mor wrthun; a'r caredigrwydd a'r teuluedd a dysodd rhyngibynt ar ol i Angelo wneuthur Llund prydferth iddo, yn ddadolwch am y sarhaad o'r blaen.

Gŵr o gynneddf anneddfawl,
 Lledfegyn rhwng Dŷn a Diawl,
 Rhuo gan Wŷn, rhegu wna,
 A *Damio* 'r holl fyd yma;
 Dylaith i bawb lle delo,
 Llawen i bawb lle na bo,
 Ofnid ef fal DUW Nefawl,
 Ofnid ef yn fwy nâ. *Diawl*,
 Ni chewch wyth yn y chwe chant,
 O chuchia ef na chachant;
 Cofier nad oes neb cyfuwch
 Nid oes radd nad yw SYR uwch,
 Marchog oedd ef (Merchyg Ddiawl)
 Gorddwy, nid Marchog urddawl);
 Marchog gormail, cribddail Cred,
 Marchog y Gwŷr a'r Merched.

Nis dorai, was di arab,
 Na chrefydd, na ffydd, na Phab,
 Cod Arian y Cyw diras,
 Yw crefydd y Cybydd cas,
 A'i Oreudduw oedd ruddaur,
 A'i Enaid oedd Dyrnaid Aur,
 A'i Fwnai yw Nef wiwnod,
 A'i Grist yw ei Gift a'i Gôd,
 A'i Eglwys, a'i holl oglud,
 Cell yr Aur a'r gloyw-aur glud,
 A'i Ddu bwrs oedd ei Berfon,
 (A Mwynhaed ddegwm yn hon)
 Ai brif bechod yw Tlodi,
 (Pob Tlawd fy' gydsrawd i Gi)
 A'i Burdan, ymhob ardal,
 Yw gwario Mwn, ac Aur mâl,
 A'i Uffern eithaf aphwys,
 Rhof ei Aur mân gloywlan glwys.

Dyna yt, *Suddas* Dânwyr,
 Un neu ddau o' gastiau'r Gŵr,
 Rhyw fwrn o'r rhai fy' arnaw,
 Nid cyfan, na'i draian draw. 120
 Os fy Nghyngor a ddori,
 Gyr yn ol y Gŵr i ni.
 Nid oes modd it ei oddef,
 Am hyn na 'mganlyn ag ef;
 Nid oes i'r Diawl bydawl bwyll,
 Ddiawl genyt, a ddeil ganwyll,
 Yna os daw, Nos a Dydd,
 Gwelwch bob drwg bwygilydd,
 Diffin yw, o chaid affwydd,
 I drin, ei gyffefin swydd, 120
 Gyr byth, â phob gair o'i Ben,
 Dripharth o'th Ddieist bendraphen,
 Ac od oes yna Gwd Aur,
 Mâl annwn er Melynaur;
 O gwrr ffwrn dal graff arnaw,
 (Trwyadl oedd troad ei Law)
 A'r lle dêl, gochel ei Gern,
 Cau Ystffwl Cist Uffern;
 Gyr i ffordd oddiwrth d'orddrws,
 A chur o draw, a chau'r drws, 130
 A chrwydryn o chair âdref,
 Afreidiawl un Diawl ond ef.

Bonedd a Chynneddysau'r **AWEN.**

BU gan HOMER, gerddber, gynt
 Awenyddau, naw oeddynt;
 A gwiw res o Dduwiesau,
 Tebyg i'w Tad, iawn had law;

Eu hachau, o Ganau gynt,
Breuddwydion y Beirdd ydynt.

Un *Awen* a adwen i,
Da oedd, a Phorth Duw iddi,
Nis deiryd, Baenes dirion,
Naw Merch Cler *Homer* i hon.

10

Mae'n amgenach ei Hachau,
Hŷn ac uwch oedd nag Ach *Iau*.
Nefol Gler a'i harferynt,
Yn Nef y cae Gartref gynt:
A phoed fâd i wael adyn,
O Nef, ei hardd Gartref gwyn,
Ded Ion iin' ran o honi,
Canaf ei chlod hoywglod hi:
Llwyddai yn well i eiddil
Borth tau, nâ thafodau fil.

20

Dywaid, pa le caid *Awen*.
Cyn gosod rhod Daear hen,
A chael o'r Môr ei Ddoran, (*Job* 38. 8, 10.)
A Thyle Dwr o'th law Dau,
A bod Sail i'th adailad, (--- 38. 4, 6.)
Ein Creawdr Ymerawdr mad?

I'r Nef ar air Naf yr oedd, (--- 38. 7.)
(Credaf pand cywir ydoedd?)

Ser bore a ddwyrëynt
Yn llu, i gyd ganu gynt,
Canu'n llon hoywlon eu hawdl,
Gawr floeddio gorfoleddawdl!
Ac ar Ben gorphen y gwaith,
Yn wiwlan, canu eilwaith,
Caid Miloedd o Nerthoedd Nef
Accw'n eilio Cân wiwlef,
Meibion Nef yn cyd lefain
A'u gilydd, mewn Cywydd cain,

30

“ Perffaith yw dy Waith, Duw Ion, (*Salm 19. r.*)

“ Dethol dy ffyrdd, a doethion, 40

“ A Mâd ac anchwiliadwy,

“ Dduw mawr! ac ni fu ddim mwy!”

Per lefair, cywair eu Cân,

Pob ergyr fal Pib Organ,

Can mil ddwbl accen amlddull,

Elawen hoen, heb na phoen na ffull.

Gwanai eu gwiwdeg hoenwawr,

Ewybr eu llef, wybr a llawr,

Fe'i clywai'r Ser diſperod;

Llemmain a wnae rhain i'w rhod; 50

Ffurfafen draphen a droe,

Ucheldrum Nef a Chwildroe;

Daeth llef eu Cân, o Nefoedd,

Ar hyd y Crai fyd, cryf oedd;

Adda Dad, ymharadwys,

Clywodd eu gawr, leisfawr lwys;

Hoffai lef eu Cerdd Nefawl,

Ac adlais Mwynlais eu Mawl;

Cynhygiai eu Cân hoywgerdd,

Rhoe Ymgais ar gais o'r Gerdd; 60

Difyr i'w goflaid *Efa*,

Glywed ei Gân ddiddan dda;

Canai *Efa*, decca dŷn,

Canai *Adda*, cain Wiwddyn;

Canant i'w Ner, o ber Berth,

O'r untu, hyd awr Anterth, 70

Ac o chwech, ymhob echwydd,

Pyncgio, hyd nad edwo dydd.

Cân *Abel* oedd drybelid,

Ddiddrwg, heb hyll wg a llid; 70

Anfad ei Gân, bychan budd

Accen Lerw-wag *Cain* lawrudd;

Ni chdyfdd Awenydd wâr
 A dynion dybryd anwar :
 Ion ni rydd hyn o roddiad,
 Wiwles, ond i fynwes fad.
 Cynnar o beth yw canu,
 Awen i *Foesen* a fu :
 Awen odiaeth iawn ydoedd,
 Wrth adaw'r *Aiffi* angraifft oedd. 80
 Cant, cant, a ffyniant i'w ffydd,
 Cyn dyfod canu *Dafydd* :
 Pyngcio wnae fe fal Pencerdd
 Nefol, a rhagorel Gerdd,
 Prydodd dalm o ber Salmau,
 (Fwyned ym ynt f' Enaid mau!)
 Canu Dwsmel, a Thelyn,
 Yn hardd a wnae'r gwiwfardd gwyn,
 Gyd â'i law ydd ae'r Awen,
 (Wi, wi, i'r llaw wisgi wenn!)
 Ewybr oedd y boreddydd,
 Ei lais ym min diehlais dydd,
 " Deffro, fy Nabl (parabl per!)
 " I ganu Emyn gwiwner,
 " Im Ion y rhof Ogoniant,
 " A Chlod, â Thafod, a Thant ; "
 Am ganu ni fu, ni fydd,
 Hoyw ei Fawl, ei hefelydd.
 Awen bêr, wiwber ei waith,
 Oedd i *Selyf*, ddifalw eilwaith, 100
 Fe gant Gân (gwiwlan y gwau,
 Cân odiaeth) y *Caniadau* ;
 Pwy na châr ei *Ros Saron*,
 Lili, a draenllwyni llon ?
 Y mae 'n ail y mwyn eiliad,
 I Gywydd *Dafydd* ei Dad :

Dygymydd Duw ag Emyn,
 O Awen dda, a wna ddyn,
 Prawf yw hon o haelioni
 Duw Nef, a da yw i ni. 110
 Llesia Gân yn Llys gwiwnef,
 Mawr gerth yw ei Nerth yn Nef;
 Pan fo'r Côr yn clodfori,
 Cydlef llu nef oll â ni,
 Ag ateb Cân yn gyttun,
 Daear a Nef a dry 'n un.

Dyledfwydd a Swydd hoyw Sant,
 Yw gwiw Gân a Gogoniant;
 Dysgwn y fâd ganiad gu,
 Ar fyr awn i'w harferu; 120
 Cawn Awenlles, cân unles,
 Engyl a ni, yngolau Nef,
 Lle na thaw ein per Awen,
 Sant, Sant, Sant! Moliant. Amen.

*Ar Enedigaeth Sior HERBERT, Ar-
 glwydd Llwdlo, cyntafanedig Fab Ar-
 dderchawg Iarll POWYS, 1756.*

MOES Erddigan a Chann,
 Dwg i'n Gerdd dëg, Awen gu,
 Trwy'r Dolydd taro'r Delyn,
 Oni bo'r Ias yn y Bryn
 O gywair Dant, a gyr di
 Awr orhoen i Eryri.

Dowch chwithau, a'ch Hymnau heirdd,
 Ddiwair addfwyn Dderwyddfeirdd,
 Ni cherdd a folianpwch chwi
 Dir angof, er ei drengi; 20
 Pry-

Prydyddwch, wŷr per diddan,
Anfarwol, ragorol Gân,

Fal y cant *Corybantau*

Y Dydd pan y ganed *Iau*,

Jupiter.

Hawdd fodd i'w ddyhuddo fu

O waith Beirdd, a thabyrddu.

Ganed i ninnau Gynnawr,

Un a haedd Gân, Maban mawr!

Ein Tynged pan ddywedynt

Bu wirdda Gair y Beirdd gynt,

20

Coeliaf o ddyfnder calon,

Am yr Oes aur, eu mawr son.

Cynnydd, y Maban ceinwiw,

Hil Mawrion wŷr gwychion gwiw!

Cynnydd, Fachgen! gwên gunod

I mi'n dâl am Awen dôd.

Croesaw'm Myd, hefyd i ti,

Tirionwaed da Rieni,

Gwrda fych, fal eich Gwirdad,

A gwych y delych chwi'n Dad,

30

A phoed i'w Taid gofleidiaw

Eich Meibion llon ymhob llaw :

Ac yno boed rhwng Gwiwnes

Gyd ddal y Gofal ag ef.

Dengys, yn oed Ieuangwr,

Tra fych, a wnelych yn Wr.

Ac ymysg pob dysg y daw,

Gweithred odidog Athraw!

Os o hedd melyn, a hir

Lwyddiant y'ch gorfoleddir;

40

Neu os Eirf iwch a wna son

A siarad yn Oes Wyrion;

Gwelwch yn ol eich galwad,

Les Dysg gan ofalus Dad,

I ddi-

'I ddilyn fferdd ydd elynt
Herbeirtion gwayw-gochion gynt.
 O deg irdwf, had Gwyrda!
 (A gnawd oedd) o Egin da!
 Nid oes gel o'n disgwyliaid
 O'th Achles a'th Les i'th Wlad.
 Drwy ba orfod y codi?
 (Dylid Aer gan dy Law di)
 Pa Esgar, pwy a wasgud?
 Pwy wyra d'Eirf? Pa ryw Dud?
 Duw wnel yt roi *Ffrainge* dan iau,
 Ciwdawd rylawn Hoccedau;
 Didwyll, ar Dafod, ydyw,
 Uthr o Dwyll, ar Weithred, yw:
 Ciwed yw hon nas ceidw hedd,
 Dilys y ceiff ei dialedd.

50

60

Diau na ladd Rhydain Lew,
 Adwyth i Dylwyth dilew
 Annog bygylog Elyn;
 Afraid i *Frutaniaid* hyn.

Ai Arwylion, oer Alaeth,
 A fyinn, Giwed gyndyn gaeth?
 Trychwaith a ddaw o'u Trachwant,
 Och o'r gwymp drachwerw a gant!
 I'w Llynges pond gwell Angor
 Nâ Llu i ormesu'r Môr?
 Dan Ddwylaw *Prydain* ddilorf
 Pa les a wna'u diles Dorf?
 Torf yn ffwyr gynt a wyrodd,
 Torf anhy a ffy, a ffodd,
 Ac a dâl â gwaed eilwaith
 Ffrydiawg, am eu genawg Waith.

70

Os SIOR, oreubor, o Rym
 Rhyfelwyr, ac Eirf WILYM, Duc *Cumberland*.

A âd

A âd ddim i'r Do a ddaw,
 Deled Bri *Ffraingc* i'ch Dwylaw ;
 A deled, Duw-a Iolaf,
 I chwi fyd hawdd, a Nawdd Naf,
 Er IESU, hir yr oesoch
 Wellwell yn eich *Castell-Coch*.

89

Ac yno cewch dêg ennyd
 I orphwys o bwys y byd,
 I fwynhau Llyfrau a Llên
 Diwyd fyfyrdod Awen ;
 Ac, oni feth y Gân fau,
 Syniwch a genais innau,
 Fardd *Dwy-iaith*, dilediaith lin,
 Lledwael *Gymraeg* a *Lladin*.
 Trwy Bau Syw Tir *Bowys* hen,
 Hyfryd, tra rhetto *Hafren*.

90

Ac yno tra bo, trwy Barch,
 Llin *Herbert* yn llawn hirbarch,
 Yr erys eich Arwyrain
 I'w ganu trwy *Gymru* gain.

91

In Natalem Dom. GEORGH HERBERTI,
Domini de Ludlow, Illustrissimi POUISIÆ
Comitis, Primogeniti filii, Carmen gratu-
latorium.

NUNC iuvat læto, resonare cantu,
 Musa, nunc Plectro Citharam Canoram
 Suscita, * *Eryri* recinat jocosa

Montis Imago.

Vos &, O † *Bardi*, Druidum Propago,

* *Mons Cambriæ altissimus.*

† *Britannorum poetæ sic dicti. Bardi quoque, apud veteres Britannos, cæterasque Celticæ originis gentes,*

Inclutos qui Laude viros perenni
Traditis famæ, metuens perire

Dicite Carmen ;

Quale nascenti † Corybantes olim
Æra quassantes, cecinere Alumno :
Natus est nobis Jove dignus ipso
Nobilis Infans.

Aureum tandem rediisse seclum
Credo, quod vates cecinere quondam
Ore dum sacro Britonum referrent
Fata, Nepotum.

Macte virtutum ! puer alme, macte,
Magna Magnorum Soboles Parentum !
Atque me, blando, tibi gratulantem
Accipe risu.

Gratulor nato tibi, pulcher Infans,
Ter beatorum decus, O, Parentum,
Teque sælicem videant futura

Tempora Patrem :

Teque virtutes decorent Paternæ,
Ille avo dignos videant nepotes ;
Hæc precor tantum, saperis Patriq;
Cætera mitto.

Ille præceptis teneram juventam
Imbuet rectis, monitisque dignum
Addet exemplum, trahet & sequacem
Laude paternâ.

*tes, constituebant unum ex triplici Druidicæ Hierar-
chiæ ordine ; Druides, Bardi, & Eubates, sive Ova-
tes.*

† Corybantes qui & Idæi Dædylî sive Curetes,
ejusdem fere fuerunt ordinis inter Silanes, cujus Dru-
ides inter Celtas, Silaniûm reliquias. Vide Pexronum
de Antiq. Ling. & Nat. Celt.

Sive

Sive te pacis maneant Honores
Inter Augusti proceres Senatûs,
Sive de partis, duce te, triumphis

Fama loquetur,

Senties quantum valeat paterna
Cura, quid possit docilis juvenus,
Si sequi magnos velit *Herbertos*

Æmula virtus.

Optimis proles atavis creata
(Nam boni fortes generant bonosq;)
Spem tuæ quantam patriæ dedisti

Talibus ortus!

Quo refulgebis Nitidus trophæo?
(Te nec imbellem licet ominari)
Quem teres hostem? tibi quæve debet

Terra Triumphos?

Sit tuum infames domuisse Gallos
Qui fide * *Pœnos* superare certant
Punica, & Pacis specie dolosâ,

Bella minantur.

At quid infensos stimulant Britannos;
Hinnuli sævos pavidî Leones?
Aut suæ quorsum lacrymosa quærunt

Funera genti?

Heu! sibi quantam properat ruinam
Gallia, insanos meditans tumultus!
Quo ruit? quorsum est onerare tantis

Classibus *Æquor*?

Quid malis, demens, avibus facessit
Sæpe devictas reparare turmas,

* *Pœni a Romanis ob perfidiam male audiebant, ut a nobis Galli Pœnorum vere imitatores. Perfidiam ergo Sallustius *πίστις* punicam fidem dicant.*

Fœderis fracti luitura multo

Sanguine pœnas ?

Siquid audendum validus *Georgi*,

Miles *Augusti*, Duce *Gulielmo*,

Posteris linquet, tibi det subacta

Gallia Nomen.

Detq; qui totum regit unus orbem

Quicquid est usquam, vel erit, bonorum ;

Det diu † *Rubrum* decorare *Castrum*

Powislanum.

Hic tibi curis, Placidus, soluto

Publicis olim dabitur recessus,

Hic ages dulces, sociis *Camænis*,

Leniter horas.

Forsan & nostræ rude opus *Camænæ*

Perleges olim, vacuus negoti,

Quod tibi vates cecini bilinguis

Cambro-Latinum.

Dum lavat *Rubrum* * *Sabriana* *Castrum*

Dumque stat Magni Genus *Hereberti*,

Te canent Nostro celebrem futuri

Carmine *Cambri*.

Sic cecinit *Gronovius* *Ovinus* *Niger*,

Ipsis *Calendis Decembribus*, 1755.

† *Comitis Powisiani magnificentissimæ ædes, in ea Cambriæ regione sitæ, quam veteres Powisiam dixerunt, nunc vulgo Mons Gomericus, quas Cambri accolæ vocant, Castell Coch ym Mhowys.*

* *Sabriana fluvius, vulgo Sabrina, Anglis Severn, Cambris vero Hafren. Ptolom. habet σαβριὰν Castrum Powislanum præterlabitur.*

*Pedwar Englyn Milwr yn cyfarfch y Bardd,
o waith IEUAN Brydydd kir, o Gere-
digion; Gwelwch Atteb iddynt, tu dalen
19.*

1

HAnbych well, Goronwy ddu,
Y Dryw o Fon Fam Gymru:
Gwr prif y rhif am fydru.

2

Ni wybuam dy elfydd,
Am Offrydiaw Awenydd,
O Gybi Mon i Gaerdydd.

3

Yn yr Oesoedd cyffefin,
Oeddynt Feirdd prif, Talieffin,
Llywarch Hen, a'r ddau Ddewin. al. ddeu Fyrdin:

4

Daroedd heddyw arwyrain,
Etwa gwell nog un o'r rhain,
Y Prifardd Gronwy Owain.

CYWYDD Y FARN FAWR, Ag Esperiadau Llewelyn Ddu.

(a) DOD ym' dy Nawdd, a hawdd hyn,
DUW hael, a deau helynt,

(a) *The first two Lines are a solemn Invocation of the Almighty, desiring his Assistance in the Prosecution of this Work; the two following Lines shew the ground-work and design of the Poem; and the fifth and sixth lines take occasion to engage the Reader's attention from the importance of the subject.*

(b) Goddau (c) f'armerth, o'm nerthyd,
Yw Dydd Barn a diwedd Byd;
Dyddwaith, paham na 'n (d) diddawr?
Galwad i'r Ymweliad Mawr!

Mab Mair a gair yn gwiriaw
Y Dydd, ebrwydded y daw,
A'i Saint Cyttun yn unair
Dywedant, gwiriant y gair,
A Gair Duw 'n Agoriad in',
Gair Duw, a goreu Dewin,
Pan'd Gwirair y gair a gat?
Iach Rad, a pham na chredaf?
Y Dydd, diogel y daw;
Boed addas y Byd iddaw:
Diwrnod (e) anwybod i ni,
A glanaf Lu goleuni:
Nid oes (f'Arglwydd) a wyddiad
Ei dym, onid ef a'i Dad:

10

20

(b) *Amcan*, design.

(c) *Yr byn a ddarperir, neu a gymmerir yn llaw*; an undertaking.

(d) *Dawr & diddawr*, it concerns, &c. *Pam na 'n diddawr?* hynny yw, *Pam y byddwn ddisat-ter o bonarw?* *Pam na bai arnom ofal o'i blegyd?* Once for all; *I am to let the Reader know, that it is not on account of obsolescence, or obscurity in their meaning, that several words are explained in these Notes; but that the British, like all other Languages, hath its Dialects; and that often, what is very well understood in North-wales, is not so in South-wales, or in Powysland, and the contrary: Our Author therefore hath made use of all the Dialects together in this Poem (as Homer hath done in the Greek) and sometimes Compounds, which the loftiness of his Subject required, and which may not be very plain to any one of the Dialects.*

(e) *Mat. 24. 36.*

Mai

Mal Cawr aruthr yn rhuthraw,
 Mal (f) Lladron difon y daw :
 (g) Gwae'r diöfal yfmala!
 Gwyn fyd i'r diwyd a'r da!
 Daw Angylion, lwyfion Lu,
 Llym naws, â (h) Llumman IESU;
 Llên, o'r Ffurfaſen, a fydd
 Mal Cynfas, mil a'i cenfydd,
 Ac ar y Llên, wybrennog,
 E rydd GRIST (i) arwydd ei Grog. 30
 Yno'r (k) Glyw, Ner y gloywnes,
 A ferchyg yn Eurfyg Nef!
 Dyrcha'n uchel ei helynt,
 A Gwân (l) Adenydd y Gwynt!
 A'i Angylion gwynnion, gant,
 Miloedd yn eilio Moliant.
 Rhoir (m) gawr nerthol, a dolef,
 Mal Clych, yn entrych y Nef,
 Llef mawr, goruwch llif Mor-ryd,
 (n) Uwch Dyfroedd Aberoedd Byd : 40
 (o) Gofteg a roir, ac Uft! draw,
 Dwrf Rhaiadr, darfu'r rhuaw :
 Angel a gân, hoywlan Lef,
 Felyslais, nefawl oflef;

(f) 2 Pet. 3. 10.

(g) Mat. 24. 45, i'r diwedd.

(h) Banner, ſtandard.

(i) τὸ σημεῖον τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Mat. 24. 30.

Pa beth yntau yw arwydd Mab y Dŷn?

(k) Llywydd, a Governor.

(l) Salm 18. 10.

(m) Bloedd, a Shout.

(n) Dat. 14. 2.

(o) Dat. 8. 1.

Wrth

Wrth ei Fant, groywber Gantawr,
 Gefyd ei Gorn, mingorn Mawr;
 Corn anfeidrol ei ddolef,

(p) Corn ffraeth, o Saerniaeth Nef.

Dychleim, o Nerth ei gerth Gân,

Byd (q) Refedd, a'i Bedryfan,

50

Pob Cnawd, o'i Heng, a drenga,

Y Byd yn ddybryd ydd â;

Gloes oerddu 'n neutu Nattur,

Dae'r a hyllt, gorwyllt gur!

(p) So Homer calls his Hero's Armour, *Θῶν ἱερ-
 νυδία δαρυς*, and *δῶρα Διοῖο*: And Virgil that of Æ-
 neas,

— Sideres flagrans Clypeo & cœlestibus armis.

And as there are manifest traces of the Hebrew Idiom
 in the Works of the Greek Poets, it is not likely (not-
 withstanding the rest of the Fable) that this way of
 speaking was borrowed of the Hebrews, who, when
 they would represent a thing as superlatively great
 or excellent, usually join to it one of the Names of

God, El. Elohim, or Iah, as *הַרְרֵי יְאֵל* the Moun-

tains of God, (El); In our English Bibles, great
 Mountains, in the Welsh, *Mynyddoedd cedyrn*,

Salm 36. 6. Gen. 30. 8. בְּתַהוֹלֵי אֱלֹהִים The

Wrestlings of God (Elohim) or great Wrestling,

In the Welsh, *Ymdrechadau gorchestol*; and in

Solomon's Song, 8. 6. *שֶׁלֶהֲבָהִיָּה* The Flame of

God, (Iah) or a most vehement Flame; in Welsh,

Flam angerddol. See also *Salm 80. 10.*

(q) Dr. Davies says, that *Rhefedd* is the same as
Rheufedd, Riches; but erroneously, for *Rhefedd* is
 formed of *Rhef*, as *Tewedd* is of *Tew*, and both sig-
 nify the same thing, viz. Thickness.

Pob creiglethr, erog, a (r) ogwyp,
 Pob Gallt, a gorallt a gwyp;
 Ail i'r âr ael (s) Eryri,
 Cyfartal (t) Hoewal a hi;
 (u) Gorddyar, Bâr, a Berw-ias
 Yn (w) Ebyr, ym (x) Myr, ym (y) Mas, 60
 Twrdd, ac anferth ryferthwy,
 Dygyfor, ni fu Fôr fwy,
 Ni fu Ddylif yn llifo
 Ei Elfydd yn Nydd hen (z) No.

(r) Ogwyp, from Gogwypmo; the Welsh Tongue remarkable for these Compounds, of which there are two in this Couplet, that make a pretty Opposition, one upon the Verb, and the other upon the Noun, and which are great Helps in Poetry.

(s) Gallt, in Northwales, signifies a steep Hill, and in Southwales a coppice of wood; but in Southwales they throw off the G, and pronounce it Allt, in the plural Ellydd;

" Af yn wyllt, o fewn Ellydd,

" I eiste' rbwng clustiau'r Hydd,"

says Lewis Glyn Cothi, an Officer under Jasper Earl of Pembroke, when he was forced to wander from place to place.

(t) Eryri, the range of mountains in Caernarvonshire, called in English Snowden-hills, the highest of which, called yr Wyddfa, is near a mile in perpendicular height. See Dat. 6. 14.

(r) Hoewal, the stream of the sea or a river; i. e. in that great day of confusion all these will be level.

(u) Trwst, roaring, when spoken of the sea. See Luke 21. 25.

(w) Aberoedd.

(x) Moroedd.

(y) Bas, lle bas.

(z) Noah, whose Deluge was not to be compared to this.

Y Nef

Y Nef yn goddef a gaid,

A (a) Llugyrn hon a'i Llygaid

Goddefid, naws llid, Nos llwyr

(b) Gan Lewyg gwyn Haul Awyr;

Nid mwy dilathr ac athrist

Y Poen-loes cryf pan las CRIST.

70

(c) Y Wenlloer, yn oer ei Nych,

Hardd Leuad, ni rydd Lewych:

Syrth nifer y Ser (arw son!)

Drwy'r (d) Wagwybr draw i'r (e) Eigion.

(a) Goleuadau, *Luminaries*.

(b) *Mat. 24. 29. Marc 13. 24, 25.* In this darkening the Sun's light, our Author hath made use of a very bold Metaphor, that the Sun would suffer, in natural wrath, an entire Night by fainting away, (*λειωσις*.) Much after the same manner (he says) as the Fit it was in when Christ was crucified.

(c) Our Author, in describing the Moon's darkness, takes the opportunity of giving us both the Names of the Moon, Lloer and Lleuad, both seem to be of the same original, which, in the Celtic, might possibly be Llen, the same with the Latin Lux; for we have several words framed from the same Radix, Lleuer, llewych, lleurwydd; Goleu, goleuni, goleurwydd; Lleueru, llewyrn; all signifying light, splendor, &c.

(d) This conveys a noble Idea of that empty space in the Heavens, between the Stars and that great Abyss into which, our Author says, they will fall.

(e) Though Eigion, at first sight, seems to be the same with the Greek *ὠκεανός*, and the Latin Oceanus, it is certain it is not borrowed from them, but formed from Aig, the Sea:

Ni thai fy Mhen am Wenno,

Mwy nâ'r Aig ym min y Ro..

Hyl

Hyll (f) Ffyrnbyrth holl Uffernbwl
 Syrthiant drwy 'r * pant draw i'r pwell,
 Bydd (g) hadl y (b) Wal ddiadlam
 Y rhawg, a (i) chwyddawg a Cham,
 Cryn y (k) Gethern uffernawl,
 A chryn a (l) dychryn y Diawl; 80
 Cydfydd y (m) Fall a'i (n) Gallawr,
 Câr lechu yn y (o) Fagddu fawr,
 Dyfyn a enfyn (p) Dofydd,
 Bloedd erchyll, Rhingyll a'i rhydd,

(f) *The terrible gates of Hell furnaces.*

* Pant is any hollow place; and here is used for the great hollow, or vacuum, between Hell and the place it is to fall into.

(g) *Adfeiliog, ruinous.*

(b) *Some Critics would have the word Gwâl a corruption of the Latin Vallum; but if Mons. Pezron's Rule holds good, Vallum is derived from the Celtic Gwâl, by adding um; as from Gwin, Vinum, &c.*

(i) *Serfyll, likely to fall; from Cwyddo to fall. Hence gogwyddo, tramgwyddo, &c.*

(k) *Teulu Uffern, Furies, Demons.*

(l) *Dychryn, à Dy & crynu, i. e. to quake exceedingly for fear. This crynu, repeated three times, adds a vast strength to the Expression, especially as the idea is augmented in the last.*

(m) *Satan, the Prince of Hell.*

(n) *A Caldron, or Pot. Satan is glad to get into some mean corner of Hell to hide himself.*

(o) *Uffern, properly, utter darkness, from Mwg and du, q. d. Mygddu. Hell is so called in some Parts of Wales; so our Welsh Translators have rendered עֵינַן Job 10. 22. and מִן הָעֵינַן Isai. 59. 9.*

(p) *Un o Ddodenwau, neu Ragenwau Duw, one of God's Epithets, i. e. the Tamer.*

Dowch,

Dowch, y (q) Pydron Ddynionach,
 Ynghyd, feirw Byd, fawr a bach :
 Dowch i'r Farn a roir arnoch,
 A (r) dedwydd beunydd y b'och.
 (s) Cyfyd, fal yd o fol âr,
 Gawd tew, Eginhad Daeor,
 A'r (t) Môr a yrr o'r Meirwon
 Fil (u) myrdd uwch dyfnffyrdd y donn :
 Try allan Ddynion (w) Tri-llu,
 Y fydd, y fydd, ac a fu,

90

Mab

(q) Pydron Ddynionach, is a most beautiful Expression in the Mouth it comes from, and carries an idea with it not to be expressed in another Language.

(r) The charitable Wish of the Angel of a happy Judgment, puts him in a most lovely Light.

(s) There is in Homer (Iliad B.) a Simile not unlike this :

Μυρία ὄσα τὶ φύλλα καὶ ἄλκιον γένος ἔστιν ὤρεα.

Ana in Virgil, Æn. lib. 6.

Quam Multa in Sylvis, &c.

(t). Dat. 20. 13.

(u) Myrdd is a Myriad, or ten thousand; but is here for an indeterminate Number. Myrddiwn, in the plural, Myrddynau, is a Million, or Ten hundred thousand.

(w) Llu is probably the ancient Celtic word, from whence the Latin Legio is derived, and the English Legion, and in the plural is Lluoedd, or Lluon, vulgarly Llïon. Hence Caerllion ar Wysg, one of the Cities of Legions in Britain. The present, as well as the ancient meaning of the word Llu, is an army of Men (though here metaphorically used for a Multitude) as appears by the Book of Triades, "Allwyr a Lluydd a fu hwnnw, Tr." Lluydd is the gatherer

of

Heb goll yn ddiidwn hollol,
 Heb un o naddun yn ol.
 Y (x) Dorf ar gyrch, dirfawr Gad!
 A'n union gar bron (y) Ynad;
 Mab MAIR ar Gadair a gaid,
 Jawn Naf gwyn o Nef gannaid,
 A'i (x) Osgordd, Welygordd lân,
 Deuddeg Ebystyl diddan.
 Cyflym y cyrchir Coflyfr,
 A (a) daw i'w Ddwy Law ddau Lyfr;
 Llyfr Bywyd, gwynfyd y Gwaith,
 Llyfr Angau, llefair Ingwaith.

of an Army, and Llewddyn luyddawg is mentioned, in the same Triades, the Name of a British Prince that had a vast Army.

(x) Torf, and y Dorf, is the ancient Celtic word for a Multitude. from whence the Latin Turma was borrowed; the Root is Twrf, which signifies Noise, and the sound of Thunder; and, in some parts of Southwales, Thunder is called Tyrfa, the plural of Twrf. From the Latin Turma, the provincial Britains formed the word Tyrfa, which is now the common word for a Multitude, or great meeting of people; if it is not formed from the word Tyrru, to gather together.

(y) Ynad is a Judge; and though Dr. Davies derives it, by Transposition of Letters, from the Chaldean and Hebrew, I am yet apt to think it takes its Original from Hyn and Hynaf, pl. Hynafiaid, Elders. So Ynad might have been wrote at first Hynad.

(x) Gofgordd signifies Guards; but our Critics have not been able to give any derivation of the word. In my opinion the word is derived from Gweis, (the plural of Gwas, a Servant) and Gordd, q. d. gweisgordd, which seems to have been the old Celtic word for a Guard, the same with the French Garde, the Italian Guardia, and Spanish Guarda.

(a) Dat. 20. 12.

Egorir, a (b) lleir Llith
 O'r Ddenlyfr, amryw Ddwylith;
 Un Llith o Fendith i (-) Fâd;
 'r Diles air Deoli ad.

Duw (d) Gwyn i Le da y gyr
 Ei Ddeiliaid a'i Addolwyr.

I'r Euog, bradog eu bron,
 Braw tostaf; Ba raid Tyffion?
 Da, na hedd (e) Duw ni haeddant,
 Dilon Yrr, delwi a wnant.
 Y (f) Cyfion a dry (g) Ion draw,
 Dda hil, ar ei Ddeheulaw;

(b) The common word is *darllenir*, and the Author might have wrote here, [Egorir, *darllenir* llith,] which would not have hurt the Verse at all; but he chose to stick to the ancient primitive *lleu*, to read, which, no doubt, is one of the original Celtic roots, and from whence *Llyfr*, a Book, and the Latin *Liber*, might be derived; as is *Llên*, Doctrine, and *darllain*, to read.

(c) Da, good.

(d) Gwyn, white, is here metaphorically used for holy, clean, unspotted, and is a common Epithet for God, when his Sanctity is mentioned; as is Duw lwyd, which signifies grey, when his Eternity is mentioned; as the ancient of days.

(e) The word Duw, God, in the old Celtic, seems to have been formed from Da yw, that is, He is good. So the Chald. Tau: and the Hebr. Tou, are the sounds for Good. So the English word God, is derived from the Saxon Gor, and the Teutonic Gutt, i. e. Good. From the Celtic Duw, the Greek Δι, and Latin Deus, are derived.

(f) Mat. 25, 33, 34, &c.

(g) Ion is one of the Names of God, perhaps the same with Jehovah. The Name of a Man Ioan, which

Troir y Dihir, hyrddir hwy,

I Le is ei Law afwy :

(b) Ysgwyd y Nef tra llefair

IESU fad, a saif ei Air :

(i) Hwt! Gwydlawn felltigiondu

I Uffern ddofn, a'i Ffwrn ddu,

Lle Ddiawl, a llu o'i ddeiliaid,

Lle dihoen, a phoen na phaid :

Ni chewch ddiben o'ch penyd,

(k) Diffaith a fu 'ch Gwaith i gyd ;

Ewch

which is the Latin Johannes, is ignorantly pronounced Ion, which should be Io an, in two syllables, as appears from that Verse of Iolo Goch :

Ail yw Io an lân lonydd. —

(b) *This is beautifully expressed by Homer, (Iliad A. and elsewhere) though the Feat is by him attributed to Jupiter, who is said to do it with a Nod of his immortal Head :*

— — — — — *νύσι Κροῖον*
— — — — — *μῆγαν διδάλαξεν ὀλυμπον*

And after him Virgil (Æn. lib. IX. and elsewhere)

— totum nutu tremefecit olympum.

But much more beautifully and majestically by the great Creator of Heaven and Earth himself, &c.

וְשַׁכַּחְתִּי אֶת הָאָרֶץ I will shake, (make, or cause to

tremble) the Heavens, &c. Isaiah 13. 13. See Hag. 2. 6. which Expression our Author hath followed.

(i) *Mat. 25. 41.*

(k) *Diffaith, from di and ffaith, evil, vile, literally, not good. Ffaith was an old British, or Celtic word, for good ; and tho' the Cambro-Britains have lost the primitive, they retain it in the Compound ; and the Irish, (a Branch of the Celtic) use the word Maith, to this Day for Good, which the*

Ewch (nî chynnwys y lwyfnef
 Ewch drwg) o lân Olwg Nef.

130

At (l) Wyllon y Tywyllwg,

I oddef fyth, i ddu Fwg.

O'i Weision, dynion dinam,

Ni bydd a adnebydd nam;

Da'n ehelaeth a wnaethant,

Dieuog Wŷr, da a gânt.

Llefair yn wâr y Câr cu,

(Gwâr naws y gwir Oen I E S U,)

(a) Dowch i Hedd, a da'ch (b) haddef,

Ddilyfiant anwylblant Nef,

140

Lle mae Nefol Orfoledd,

(c) Na ddirnad ond Mad a'i medd:

Man hyfryd yw mewn hoywfrait,

Ac amllder y Ser o Saint,

Llu (d) Dien yn llawenu,

(e) Hefelydd ni fydd, ni fu:

(f) O'm traferch, darfum trosoch

Ddwyn Clwyf, fal lle bwyf y bo'ch

(c) *French Britain's pronounce MAT. Here I must ob-
 serve, that Dr. Davies should have wrote diffaith, a
 desert, with an (e) diffaeth; hence diffaethwch, a
 wilderness, from di and ffaeth, i. e. uncultivated, or
 not mellow.*

— sic tòr aiōva,

(l) εἰς τὸν ὁρὸν τῶν οὐρανῶν εἰς ταῖς ἀστέρας τῆς οὐρανίας.

Epist. Jude 13.

(a) *Mat. 25. 34.*

(b) *Trigfa, cartref, home.*

(c) *1 Cor. 2. 9.*

(d) See a Letter to the *Cymmrodorion* on the
 Prince of Wales's Motto, *Ich Dien*. The word is
 here used for *eternal Youth*.

(e) *Cyffelyb, tebyg, like.*

(f) *Ioan 14. 3.*

Mewn

Mewn ffawd di-dor, a gorhoen,
Mewn Byd heb na Phyd na Phoen.

Gan y (g) Diafl ydd â'r aflan,
A Dieifl a'u teifl yn y Tân.

Try'r

(g) The Devil; this *Diafl*, as well as *Diafol*, and *Diafwl*, are probably provincial words, formed from the Latin *Diabolus*. But the original ancient Celtic name is *Diaawl*, and which is compounded of the Negative *Di* and *Iawl*, a Prayer, Request, or *Thanksgiving*; a fit Name for the Enemy of Mankind, i. e. void of Prayer, or Thanks to God.

Aed i Ddiawl dragwyddawl dro.

Gr. Gryg.

And though many Nations use this same word for the same idea; yet it may be doubted, whether there is one of them that can give it a rational Derivation from its own Language, as we do from the Celtic.

Here it may not be amiss to inform persons, who are not acquainted with the rigid Rules of our *Cambro-British* Poetry, of the surprising fetters imposed upon it by the Ancients, for the security of their Language, that it might not dance beyond its bounds. These strict Rules, it is certain, have cramped our Geniuses, though they have preserved our Language in such a manner, that it is almost impossible it should change, even a single Letter, while the Works of the Poets are read.

As for Example, in the word *Diafl*, from the Nature of the Verse before us:

Gan y Diafl ydd â'r aflan.

The three last letters of the word must be the same with the three first in the word *aflan*; and as the word *aflan* cannot possibly alter, because compounded of *af* and *glan*, i. e. *un* and *clean*; so you cannot alter a Word that the Poets have used,

Try'r Ynad draw i'r wiwnes,
 A'i Gâd gain a gyd ag ef,
 I ganu Mawl, didawl da,
 (Oes hoenus!) a Hofanna.
 Boed im' gyfran o'r Gân gu,
 A melyfed Mawl IESU,
 CRIST Fyŷ a fo'r Meddyg Mau,
 Amen, a Nef i minnau.

166.

without altering the whole Language. The kind of Verse quoted here, is the loosest of any of the four different kinds used in composing this sort of Poem, though, one would think, this hath difficulties enough; yet the last Verse save two,

A melyfed Mawl Iesu,

hath far greater difficulties, *M' I f*, in the word *Melyfed*, on one side of the accent, must answer to *M' I f* in the words *Mawl Iesu*, on the other side; and all the vowels, on each side the accent, must differ, in order to make the sound various and musical.

ARWYRAIN Y CYMMRODORION,

Ar y Pedwar Mesur ar bugain, 1755.

1. Englyn Unodl union.

MAWL i'r ION! aml yw ei Rad, -- ac amryw

I Gymru fu'n wastad:

Oes Genen nâ chais Ganiad,

A garo Lwydd Gwŷr ei Wlad?

2. Proff Cadwynodl.

Di yw eia Tŵr, DUW, a'n Tad,

Mawr yw 'th Waith ym Môr a Thud;

A oes modd, O IESU mad,

I neb na fawl na bo'n fud?

3. Proff

3. *Proff Cyfnewidiog.*

Cawfom fâr Llachar a Llid,
Am ein bai yma 'n y Byd;
Torres y rhwym, troes y rhod,
Llwydd a gawn, a llawn wellhâd.

4. *Unodl graycca.*

Rhoe Nefoedd yr Hynafiaid—
Dan y gofp, a dyna gaid;
Llofr a blin oll a fu 'r blaid, — flynyddoedd,
Is trinoedd Estroniaid.

5. *Unodl Gyrch.*

Doe *Rufeinwy'r*, dorf, unwaith—
I doliaw'n hedd, dileu 'n Hiaith,
Hyd na roes Duw Ion, o'i Rad,
O'r daliad wared eilwaith.

6. *Cywydd denair hirion.*

Aml fu Alaeth Mil filoedd,
Na bu'n well, ein bai ni oedd.

7. *Cywydd denair fyrion, acs.*8. *Arwdd Gywydd ynghyd.*

Trëisfwr trawfion

Pn iaith wenn hon,
Dygn Adwyth digwyn ydoedd
Tros oesoedd, tra y *Saesfon*.

9. *Cywydd Llosgyrnog, a.*10. *Thoddaid ynghyd.*

Taerflin oeddynt hir flynyddoedd,
Llu a'n torrai oll o'n Tiroedd
I filoedd o ofalon:
Yno, o'i Rad, ein Ner Ion — a'n pian
A droe Galonnau drwg Elynion.

11. *Gwarwdodyn byr.*

Ion trugarog! onid rhagorol
Y gotyw 'r IESU geirwir rasol?
Troi Esgarant traws a gwrol — a wnaeth,
Yn Nawdd a phennaeth iawn ddiffyniol

12. *Gawwddodyn hir.*

Cœliaf, dymunaf, da y mwyniant;
 Fawr Rin *Taliesin*, Fraint dilyfiant,
Brython, Iaith wiwlon a etholant
 Bythoedd cu ydoedd, hwy a'i cadwant,
 Oefoedd, rai miloedd, hir y molant ---- *Nes:*
 Moler; i'n Gwiwner rhown Ogoniant.

13. *Byr a thoddaid.*

A ddywedai Eddewidion, a wiriwyd
 O warant wir ffyddlon,
 Od âi 'n Tiroedd dan y Taerion,
 Ar fyr dwyre wir *Fredorion*,
 Caem i'r Henfri *Cymru* heenfron,
 Lloegr yn dethol Llugyrn doethion,
 Llawn dawn dewrweilch *Llundain* dirion -- Impian
 Dewr weddau *Derwyddon*.

14. *Hir a thoddaid.*

Llwydd i chwi, Eurweilch, llaw Dduw i'ch arwedd,
 Dilyth Eginau, da Lwythau *Gwynedd*;
 I yrddweis *Deben* Urddas a dyhedd,
 Rhad a erfyniwn i'r hydrwiw Fonedd;
 Bro'ch Tadau, a Bri'ch Tudwedd, --- a harddoch,
 Y mae, Wŷr, ynoch Emmau o Rinwedd;

15. *Huppynt byr.*

Iawn i ninnau	}	roi Anrhydedd.
Er ein Rhadau		
Datgan Gwyrthiau	}	ei Drugaredd.
Duw, Wr gorau		

16. *Huppynt hir.*

Yn ein Heniaith	}	gynnil union.
Gwnawn Gymhenwaith,		
Ganr wiw lanwaith.		
Gwnawn Ganiadau,	}	Moliant wiwdon.
A Phlethiadau,		
Mal ein Tadau,		

17. *Cybydedd fer.*

Mwyn ein gweled mewn un Galon,
 Hoenfryd Eurweilch, *ben Fredorion*,
 Heb rai diddysg, hoyw Brydyddion,
 Cu mor unfryd, *Cymru wenfron*.

18. *Cybydedd bir.*

Amlhawn ddawn, Ddynion, i'n Mad-henwlad hon;
 E ddaw i Feirddion ddeufwy urddas,
 Awen gymmen gu, hydr mydr, o'i medru;
 Da ini garu doniau gwiwras.

19. *Cybydedd naw ban.*

Bardd a fyddaf, ebrwydd ufuddol,
 I'r *Gymdeithas*, Wŷr gwiw, a'm dethol,
 O fri i'n Heniaith, wiw frenhinol,
 Lawn, Iaith geinmyg, yw ini'th ganmol.

20. *Clogyrnach.*

Fy Iaith gywraint fyth a garaf,
 A'i theg Eirian, Iaith gywiraf,
 Iaith araith eirioes, wrol, fanol foes,
 Er f'Einioes, a'r fwynaf.

21. *Cyrb a Chwatta.*

Neud, Esgud un a'i dyfgo,
 Nid cywraint ond a'i caro,
 Nid Mydrwr ond a'i medro,
 Nid cynnil ond a'i cano,
 Nid Pencerdd ond a'i pyngcio,
 Nid gwallus ond a gollo
 Nattur ei Iaith, nid da'r wedd,
 Nid Rhinwedd ond ar honno.

22. *Gorchest y Beirdd.*

Medriaith Mydrau,
 Wiriaith Eiriau,
 Araith orau,

} Wyrth eres.

Wiw-

Wiwdon wawdïau,
Gyson geisïau,
Wiwlôn olau, } Lân wiwles.

23. *Cadwyn fer.*

Gwypm odiaethol Gamp y doethion,
A'r hynawfion Wŷr hen oesol:
Gwan naturiol i Gantorian
O Hil *Brython*, hylwybr ethol.

24. *Tawddgyrch Gadwynog.*

O'ch arfeddyd wŷch wir fuddiol,
Er Nef, fythol, Wŷr, na fethoch:
Mi rof Ennyd amryw fanol
Ddiwyd rasol, Weddi drosoch:
Mewn Sereh Brawdol diwahanol
Hoyw-wŷr doniol, hir y d'anoch,
Cymru'n hollol o ddyfg weddol,
Lin olynol, a lawn lenwoch.

*Tri ENGLYN MILWR yn ol yr hen
Ddull.*

1
AM a'i prydawdd, o dawr pwyll,
Sef a'i prydes *Goronwy*,
Neud nid llith na llefg Faccwy.

2
Ys oedd mygr Iaith gyffefin,
Prydais malpai Mydr *Merddin*
Se nym lle, nym llawdd Gwerin.

3
Neu, nym doddyw Gnif erfawr,
Gnif llei no lludded echdawr,
Am dyffo Clod, Gnif ny'm dawr.

Dylad-

Dyledfwydd a Doethbined DYN, yw ymfodloni i Ewyllys ei Greawdwr; a Translation of,

*Through all the various shifting Scene
Of Life's mistaken Ill or Good,
The Hand of God conducts unseen,
The Beautiful Vicissitude, &c. &c.*

1

TRWY Droiau'r Byd, a'i wên a'i wg,
Bid da, bid drwg, y tybier;
Llaw DDUW fy'n troi'r Cwmpasgylch glân,
Yn wiwlan, er na weler.

2

O'i dadawl Ofal, Ef a rydd
Yr hyn y fydd gymhedrol,
O hawddfyd, Adfyd, Iechyd, Cur,
Ond da ei gymhesur fantol?

3

Pe rhoem ar Geraint, Oed, neu Nerth,
Neu Gyfoeth prydferth, Oglyd;
Os Duw a'i myn, Fe'n teifi i lawr,
A'n Rhodres mawr mewn Munud.

4

Os yfaist Gwppan lawn o'i Lid,
A'th doi â Gwrid a Gwradwydd;
Od wyt Gyff cler a Bufl i'r Byd,
Fe'th gyfyd i Fodlonrwydd.

5

Fe weryd Wirion yn y Frawd,
Rhag Enllib Tafawd atcas:

F1

*F*e rydd Orphwysfa i Alltud blin,
Mewn anghynefin Ddinas.

6

Ei Gysur *Ef* fydd yn bywhau
Y Pennau gogwyddedig:
*F*e fych 'â'i Law y llif fy'n gwan
Hyd Ruddiau'r Weddw unig.

7

Oes dim nac yn, na than y Nef,
Nad *Ef* fydd yn ei beri?
Ac *Ef* a roes (gwnaed Dŷn ei Ran)
Y cyfan er Daioni.

8

Pa raid ychwaneg? Gwnelwyf hyn;
Gosteged Gwŷn a Balchder:
Arnat ti, Dduw, fy Ngheidwad glwys,
Bid fy holl Bwys a'm Hyder.

Yma y terfyn Gwaith GORONWY DDU.

CASGLIAD

CASGLIAD

O AMRYW

Ganiadau a Thraethiadau,

O WAITH

LEWYS MORYS, Esq;

*Yr bwn, ym mblith y Prydyddion, a'i geitw
ei bun LLEWELYN DDU o Fon.*

*CYWYDD i ofyn Dillad, tros William Dafydd, a
elwid yn gyffredin Bol Haul, gan y Dr. ED. WYNNE,
o Fodewryd ym Mon, Siawnsler Henffordd.*

DUW gwyn i'ch dilyn eich dau,
Rywiog Wr a'r Wraig orau;
Byw 'n wych y bych yn y Byd,
I dario ym *Modewryd*:
A'i Rad ichwi 'n anad neb,
Llawnder, a diwall Undeb.
Afraid tros ben oedd enwi
Eich Breiniau a'ch Achau chwi:

K

Odid

Odid fod neb nad edwyn
 Trwy'r Iaith Enw'r *Doctor Wynn* :
 A'i Wraig lân, rywiog, luniaidd,
 Gorau Gwraig, a gorau Gwraidd :
 Didwyll o hyd, y deillia hon,
 Fêi gwyr mil, o hil Haelion,
 O' *Blas Einion* ; am lon Wledd,
 Lle hynod drwy holl *Wynedd*.

10

Gŵyr Pysgod, yn nyfnod Nant,
 Y Parth y can' eu Porthiant :
 Mae darpar gan Adar nod
 I wneuthur bawb eu Nythod :
 Edwyn Hen ac Anghenus
 Dai'r Haelion, Roddion di rus .
 Y Gwan a ddisgwylio gael
 Yna, ni ofyn Anhael,
 Be baen' yn gofyn beunydd,
 Yr Hael, drwy Gariad y rhydd.

20

Cennad ar fwriad wyf fi,
 A Gobaith, o *Gaergybi*,
 Dros Wr hen, dan ei Benyd,
 Ddiau fodd, a fu'n dda 'i fyd ;
 Ei Henw a'i Lysenw y fydd
 Rhyd y Byd llei rhed Bedydd,
Wiliam Dafydd, lwm dyfiad,
Bol haul, gwag ei gaul a ga'd ;
 Fe fu'r Gwreng, dreng ar ei dro,
 Mewn Cyfoeth, prin mae 'n cofio ;
 Ni wyddai rannu 'n weddol,
 Rhoe'r Ceubal byth y cwbl i'r Bol,
 Ni chae y Cefn annhrefnus,
 Pan rannyd yr yd, ond yr us ;
 Ni welai 'i Fai, 'n wael fe aeth,
 ni / ned dros Hwsmonaeth ;

30

40

Heddyw

Heddyw mae'n llwm ei gwmman;
 Ac o Gorph yn ddigon gwan;
 Berrau meinion, weinion wedd,
 O dyfiad pricciau 'dafedd;
 Crafangau'r gwag Angau gwan,
 Llun ail i un *Llanellian*; (*Llun yr Angau ar bared*
A'i Gorph fal dŷn heb orphen, Eglawys Elian.)
 Ni ddeil, prin ddwys, bwys ei Ben; 50
 Meddyliais, fal Meddalwr,
 Ar henwi'n frau Gampau'r Gwr;
 Fy Swydd fydd fal rhifo Ser,
 Ni henwn byth mo'u hanner;
 Weithiau'n *Dwornai*, difai derr,
 Fustach, neu'n *Ysgol-feister*;
Glork's Tutor sy'n ei goryn,
Horas, Persius, ddidlws ddyn; (*Persius.*)
 Constrio *Owydd*, bydd yn ber, (*Ovid.*)
 A *bymio* uwch ben *Homer*. 60

Weithiau'n ddrwg ei Wg a'i Wedd,
 Yn *Uftus* yn ei Eistedd,
 Ym *Modedern*, brolgern brau,
 Cwrtais i riwlio'r Cyrtiau;
 Galw am *Coke's Books to the Bar*,
 Rhoi Llyfon i Wŷr llafar;
 Galw'r *Cawest*, goneft yw'r Gwŷr,
 Ei Hyfrydwch a'i Frodyr;
 Galw'r Fall, a throi allan
Solifitor Gyngor gwann; 70
 Ar Flaned arw aflonydd,
Proctor i Fangor a fydd;
 Gwr i'w mysg hyddyfg yw hwn,
Trwfiwr Administrafwn.
 E roes ei Law dros y Wlad,
 I gadw Gard o Gyd-gordiad;

A'i Fron, a'i Galon, a'i Goel,
 Sy'n tynnu at St. *Deinioel*. *Henw Esgob cyntaf Bangor*

Erthyl, o daw raid wrtho,
 Offeiriad Ffydd a fydd fo;

80

Dysgu, cymmysgu Esgyrn,
Belarmin, a *Chalfin* chwyrn;

Dan ei Ben, yn Obennydd,

Jerom a *Chrysestom* fydd;

Gwir ystyr Geiriau *Auustin*,

Beunydd a fydd yn ei fin.

Mae yn ei Ben, geubren gwan,

Ieithioedd aneirif weithian:

Iaith *Ysgott*, wrth ei bottyn;

Iaith y *Sais* a'i gwnaeth yn fyn;

90

Dwytsaith, *Gwyddelaitb* ddilom,

A *Mains*, a *Ffrains* yn dra ffrom:

Gwreiddyn *Ladin* grin, a *Gryw*,

Yn adibrin, a Gwraidd *Ebryw*;

Heblaw sy'n bod yn ei Gôd gau,

O ddiidwn Gelfyddydau;

Nid oes Dŷn, o Briddyn brau,

Hynod, a wyr eu Henwau.

Ni fyn e'r Hunlle rynnlyd

Yn ei Ben Ffydd yn y byd;

100

Wael Arth, oni wel wrthi

Gael rhyw faint o Ffaint neu fri;

Neu orfod, o ran arfer

Gwlad, fal mae Crefydd y Gler.

Fe droes yn *Gwacer* gerwin,

Yn rhwydd, pan oerodd yr hin;

Ffei o'r Ffydd y Dydd y dêl,

Rhyw Benyd i'r hen Banel;

Crynu'r Nos, ac ymcreinio,

Crynu bydd y Dydd dan Do;

110

Crynu,

Crynu, nid o Lu Duw lwyd ;
Ond crynu rhag rhyw Anwyd.

Fe droe'n *Tuddew*, drwyn eiddil,
Ar Air, ond cael *Cawraw* o'r il ;
A roe *Fir* i'r Oferwr,
A'i troe 'n *Bagan*, aflan Wr ;
Fe droe'n *Dawrc*, yn ei gwrcwd,
Fal Ci, ond cael Brandi brwd ;
Try'n *Brotestant*, mi gwranta',
Y Dydd y cai Wisgoeddd da ;
Ac yn hon fai'n ddigon sad,
F'allai, tra pery'r Dillad.

Er pan aeth y Gwr ffraethlwm
Yn llwyd, a'i Siacedd yn llwm,
Ofnodd Blant, Fwgan mantach,
Diangodd, ymgrynodd naw Gwrach ;
A'r Adar fomgar y fydd,
Gwylltion yn eitha'r Gelltydd ;
Caem glywed *Bran* yn canu,
Weddaidd o Fyd, Ddydd a fu,
Neu grechwen *Cornchawigl* grochwyllt,
A Gwaedd y *Warwch*, a Gwydd awyllt ;
Nid oes *Piogen* heno,
Na *Bran*, o amgylch ein Bro ;
O ran ei Lun, a'i wrthuned,
Pob gwâr o'r Adar a red.

Fy Swydd er's hanner Blwyddyn,
Yw canu, i daclu'r Dŷn ;
Weithiau Carol, waith cywrain,
Weithiau Cywydd, celfydd cain ;
Er canu, nag er cwyno,
Twn waith Fab, tin noeth yw fe ;
Trwy ammod y tro yma,
Am y Gwaith, Gobaith a ga'.

Dyma'r Llun y dymunwn,
 Llwyd a hyll, ddilladu hwn,
 Hen *Siwmp* i'r Lwmp garw ei Lun,
 Mae'n glafu am hen *Glofun*,
 Hen *Wasgod* hynod heiniar,
 Hen *'Sanau* a *'Sgidiau* sgwâr.

150

Mae ar dop yr hen Fopbren,
 Gnwppa baw, ryw Gnap o Ben,
 Pe caid *Perwig* fon'ddigaidd,
 A thair Cynffon gron o'r gwraidd,
 Yn Geppyn ar ei Goppa,
 I feddw Ddyn, e fyddai dda.

Ni bu gan'r hen Hurthgen hyll
Grafat erioed, draed grefyll.

Ofni y bydd y Dydd du,
 Rhag digwydd 'rhawg ei dagu;
 Unwedd, am gwlwm gwynias,
 Yw'r *Ffunen* i'r Gorden gas.

160

Gollyngais, o hyll angof,
 Groes draws Garp, ei *Grys* dros gof;

Rhowch i'r Cleiriach afiach hen,
 Noethlwm, ddarn o ryw Nithlen;

Rhowch hen *Fenig* i'r Grigwd,
 Ddyrnau gwael, o ddarn o Gwd.

O hittiai gael hen *Hettan*,

Gwnae balff o Wr, Gwladwr glân;

170

Fe edrych Wr gwych ar goedd,

Yn Esgob yn ei Wifgoedd:

Fe dewychai, da Iechyd,

A rhodiai beth, rhyd y Byd,

Bich Tir a fefur, a'ch Tai,

A'r Seler a breswyliai;

Gwnae ichwi Les difefur,

Cywir y fai rhag Cwrrw fur;

180

Os oes proffit o'i hoffi,
Hwdiwch, a chym'rwc'h i chwi.

180

*Gwynfan Bol haul, pan attaliodd y Pannwr
y Brethyn yn y Pandy, a ddarparwyd iddo
gan Mrs. WYNNE o Fodewryd, yn ol
Deisyfiad y Cywydd i ofyn Dillad.*

Ar Fesur, Gadael y Tir.

1.

FY Nghymdeithion, dowch yn nes,
Gwrandewch ar Gyffes Gwannwr,
Er caffael Addewidion hael,
Sydd heddyw 'n wael ei gyflwr;
Fal Llwdn tinllwm ar gefn Rhos,
Yn poeni, o achos Pannwr.

2

Gwraig fonheddig, fwyn ei rhyw,
Pr hon bo Duw yn Dalwr,
Addawodd, o garedigol ged,
Roi Siacedd imi o swccwr;
Ac etto er hyn rwyf Ddydd a Nos,
Yn poeni, o achos Pannwr.

3

Darparu Gwlan, a'i nyddu gaid,
A pham oedd raid wrth Lifwr;
Ei wau cyn dewed â Chroen ŷch,
Yn Frethyn gwych o glydwr;
Er hyn, fal Ceffyl cul mewn ffos,
Rwy'n poeni, o achos Pannwr.

4

Gyrru Gweision, ddau neu dri,
A'r Brethyn cri at Grefitwr,

TW

I'w bannu 'n dew, a'i gneifio 'n dëg,
Yn chwaneg i'r Achwynwr;
Er hyn i gyd, heb Siwmp na Chlos,
Rwy'n poeni, o achos Pannwr.

5

Mae'r hin yn oer, a'r Gaua' 'n faith,
Rwy'n ofni gwaith Physygwr;
Ond gwell a fyddai i oer ei wên,
Adeilad rhyw hen Daeliwr;
Ca ddiwedd f' Einioes yn ddi os,
Yn poeni, achos Pannwr.

6

Am boen a gefais, ac a gaf,
O achos Cnaf o Gneifwr;
Ni fedraf beidio ar fy Nghân,
Na darogan diwedd Drygwr;
Y *Waiter bach*, â darn o bren, (*A noted bully.*)
Fo'n pwnnio Pen y Pannwr.

*Galarnad Bol haul y Twrnai, a yffigodd ei
Fraich Ysgrifennu; ac, byd eitha Gwybo-
daeth llawer o ben Wragedd cyfarwydd,
fe fydd farw'n Gelain oer ar fyr amfer.*

GWAE holl Gred, a gwae Angred; gwae'r
Adar, a'r Pysgod, ac Anifeiliaid y maesydd;
ac, uwch ben bob Gwae, gwae'chwi'r Cyfreithwyr
o bob gradd, o *Sion Llwyd* y Baili hyd at *Ustus
Martin*; canys torrwyd eich Braich a'ch Cynnydd,
torrwyd ffon eich Bara; oblegyd *Bol haul*, yr ar-
dderchoccaf a'r dysgediccaf o'r *Twrneiod*, a ddi-
fwynwyd o'i Law ysgrifennu. Y melldigediccaf o'r
Dynion, sef y *Mawr mawr*, a elwir yn gyffredin,
Sion

Sion Michael o'r *Tyrcei Siôr*, â'i fachau ciaidd af-rywiog, a ymaflodd yn Adain wan yr Ysgrifennydd, a braidd na thynnodd hi ymaith oddiwrth ei gorph ef, mewn llid a brad, fal tynnu Cwilsyn gwydd.

Na thyfo yd trwy'r Ddaear yn y lle y gwnaed yr hagr Weithred hon; eithr bydded yn Ysphytty i'r Meddwon, yn lletty i Redegwyr Brandi, ac yn Eglwys i Grefydd y *Tyrceiaid*, a nythed Adar y to yn ei magwrydd; fal y dialer gwaed yr Etifedd ar y Genhedlaeth ystyfnig honno.

Udwch a lleifiwch, chwychwi fân Gyrtiau: Tydi, *Bodedern*, gwna oernad hyd na bo'r Creigiau yn diaspeden; canys darfu am Gyfreithiau mân *Caergybi*, a bydd dy Gwrt yn Ddissaethwch, a gwellt yn tyfu yn yr Heolydd, fal ar ben *Mynydd y Twr*.

Chychwi Gwiliau gwyddau, trowch yn Bibau bugeiliaia; oblegyd amser eich dinystr, a diwedd pinnau Ysgrifennu, a nesaodd: Tithau, *Ryd Angbarad*, gostwng i lawr dy ben, ac wyla; yn iach Gwlwm croes ar Gyfraith, nes codi o ryw *Pbenics* allan o lwch yr enwocaf o'r *Tawntiod*.

Pa beth a wnei dithau, *Bangor fawr yng Ngwynedd*? Tynnwyd y Cleddyf o'th law, a bydd raid iti ymladd â'r dyrnau moelion; o'r diwedd daeth y Dydd mawr caled iti, i weithio priddfeini heb na gwellt na soff; canys darfu yn dragywydd am Saer y Llythyrau-Cymmyn dau-wynebog, ac *Informer y Temerary Administrations*. Chwi, Broctoriaid, trowch yn Ddoctoriaid, oblegyd Enaid y Gyfraith a ymadawodd â'i Chorph; ac ni welir pen ar wddwf mewn Ffair na Gwylmabsant; na ddisgwyliwch am Gyfraith ond Cyfraith y Pastwn.

Cwyn.

Cwynwch a chrochlefwch, chwi *Brocatorion Cybi*, pwy bellach a wna Fîl y Dreth-Eglwys, ac a ran Arian y Tlodion? Tithau, *Berfon*, dercha dy Lef; pwy a dderllyn Osber, pan fo'ch yn glaf o'r Gymalwst?

Bydded rhyw Lyfr Cyfraith, a allasai fe ysgri-fennu, pei cawfai Hoedl ac Iechyd, yn bennaf o'r holl Lyfrau; a boed Enw'r Llyfr hwnnw, *Bol haul upon Littleton*; ac na arferer Llyfr arall yn y mân Gyrtiau, namyn y Llyfr ardderchog hwnnw; oblegyd pwy wyr na allasai fod yn gystal ag *Wood's Institutes*, neu *Gyfraith Hywel Dda*?

Oh Ysgolheigion bychain, plant eich Mamau! Tefiwch eich *Ffaccos* dros Graig *Alltran*, a chef-glwch bentwr o Lyfrau Cyn, *Child's Guide*, *Spelling-Book*, a *Grammar Lilly*, a gwnewch Goelcerth o'honynt, i losgi Corph eich Athraw mewn Arogl-darthau.

Gwae, gwae i Dafarn-wragedd *Cybi*! A chwi-thau, Bysgod, a *Salad*, a phennau Lloiau, gwyliwch attoch; canys holl Gwrw *Cybi* a droes yn Alegr, er pan yffigwyd braich *Bol haul*, fal na allo godi Cwppan at ei ben.

O chwydchi Offeiriadau'r Pab, cribiniwch ei Enaid ef o'r Purdan; a gosodwch ef yn Sêren yn y Ffurfasen, wrth glun y *Bortum gloyaw* a'r *Cnaf pig*. A phob Llŵ ffyrnig a dynger mewn Tafarn, yn lle, Myn D——l, dywedded pawb a garo Gyfraith, Myn *Bol haul*, dros byth,

O dydi *Hercules Cybi*, a't *Magna Charta* ni, a oedd Iaith nas gwyddit?

Di fedrit ddarllen y *Secretary's Guide*, yn Saef-neg, cyn bod yn ugain oed! Ond beth oedd hyn wrth y Gwyrthiau a wneist yn dy Henaint? Di yrraist

yrraist Drigolion *Caergybi* benben am ddwygeiniog;
a gwneuthur iddynt ysgwyd Dwylaw, a rhoi Cufan
Ffrins, am Chwart o Gwrw.

O ddyfnder Dyfg! Oh rinweddol ymadroddion!
Cwsg dithau, *Bol haul* lythyrennog, ymysg dy Da-
dau o hyn allan; cefais Enw hynod, yr hwn ni
lygra; nid rhaid i ti ond gorwedd yn dy wely yn
dragywydd. Amen.

*The Petition of the famous Bol haul, when
his Landlord distrained upon him for
Rent, 1740.*

ANherchion Gwyr *Cybi* at eu hawddgar Gyd-
wladwyr a garo hen *Frutaniaid* coesfeinion,
traednoethion; hyn o hanes Cyflwr tosturus yr hen
Begur llygadfrith, a elwir yn gyffredin *Bol haul*;
ond yn ol ei Enw Bedydd, os gwir cael o hono
Fedydd, ef a'i gelwir *Wiliam Dafydd* y Twrnai.
Y Creadur berfain, anghenus, tinllwm hwn, gwedi
bod o hono driugain mlynedd, ac ychwaneg, yn
ymryson â Chenedl y *Saes*on brychion, a'r *Gwyddyl-
ffichtiaid*, a'r *Ysgottiaid*; gan ymddygnu, â'i holl
nerth, i ddiddymu eu Croes-gyfreithiau allan o'r
Ynys, ac i ofod i fynu rai llawer gwell, o'i waith
ei hun; ac weithiau eraill yn dysgu i Gywion y
Cenhedloedd hynny ddarllen *Cymraeg* loyw lân,
er mwyn dadwreiddio plant *Alis* o'n plith: Wei-
thiau hefyd fe feddyliai yn ei Galon, am yfed holl
hen Gwrw cadarn *Cybi*, â'i Geg ei hun; rhag
trwy ryw anap drwg y byddai i'r Gelyn enbyd
hwnnw yrru benben ei Gydwlwyr anwyl, Tri-
golion Mon. Cymaint oedd ei Gariad brawdol ef
tuag

trag attom, mai gwell oedd gantho feddwi ei hunan, er mawr boen i'w gorphyn egwan, nâ gwelled Cynyddog yn y byd ag ol traed Cwrw yn ei dalcen. Mawr iawn oedd ei ofal ef beunydd am Anrhydedd ein Cenedl ni; cymmerodd boen anfeidrol, tros lawer o flynyddoedd, i ffusto'n ddyfal yn ei Ben ei hun, ac oddiyno ymhennau rhai eraill, wmbreth-gwlad o Ieithoedd dieithrol.

Bu 'n *constrio* 'r Iaith *Ladin* fawr, hyd na safodd ei Lygaid yn ei ben, fal dwy o gregyn llygaid Meheryn; ac mae rhai Awdwyr yn dywedyd, mai munaidd o ddail Eidral, gwedi eu berwi mewn baril o hen Fir, a'i dygodd ef i'w olwg drachefn.

Fe ddyfsgodd Iaith yr *Yorciaid*, y *Bristoliaid*, Iaith Trigolion y Mynydd-dir, y *Nerpwlliaid*, Prëfwylwyr *Caerlleon*, a'i Hamgylchoedd, ac Iaith *Gibraltar* a *Phort Maben*; ac etto er hyn i gyd, er maint ei gampau a'i odidowgrwydd, rhyw garn *Sais* ffyrnig, un o'i hen Elynion gynt, â'r hwn y buasai ef yn ymladd llawer Battel am Ardreth y Ty'n y *Fonwent*, a'i yspiodd yn ei wendid ym Mlwyddyn y Rhew mawr, a chyda hwnnw roedd Llu anfeidrol o Geisbwlliaid, Bailliaid, a mân lymgwn eraill, y rhai a ddaethant yn ddifymwth, fal ergyd o wnn, ar gefn y truan Crafaglog, ac ynteu yn ei Wely yn noeth, yn ymdroi mewn bwrn o Wellt-pys, fal hen Lwynog gwedi ei gnoi, ac a'i cludasant ef ymaith ar eu hyfsgwyddau, fal myned ag Arth i'w maeddu; neu, fal *Elis-Wynn* gynt, ar gefn un o'r Tylwyth teg, cyn cael o hono gymaint a chymeryd ei Anadl atto, chwaethach gofyn iddynt eu Neges. Ni chae ef gyttrum, pan agorodd ef ei Lygaid o'i ddychryn, nad oedd ef dan

dan Lun y *Llew-gwyn* ym *Modedeyrn*: Yno go-
fynodd y *Sais* iddo, “ O chwi, map Hŵr, ple
“ ma'r Ardrith chwi gadil mi am 'Ti n y *Von-*
“ *wint*? Medrwch i, Vilan, disgwl master ni,
“ rho 'Ti am nothing, rho ni chwi digon ffast yn
“ *Blewmares*, chwi, sad Dog! ffoi, Loider!”

Pan glybu'r hen *Fruttwn* croendenau yr Araith
ffyrnig hon, fe syrthiodd ar ei Liniau noethion,
(canys roedd gwedi gwisgo tyllau yn y Clos a'r
Hofanau cyn y Gauaf) ac yno, ar ei Lw bendi-
gedig i'r Arglwydd, fe dyngodd, â'i Law ar ei
Fforddwyd affwy, y talai fe yr Ardreth hyd y Ffyr-
ling eithaf, rhag myned i'r Carchar mwill; lle i
darfyddai am dano, megys Malwoden dawdd yng
ngwres yr Haul, neu gnep o Gwyr melyn mewn
Pobty poeth.

Ar hyn y *Sais* a'i gollyngodd ymaith, â'i Law
yn rhydd i fyned i ymosyn Cymmorth ymhlith
ei Genedl a'i Gydwladwyr; a dyma fe gan
noethed ag oedd *Noe* gynt, pan feddwodd ar y
Gwin, yn lledu ei Ddwylaw i dderbyn eich No-
dded; a rhoed pawb iddo, un a'i Ffyrling a'i rhyw-
beth; ynteu a rydd eich Enwau chwithau oll mewn
Pappur, yn Llyfr y Bywyd.

Cerdd i ofyn YSPECTOL, tros Wiliam
Dafydd, a elwid Bol haul.

I

GWrando di, *Marged*, Leuad liwys,
Ar fy Nghan, fy Nghwyn anghenus;
Wiliam Dafydd, wawdydd, ydwyf,
Hen Attwrnai, rhad Duw arnwyf.

L

Bu

Bu imi lewgyrch iawn Olygon,
 Yn Belennau mawr, bolwynnion,
 Yn fy Mhen, ni wiw ymsennu,
 Mae nhwy 'n Dyllau yma 'n dallu,
 Fal hen Geffyl dul yn dylu.
 Ceisio Spectol reiol rywiog,
 Ar fy Nhrwyn, yw nghwyn anghenog,
 A'i dau Lygad, rai da liwgar,
 Yr un lled â Dysgl Bewtar,
 Gorau Addewid ar y Ddaef.

2

Bum ddwys gadarn Wr dysgedig,
 A thywyll Athro Ieithioedd llithrig;
 Bum yn rhith o frith Gyfreithiwr,
 Mil a dwng fy mod i'n Ladingwr:
 Bum yn Fugail, bum yn Eilwad,
 Bum yn Dwrnai o'r goreu i gariad;
 Bum yn Arddwr, a Mwftwr-master,
 Mewn Ysgolion mân ysgeler,
 Yn chwipio cluniau tinau tyner;
 Rwy 'n ofni 'Ngbybi y Leni, ar f'Enaid,
 Y byddai 'n ll'wgu eisiau Llygaid,
 Rwy mron darfod yma ar derfyn,
 A'r Goppa 'n foel, a'r Gwp yn felyn;
 Prin mae culach y pren Celyn.

3

Rhowch yn fwyn ar Drwyn oedrannus,
 Daudwll o Wydr didwyllodrus;
 Mi 'cadwa 'n rhammant ar fy Nhremmyn,
 Fal Ioccyn trwch, ar Fwch neu Fochyn;
 Hŷd fy Nhrwyn, melynwyn anferth,
 Yw deng modfedd, ddyn di 'madferth,
 A'i Ben yn codi ynghanol Cudyn,
 Fal Craig foel ar wastad Dyffryn,
 Od mor uchel yw ei wrychyn!

Ar

Ar Goppa hwn pei cawn Yspectol,
 A dwy Fodrwy dew anfeidrol,
 Cawn ymorol, cyn fy marw,
 Ple cawn gyrraedd plwcc o Gwrw,
 Fe 'm gwnae hyn fi 'n Geryn garw.

4

Ond cael Yspectol ar fy Ngolwg,
 Myn y Golau mi wnawn gilwg;
 Mi dreiwn etto, mi drown attyn',
 I wneuthur cammaidd Lythyr-Cymmyn;
 Gwnawn Weithredoedd tiroedd taerion,
 Yn llawn o falciau 'n dyllau deillion;
 A byddai ryfedd genych brofi
 Fal y traethwn Filiau Trethi,
 Gwŷr arianog cobog *Cybi*;
 A chwitheu, am eich Gweithred ffyddlon,
 A 'nillech Gariad eich Cym'dogion,
 O *Fanaw* i *Fon* bydd son a swnio,
 A phob Cyfreithiwr a'm hadwaeno,
 Wych ben Doethaidd, a'ch bendithio.

Cywydd i yrru'r FALWEN yn Gennad at
 WILLIAM BWLCLAI o'r Brynddu
 ym Mon, *Esq*; *oddiwrth* Lewelyn Ddu,
Swyddog o'r Dollfa Frenkinol yng Nghaer
Gybi, yn y Flwyddyn 1730.

Y Falwen, dorfelen fau,
 Mawrwydych, Frenhines Muriau,
 Pa fodd yr wyd, Ferch lwydfrech,
 Y Globen â'r Gragen grech?
 Ag i ba lann, ar gwbl led,
 Meirir, yr wyt yn myned?

Y Falwen.

Trafaelio rwyf, trwy foliant,
 Fry, lle mae Ngwely plyf a'm Plant,
 Treiglo rwyf hyd twr Eglwys,
Kybi, Esgob difrif dwys,
 Am le clyd, o bryd rhag Brain
 Diniaid, a Gwynt y Dwyrain.

10

Y Bardd.

Gwych wyd, y *Falwen* lwyd len,
 Am redeg ac ymrodien!
 A rhyfedd bod dy ddodrefn
 I'th gylch, a'th Dŷ ar eith gesn!
 Pwy a red y parwydydd
 Mor wisgi a thi i'th ddydd?
 Neu pa'r Longwr, gwr gerwin, -
 Ar a el g'uwch ar ol Gwin?
Aefop gynt a ddangosodd
 Am dy Nain hen, felen fodd,
 Cynt nâ gwyllt Geunach y cad,
 Hayach i redfa Huad;
 Cei roi dy Blant i 'mrantu,
 Meinwen, yn Nhalcen fy Nhy:
 Lle na ddaw na braw y Brain,
 Na garw ddwr, nag oer Ddwyrain:
 Cei wlith Mai, cei Laeth a Mel,
 Ddigon yn lân ddiogel;
 A bwyta 'n sofr, o wobrwy,
 Dail fy Maip, neu dâl fo mwy.
 Dos dithau, dewis Daith-hynt
 Neges, nid ae Gowres gynt;
 Gwych y rhed Chwaer Gwiohiedyn,
 Gwenn dêg, a gwell nag un dŷn.
 Dy, Gnawd rhyw ryfeddawl fu,
 Arw ofid, i Glwy'r Afu;

20

30

A dygn Ddarfodedigaeth, (Consumption.)

Perygl i Wŷr, Pa'r Glwy waeth? 40

A'th Sew a wna'n dew y dŷn,

Culach na phigau Celyn.

Da *Falwen*, diau fowlair,

Mae yt ben Mwyaren mair;

Dos, Gennad, wiw dasg union,

Fy Neges, pen Malwen *Mon*;

Dos drwy'r *Lafnwen* heno,

Bun rwydd, neu i *Ryd ben Ro*:

Cai ar led weled *Alaw*,

Afon hell a'r Draethell draw: 50

Rhoe Enw i Wr o'n Hynys,

Dafydd Alaw, Brydydd brys,

O hyd a yfodd o hon;

Yfodd o *Alaw* Afon,

Ei Dwfr clauar (Gâr y Gôg,

A Brenin Cerdd) *Sion Brwynog*.

A byth ar ei Glann ceir Bedd

Branwen, o bybyr Rinwedd.

Drwy *Drefadeg* ddiogan,

Gwaun wleb, dos rhed Gwenno lân, 60

Dyro naid, dewr iawn ydwyd,

O gwrr Glann i'r *Garreg Iwyd*;

Etto rhed, dan ymledu,

Drwy *Ucheldre* 'n fawr lle fu,

A thrwy *Landdogfael*, gwael Gell,

I ochor Mynydd *Meehell*:

Neidia 'n lân ddwfr *Maddanen*,

Byth nid rhaid wlychu dy ben;

I *Lanfechell ap Echwydd*,

Ap Gwyn, ra fid syn dy swydd; 70

Wyr *Glarodius*, Aer Gwlad lydan,

Hen Arglwydd hoyw *Caerloyw lân*,

Pan las *Cymry*, fyn fu'r son,
 Cellweirio'r *Cyllyll birion*.

Gofyn, Bun lew, ryw Newydd,
 Gan y Person, ffaethlon ffydd;
 Myn wybod, i'm iawn Obaith,
 Gair y Gwr, goreuog Iaith,
 A yw fe'n iach ddi achwyn,
 Neu'r Cur, os amgen, a'r Cwyn.

80

Nag aros un Nos yno,
 Ar hyd y *Drum* rhodia dro;
 Cai weled Plas urddafwch,
 Gorau o ddawn, a Gardd wych;
 A llawnion hardd Berllenni,
 A diben d'arwfaith daith di.

Ty Esgwier, tasg wrawl,
Bwlclai Mon, merion y mawl,
 Y *Brynddu*, gorau Ty fu fo,
 Gwir yttyw, gorau etto.

90

Gwr o ugain goreugwyr,
 I Blaid gwann, Blodau y Gwŷr;
 Cadarn ar gadarn yw'r Gwr,
 I Weinion meinion, mwynwr.

Y Mastr *Wiliam*, meistroliaith,
 Gwr yn wir a gar ein Iaith;
 Hil *Bwlclai*, yn ei Dai, un doeth,
 A gafodd fyrdd o Gyfoeth:

Rhoes Duw iddo ras deuddeg,
 Ynghymmysg â dysg wiw dêg;
 Oes Gair na ddea'll allan,

100

Yn *Fyrfil*, a'i gynnil gân?

(*Virgil.*)

Oes Gerdd yn *Horas* nas gwyr?

Nag oes un a gwiw synwyr.

Pwy ddadglymai ddychymyg,

Groyw hoffaidd grass, *Gruffudd Gryg*?

Nen

Neu ddichon ddattod dichell

O Gwlmwawd *Mab Gwilym*, well? *Daf. ap Gwilym.*

Cadw Bardd y mae, cyd â bys,

Gronyn o duryn dyrys;

110

Anferth ei led, fe 'm credir,

Fe ddeil ei gryl Faryl o Fir;

A chadw Diod rhy gadarn,

Hen Gwrw *Mon*, wnae *Sion* yn *Sarn*.

Bu *Sion Rhydderch* yn perchen (*Bardd fychedig.*)

Cerdd ddigon, mewn purion Pen,

Roedd iddo Dafod, rhwydd difai,

A'i dwrw 'n chwyrn a droe 'n chwai,

Ag Awen yn ei 'Mennydd;

(Ow ple'dd aeth!) appla i'w ddydd.

127

Bir *Brynddu*, burwobr iawnddysg,

O'i fodd a ddallodd ei ddyfg:

Cwtiodd ei Dafod clodfawr,

Fal telpyn Marworyn mawr;

Ef a ddeifodd ei ddwyfoch,

A'i Lygad a gad yn goch:

A'i Drwyn (*Duw* 'n cadwo rhag drwg)

Yn ymladd â *Thân* amlwg;

A'i Fachau, gan afiechyd

Bir, ni wnaen ddim yn y byd.

130

Gwall oer yw golli'r Awen,

Gern hyll, cyn mynd Gwr yn hen.

Gwranddo, y *Falwen* gioendew,

Er na'th friwa'r Haf na Rhew,

Dos nefnes i'r Cynhesrwydd,

I'r Adail gled rhed yn rhwydd;

Gwilia'r Garddwr (*Gwr y gôd*)

Mikwr, a Gelyn *Malwod*;

Fu lladd bydd beunydd, lle i bon

Yn bwys gan ei bys gwynnion;

140

Dring

Dring, Bun wâr, hyd y pared,
 Pr Ffenestr, ferch gefn rhestr, rhed;
 A dywaid Gyngor diwael
 Pr Gwr; mae'n amser i'w gael.

Arched i'w Fardd, Wr harddwych,
 Bob dydd, o myn'wenydd wych,
 A byw'n Brydydd, ddedwydd Ddyn,
 Redeg i Ffynnon'r Odyn;
 Ac yfed yn ei gofer,
 (Ail *Helicon*, burion ber)

150

Alwyn, ran ei ddau Olwg,
 A Galwyn dros ei Drwyn drwg.
 Cyn caffo *Sion Frythoneg*,
 A'r Dwr, gan y Gwr, i'w geg,
 Cynhiled ddeugain halwyn
 O'i Gwrw i mi, Wr gwâr mwyn,
 Am fy Nghyngor rhagorawl,
 A mwy ni cheisïaf, na Mawl.

Del y Bardd i'w lawn Harddwch,
 Na ddilyno un tro trwch;
 Del cyn hir fy Mir i mi,
 Gwiwber, i Dref *Caergybi*;
 Del i'r 'Sgwier, Mwynder *Mon*,
 Hoyw Ddu geirch, a Haidd ddigon.

160

On an Examination upon Oath of an old Woman, who deposed, She had heard four old Women say, that a certain old Woman had smuggled Tea and Coffee.

HEN Wrach, â Chrach ar ei chroen, a dyngodd,
 A dangos yn ddibœn,
 Dd'we'yd o bedair Gwrach, grachgroen,
 Fod Gwrach â Chrach ar ei Chroen.

Cywydd

Tywydd y BAIS, a ganodd yn ei Ieuentyd.

ER'S dyddiau yr eisteddais,

I roi Clod barod i Bais;

Am ddilyn y meddyliais,

Wneuthur Cân i'r burlan Bais;

A'm Traed ar led y rhedais,

Reiol beth! ar ol y Bais;

Gwen luniaidd a ganlynais,

Hoff oedd, heb glo ar ei phais;

Ar ei Gwedd y rhyfeddais,

Dyn a ffwr o dan ei phais;

10

Y Falog fwyn a folais,

Caed y poeth rhag codi pais;

Ar drichant yr edrychais,

Mor rhyfedd yw perfedd pais!

Cair Plant, a llawer Mantaïs,

O chair ffordd chware â phais;

Ar y Fun y dymunais,

(Fal Edn ffol) le dan ei phais;

Wrth ei Thin y penliniais,

Mal ffwl a fae 'n moli 'i phais;

20

Gwych oedd y lle cartrefais,

Ond da'r byd o fewn ty'r Bais!

Gwae finnau lle gofynnais,

A'i Dŷn byw fy dan y bais?

Och! ar unwaith dychrynais,

Godi'n rhòl y Bòl a'r Bais!

Gormod plefer a gerais,

Chwerw ffol yw chware â phais:

Ei chalyn a ochelais,

A gado i ffwl godi 'i phais:

30

Diofryd

Dïofryd bodd a roddais,
 Chware byth â chwrr y bais;
 Llawer Rhyfel a welais,
 A chwys poeth, o achos pais;
 Drws Uffern a draws hoffais,
 A Thy Diawl, medd *Pawl*, oedd pais;
 Ym y Dengair, mi dyngais,
 Nad awn byth â mhen dan bais;
 Ar Dduw yr hir weddïais,
 Rhag Diawl uffernawl, a phais;
 Atteb o'r Nef a gefais:
 Ffei, ffei, na 'myrrwch â phais.
 Os clyw 'r Merched a dd'wedais,
 Gwae ni byth ganu i bais.

40

Cywydd y LLYGAID.

In Imitation of Dafydd ap Gwilym.

Y Llygaid gleision lliwgar,
 Och byth eu gweled, wych bâr!
 Gwelais draw a bair glais drwg,
 Galar fu im' y golwg;
 Lle 'i gwelfant fi, gwedi gwyl,
 Eres na bae fy arwyl;
 A dau o faethau fythion,
 Deryw fy mriw drwy fy mron;
 Saeth bob un, o ben Bun bach,
 Nwyfus, a'm gwnaeth yn afiach,
 Fel Mellten, Llycheden chwyrn,
 A wasgar Fêr fy Esgyrn.
 Tân Cariad yw, ni wadaf,
 A Gwenwyn gwyllt gwn a gaf;
 Gwenwynwyd fi, gwn, unwaith,
 Gan Fun, a'i gwenwyn yn faith,

10

Arllwg

Amlwg mae hon yn ymladd,
 Ni phaid â'i llygaid a'm lladd;
 A Fflammau tân, a phlwm tost,
 I'm trawodd oerfodd arwfoft;
 Och, a chan och, achwynaf,
 Ni chlyw, ni edrych ei chlaf.
 Treisiodd Meinwen, y traferch,
 A'i llygaid, orfeddiad ferch;
 Treisiodd fi, traws oedd y Ferch,
 Och gwyno treisio traferch.

20

Oni wna hon fy llonni,
 A'i golygon hoywon hi,
 Na chaffont lle bo'nt llai barch,
 Na'u cofio byth, na'u cyfarch.

30

Cywydd i G W D Cardottyn.

POB Cymro fy'n cario Cwd
 Drwy'r Hendref draw, a'r Hwndrwd,
 Pob Cardottyn, pob dŷn dwl,
 Neu fawddyn, gwan, difeddwl;
 A'r Gwragedd Boneddigion,
 Sy'n byw o Fynyw i Fon.
 Pob Menyw bert, pob Mwynen,
 Pob Cardowtwrach, afiach, hen;
 Lloegrddyn, a Gwyddel llogwd,
 Clowch Hanes, cynnes, y Cwd.

10

Y Cwd brych, croengrych, cringras,
 Yn ffwrch dŷn, fal Brethyn bras;
 Cwd y Gardod, lle dodant
 O Gwd elusen i gant;
 Cwd bendiged e'm credir,
 Cwd Penceidwad Had y Tir;

Dy

Dy Glod a ganaf, dêg lân,

Dy Hanes di dy hunan :

Pob Merch hawddgar a gâr Gwd,

Yn ei Sobrwydd, dan fibrwd;

20

Mewn Glyn a Dyffryn dwyffrwd,

Da gan Feinwen gymmen Gwd;

Am Hagrferch rhoir mwhwgwd,

Pan fo honno 'n cario 'r Cwd;

Lliw Saffrwm oll yn fiffrwd,

A lliw Aur yw conglau 'r Cwd;

Dwy Fyttatten mewn Pencwd,

Llon y ceir yn llenwi Cwd;

E gae *Gymro* Gig amrwd,

A Gwin, am fenthig ei Gwd.

30

Rhwng Cardottyn gwyn a'i Gwd,

Bu Ffair eger, bu ffrwgwd;

Ni fyn ynfyd ddybryd Ddyn,

Ddwl geudod, ddal ei Gydyn;

Cwd ag yd, cyd ag Eidion,

Sy ar Faingc pawb yn Sir *Fon*.

E geidw glew Gwd a gwlan,

Ac eraill Gwd ac arian;

Ond diwedd Henwr, fiwrwd,

Ydyw cwyno 'n cario Cwd.

40

Tri Englyn o Barch, a Chroesaw adref o

Loegr, i Mr. WILLIAM WYNN, Bardd

ac Offeiriad, yn y Flwyddyn 1738. Gwedi

bynny Person Manafon a Llangynhafal.

I

CRO es ow irg ym roa irg wy chith frodiri ait
hfrý da ind disgl eird dry chgw rga ir ffrá
et hodi aet hydy chher iwr y be ird dhi ryb-
ych. Ere

2

Erefoeddowrefaddyfgdyddyfodiddofidyfawrddyf
gigreigiauagarwegrwrysgmauunmwynymainmysg.

3

Bardd o Waed y Beirdd yw *Wiliam*,
Canu 'nelu 'n olwyn;
I mi yn Win, a melusach,
Wynn yw Bardd syn fal.

Darllenwch fal hyn:

1

Croeso, wir *Gymro*, air gwych, i'th Frodir,
Iaith *Frydain* ddisgleïrddrych;
Gwr gairffraeth odiaeth ydych,
Heriwr y Beirdd, hir y bych.

2

Eres oedd, o wres addysg, Dy ddyfod
I ddofi dy fawrddyfg,
I Greigiau, a garw egrwrysg,
Mau un mwyn yma i'n mysfg.

3

Proest Cadwynodl.

Bardd o Waed y Beirdd yw *Wil*,
I amcana 'nelu 'n ol;
Wynn i mi yn Win a Mel,
Us a Chwynn yw Bardd syn fal.

Cywydd y Mwn Plwm, neu 'r Mwyn.

In Imitation of SION TUDUR.

A Nfwyn a fum, ac ynfyd,
Yn tramwy Môr, trwm fy Myd;
Mwynwr wy 'n awr, mewn llawr llaith,
A gyniais fwy nag unwaith;

M

Medd

Medd Mwynwyr gant, mi wranta',
 Myn Dŷn, mae yma Fwyn da;
 Mwyn Plwm o Gwm a'm gwna'n gall,
 Mwyn Arian mewn mann arall.

Mwynwr ydwyf, mwyn rediad,
 Yn cael Mwyn o Lwyn y Wlad; 10
 Mwyn wyf i, myn y wenn *Fair*,
 Wrth Forwyn araith fowrair;
 Os mwyn yw Gwen, Fronwen fran,
 Myn f'Einioes mwyn wyf innau;
 Claf iawn a fum, cul wan fodd,
 A'i Mwynder a'm hymendiodd;
 Mwynferch ni wna i'm Anfodd,
 Celaf byth ond cael ei bodd;
 Ni bu fach fwynach Feinir,
 Nag yw'r Fwynferch, serch y Sir; 20
 Gwas atidas neges iddi,
 Feindw fwyn, f'Enaid, wyf i,
 Canu, difyrru'r Forwyn,
 Cân *Dafydd* i *Forfydd* fwyn;
 Yn Forwyn hi a farw'n hen,
 Er ei Gwr, orwag Aren;
 Drwg y gweddai lai lai les,
 Fy Ngelyn a'r Angyles;
 Gwr y Fun, gwayw ar ei fath,
 Hedlam a gaffo'r hudlath; 30
 Och weled mwynber Seren,
 Dêg ei grudd, dan Wr prudd pren.
 Mwynaidd oedd gaffael Meinir,
 I fod Nos dan Fedwen ir:
 Mwynlan yw Gwen, feinwen falch,
 Ac anfwyn yw Gwr Gwenfalch;
 Os mwyn Mwynen, glaerwen glau,
 Fwynach, fwynach wyf innau; 40

Oh na chawn, ar dëg iawn dir,
Godi Mwyn gydâ Meinir.

40

Cywydd y GEINIOG.

CANU wnaf, lle amlaf llog,
Ganiad i'm hanwyl Geiniog;
Ni wnaed mewn Gwlad, ar adwen,
Ganu gwawd i'r Geiniog wenn;
Minnau ganaf, â'm Tafawd,
I Geiniog wenn, Gân a Gwawd.

Duwies wyt, dan dewi fon,
Bwrw d' addysg i Brydyddion;
Dod draw ar fy Llaw Wellhâd,
Ceiniog, Brenhines Caniad.

Pwy ar y Glaw piau'r Glog,
Neu bwy gân heb y Geiniog?
Pawb a'th gais, lwyr drais ar led,
Y Geiniog ar y ganfed;
Pawb a'th gân, mae'n ddihareb,
Pwy'th wrthoda? Ni wna neb.
Y Brenhin SIOR Cynghorddoeth,
Gun call, a fyn Geiniog coeth;
Codog Arglwyddi cedyrn,
Am Geiniog ynt chwannog chwyrn;
Esgobion a ysgubant
Y Byd, a'r Geiniog i bant;
Personiaid, Offeiriaid Ffydd,
Galwant, o'r Awr bwygilydd,
Ar Dduwies yr Addewid,
Rhag dal llaw, rhag dial Klid.
Cyfreithwyr, denwyr Dynion,
Blingant Ddiawl er Hawl ar hon;

M 2

Ceiniog

Ceiniog o Gyflog i'r Gwr,
I'w Ddelw, fe â'n Addolwr.

30

Phyfygwyr a Meddygon,
A werthant Iechyd hyd hon;
Swyddogion, a Gweision gant,
Am Geiniog yr ymgwynant.

Mae'n gas gan hon weinion Wŷr,
A chanlyn Crach-Uchelwyr;
A thros Nos nid arhofawdd
Yn Nhy Oferwr, yn hawdd.

Mae Gwraig, mae Plentyn, mae Gwrach,
A Chloren hen, a Chleiriach,
Am Geiniog yn ymgrogi,
Duwies fwyn, O! dewis fi.

40

Ceir Nef er Ceiniog, ceir Nawdd,
Os coeliwch a'i disgwyliawdd;
Am Geiniog mi gawn Ginio,
A Chwrw, a Gwin, i'w drin dro;
Cawn am Geiniog Farchogaeth
March, a Merch rhag Serch wayw faeth.

Da Dant, mae'n Fwyniant ei fod,
Tyfodd i attal Tafod.

50

Cwyno' ddwy'n canu i ddim,
Diddawn yw'r Gerdd, a diddim;
Breuddwydion y Bardd ydynt,
Sydd etto'n cofio fal cynt,
Ac heb gael, lle gafael llog,
Am ganu yma Geiniog.

Deg Gorckymyn Priodasfab Ieuange.

Ar fefur Englyn Milwr.

1

NA bydded iti Wraig ond un,
A chadw honno i ti dy hun;
Os bydd da hon, mae 'n ddigon i ddyn.

2

Nid rhaid Addoliant, medd 'Sgolhaig,
Bob Awr o'r Nos, i Nef na Gwraig;
Cloned Bol fy ddigon o Saig.

3

Na lysenwa Wreigan fwyn,
Dod iddi Gufan ar ei Thrwyn,
A Gair Serch, hi gâr y Swyn.

4

Cofiwch gadw Sul a Gwyl,
Rhag i'ch Peiriannau fynd ar ffwyl;
Gormod Gwaith a'u gyr o'a hwyl.

5

Englyn Milwr o'r Ddull newydd o saith benn.

Parcha d' Ewythr Ddydd a Nos,
Ac i'w Babell weithiau dos;
Bydd hir dy Fwyd, yn ddi os,
Yn y Tyddyn ar gefn Rhos,
A roes yr Arglwydd i'r Fun dlos;
Gwel y Naid, cyn tynnu 'r Clos,
Rhag trengi o honot yn y ffos.

6

Pan ddelo Bol dy Wraig yn grwn,
Na ddod ormod pwys ar hwn,
Rhag torri 'i chefn, neu dafu 'i phwn.

7

Na ddod i arall Eiddo 'r Wraig,
Rhag ailffurfio 'r Oen yn Ddraig;
Digia Sant o dyger ei Saig.

8

Cariad Lladrad, Cariad ffol,
Melus yn awr, a chwerw 'n ol;
I lawr yr â'r Din rhwng y ddwy Stol.

9

Camdyfiolaeth byth na ddwg,
Y sawl heb achos a ddeil wg,
A ddyfsg i'w Wraig Ddefodau drwg.

10

Na chwenych Wraig Cymmydog mwyn,
Er bod y Fun yn hawdd ei dwyn,
Rhag digwydd gweled, yn ddi gwyn,
Dy Wraig ditheu ynghwr y llwyn,
A Gwr honno, fal yr ŵyn.

Wrthym, Arglwydd, trugarha,
A thro 'n Calonnau i wneuthur da,
Et cætera, — et cætera.

*Deg Gorchymyn y Traws-Cyfoethog an-
nrugarog, y rhai ni lasarodd Duw wrth
Moses yn y Myrydd.*

Englynion Milwr.

1

PAM mae 'n rhaid i'r Duw ond un?
A maint Gŵr wyti dy hun?
Mammon fydd hwn, os bydd 'run.

2

Cais addoli, gwrando, clyw
Ddelwau 'r Brenhin yn lle Duw,
Ymostwng iddynt tra bych byw.

3

Cymmer yn ofer Enw 'r Ion,
A thwng dy fod yn wirion;
Ac oni wnei hyn, ni wiw fon.

4

Cofia dorri pob Dydd Sul,
Ti a'th Was, a'th Forwyn, a'th Ful;
Yf trwy 'r Wythnos, rhag mynd yn gul.
Ymladd Ceiliog, nid Gwaith ffol,
Hela 'Sgyfarnog hyd y Ddol,
A faethu Cyffyllog ymlaen ag yn ol.
Dyna dy Waith dros y chwe Dydd,
A Duw Sul bydd dy Law yn rhydd,
I wneud dy Gyfri, heb fon am Ffydd.

5

Diffrïa di dy Dad a'th Fam,
Sy'n ceisio Anrhydedd, ni wn i pam;
Ti yw 'r Dŷn sy'n cael y Cam.
Dy Dad sy'n cadw 'r Tir ar gam,
Ti ddylai gael Traean dy Fam,
A roes Duw iti 'n ddi nani.

6

Saetha 'r sawl a'th ddigio di,
Na faddeu fyth, er maint ei gri,
Ond lladd e'n Gelain, fal lladd Ci.

7

Cnuchia Wraig Cymmydog mwyn,
Ac os â'r Gwr i wneuthur Cwyn,
Cymmer yr Awff gerfydd ei Drwyn.

Dwg

Dwg di Eiddo pawb drwy Drais,
Bydded *Gymro*, bydded *Sais*;
Beth bynnag fo, dod arno Gais.

Dywaid Gelwydd dybryd noeth,
Camdystiolaeth a'th gwna 'n ddoeth;
Nid yw Uffern ddim lle poeth.

Chwennych Dŷ Cymmydog gwann,
A'i Was, a'i Forwyn yn y man;
O'i Wraig landeg myn gael rhan.
Chwenych ei Affyn a'i Ych tew,
A'i Yffalwyn llyfn ei flew,
A'i holl Eiddo. Bydd Wr glew.
Os eanlyni ar eu hyd,
Y Gorch'mymion hyn i gyd,
Di gei yn Uffern wyn dy fydd!
Arglwydd, wrthyf trugarha,
A thro fy Nghalon at ffordd dda,
On'te ni wn i beth a wna'.

*Deg Gorchymyn y Dŷn Tlawd; y rhai nid
ydynt yn yr XX Bennod o Ecfodus.*

DY Feistr-tir a fydd dy Dduw,
Nid ydwyf wrtho fwy nâ Dryw;
Ond ar ei Dir yr wyt yn byw?

Addola'r Stiwart tra bych byw,
Delw gerfiedig dy Feistr yw;
Mae Stiwart mawr yn ddarn o Dduw.

Dos tros hwn trwy Dàn a Mwg,
Gwilia ei ddigio rhag ofn drwg;
Gwae di byth os deil o wg.

3

Gochel Dyngu i Nef na Llawr,
Lle clywo'r Ustus clodfawr;
Mae Swllt y Llw yn Arian mawr.

4

Tor y Sabboth yn ddi ffael,
Fe fydd i'r Cwnstabl beth mael,
Os bydd genyt ddim i'w gael.

Gweithia'n galed dros Chwe Dydd,
Ac yn dy Feistr dod dy Ffydd;
Os cei di Gyflog, felly fydd.

5

Na ddod Barch i'th Dad na'th Fam,
Gwna â nhwy bob cyfryw Gam;
Odid na ddoi di i ddrwg lam.

6

Lladd di Ddyn o uchel Fri,
Nid oes un Cwest a'th safia di:
Dy grogi wneir fal crogi Ci.

7

Gwna Odineb â Gwraig fwyn,
Os cei gyfle ynghwrr y Llwyn,
Fe'th 'fgymmunir yn ddi gwyn.

8

Dwg yn Lladrad bob rhyw beth,
Dod y Byd i gyd dan Dreth;
Di gei'r Crogpren yn ddi feth.

9

Twng Anudon, os cei le,
Dwg di Gam-dystiolaeth gre';
Cei fynd i'r Pileri yn y Dre'.

Ty

Ty Cymmydog chwenych Ddyn,
A'i Wraig, a'i Forwyn dêg ei llun,
Ac hefyd ei Ych, a'i Afyn.

Chwenych ei Farch i ti dy hun,
A'i Ddâ, a'i Weision bod ag un,
A siawns iti gael yr un.

Cofia 'r holl Orch'mynion hyn,
Fal y rhoed ar ddu a gwyn;
Fe safia iti Synwyr pryn.

Arglwydd, wrthyf trugarha,
Os Llonydd genyt ti a ga',
Mi dala 'r Rhent pan werthwy 'Nâ.

The Trial of the MOB:

*On robbing of a Liverpool Brigantine,
stranded at Grigyll in Anglesey; and of
the Proceedings thereupon at Beaumares
Assizes, 1741.*

To the Tune of Leave Land.

1

GWYCH gan Bobl oneft lân,
Oleuni Tân a Chanwyll;
Gwych gan Wylliaid fod y Nos,
Mewn Teios yn y Pywyll;
Gwych gan inneu glywed fon,
Am grogi, Lladron Grigyll.

2

Pentref yw di Dduw, di dda;
Lle 'r eillia llawer Ellyll,

Môn.

Môr-yſpeilwyr, Trinwyr trais,
A'u Mantais dan eu Mentyll;
Cadwed Duw bob Calon fran,
Rhag mynd i Greigiau *Grigyll*.

3

Os Llong a ddaw o draw i drai,
I Draethau 'r Bobl drythyll,
Tofturi rhain fydd fal y Tân,
Neu 'r Gwyndraeth a i gwna 'n gandryll;
Goreu Gwaith a wnae Wŷr *Mon*,
Oedd grogi Lladron *Grigyll*.

4

Pan ddoed â'r Gwylliaid at y Bar,
A beio ar eu Bwiyll,
Ni wnaethant hwy â'r Cyrt (*Myn Mair*)
Ond cellwair gyd â 'u Cylllyll;
Cae'r Byd weled yno ar fyr,
Mor lân goreugwyr *Grigyll*.

5

Hwy roent, ar Law 'r *Attwnnai*, Groes,
Yn fydyn troes yn Sidyll;
Am Aur melyn mae'r Dŷn du,
Yn brathu fal y Brithyll;
Mae 'n ol i hwnnw a wnelo hyn,
Ei grogi yn Nhywyn *Grigyll*.

6

Rhai Cyfreithwyr, mawr eu Chwant,
Yn chware Plant mewn Piftyll;
A rhai goneft ar y Cwest,
Am guddio 'r Orchest erchyll:
Och am *Siappel* yn *Sir Fon*, (*Sir Wm. Chapple, a Welsh*
Judge.)
I grogi Lladron *Grigyll*.

Morus

7

Morus oedd, fal *More* ei *Swn*, (*Counsel for the Mob.*)
 Am safio'r Cwn yn sefyll,
 Fe roe i'r Cadpen aml Sen,
 Ac ysgwyd Pen ac Esgyll,
 Am fynd â'i Long â Meddwl drwg,
 I Greigiau diddrwg *Grigyll*.

8

Fe yrr Duw ini Farnwr doeth,
 I safio'n Cyfoeth serfyll,
 I ddistrywio Gwylliaid *Mon*,
 A'u Cywion yn eu Cewyll;
 A ddygodd Gortyn, daed i'w ran,
 I'w grogi ar Orllan' *Grigyll*.

9

Fe dâl yr Arglwydd i'r Yspred,
 A wnaeth y Weithred dywyll;
 Yspeilio'r Llong, a gwylltio'r Gwŷr,
 Yn dostur yn y Distyll;
 Gweddwon oll, ac oer eu tôn,
 Fo Gwragedd Lladron *Grigyll*.

10

Gweddi ffyddlon Dynion Dw'r,
 Y Powdwr dan eu Pedyll;
 Na weler Gwrach heb grach, neu gri,
 Yn poti yn eu Pebyll:
 Bo eisiau Bwyd, o'r Bais i'r Bedd,
 Ar Eppil Gwragedd *Grigyll*.

11

Ac oni chrogwch cyn yr Haf,
 Ddihiraf Dyrfa derfyll,
 Rhewch nhwy' i *Fernon*, fawr ei fri, *Ad. Vernon.*
 A'u castiau i dorri Cestyll;
 Ac yno down o fesul dan,
 Yn rhydd i Greigiau *Grigyll*.

Os

Os dont i *Arfon* † rhag y grog,
 Ac ergyd Rôg i Irgyll,
 Ni fynwn Wdyn yn eu hoed,
 I'w difa ar Goed Efyll;
 Neu Gwest o Longwyr o *Sir Fon*,
 I grogi Lladron Grigyll.

† *Supposed, for some Time, to have been wrote by a*
Caernarvonshire Man.

Cywydd i WILYM HAEL, 1741.

HEnffych well, Gastell y Gwyr,
 Mur anwyl y *Merinwyr*;
 Gweinwyr arfordir *Gwynedd*,
 Dont ar frys i'th Lys a'th Wledd;
 Minnau wyf Fardd damweiniawl,
 Yn eu myig yn gwnïo Mawl,
 Gwrdd eiliad o Gerdd ddilyth,
 A Chlod fry a bery byth.

Fy Swydd, dan brif Arglwyddi,
 Fy Chwyl, tal y gwyddoch chwi,
 Mawr Waith yw, mesur * *Mor Rydd*,
 A darlunio Dw'r lennydd,
 Creigiau a Thraethau, uthr oedd,
 A bwrw y dyfn Aberoedd.
 Ffrwdlif y Môr, garwdor Donn,
 Llanw agwedd, a Llyn eigion;
 Gosodiad, a lled Gwledydd,
 Wrth Rôd fy Myfyrdod fydd,

* *Gwelsuch ei Lyfr*: "Plans of Harbours, Bays,
 and Roads in St. George's Channel," printed,
 1748. N Ac

Ac yn y Llong, ar gefn lli,
 Ymroi i hwylio 'r Môr heli;
 Y lle y rhoir llawer Rhaff,
 Ar ben yr Hwylbren rholbraff;
 Minnau a rof fy Maner,
 Er fy Swydd i rifo Ser,
 Arwydd llun Angor euraid
 Mewn Glâs, gwiw addas a gaid,
 Ag yno rhwygo 'r Eigion,
 A churo tan dâro 'r Donn,
 A dysgu i Sais Dâsg a Swydd,
 I gyfeirio 'n gyfarwydd, 30
 O Borth i Borth a berthyn
 I Arllwys da, er lles Dyn.

Rhai a garant ragori
 A Braint, a Chyfoeth, a Bri;
 Gwell nag Aur, gwell nag Arian,
 Gan *Wihm Hael*, yw cael Cân;
 Rhyfedd oedd Groeg a Rhusain,
 Rhyfedd oedd Rhinwedd y rhain;
 Os Rhinwedd brif a rifwn,
 Rhyfeddach a haelach Hwn. 40

Dy Lyfoedd, rai da lesiant,
 Duw a'i gwyr, a byrth dau gant;
 Llys Cedol, eurlles cydiaith,
 Llys a roed er Lles i'r Iaith;
 Talbenbont, diwael hunbarth,
 A Nannau wenn, pen pob Parth;
 O'i Haeledd na ryfeddwn,
 Duw hael sy'n rhoi Dâ i hwn. 48

Cywydd i gwyno dros Glefyd **WILLIAM**
FYCHAN o Gorfygedol a Nannau, *Esq*;
 pan ddigwyddodd ef yn glaf yn Llundain,
 o'r Lledewigwft, (*Anglice*, Piles) ac i'w
 grefu adref, 1741.

F' Awen bach a fu fwyn bér,
 Ar hyn fy waeth o'r hanner,
 Caffael Chwedl trist (Crist a'm cred)
 Go glwyfus wyf o'i glywed;
 Clywais Eirian, Clais oeraidd,
 Troes fy Nghalon gron o'r gwraidd,
 Fod Eryr y Gwŷr i gyd,
 Mwyn Fuchedd, mewn Afiechyd!

Pa fodd y cân, anian neb,
 Anwr, fo drist ei Wynec?
 Pan na chel Grudd gyftudd Gwr,
 Hawdd gweled ar Wedd Gwaelwr;
 Mynwes oer i minneu fydd,
 Gwelwch, o'r awr bwygilydd,
 Paun Meirion, ein Pen Mawredd,
 Sy'n llibyn ar fin ei Fedd:
 Ynghaerludd mae'n brudd ein Brawd,
 Duw, mae Grudd brudd i'w Briawd,
 Y Wraig oren a garwyd,
 O Waith dileidiaith Duw lwyd.

Marchog yw mwy no'r hwyaf,
 O Glwy'r Marchogion yn glaf;
 Gad, Gwilym Fychan, glân Glod,
 O Fetrian, im' farw erod;
 Ba waeth i ni beth fo'n ol,
 O gwader Cors-y Gedol.

Pen Gwynedd, Pa un genym,
 Erioed, yn gymaint ei Rym?
 Am Gampau 'r glân *Frutaniaid*,
 Pennaf Gwr o'r Pennau gaid.

30

Neidia 'n ol, yn wrolwych,
 Dros yspred, o Dref *Sais* brych;
 Yn eu mysg yn ymysgwyd,
 Ynghrafangau 'r Angau 'r wyd.
 Gad Haint, tyrd i'th Ffaint a'th Fro,
 Gad Senedd i gyd-fwnio;
 Trwy dy Nerth, tyred yn ol,
 I goedwig *Cors-y-Gedol*.

Tyrd i *Nannau*, glau, ddi glb,
 Unwaith, a tharia yno.

40

Yno mae Cariad union
 It', o burder breuder Bron,
 Gan Wraig, ni fyn orwsgl,
 Wen gynnes, a'ch Aeres chwi;
 Tyred i Ddolydd tirion

Dolgellau, dan Breniau, Bron
 Cader fawr i Gawr (i'n gwydd)
Jdri, Llwyn Diniweidrwydd;

A mwynion Ddynion a ddaw
 A'u Hiaith hedd i'th ddihuddaw,
 A Chlod, a Thafod, a Thant,

50

Ym min Mynydd, mewn Mwyniant.

Gwilym Wynn, Fardd, hardd, hirddoeth, (*Person*
 Dyfgawdwr, da Awdwr doeth, *Manafon*.)

Yn Brif-fardd daw i'w brofi,

A Cherdd yn barod i chwi;

Daw Beirdd *Meirion*, llon, yn Llu,

(Hen Genedl) yno i ganu.

Minnau o *Fon*, mynnaf wawd,

Af eurdaith i Fyfyrdawd,

60

A

A Chwydd gwan i'ch annerch,
A rydd Sain o Arwydd Serch;
Mân Roddion o Galon gu,
'Wyllys lle na bo allu.

Pei cait, o Dre' Mangre'r Mwg,
O'th Wiw-wlad unwaith Olwg,
Cait Iechyd, a'r Byd o'i ben,
Ein Llywydd, a byw'n llawen.

Llwyn Drain yw *Llundain* i'r Llu,
A Gwlanog ynddo'n glynu: 79

Llwyn Malldod yn llawn Melldith,
Bryfia rhag y Pla o'u plith:

Llwyn dirfawr, llawn o Derfysg,

Lle mae Llaw y Fall i'w mysg:

Ällor *Baal*, a llawer byd

O Addolwyr i'w ddilyd:

Lle ca Satan ran i'w raid,

Tanwydd o gyrph Puteiniaid:

Dyna Le fy dan ei Lwyth,

Gad y Diawl gyd â'i Dylwyth. 80

*Awdl i WILLIAM FYCHAN, Esq; i'w
groesawu adref o Gaer Ludd, 1741.*

CAN Croeso heno, hoyw anian, Adref,

I odreu Gwlad Ddiddan;

Bydd Iach, *Gymro*, gloywgof, glân,

Wychaf, Ysgwier *Fychan*.

2

O *Loegr*, goeg egr, Gwlad y gogan, daethost,

Odiaethol oedd d'amcan;

I Le di goeg, Gwlad y Gân,

Yn fyw Iach, *Gwilym Fychan*.

N 2

I gipio

3

I gipio Gwin o'th Gwppan, Euraid,
Lle rhoe eraill Succan,
Y daw'r Byd o'i bedwar ban,
Iechyd i *Wilym Fychan*.

4

Tra bo Haf dan Ffurfafen,
A'r Haul yn rheoli 'r Hin;
Tra pery Clod Tafod Dŷn,
A Rhydrais gan Sais, a Swn,
A Môr ar gyrrau *Meirion*,
Uchaf fydd *Gwilym Fychan*.

5

Gorau ollawl wyd o'r Gwŷr allan,
Am Gymmorth gwan, tlawd, prudd yn gruddfan;
Gwr wyd o Ysryd Bywyd buan,
A gâr manlais hygar a mwynlan;
Hirgyrn cedym cyrcydan', rhag d' Eiriau,
A gwiwlym Fachau, *Gwilym Fychan*.

6

Gorau Gwraig hefyd, a Gair cyfan,
Sydd ar eich helw an eich Enw 'ch hunan,
Un ni thry oddiwrth wan a thruan,
Ac un ni eiriach Gwin neu Arian;
Hedd i Fuchedd Aeres fechan, glau,
Un fo Achau *Nannau a Fychan*.

Awdl i NANNAU ym Meirion.

1

I *Nannau*, nid fal Cynhennwr, Mi af,
I Ymofyn Gwladwr;
Gwilym Fychan, Ymwanwr,
Fwyn a doeth, o fewn ei Dwr.

Twf

2

Tw'r Nannau, gorau lle Gwerin, Gwelwch,
Llys Gwilym a Chatrin ;
Tw'r bronwych, fal Ty'r Brenin,
Llyna Gaer yn llenwi Gwin.

3

Cael Gwin yn fy Min, a Medd, Cael Cwrw,
Cael Cariad, a Mawredd ;
Cefais, heb ofyn Cyfedd,
O'i Law, Wr glân, lawer Gwledd.

4

Gwledda bum yna : bei mynnwn, Beunydd,
Heb Anair y gwleddwn ;
Ac yn Nawdd-dai, Hendai, hwn,
Hoffusol, y gorphwyswn.

5

Gorphwysais, cefais fal rhai cyfion, Gynt,
Gant o Amheuthynion ;
Cyflawnder, a breuder Bron,
A Doniau DUW a Dynion.

6

Doniau ar Wr ni 'dwaenwn, Ail Gwilym,
Galwai arna 'n dalgrwn ;
Yn llonwych, ni ddarllenwn,
Yr hen Lyfr â'r Croen Hyfr hwn.

7

Cywydd Cae Awen,
A bod yn llawen
Yn deirllith darllen,

8

Awdlau Clymmau Clod,
Hen ddifyr Ddesod
Ag yno Diod,

} ar ben y Bwrdd,

} o'r Gwirod gwrdd.

Englyn

9
Englyn deonglyd,
Cân fwyn y Cynfyd,
Ac yno d'wedyd, } Gwin a Dadwrdd,

10
Profi Ysgrifen
Yfed yr Hufen,
Dadglymmu Awen, } ar hen Groen Hwrdd.

11
Croen Hwrdd ar ei Fwrdd i Feirddion, Lle caid
Cadarn Ddyfgedigion;
Fal *Arthur*, a'i Awduron,
A'u Grym, o ddeutu'r Ford gron.

12
Gwr a'i Feirddion gar ei Fyrddau,
Mawr ei Dryfor, mawr ei Drasau;
Gwr ar bob Gwr, gorau ei fod,
Un fy barod Nos a Borau.

13
Pur ei Fonedd, o'r Prif Fannau,
Caru Dynion, cywir Dannau;
Ag yn llonwych o'r Gwinllannau,
Gwin yn mynnu o gan' mannau;
Yn dri Llanw fal Dw'r Llynau;
A'r Gwin fydd ger *Mynydd Mynnau*, (the Alps.)
Yn ei llenwi yn y Llannau;
Ag yn anwyl, ddi gynnenau,
Ag yn fwynaid, ddi gwynfanau,
Ag yn poeni dros gan' pennau,
Ag un enwog yw o *Nannau*.

Englynion

Englynion i SION PARRI, Pen Telynor
 Brydain Fawr, 1755.

1

CANAF, new luniaf, Englynion, Beunydd,
 I ben Telynorian;
 Sion Parri, a'i Sw'n purion,
 Melus dant, molais ei don.

2

Pen Cyngor Telynorian, Sy' n Llundain,
 A Llawnder o Ddoethion;
 Er Doniau mawr y Dynion,
 Pennaf Cerddor S I O R yw Sion.

3

Canant oll eu Haccenion, Gan sw'nio,
 Gwan fynied i Saisfôn;
 Ynfydwyr, ant yn fudion,
 Gwenwyn Sais, pan gano Sion.

4

Gwae fydd i Sais, e gafodd Sion, Roddiad
 O Raddau'r Angylion;
 Am chwaraau Tannau tynion,
 Duw â'i Fys dengys y Dôn.

5

Gwyddir o ba Sir mae Sion, O Wynedd,
 E anwyd yn Arfon;
 Mae'n byw'r Mab yn Rhiwfabon,
 Lle mae Cymru'n dysgu ei dôn.

6

Pan ddel Parri, digrif dôn, I blethu
 I blith Cymmrodorion,
 Deuddeg o ben Prydyddion,
 Canant Foliant, seiniant Sion. Canodd

Canodd, difyrrodd fawrion Uchelwyr,
 A cha'lyn Twysogion;
 Canu i SIOR, Aer y Goron,
 Yn ei Swydd yna wna Sion.

A Sior a ofynodd i Sion, O'r defgant,
 Pa fodd y dysgai Sion:
 Gwnaeth ddihareb Attebion,
 Yn fiwr fe 'i hattebodd Sion.

Cywydd y RHEW a'r EIRA.

CANU'n lew, cyn fy rhewi,

Ym Mair, y fydd oreu i mi;

A Chywydd newydd a wna'

I'r aruthr Rew a'r Eira;

I'r Maes dur, ac i'r Mis du,

Byr Grinwellt, a bair grynu.

Och ym! nid wyf iach yma,

I gans'n ddoeth ag yn dda;

Gwell y rhed Awen ledpai,

Wres Mehefin, a min Mai;

Pan fo Tôn per Aderyn,

Hyd y Dail, yn hudo Dyn;

Dyna'nfydwas dan Fedwen,

Yn gwynfydu'n gwasgu Gwenn;

A'i Lais, mewn Neuadd laswerdd,

A gaid, ag Enaid i'r Gerdd.

Nid fal hyn, barnwn, y bydd

Y Ganaf yn dragywydd;

Eira gwyn yn oeri Gwedd,

A'r Lluwch yn cuddio'r Llechwedd;

Pob lle 'n oer, pob llwyn yn wyn,
 A diffwrdd fydd y Dyffryn.
 Clo ar Ddwfr, nid clauar Ddydd,
 A durew hyd Daearydd,
 A Bwyd Adar Byd, ydoedd
 Dan Glo Duw, yn galed oedd,
 Aed â'r Agoriad adref,
 Yn iawn, i'w gadw yn y Nef. 28

Cywydd Gortbrechiad ANGAU.

*This was wrote Extempore, on the Crisis of
 a malignant Fever, from which his Friend
 Dr. Richard Evans of Llanerch-y-medd,
 escaped.*

CLYWCH yn y Fro 'r Clych yn frau,
 Yngwrth Orthrechiad Angau;
 Rhyfedd gweled gwedd un Gwr
 Yn curô 'r Pen Cwncwerwr!
 Gwyddai 'r Angau, gudd Ringyll,
 Ple i ddechrau Heintiau hyll;
 Taro 'r Doctor Cynghorddoeth,
 A wnaeth, â Chryd piblyd poeth,
 Dae 'n astrus i'n dinistriaw
 Yn llwyr, pe cae 'r Ffon o'n llaw. 10
 Nyni wyddem yn addas,
 Wiw Rym y Doctor, a'i Ras;
 Curô wnae fal Cawr fy Nyn,
 Yr Angau fal rhyw Wrengyn;
 Ei fathu, a'i fathu'n farn,
 Ai ofod ynd'n wafarn.
 Rhoe, ar hert, Ddyrnod gerwin,
 Goegeg hen Dwrch, Gic yn ei Din, A

A rhoe Frathan, fratiau fron,
 Draw â'i Gledd, drwy 'i goluddion; 20
 A fyrthiodd, ryw fodd, ar fyr,
 Yr Ewythr, â'i Draed yn 'r awyr!
 Hai, Glochydd, a'th gelfydd gêr,
 Gwanbwyth, a'i dingcian gwinber,
 Cân iddo Glul, dul, du!, donge,
 Lwylber, ar ben y lasbonge;
 Torr ei Fedd, sudwedd feudwy,
 O ddyfn, yn filldir neu ddwy;
 A dod fwda 'r Sarn arnaw,
 Llyna Fedd yn llawn o saw! 30
 Yno cân, yn lân, y Wlad,
 Ei Fawrnych ef, a'i Farwnad:
 O Angau, a'i Swyddau syn,
 Gelach, Ple mae dy Golyn?

Llythyr at Benllywydd y Cymmrodorion.

Cyfieithiad o Saesneg Dr. SWIFT.

URDDASOL BENDEFIC,

GAN ichwi dybio 'n addas, o'ch mwynder ar-
 feredig, fy nghymeryd i'ch Cymdeithas a'ch
 Cyfeillgarwch, mae yn ddyledus arnaf innu dda-
 guddio ichwi, â Chalon agored, pa fath fywoliaeth
 sydd arnaf gartref, a pha fodd yr wyf yn sefyll yn
 y Byd; yr hyn beth a wnaf yma yn oleueglur, ddi
 gel, ddi ragrithiol.

Fe allai ichwi feddwl, wrth ddechreu fy chwedl,
 nad yw'r cwbl ond gwammalrwydd ac oferfoni, i
 beri chwerthin; ond mi rof i chwi dan fy llaw,
 ar ddu a gwyn, ei bod yn wir bod ag un gair;
 ac

ac mi fedrwn, ped fae achos, ddwyn Person y Plwyf, a'r Clochydd, i dystiolaethu 'r un peth.

Gwybyddwch, gan hynny, ar yr amser presen-
nol hwn, fy mod yn byw mewn rhyw fudrgwt
o hongldy tlodaidd, pwdrwael, rhidwll, anniddos,
a mur o glai iddo, yn gollwng dwfr odditane ac
oddiarno; ac, wrth yr olwg arno, byddai ryfedd
genych iddo ddal i fynu dridiau. Mae ef yn fe-
fyll ar y tir gwyllt, fal Lluetai eraill, a pheth fydd
waeth nâ dim, yr wyf yn rhwym i droi allan o
hono ar funud o rybudd. Math ar Dyddyn yw
hwn a ddelir dan Arglwyddiaeth, a dyma arfer a
dull taledigaeth y cyfryw Dyddynod.

Am y deng mlynedd ar hugain cyntaf o'm hoes,
nid wyf i dalu dim ardreth, neu rent, ond yn unig
disgwyl wrth Orchymyn y Pennaeth, a Gwasanaeth
y Llys unwaith yn yr wythnos, neu fynychach.

Dros ugain mlynedd ar ol hyn, rwyf i dalu
Rhosyn coch o gydnabod bob blwyddyn; a throos
y rhan ddiweddaf o'm hoes, o hynny allan, rwyf
yn rhwym i dalu un o'm Dannedd o'm pen mewn
dwy flynedd neu dair, neu 'n fynychach os gofyn-
nir; ond pan ffaeliwyf yn y byd, a myned o
honof yn ol llaw, heb ddim i'w dalu, troi allan
fydd raid tros y drws; ac nis byddaf chwaith
nemawr nes myned dan ddwylaw Swyddogion a
Phennaeth y Carchar.

Mi allafwn gael y gwaelgwt yma o Dyddyn yn
llawer esmwythach o rent a gwasanaeth, oni buasai
un o'm Hendadau, a elwid *Adda* gynt.

Hwn, a'i Wraig wirionffol, drwy annogiad Cy-
mydog drwg, a dorrasant Berllan oedd yn perthyn
i Arglwydd y Tir, o ryw fudrchwant i Afalau
melysion, a ddywedwyd iddynt fod yno; ond

hwy a'u cawfant yn chwerwa Afalau a brofsant erioed. Canys, heblaw cosp gorphorol, collasant y rhan fwyaf o'u breiniau a'u rhyddid, er mawr drifwch a chywilydd i'w Plant, ac i minnau ar eu hol. Ond etto er hyn, rhaid imi wneuthur y goreu o'r gwaethaf, a chadw fy Nghaban ddiddosaf a thaculaf y gallwyf, tra safu ar ei draed.

Fy Nghegin, lle rydwyf yn trwsio fy nhammaid bwyd, fydd fath ar ystafell gron, ddigrif, fal pobty, ond yn ddigon cyfleus i'r ychydig goginiaeth fydd gennyfi.

Nid llawer iawn o Ddodrefnsydd yn fy Nghroglofft fydd ym mhen y ty, dyna'r lle gwagcaf yn yn yr holl Dyddyn; ac ni welaf nemawr o bobl, mwy na minnau, yn gwneuthur sawr arfer o'r ystafell honno, ond i dafu ffardial ac oferbethau iddi, i'w cadw ar draws eu gilydd.

Nid oes ond dwy Ffenestr ar fy holl Annedd, a rhieni ym mhen y ty, a, pheth fydd hynod yn natur y ffenestri, fal y mae'r ty'n heneiddio, mae'r gwydyr yn tywyllu, fal braidd y gweler trwyddynt yn y diwedd.

Hefyd y mae fy Nghaban, yn oll dull tai Sir *Drefaldwyn*, yn sefyll ar bolion, ac awel o drowynt uchel a'i taslai a'i din dros ei ben fal y byddai ddigon o drafferth i'w godi drachefn.

Mae hefyd dri Drws, neu dri phorth, ar fy Nghaban, un i gario pethau i mewn iddo, a'r lleill i'w bwrw allan. Trwy un porth y tefir allan y sgubion a charthion y ty, a thrwy'r llall y dwfr a'r golchion; ac oni wneir hyn yn yr amserau penodol, ef a gynneu'r ty o wres tanllyd, yr hwn a fydd debyg i'w ddinistrio.

Gormod hno, ond bof iwybbi hwybwybb a, nodyn ynd

Gormod o drafferth i mi a chwithau a fyddai
dywedyd hanes fy holl Ddodrefu, a m perthynafau;
a'm Dêg ufuddwas, a'u gwisg o gyrn, fy 'n cario
ymborth imi beunydd, ac yn fy nifyrru ymbell
dro, gan ganu Offerynnau Cerdd, ac yn ymwisgo ag
arfau rhyfel, i amddiffyn y meddiannau, os bydd
achos.

Ni soniaf chwaith am y Pibellau y fydd drwy
furiau 'r ty, yma a thraw, er hwylusdra i ddarllaw,
ac i drin materion y Gegin, y gwaith cywreiniaf
ar fydd yn perthyn i'r holl Dyddyn; er nad ydynt
gweith eu haddurno mor wychion a phalafau Gwŷr
mawrion, etto maent yn well nâ bod hebddynt.

Yn y modd hyn yr wyf yn ymbwnio yn y byd
oreu y gallwyf; a phan ddelo 'r dydd, rhaid imi
dal fy rhent, os bydd ar fy helw; a phan drois
fi allan, rwy 'n deall f d fy Nhyddyn yn syrthio
i ryw Genedl front fusgrell, na wnaethant dda i
neb erioed, am a wn i, ac nid ŷnt hynod am
ddim, heblaw hudo Brithylliaid at *Robin-hysgod-
mân*, a'r cyffelyb.

Ond bydded hynny fal y fynno, mae genyf an
Ystafell bach gled, yr hon fy 'n sefyll ar y tu allwy
i'm Cabandy, ac wyf yn ei chadw er mwyn fy
Nghyfeillion anwylaf; ac yn honno mae i chwi
groesaw gwrefog, dirwgnach, dowch pan fynnoch;
a byddwch sicr o Letty a charedigrwydd ynddi,
tra bo 'r Tyddyn yn llaw eich ufuddaf wafa-
naethwr,

Ll. Ddu.

*Cut in an old Lintel of a Window, at the
Four Crosses.*

*Fleres, si scires, unum tua tempora mensem;
Rides cum non sit forsitan una dies.*

Which I thus translate:

Wyli, os gwyddost, mai un mis
Yw dy amser, is yr wybren;
Chwarddi, pan na bo un dydd,
Ysgatfydd, hyd dy ddiben.

SOLOMON'S WHORE;

*Being a Paraphrase on the Seventh Chapter
of the Proverbs of Solomon.*

Caniad Puttain Selyf ddoeth, Dibâr. 7 ven.

EBYR *Selyf*, ddewrgryf, ddoeth,
Ba'nd enbyd yw Bun dinboeth;
Sai ar gornel i 'nclu,
Naws Diawl, ar dywyllnos du;
Os daw Ffol yn y Golwg,
Hi 'dwg â'i hud i ddrud ddrwg;
(Mel ar Dafod hynod hon,
A Chelwydd yn ei Chalôn.)
Ag a'i geilw 'n ddigwilydd,
I Wres da i aros Dydd. 10

Tyred, f'Anwylyd tirion,
A Naws hyf, yma'r Nos hon;
Aeth fy Ngwr i ryw Siwrne,
O'i Blwy, ni wyr neb i ble;
Un ai i *Ffrainge* ai *Dumffris*,
I dramwy yno Drimis;

A'i

A'i Gŵd ag Aur gyd ag ef,
Yn ddiidrwft ni ddaw adref.

Dere 'n nes i gynnes Gell,
Cystal a llawer Castell;
Tyred ar Fŵl, freiniol Fron,
Fy Nghowlaid bach, fy Nghalon;
Ni bu Stafell well i Wr,

Mewn Gwlad, na mwy o glydwr;
Mae 'n hon wrefogion Seigiau,
Yn dwymn, ar ein medr ni 'n dau;
Yfwn Win â'n min, a Medd
Y Duwiau, a ni 'n deuwedd.

Fy Ngwely i gyd o Sidan,
A phlu Adar mwynwar mân;
Addurnais ef ryw Ddiwrnod,
A ni 'n hwn a fynwn fod;
Eglur yw 'r per Aroglau,
A Mwsf ar y Gwisgoedd mau.

Yn un Corph yno i'n caid,
Yn union, yn un Enaid;
Cariad pedwarplyg hiraeth,
Cariad Mab am y Cryd maeth;
Ymglymmwn, synnwn o Serch,
A dyryfwn o Draferch,
A Chwydd Anlladrwydd holl Wlad,
Curwn derfynau Cariad.

Ag ef a'i Ben drwy Ffenestr,
A throfti roedd delltwaith rhestr;
Gwelodd Selyf, gryf grefydd,
Y Dŷn, gryn deirawr cyn dydd,
Yn rhedeg, fal rhyw Eidion,
I'r Lladdfa, lle 'r hudai hon;
Ei Ffaen yw Cyffiniau 'r ffordd,
I Lwybr Uffern lwyw brif-ffordd;

Duw rasol, od yw resyn !
 O Duw, mor feddal yw Dyn !
 Pan ad i'r Fall, angall waith,
 Ei rwydo mewn diricidwaith.

Dyma Gyngor rhagorol,
 I Wr a wna ar ei ol;
 Gochel Dafod parod per,
 A blyfio melus Blefer;
 A gochel drin, ym min Môr,
 Y Forwyn a biso Farwor.

60

Bychan o dâl am Bechod,
 I'ch cur, fynd Arian o'ch Còd;
 Cewch Boen i'r Corph cyn gorphen,
 A gwyn poeth, a gwayw 'n y Pen:
 Ffrwyth Plefer yw Chwerwder chwith,
 Difwynder, a difendith.

*Cywydd i Haerwen o Gaerludd, wedi iddi
 beneiddio: a chymwys i'w ganu i bob Haer-
 wen, o byn allan, yn dragysytb.*

Y Ferch a gadd ei pherchi
 Yn ddifai, tra'r haeddai hi;
 Nos da it, Gangen henaidd,
 Croen di raen, crin yw dy wraidd;
 Darfu'r Glendyd hoywbryd tau,
 A'th Iechyd aeth o'th Fochau;
 Cariodd y Gruddian cwrel,
 Sych yw'r Wefus fwythus Fêl:
 Ni wyr neb, wrth d'Wynneb di,
 Yma, nad Nain wyd imi.
 Pwy wyr, Ferch, lle'th anherchwyd,
 Ai fy Mun yr un un wyd?
 Gan dy Lun, a'th Wrthuni,
 Pan yr edwyn un dyn di.

10

Cwbl

Cwbl oerodd (Ferch) dy Berchen,
D'Wr priod yn d'wrthod, Wenn;
Dy Fwynfardd hefyd, Feinferch,
Sydd gwedi sobri ei Serch.

A'i Tylwyth teg, attolwg,
A'th newidiodd, drwy fodd drwg?
Ai D——l a roes, er gloes Gwlad,
Ernest â'i Fachau arnad?

20

Yr Wyneb gynt, gofhynt gais,
Gwiw Synwyr a gusenais,
A'i dro 'n wych, nid yr un oedd
A hwn, na wn ple 'r hanoedd;
Aeth lliw 'r Nos dros y Rhosyn,
Och i'th Foch am goch a gwyn!
Fflamio Cariad, gwibiad gwyllt,
Gwedi gorthrech dŷn gwaedwyllt,
Y byddai (lle gweddai gâr)

30

Y Llygaid meinion lliwgar;
Yn awr heb wres, na rheswm,
Yn gnapiâu pelennau Plwm.

Y Cnawd gwyn, a'r Bolyn bach,
A'r Bronnau (ba rai wynnach)
A gofleidiais, heb Drais draw,
Hoywber, a aethant heibiau;
Morddwydydd, lle gwneid mawr ddadl,
Dylenwi, a dâl Anadl,
Yn hawdd nid adwen heddyw,
Fy Erchwynion gwynion gwiw;
Dan Gwrlidau, gleiniau 'r glod,
C'ledasant, fal Clwyd ifod.

40

Iawn yw perchi, gwedi 'r gwaith,
Er hynny, Awdwr henwaith;
Hi fu'n lân, Druan, ryw dro,
Hynaws, er nad yw heno.

Rhoea

Rhoed yr Arglwydd hylwydd, hon
Yngolwg ei Angylion.

Rhoed hi 'n Seren uwch ben Byd,
Yn olau i'w Hanwylid; (*Her Husband a Sailor.*)
Fal y caffo heno hwn,

Fesur ei *Observasiwn.*

Yn Uchelder rhodder hon,
Er Daioni i'r Dynion;
Yn ddisglairglod, gwiwnod Gwŷr
Meirion, Seren y Morwyr. (*the Northpole.*)

Oni fyn Duw byw uwch ben,
Hi 'n firiol heini Seren;
Aed y Gwr arall, mallben,
I Dywyll ag Ellyll Gwenn.

Cywydd y Baradwys Ddaearol.

Y Fun gannaid, fain gynnes,
Dêg Wawr, dy weled a ge's;
Gwae'r Golwg, gwayw i'r Galon,
Clwyfus, amryfus yw Mron;
Mor glaf, na fedraf adrodd
Pa'r fan i'm briwyd, pa'r fodd;
Nid oes Synwyr dwys ynoſ,
I'w gael, na gronyn o Gof,
Namyn fy mod yn rhodiaw,
Fis Hydref, yn y Dref draw;
Lle gwelais, mewn Llu gwiwlan,
O Ieuenctyd gloywbryd glân,
Un mewn Braint, Enw mwy a Bri,
Rhag eraill yn rhagori;
Wedi edrych ei deudroed,
Ei math ni welſwn ermoed;

Syn:

Synnaïs, edrychais ennyd
 Ar beth mor rhyfedd i'r Byd;
 Dymuno mod, nod yn nes,
 Yngolwg yr Angyles.

Bendith ddyfal i'm ca'lyn
 A ddaeth, na ddisgwyliai Ddyn,
 Trowynt, Ewybrwynt Wybren,
 A droes ei Phais dros ei phen.

Beuno gynt, bu enwog iawn,
 A welodd Nefoedd wiwlawn;
 Bu *Mahmmed* yn edrych
 Ar Baradwys wiwlwys wych;
 Myn *Eliau*, minnau welais
 Hen Wlad Nef, o Bentre 'r Baïs,
 Di dro twyll, a deudroed hon,
 Dwygoes, a Duw â digon.

Prif Awdwr, Rhannwr Einioes,
 Dan Gamp, a wnaeth i'm Dŷn goes,
 A Throed bychan a ramwyd
 Iddi draw, o Law Duw lwyd;
 A welo 'i Choes, ymgroesed,
 Pob rhyw Radd a ladd ar led;
 Ni ddylem oll addoli
 Ei Dwygoes, yn ein hoes ni;
 E bair main Esgair, lle bo,
 Bun lân, i Gawr benlinio.

Iraidd eglur yw'r ddwyglun,
 Gwyn a gwiw eu lliw a'u llun;
 Ystlysbyst Gwlad Baradwys,
 Yw 'r ddwy Esgair loywgrair lwys;
 Deudroed o foddion didraws,
 Dauglo Nef, diogel Naws;
 Dau Borthor, yn agori,
 Dros y Nes, y Drws i ni:

Yma lluniwyd hauwyd Dydd
 Dynion y Byd, a'u deunydd;
 Pob Arglwydd yn rhwydd y rhed
 Yn wrol, yno i wared:

Pob Llywiawdwr, glewdwr Gwlad,
 Pob Brenin, pob rhyw Ynad;
 Pob Ffwl a feddwl am fed
 A Sylfaen ei. Breswylfod.
 Yn Nefoedd, Bun wen ifangc,
 Pob Dŷn, a phob llipryn Llange; 60
 Gan dd'wedyd o hyd, fal hyn:
 Coeliwch, mae'r Byd i'n ca'lyn;
 O'r Nef daethom, gwyddom go',
 I Nefoedd awn i nollo.

Cenais innau f' amcanion,
 Gywydd Mawl hollawl i hon;
 A'r Byd, a'i fawr Wybodaeth,
 I'm Cyfri yn ffri, ac yn ffraeth;
 Mab doeth oeddwn, gwyddwn Gerdd,
 Ac aml lwyfgaingc melusgerdd, 70
 A phob Clymiad, ffidliad ffol,
 Yn taro'n dra naturiol;
 A phob Mwynder arferion
 Gyd â mi, a gaid ym Môn,
 A Gwybodaeth helaeth hawl,
 Miwfig, a Doniau moesawl.

Ond ebr Angel pensfelyn,
 Ow, ow, *Lewis*, ddewis Ddyn,
 Cofia di d'eni mewn Dydd,
 O Ddyn, cofia dy ddeunydd; 80
 Cofia dy Ddiwedd cyfyth,
 Y Bardd, ac ni phechi byth.
 Rhodd Duw, o'i Law, yw'r Awen,
 A'r Pwyll, a roes yn y Pen.

A pham i ti, gwedi'r Gwaith,
 Ei fwrw ar gam Oferwaith?
 Nid cymmwys, onid Camiwedd,
 I Fab yw anghofio 'i Fedd;
 Lludw yw Merch loywferch lwys,
 A'i ffriwdeg a'i Pharadwys;
 Wyneb hon, a'i Bron a'i Brig,
 Penty ydynt paentiedig;
 Gochel, Brydydd, dy Ffydd ffol,
 Nofi Baradwys nefol;
 Gwybydd y daw Dydd, y Dŷn,
 O'th Waith ofer, i'th ddyfyn,
 A rhoddi 'r iawn Farn arnad,
 Yn Air teg, o Enw'r Tad;
 A'm gymeryd hyd dy Hawl
 O ddirym Nef ddaearawl;
 Edifar fydd y Dydd du,
 Sonio i Nef, fy 'n anafu.
 Dyma Gyntedd diwedd dwys,
 A brydwyf i Baradwys:
 Rhoed Duw gwyn yr hyn fo rhaid,
 A Duw ranno da i'r Enaid.

90

100

DYCHYMMYG,

Hanes un o Drigolion Sir Aberteifi.

MEWN Congl yr wy'n gorwedd,
 Yn galed, yn ddi ymgeledd;
 Yn felldigedig, heb fy math,
 Lle gwisgodd Cath ei dannedd.

Ni

2

Ni thalaf faw i'm pobi,
A Llif mae 'n rhaid fy nhorri;
Mae'r Cwn yn cyfarth hyd y Plwyf,
Na fedrant hwy mo'm profi.

3

'Rwy'n drewi yn fy Nghroenyn,
Cyn fyched ag ysglodyn:
Rwy'n cael fy rhegu drwy'r Prydnawn,
Gwae nhwy na bawn i Ymenyn.

CANIAD Y CYMMRODORION,

Af ol derbyn BRAWD i'r Gymdeithas,

The INITIATION SONG.

1

CYD-UNWN, GYMMRODORION,
A'n gilydd, yn un Galon,
I ganu Clod i'n Gwlad a'n Hiaith;
Dewisol Waith Cymdeithion.

2

Wrth ddewis Brodyr Fyddlon,
I blith y *Cymmrodorion*;
Caned pawb ar flaenau ei Draed,
O ewyllys Gwaed ei Galon.

3

Cymraeg fydd ein Penillion,
Hen Famiaith heb Wehilion;
Na chaffer neb, yn hyn o Waith,
Yn fisial Iaith y *Saesfen*.

Dowch,

4

Dowch, yfwch, *Gymnrodorion*,

At Iechyd { ein Brawd } rhadlon,
Brodyr }

A ddaeth i'n mysg, mewn dyfsg a dawn,

Yn llawen iawn { ei Galon,
eu Calon. }

5

Nyni yw'r hen Drigolion,

Cynnyddwn ein Hamcanion;

Am garu ein gilydd haeddwn Glod:

Bid hynod *Gymnrodorion*.

6

Ein Llongau pan ollyngon',

Yn rhydd, i'r Moroedd mawrion;

Y Daran Fawr a deifl ei Bollt,

I laenio ein holl Elynion.

7

A gwnawn i'r *Ffrangcod* duon,

Fyn'd ar eu Gliniau noethion:

Gwae nhwy erioed y Dydd a fu

Ffyrnigo *Cymry* a *Saesfon*.

8

Bydd yna 'r *Spaeniaid* beilchion,

Yn crynu eu hesgyrn crinion:

Ni rown mo'r Cleddyf yn ei Wain

Nes curo rhain yn 'sgyrion.

9

Pwy ostwng y *Papistiaid*?

Pwy rwystra Gastiau'r *Awstriaid*?

Pwy gospa'r *Ffrangcod* am eu Brad?

Pwy geidw'r Wlad rhag Gwylliaid?

P

Hir

Hir Iechyd a fo i FFREDRIG,
A Theulu 'r Ffydd Gatholig;
I dafu *Mari* ar ei Thin,
A ffrwyno 'r Brenhin *Ffreinig*.

Ond, Gwrda Brenhin *Prawfa*,
Am fathru Gwlad *Bohemia*;
Llofged iddynt lawer Tref,
A threified ef *Theresa*.

Dowch, llenwch bawb yn llawnion,
Ac yfed pawb yn gyfion:
Na adawn ddiferyn ar ein hol,
Drag'wyddol ddoniol Ddynion.

The Reader will please to take Notice, That, in *September*, 1751, a considerable Number of *Cambro-Britains*, Inhabitants of *London*, formed themselves into a Society, by the Name of *CYMMRODORION*; i. e. *Ancient Inhabitants*. The chief Subjects of their Correspondence, and Enquiries, being *Antiquities*, *Poetry*, *Manufactures*, *Welsh Customs*, and *Natural History*, as appears by their Constitutions, printed in the Year 1755. On the Admittance of a Member, the foregoing Verses are sung by all the Society then present, after the usual Ceremonies are past. They meet on the *first Wednesday* Evening in every Month, at the *Half-Moon Tavern* in *Cheapside*, in the Great Room, where there is a Grand Costly Chair for the President, with other Apparatus. Here any one of the Society hath Liberty to propose a New Member, and, on the next Meeting, if approved of, will be chosen, or rejected

jected, by Balloting. They are already increased to above 200 in Number, besides as many Corresponding Members in distant Parts, and foreign and honorary Members, such as do not come within the Description of Persons to be chosen as *Ancient Britains, &c.*

The Fees on Admittance is but *Half-a-Guinea*, and the Expence of the Night, at the Meeting, for Drink, &c. about 18d. and 2 s. a Year into the Poor's Box, which is not above a *Guinea* a Year to such as attend Monthly; and Absentees are not liable to Forfeitures.

They are governed by 24 Officers, *viz.* a Chief President, a President, 4 Vice-Presidents, a Secretary, a Treasurer, and 16 Council; all of whom are elected annually.

*Cywydd Marwnad LLEWELYN MORYS o
Gaerludd, Nai Fab Brawd i'r Awddwr,
a fu farw, Mehefin 8, 1758. yn ddwy-
flwydd a banner oed.*

OCH am fy Nai, ddifai ddyn,
Ni ellai alw *Llewelyn*;
Och Angau, â'i gleddau glas,
A nododd ddiniweidwas;
Oes undyn mwy ei fyndawd,
(Gwae fy mron) nag yw fy Mrawd?
Colli wnaeth ben cellwair,
Colli ei arab Fab, O *Fair*!
Dadwrdd, a dechreu d'wedyd
Araith, heb Iaith yn y byd,
P 2

A wnae 'r Maban bychan bach :

A fu grefwr ddigrifach ?

Digio na chae ryw Degan,
Dwr dio 'i Dad mād yn y man ;
Digio 'n fflam wrth ei Fam fwyn,
A dyddio â 'i Dad addwyn ;
A chwedyn, bob ychydig,
(Ni bydd meddal yn dal dig)
Cymmodi â'r ddau, frau fron,
A mynych droiau mwynion.

20

Natur Dŷn, yma trwy 'r dydd,
Galw o'r fan bwygilydd,
Ac ymryson ddigonedd
A'r Byd, hyd nad eir i'r Bedd ;
Ond mae 'n perthyn i'r Dŷn da,
Damwain gwell nâ'r Byd yma.

Dug Duw gwyn *Llewelyn* lân,
Yn Was da, addas, diddan ;
Ni fyn Duw, o fewn ei Dai,
Ond gwirion Fab a garai ;
Rhyw ŵyl fawr rheiol a fu
Yn y Nef, i'n hanafu ;
Duw a alwodd ei Deulu,
Pen Cantorion loywon Lu,
I ganu Cerdd Gogoniant ;
Ac yn eu plith Genau Plant ;
A rhaid oedd ar gyhoedd Gôr
Dynan, a ganai *Denor*.

30

Llewelyn gall a alwyd,
A gadd ei Le gan Dduw lwyd,
Yn Angel â'i dawel dôn,
Yn Gerub yn Oen gwirion ;
Aeth, bereiddlef, i'r Nefoedd,
*Mynnai Duw, a mwyned oedd.**

40

Ac

Ac yno 'n Seraph praffwych,
Yn Gerddor, yn ei Gôr gwych;
Lle hylaw bydd *Llewelyn*,
A'i ddiau Gerdd i Dduw gwyn;
Yn lliofog yn lleifio,
Mewn tragwyddol freiniol Fro.

50

* *Mae'r ddau Fraich yma ar ei Garreg Fedd,
ym Mynwent Eglwys Sant Sior ddwyreiniol:
a'i Dad R. M. a'i cant.*

Caniad MELINYDD Meirion.

*Wrote on occasion of a very old Man's in-
tending to marry a very young Woman.*

1

DOWCH yma, *Gymry* mwynion,
I wrando ar ddirfawr Gwynion,
A wnaed i'w canu Nos a Dydd,
Dros hen Felinydd *Meirion*.

2

Fe fyddai 'r hen Brydyddion,
Yn canu ar Ddamhegion;
Edrychwch Gartref, bod ag ũn,
Oes yma run yr awron.

3

Fe fuasai yn ei Fengtyd,
Yn malu 'n ddigon diwyd;
Yn codi Toll, mi wn paham,
Yn fywiog am ei Fywyd.

4

Pan oedd yr hen Felinydd,
A'i Felin gyd â'i gilydd,
Fe wnae ei thrin â Llygad llon,
A Malu'n ddigon celfydd.

5

Y Felin hen am falu,
Oedd orau un *Yngbymru*,
Cyn i'w Chymmalau hi ryddhaw,
A'i holl Ddefnyddiau bydra.

6

Hi droe o honi ei hunan,
Yn ffri fal Chwirli-gwgan;
Ni bu fwynach un i'w thrin
Erioed, o Felin egwan.

7

Y Gwaliau oedd ry gulion,
I ddal i Bwys yr Afon;
Cwypai'r Meini, Och o'r Modd!
Fe dorrodd yr Olwynion.

8

Bu yno ddirfawr Gwynion,
A chymaint ei Golledion,
Fynd o'r Felin hen i bant,
Ag yntau â Phlant ag Wyrion.

9

Wrth falu i'r Cym'dogion,
Casglasai Godau llawnion;
A chantho Arian da, a'u gwerth,
Fe ae i fyw wrth Nerth ei Foddion.

10

Roedd gan Felinydd *Meirion*,
Ryw Barti o Blant ag Wyrion;

A Thy a Gardd, yn ddigon llawn,
Yn llawen iawn ei Galon.

11

A digrif gan ei Galon,
Oedd gweled ei Orwyrion;
Gan obeithio y dae'r Dydd
Y gwnaent hwy Felinyddion.

12

A digrif ganhynt hwythau,
Oedd chware mhlith ei Goefau;
A rhai yn galw arno, *Nbaid*,
A rhai yn *Hendaidd*, weithiau.

13

Roedd gantho Farch, di wachul,
I'w gario i'r Eglwys, Ddywful;
A Myswynog i roi Llaeth,
A hon nid gwaeth nâ Cheffyl.

14

Roedd gantho Iar a Cheiliog,
A Chath, a Chïan costog;
Ac fe gyfarthai'r Ci'n ddi lai,
Y pryd y canai'r Ceiliog.

15

Roedd gantho Ardd Fwytatws,
A Bwch, a dwy Afr gwplws;
Ac un o honynt oedd â Mynn,
A Chettyn wrth ei Chwtws.

16

Roedd gantho bedair Dafad,
A Barlad, a dwy Hwylad;
Hen Geiliagwydd, a Gwydd lwyd,
Yn gweiddi amr Fwyd yn wastad.

Roedd

17

Roedd gantho 'n ddigon tewion,
Er gwaetha Cenedl *Saesfon*,
Hen Hwch goch, a chwech o Foch;
Och! och! nâ bae nhwy 'r awrhon.

18

Roedd hefyd yn ei Gaban
Ef, Badell Bres, a Chrochan;
A hen Wely plu, di nam,
A wnaethai Fam ei hunan.

19

Roedd gantho Ddyfogl Biwtar,
A Thymblan pren, a Thancar;
A deng ngalwyn o hen Fir,
Heb yn y Sir mo'i gymmar.

20

Roedd gantho yn ei Giften,
Hen Gofyn blwydd, a Theifen;
A Phot o 'Menyn digon hallt,
A wnaethai *Mallt ach Owen*.

21

Roedd gantho hefyd Sunfur,
A Phuppur loned pappur,
I dorri 'r Colic-gwynt, wrth raid,
Dau lonaid y Gwniadur.

22

Roedd gantho, erbyn Gauaf,
Os digwydd neb yn lledglaf,
Bottel chwart, o Frandi bach,
A'ch gwnae chwi 'n iach ddianaf.

23

Roedd gantho ef *Nypnigan*,
A Mel mewn Pottyn bychan;
A dau bwys o Suwgr llwyd,
I roi 'n ei Fwyd ei hunan.

Doe

24

Doe atto ei holl Garenydd
Y Gwyliau gyd â'u gilydd;
Nid oedd Brenhin, mawr na back,
Happufach nâ'r Melinydd.

25

Ac felly 'r hen Felinydd,
A fydiai'n ddigon dedwydd;
Nes digwydd Tynged ar ei Warr,
A dorrodd ar ei Lonydd.

26

Fe gafodd fawr Ddigofaint,
Anhunedd yn ei Henaint;
Chwi gewch glywed fal y bu,
Gwrandewch y *Cymru* cywraint.

27

Pan fytho March ddiofala',
Tebyccaf fydd y tripia;
Gwiliwch syrthio ar eich hyd,
Pan fyddo eich Byd esmwytha'.

28

Meddyliai 'r hen Felinydd,
Ond caffael Melin newydd,
Y casglai ddigon o Dda Byd,
A Golud at ei gilydd.

29

A'r hen Felinydd gwirion,
A werthodd ei holl Foddion,
I gael codi Melin wenn,
I droi uwch ben yr Afon.

30

Fe luniodd ei Holwynion,
Fe godai 'r Cerrig crynion,
A throsten with y Cafn Ysgwd,
I riwlio ffrwd yr Afon.

Roedd

31

Roedd hon yn Felin wisgi,
Yn troi â Dwfr o tani;
A'i dwy Obenydd, a'i Phont bres :
Yr oedd hi 'n Llafnes lysti !

32

Roedd hon yn wyllt anjanol.
A'i Gwerthyd yn ei chanol;
(Nid felly 'r Felin hen, oedd wan,)
Ond taro 'n annaturioli.

33

Wrth geisio iro ei Throellau,
Fe anafodd ei Grimmogau;
Rhoes iddo ergyd (Duw 'n ei ran)
Nad oedd ef dan ei Friwiau.

34

Pan ae yr hen Wr, mwyngu,
I'w throi, a'i rhoi hi i falu;
Rhag ei Hofn, wrth geisio ei thrin,
Yr oedd ei Din yn crynu.

35

Pan ae fe i geisio, 'n llawen,
Roi ychydig yn ei Hopbren,
Hi roe iddo 'sgwd i eitha 'r llawr;
Roedd honno 'n fawr ei hangen.

36

Pan ae fe i'w chyfhogi,
Ni ddeintia ei Big ef ynddi;
O eisiau iro ei Thraul yn dda,
Ei Gwich a wnae iddo gochi.

37

O eisiau Cydau ddigon,
A chadw Hoppreni llawnion,
Lluchiai ei Choccas at ei Ben,
Y Felin wenn anfodlon.

Hi

38

Hi luchiaï ei Gwisg, a'i Llwyau,
O bobtu ei Ben a'i Glustiau;
Ac a'i taffai fo 'n y ffos,
Gan bifo dros ei 'Sgwyddau.

39

Nid oedd o honi fodfedd,
Heb grynu gan Gynddaredd;
Yr oedd hi 'n ysgwyd drosti i gyd:
Ond dyna Fyd anrhyfedd!

40

A'r Felin wenn, aflonydd,
A droe o gwrr bwygilydd;
A'i Chlap yn curo Ddydd a Nos,
Chwi a'i clywech hi dros y Gwledydd.

41

O eisiau Nerth yn rhagor,
I gadw hon mewn Ordor,
I dorri ei heisiau hi 'n ddi ffael,
Mae 'n rhaid y caffael Doctor.

42

Roedd eisiau cant o bethau,
Gwerthydoedd a Choccyfau,
A Phin ei Phaladr aeth yn fain,
Rhaid cael y rhain yn ddïau.

43

Wrth Grynfa yr Olwynion,
F'ae 'r Drosten gyd â 'r Afon;
Ni fedrai 'r hen Felinydd brau,
Mo drin ei Chafnau gwylltion.

44

Fe dd'wedai 'n drwm ei Galon,
Mi fum yn esmwyth ddigon;
Melin newydd, a hen Ddyn,
Ni byddant gyttun fêdlon.

Gwae

45

Gwae finnau, ffol Felinydd,
A gwanned oedd fy Neunydd,
Am fod fy Nhynged i mor flin,
A chodi Melin newydd.

46

Meddyliais yn fy Nghalon;
Fod genyf Lafur ddigon;
Lle nad oedd, yn Nhyn fy Sach,
Ond gronyn bach o Olion.

47

Bod Menig, heb ddim Dwyllo,
Esgidiau, heb allu eu gwisgo;
Yw Melin newydd i hen Ddyn,
Neu Gig i Blentyn Sugno.

48

Nid rhaid na Chig na Bara,
Heb Geg i allu bwyta:
Nid rhaid i Ddyn, heb Ddant i'w Ben,
Wrth Felin wenn, ysmala.

49

Wel, dyma Siampl ddigon,
Yn ddawnus i hen Ddynion,
Rhag mynd i godi Melin glec,
I falu pec o Rynion.

50

Os gofyn neb trwy'r Gwledydd,
Pwy ganodd i'r Melinydd?
Gwr, ac ynddo Nerth i'w thrin,
A gododd Felin newydd.

Gallt y Gofal.

1

DYMA Daith y Gwanddyn meddal,
 Aeth i ddringo Gallt y Gofal,
 Drwy Anialwch y Byd yma,
 I geisio ym mhen y Bryn Orphwysfa.

2

Blin yw dringo Creigiau geirwon,
 Blina Gelltydd yw Gofalon;
 Duw ei hun a'u rhoes nhwy yno,
 A Duw roes y Nerth i'w dringo.

3

Profedigaeth yw Blinderau,
 Profir pwy yw'r Dringwr gorau;
 Lle bo Calon, ac Amynedd,
 Ceir i ben y Bryn o'r diwedd.

4

Blinder Ysryd yw Gofalon,
 Dringo'r Allt fydd Doriad Calon;
 Lle bo Dyn a Chalon teddal,
 Duw, mor ffin yw Gallt y Gofal!

5

Llithrig ydyw Gallt Gofalon,
 Heb un Llwybr i'r Dyn gwirion;
 Pawb a'i Hyrr i'r Gwan digynnydd,
 Hwi i lawr, i droed y Mynydd.

6

Cropian Degllath ar i fynt,
 Llithro Naw yn ol o hynny;
 Caffael Codwm, methu codi,
 Nes cael help, ac ynwroli.

Q

R

7

Rhoi ail gynnyg ar ei dringo,
Ar y llethr yna llithro;
Ni wiw gorwedd gwedi syrthio
Rhaid cael llawer Codwm etto.

8

Yno dringo fal Malwoden,
A dal gafael mewn Rhedynen;
Fe ddae Pwff o Wynt, dan chwyrnu,
Ac a'm taflai â'm torr i fynu.

9

Wrth hir gropian, ac ym'wino,
Cael i ben y Bryn, dan gwympo;
Rhoi yno Mhen i lawr i orwedd:
Mawl i Dduw am bob Trugaredd.

Caniad Hanes Henaint.

1

HAI, Pwy sy'n Drws yn caru?
Ewch tocc, agorwch iddo;
Mae hi'n rhewi hyd y Nos,
Nid lle i' aros yno.

2 *Y Gwas,*

Mae Henwr llwyd, anynad,
Yn chwenych â chwi fiarad;
Fe aeth i'r Gegin at y Tân,
Ac heb na Chên na Chennad.

3 *Y Bardd,*

Gofynnwch iddo ei Neges,
A'i Henw ef, a'i Hanes;
Pa fath Ddillad sy am ei Gefn?
Oes arno Drefn go gynnes?

[171]

4 Y Gwas,

Mae 'n edrych yn o falw,
Fal rhywbeth hanner marw;
Ac yn ei Enau nid oes Daint,
A Henaint yw ei Henw.

5

Ni fedd un Gwas i'w ganlyn,
Fe ddaeth o Sir Drefaldwyn;
Mae fal pettai ar y Drain,
Yn ochain ac yn achwyn.

6

Mae Cwsg, ac Angau hirnos,
Ac yntau 'n Geraint agos;
Cyfiwrdd mae ei Drwyn a'i En,
Yn ail i Hen Wrageddos.

7

Mae i Lechwedd gwedi llwydo,
A Choryn moel fydd iddo;
Y mae fe cyd ei Farf â Bwch,
Yn rhodd edrychwch arno.

8 Y Bardd,

O galwch yma 'r Henwr,
O Croeso, Henaint, fwynwr;
Pa ryw Newydd fydd ar led?
A'i da dy weled, Waelwr?

9 Henaint,

Mi ddois yn Gennad wisgi,
Am Ddyn fydd newydd eni;
Mae Mab bychan gan eich Merch,
Sy 'n gyrru ei Hannerch ichwi.

10

Hi archodd imi yn bryfur,
Eich cyfarch yn gymhesur;
Ac yn y man eich galw 'n Daid,
Y peth oedd raid ei wneuthur.

Q2

Hi

11

Hi bera i mi yn ddiwaetha,
Fynd attoch i letya;
A chwedi imi wneud fy Nyth,
Nad awn i byth oddiyma.

12

A *Henaint*, hawdd ei hepcor,
A'ch dilyn byth hyd Elor;
Ac yma bydda'i 'n ddigon 'hy',
O ddeutu 'r Ty a'r Ysgubor.

13

Rhaid troi Ieuenctyd heibio,
A'i yrru i ffordd i rodio;
Ni chaiff y fath Gydymaith ffol,
Eich dilyn, ar ol heno.

14

A bydded hi oer, bid cynnes,
Mi lechaf yn eich Monwes;
Cewch fy nghario, Nos a Dydd,
Ac yno bydd fy Lloches.

15 *Y Bardd,*

A dyana Lle lletyodd,
Ac yna mae, o'm hanfodd;
Ac yna trig, tra bytho chwyth,
Ni 'medy byth lle 'i nythodd,

16

O f'anwyl hen Gymdeithion,
Ystyriwch wrth fy Nghwynion;
Yr wyf yn diodde Poen a Haint,
O Achos *Henaint* creulon.

17

Ni chaf i gantho gennad,
I fynd i Ffair nâ Marchnad,
Na bo 'n marchogacth ar fy Nghefn;
A dyma 'i drefn e 'n wastad.

Mae 'n

Mae 'n rhaid imi ei goffeidio,
 Ac yn fy Mreichiau ei gario;
 A chael March a safon yn rhych,
 Pan fo fe 'n chwenych rhodio.

Mae 'n droedrwm ac yn drwstan,
 A'i Fol yn gnaf fal Crochan;
 Ychydig bach a'i teifi i lawr,
 Ni chyfyd e Awr ei hunan.

Mae 'n wargrwm, mae 'n befychlyd,
 A phrin y geill ef ddywedyd;
 Ac etto rhaid ei gario o hyd;
 Ond dyna Fyd anhyfryd!

O'r peth a gar Mawredd

Ni rufia hwn mewn Mawredd,
 Na Glendid, nac Anrhydedd;
 Ni chewch Bardwn, er eich maint,
 Gan *Henaint* ac Anhunedd.

Yr Ustus, er ei raddau;
 Y Person, er ei Urddau;
 Fe ddaw *Henaint* ar ei Warr,
 Gan fengid ar ei Sodlau.

Po hynaf fyth y fytho,
 Ynsyttaf fydd y Cymro;
 Siawns na neidia fe ar eich Cefn,
 Er faled trefn fydd arno.

A *Henaint* ni âd Lonydd,
 I Ferched glân y Gwledydd;
 Lle i delo fe, fe oera Wres
 Angyles gynnes Gwenddydd.

25
A'r Wreigan falcha allan,
Pan ddelo *Henaint* trwstan,
A deiff ymaith ei Gown gwych,
Gan edrych fal Dylluan.

26
Mae 'n dindraws, ac yn geingciau,
Anniddig, ar Amserau;
Yn cario ei Spectol ar ei Drwyn
Yn anfwyn ei Gynneddfau.

27
Nid da gan hwn Ysmaldod,
Na fon am lâ: Forwyndod;
Ni fedd ef Fodfedd ar ei fôr,
O'r peth a gâr Menywod.

28
Mae 'n fethiant, ac yn boethlyd,
Mae 'n dinllaes, ac yn danllyd;
Gwiliwch attoch bod ag un,
Pan ddelo 'r Wŷn i'w gym'ryd.

29
Ni chwsg ef chwaith y borau,
Ond codi, achos Gwyniau;
Mi dybygwn, wrth ei bryd,
Fod arno'r Cryd Cymmalau.

30
Ac weithiau, fal rhyw Wehydd,
Fe dry o gwrr bwygilydd;
Gan gwyno Gwayw, yma a thraw,
Darogan Gwlaw a Thywydd.

31
Mae arno fe 'n ychwaneg,
Y Colic-gwynt a'r Garreg;
A'r Gwst fydd ym Modiau ei Draed,
Yn nadu ei Waed ef redeg.

32

Fe gân ei Bib, a'i Gwppan,
Ac yfed wrtho 'i hunan;
A dwrdio pawb, yn ddwrwg ei gwrs,
A chuddio ei Bwrs a'i Arian,

33

Ac oni cheiff ei *dentio*,
Mae 'n ddigon hawdd ei ddigio;
Er cael Danteithion yr holl Sir,
Ni hir fodlonir mono.

34

Mae 'n wych gan hwn Newyddion,
A fon am Bobl gryfion;
Ac adrodd ei Weithredoedd gynt,
A'i Hynt, a'i holl Helyntion.

35

Ni châr ef ddim Diddanwch,
Na meddwl am Ddifyrrwch;
Ni ddaw 'r Awen dan y To,
Y lle na bo Hawddgarwch.

36

Breuddwydio, Nos a Borau,
Y bydd am dorri Beddau;
A Chlochyddion, yn un tew,
Yn tynnu Blew ei Aelïau.

37

Mae T'wyfog enwog *Cymru*,
Am *Henaint* yn ymdynnu;
A'r Ieuenctyd, bob yn awr,
Arglwyddi mawr eu Gallu.

38

Peth caeth yw bod dan Oedran,
Yn Ieuangc, ac yn egwan;
Caethach fydd ar Lwyd ei En,
Pan elo 'n hen yn Faban.

39

Ond ydyw Ryfedd etto,
Fod cymmaint gweiddi am dano;
A lleied ydyw 'r Budd, a'r Mael,
Y fydd iw gael oddiwrtho?

40

Dos attynt, *Henaint* mwynlan,
Gad yma i mi fy hunan;
Di gei yno burion Nyth,
A digon byth o Arian.

41

Och, *Henaint*, paid a chwyno,
Gad imi ychydig etto,
Fwynhau Plefer, mwynder Mawl,
Ammodawl, cyn ymado.

42

Dos at ryw hen Gybyddion,
I fwrw dy Lafoerion;
A gyr yn Haid i gwrr y Bedd,
Ddirinwedd hen Forwynion.

43

A dos, â'th Lygaid cochion,
At Wragedd afrywiogion;
A Lle na bo Tafodau da,
Mae 'n fadws, gwna nhwy 'n Fudion,

44

Gad lonydd i Brydyddion,
I ganu mwyn Benhillion;
A bod yn Ieuange yn eu byw:
Ni cheir y cyfryw Ddynion.

45

Os byddi di mor weddol,
Di haeddi gael dy ganmol;
Pawb dan 'rhod dy Glod a glyw:
C. innau fyw 'n dragwyddol.

Yr Ymdrech rhwng y **BARDD** *a'r* **Pefwch.**

DYN wyfi yn ymaffyd Codwm

A rhyw Befwch, hwydrwch, hirdwm;

E geid aml ymgodymmu;

Weithiau i lawr, ac weithiau i fynu.

Heddyw 'r Pefwch fydd yn ifa';

Ac yn creccian â'i Gefn crwcca;

Ni wybod pwy fydd uchaf foru,

Gwaith anwadal yw ymgodymmu.

Codai 'r Pas ei ben i fynu,

A than gyfarth, ac ymgarthu,

Taro Crimog, codi Sodlau,

Ac i lawr fe'm bwriai finnau.

Yfed Surfedd o'r Befychlys,

Yfed Pofel o'r Gwin melys;

Codi i fynu, dan ymfgrytian,

Ow! *Llewelyn*, saf dy hunan.

Prynu Mel, ac Ewinedd Garlleg,

A berwi rheini mewn Llaeth Gwartheg;

A rhoi 'r Drwyth ym Mol y Pefwch;

Dyna ichwi Godwm, cofiwch.

Gwedi 'r Codwm, cododd Pefwch,

Ni wiw bellach ~~son~~ am Heddwch;

Tyngu mae, mai fe fydd drechaf,

Ac yr erlid fi trwy 'r Gauaf.

Pelly

7

Felly * *Ffredrig*, Brenhin *Prussia*,
Wrth ymdrechun â *Ffrainc* ac *Austria*;
Y peth yn gall yr Haf nid allodd,
Yn y Gauaf a gwblhaodd.

8

Tebyg yw, wrth hir ymgynghlyn,
Mae colli'r Maes a wna *Llewelyn*;
Ac mai cryfa cair y *Pefwch*,
Yn cau Dyrnau mewn Cadarnwch.

9

Nid yw flafus gan *Llewelyn*,
Ymladd Gauaf, mwy na'r *Ffrenshymyn*;
Och! am Haf i godi Calon,
I godymmu'r *Pefwch* creulon.

* *This was wrote on the Advantage gained by the
King of Prussia over the French, the Winter of
1760.*

Annerch yr Hen Gydymeithion.

HEnffych well, fy hen Gymdeithion,
O Fon, ac Arfon, ac o Feirion;
Lle mae Swn a fïo Tannau,
Yn eich Mwynder cofwch fïnnau.

2

A mi yn iefangc, mi fïm nwyfus,
Ac yn hoffi Cariad melus;
Ac heb fynied, yn eich Cwmni,
Y dae Henaint i'm dihoeni.

3

Yn eich Canlyn mi fïm lawen,
Yn eich plith mi fïm benhoeden;

Ni

Ni feddyliais o Feddalwch,
Y dae Diwedd ar Ddifyrrwch.

4

Dyddiau Penchyd a'm twyllasant;
Rhwing fy Mysedd rhwy lithrasant;
Gwedi bwrw Mlodau gwyhion,
Daccw'r Ffrwyth yn Blant ac Wyrion.

5

Fe ddaw rhain un fodd a ninnau,
Rhai'n dwyn Dail, a rhai'n dwyn Blodau,
Rhai'n dwyn Ffrwyth, hyd Ddiwedd Amser:
Ni wnaeth DUW un peth yn ofer.

6

Ei Greaduriaid yn ei Ddwylo,
Ym i gyd i'n cynnal gantho:
Os gwnawn yn dda, fe wna'n dda erom;
Os digio wna, fe ddarfu am danom.

*Cywydd Marwnad Haerwen, Cyffoden
bynod o Gaerludd.*

OCH! Och! Oeh! tri Och mawr trwch!

Och Wenwyn! Pam na chwynwch?

Och garw, Och, mas'n farw *Haerwen*,

Yn y Ddaear liwgar len.

Pa Gri a wnawn ni yn ol

Taeraidd Fenyw naturiol?

Ai llesol ganu Llafwyr, *Psalms.*

Ai llawenhau i'n lle'n hwyr?

Cadw Ysgol noddol nwyf, (*a Barady-kouje.*)

Y bu hon i'w Byw hoywnwyf;

A dysgu'r Baradwyfgaingc

I lawer un o lwyr aingc;

Cywra;

Cywrain ynghampau Cariad,
 A rhoi ei Gorchwyl yn rhad.
 Ple cawn ei hail, arail Eiriau,
 Fwyn Gyffoden, glaerwen glau?
 Symlogen lawen loyw-iaith,
 A difa gweddai 'i Gwaith;
 Abbades Merched bydol,
 Gwiw oedd hon, mae gwaedd o'i hol; 20
 Brenhines, a Fron heini,
 Serchogion hoywon oedd hi:
 Y Bedd yw Diwedd y Doeth,
 A'r Enwog, fal yr Annoeth;
 Marw wna Mwynferch serchog,
 Fal hen Wrachen, Grachen grog.
 Cwynwn oll, canwn allan,
 Yn groyw i gyd, gryf a gwan,
 Ei Marwnad, Ferch gariadus,
 O f'Enaid, â'r Llygaid llus! 30
 Mae Gorchymyn Dŷn bob Dydd,
 Gwelwch, i garu 'i gilydd;
 E garodd hon ei gorau,
 O Nerth Calon, â'r Fron frau.
 Llysenw Serch y Ferch fwyn,
 Winfaeth, yw *Haerwen* wenfwyn.
 Ymarfer y bu, fal *Morfydd*,
 Ynrgynglyn â Dŷn liw Dydd,
 Mewn Gwair, mewn Cadair, mewn Cell,
 Neu allan, mewn Llwyn wellwell: 40
 Ni chad mewn Gwair, (cair i'n Co')
 Ei bath, na'i hail am bwytho;
 Ni bu mewn Llwyn Ddŷn fwynach,
 Nâ *Haerwen* lân, fechan fach,
 Tra rhed *Dyfi*, wisgi wen,
 Hyrwydd, bydd cof am *Haerwen*; 7

Tra tyf Bedwen ganghenog,
Inwyf Was, yn lle glas Glog,
Yn Llwyn fry, yn llawn o Frig,
I guddio Gwenn rhag Eiddig, 59
Bydd i'n Bro, bynnag fo 'n Ben,
Hiraeth am Bandy Haerwen.

Caniad y GOG i Feirionydd.

1
ER a welais dan y Ser,
O Lawnder, Glewder Gwledydd;
O Gwrw da, a Gwŷr i'w drin,
A Gwin ar fin Afonydd:
Goreu Bir, a goreu Bwyd,
A rannwyd i *Feirionydd*.

2
Eidion du a dynn ei Did,
Ondodid i Ddyn dedwydd,
I dorri ei Gwys ar Dir ac âr,
A Braenar yn y Bronnydd;
Goreu tynn, fei gwyr y Tad,
Morwynion Gwlad *Meirionydd*.

3
Da ydyw'r Gwaith, rhaid d'weyd y gwir,
Ar Fryniau Sir *Feirionydd*,
Golwg oer o'r gwaela gawn;
Mae hi etto 'n llawn Llawenydd:
Pwy ddisgwyliai' canai'r Gog,
Mewn Mownog yn y Mynydd?

4
Pwy fydd lân o Bryd a Gwedd,
Ond rhyfodd mewn Pentrefydd?

R

Pwy

Pwy fy mhob Hyfwiaeth dda,
Yn gwlwm gyd â'i gilydd?
Pwy fu'n ymyl dwyn fy Ngho?
Morwynion Bro *Meirionydd*.

5

Glân yw'r Gleifiad yn y Llyn,
Nid ydyw hyn ddim Newydd;
Glân yw'r Fronfraith yn ei Thy,
Dan danu ei Hadenydd:
Glanach yw, os d'wedai'r gwir,
Morwynion Tir *Meirionydd*.

6

Anwyl yw gan Adar Byd,
Eu Rhyddid hyd y Coedydd;
Anwyl yw gan Faban Laeth,
Ei Fammaeth, odiaeth ddedwydd:
Oh! ni cdywedwn yn fy myw,
Mor anwyl yw *Meirionydd*.

7

Mwyn yw Telyn o fewn Ty,
Lle byddo Teulu dedwydd;
Pawb â'i Benill yn ei gwrs,
Heb son am Bwrs y Cybydd:
Mwyn y cân, o ddeutu'r Tân,
Morwynion glân *Meirionydd*.

8

Er bod fy Nghorph mewn hufen Byd,
Yn rhodio hyd y Gwledydd,
Yn cael Plefer Môr a Thir,
Ni chaf yn wir mor Llonydd;
Myned adre i mi fy raid:
Mae'r *ENaid* ym *Meirionydd*.

A

A Translation of the foregoing Q D E, attempted by a Member of the Society.

1.
WHate'er I've seen beneath the Stars,
 Where fruitful Climes abound;
 Of social Youths and streaming Jars,
 When Mirth and Wine go round;
 All these are only found compleat,
 In fair *Mervinia's* sweet Retreat.

2.
 The sable Ox with Weight will strain,
 The Ploughshare through the drills:
 Or in stiff Furrows stretch the chain,
 And labour up the Hills; [or fallow.]
 Compar'd to Beauty, you will say,
Mervinian Dames draw more than they.

3.
Mervinia's Rocks, perhaps are seen,
 To threaten Want and Dearth;
 Cold and barren, void of green;
 Yet full of Joy and Mirth;
 Would you expect the Nightingale to hear,
 On Mountains chanting all the Year?

4.
 Where greater Beauty can you find?
 Each Villager has Charms!
 Discretion's to the Housewife join'd,
 The pleas'd Beholder warms:
 In thee, *Mervinia*, dwells the Fair,
 Who rule all Hearts, or cause Despair!

5.

How bright's the Salmon in the Stream?

How beautiful the Thrush?

With Wing expanded seems to gleam,

All spangling in the Bush:

And yet how far the Maids excel,

Who in *Mervinia's* Vallies dwell?

6.

As sweet as to the feather'd kind,

To range thro' every Grove;

As sweet as to the Infant-mind,

To sip the Milk they love;

Could I, I would explore to thee,

How sweet, *Mervinia*, thou'rt to me.

7.

O tuneful Harp! melodious Sound!

When Friends united are;

The Odes alternately go round,

Unthinking of the Miser's Care.

How sweet their Voices round the Fire,

When fair *Mervinians* join the Lyre!

8.

Altho' in Pleasures maze I'm lost,

And range new Joys to find;

Command what Seas, and Land, can boast,

Uneasy's still my Mind:

To thee, *Mervinia*, I'll return,

My Soul for thee doth ever burn.

A Specimen of the SEA-Language of Great-Britain, as it is now in its purity spoken by Midshipmen and Sailors, on board his Majesty's gallant Ships of War, the Terror of Nations.

N B. *The following Speech was actually, and, bona fide, taken from the Mouth of a Midshipman, sent to take the Charge of an English Prize, laden with Fish, retaken from the Spaniards, Oct. 17, 1743.*

HEAR up, my Lads, we have a good Vessel under foot, and works like a Snake, and Fish is a good *Benefaeture*, only we are upon a *precurious* Business. The *Ronk* Dog of a Spaniard was a *scurvical* Fellow. He hath *disfortunately* carried all the larboard Chain plates off, in boarding the Brig; G--d, dammee, he was a *lumberly* Son of a Bitch.

Consider, Lads, we are in an *English* Prize, *captur'd* from the Spaniards, and, if retaken, we shall be in a double *Damnification*. Keep that lousy *Spanish* Pris'ner to the Pump; by G--d, the Vessel is *toxicated*, and if we are *accidentally* pick'd up by a *Spanish* Thief, and *seizur'd* upon, between the Latitude and the Land's End, dammy Blood, we are all *ruinated*; but we'll find an *Expediment* that; the Wind *southern* upon us, and tho' we are bound to *Portsmouth*, we'll stand for *Milford*. what say you, my brave Lads? We can get th' a good Glass of *Wind*; and *Milford Ale* is *neccissary*; a Word to the *unwise* is enough. Th' no *barrenous* Country, I'll *insure* you, we shall

fresh Provisions in *Bartorage* for Cod-fish; and Milk we can get in *Plenteousness*, which is no bad *Utenfil*. I love to be honest in my *Vacnation*, dam mee, and would not *disprejudice* my principal Officers, for the *Valor* of all the Fish on the Banks of *Newfoundland*. I understand the *practicable* Part of Navigation very well; our Course, I think, is about N. N. W. for *Milford*; but, *howsoever*, we shall rise the Lights by and by. I am not afraid of *nothing* but that hell-fire *Crow-rock*. I never saw *Milford*-lights; but the *Distinct* of Nature will *amplify* to us they are on the Shore somewhere; Down Top-sails. The Vessel lies on her Beam-head; it blows a mere fret. Take care of the Lee-latch. The Sea runs mad-like. Dam the *Wells* Tides; I never was under more *Comprehension* in my Life; and I've been at Sea this 51 Years and 3 Months, and learnt Navigation and *Histronomy* to above 50 Captains and Lieutenants, G-d dam them, and they have not *purvided* for me to this Day. If I had been *disinfected* to the Government, they could not abuse me in a more *scorbucal* Method.

The Vessel rights again; she is a sweet-bottom'd thing; confound me, if she is not. Cheer, my Lads, I see the Light house; let us make sail for the Harbour, before we are too late, and *be-knighted*. I han't one *droit* of money in my pockets; no matter for that. I'll give dam'd good Words, and Cod-fish enough; but we must not break upon the Cargo; for chance the Vessel may be *leas'd* again to the Owners. But, *Jerry*, we must take cursed Care to these two Sailors that were left on board with us; we must jaum a stopper upon them; and

and see they don't pay us with flying Top-sails, or else we shall be all in a *Combustion*. We are in *Dale-road*, run her in the wind, down Anchor, vere Cable, and fall upon our Knees, to thank God we are in a good Harbour, dammy Blood.

The SECOND PART.

Being his Speech in the Harbour the next Day.

NOW, my Lads, you have *turn'd* Thanks for your *Liverance* out of the Hands of the *Spaniards* and *Sharks*. Have you any *Pork* boil'd, by G--d I am damnable hungry. I have been ashore, and could not eat *nothing* there, and am got into a devilish good Acquaintance, and damnable good Family, and can get Credit for any thing I want; you shall have Beef and Beer till you *brust* again, and 'tis not very *expensable*. But I am plaguy sorry I have no *Commendation* aboard, to treat the Gentlemen that are so civil; for one ought to *conserve* his Credit among them. But I'll give them Fish and Train Oil, which will do as well; for I must bear and luff, as the Times go. And the Ladies too have been *mortally* civil, dammee, if I *know* not what to make them Presents of. The Ladies won't like dry'd Codd's, let's see, I'll give them a Barril of pickled Dogs; No, no, that won't do neither; for they are not *compound* Judges how to dress them ashoar. I G--d I must *endeavor* to please them; for Women are *unnecessary* evils, and are very *inquestive* what I have got aboard, and G--d's curse it, *Jack*, they are *consumed* pretty. I wish I was twenty Years younger for their sakes; Zounds, they'd

they'd carry Sail till their Sides crack'd again. Dammit, *Jack*, they have good Riggings too; I never saw finer *Implections* in my Life, except my own Daughter *Molly*; Poor *Molly*. I must get her a brisk Husband when I get home, some Master of a Ship or other; she'll grow too ripe else, and run away with her Cargo, without signing a Bill of Lading.

Dam mee, I'll rummage the Vessel tightly, there are few Masters that come from *Newfoundland* without Codd's Sounds and Neats Tongues; I'll make the Ladies a Present of Tongues, and a proper Present it will be for Ladies.

Dam my Blood, *Ferry*, I have met ashoar a confounded piece of good Luck; there is a Person *impler'd* by the King to make Observations at Sea, I have promised him half-a dozen Fish; and I hope he'll give me a Card of the *Crow-rock*; dam that Rock, the Breakers run still in my Head. I have forgot his Title, it is some villanous hard Ten-and-Inkhorn Word, *Idrographer*, I think; dammee, if I believe but he could *comprize* a Copy of Verses, or make a *Sermond* better than our Chaplain; for he is as *illiterate* almost as our Captain, that had been bred in *Colledge*. Confound me, this Rupture *infests* me much; dost see how *monstrably* big it is. *Jack*, it hath put me almost under Reef-courses: I G--d, I put all the Women to the Blush last Night about it; they are not like the Ladies of *Portsmouth*, that will bear handing and reefing. Curse it, I never saw such *Modesty* like Creatures in my Life; but it is the *Affection* of Education, to be sure. Dam my Blood, they learn *dewilish* good Manners at *Harford*. Nanny, my old Sweet heart,

got her *Edification* there ! O ! she was a charming Creature fore and aft ; I can but think how I used to hug her by and large ; but she jolted me at last ; however, I am pretty well off, tho' I came by the Lee, and tho' I never lov'd my Wife in my Life ; yet she is a good *corresponsable* Woman. Now if *Andrew*, who hath slipt thro' our *Haruse*, should now go to the *Preprietars* at *Pool*, and they should direct their Courses here, and take the Brig from me, I should be in a *Quandary* Condition, and get no *Benefaction* by the Voyage ; but their *Majestys* the Lords of *Admalty*, would believe my *Integarty* ; for I have been *along* in their Service ; and my Pupil Capt. *Terrible*, and my *Cundum* Scholar Capt. *Bluff*, two good sort of *Parsons*, would take my Part in *Court Martial*, and Capt. *Cruel's* written Order would *damnify* me from all Harm. Give me a Cast ashoar, I must go and wait on the Gentleman that gives me Credit. God bless him, Dammee.

Canu a gant Llywelyn Ddu, tros ei Frawd
GWILYM, i Wig-Llanfigel, ym Mon.
yn ei Feddiant ef.

CAnaf i Wig Llanfigel,
 Canaf i Laeth maeth a Mel.
 Llon fagwyd yn Llanfigel,
 Heidiau Gwenyn a fyn Fel.
 Gwartheg yngwig Llanfigel,
 A Tharw mawr ! a thir mel !
 Hawdd cael yngwig Llanfigel,
 I Ddyn, Ymenyn a Mel.

Gyda

Gyda Nghig yn *Llanfsgel*,
 Y Llith mau yw Llaeth a Mel.
 Gwlych dy big yn *Llanfsgel*,
 O Fab! mewn Diod o Fel!
 Yn tyfu yngwig *Llanfsgel*,
 Mae Afalau mau a Mel.
 Gwenith yngwig *Llanfsgel*,
 Brigfoel mawr! a Brâg fal Mel!
 Dwfr ALAW 'ngwig *Llanfsgel* [*The River Alawa*].
 Trwy'r Haf a liseiria Fel.
 Llfeiria Gwig *Llanfsgel*,
 Bafg, a Mai, o Byſg a Mel.
 A ddel i Wig *Llanfsgel*,
 Iw Fwyd ceiff Frechtan o Fel.
 Cadwed Duw Wig *Llanfsgel*,
 A'i Maes, a'i Dynion, a'i Mel.
 Paradwywig LLANFIGEL,
 Ym MON, a fo mwyfwy'i Mel.

Cywydd y Wrach ddigywilydd, ſef y Cryd,
neu'r Ddeirton.

A Ganodd Bardd amgenâch
 Erioed, un Cywydd i Wrach?
 Na chanodd un o'ch hen-âch
 Gân erioed, da gwn i Wrach,
 O Lan y Môr i *Glorach*,
 Mae ſon am Roddion i'r Wrach.
 Gwin a roed, a Rhifg Coediach,
 Er ofn, ymhottes y Wrach.
 Porthi hon a'i gwna 'n llonnach,
 Da yw *Rum* a Phowdr i'r Wrach.

Cryna

Cryna rhai yn eu Crwyniach,
 Rhyw gofion gwrid rhag ofn Gwrach.
 A Gwilym, ni bu gulach
 Ei Rudd, er Dyrnod y Wrach.
 Ond dwrdiodd hel y Gelach
 O'r Wlad, er rhuad y Wrach;
 Gyrrodd i goll y ffolach,
 Cawr oedd o Ryw, curodd Wrach!

*Llewelyn Ddu a gant bawn belyd dros ei Frawd
 Gwilym am orthrechu'r Wrach, neu fal y gelwir
 ym Mon, yr acfus, 1757.*

*Cwynfan SION PARRI, y prif De-
 lyniwr, pan oedd yn Llundain heb ei
 Wraig.*

1

MAWR fy Hiraeth Nos a Dydd,
 A'r Galon fydd yn gwla;
 Ni's gwyr undyn yn y Byd
 Y cyfryw Adfyd fy arna'.

2

Maethu Hiraeth i'm pruddhau,
 Y mae plethiadau'r Delyn;
 Gan debycced, yngwlad Sais,
 I beraidd lais f' anwylddyn.

3

Gefn y Gauaf, Duw'n fy rhan,
 Mae'r hin yn anian oeraidd,
 Heb gywely, a'r Nos yn hir;
 Gwae fi am Feinir fwynaidd!

4

Edn unig, nid yw 'n iach,
Yn grwgnach heb ei gymmar;
Iawn i minnau geisio dysg,
I rodio 'mysg yr Adar.

5

Yn y Dafarn, er mwyn budd,
Mae pawb yn ufudd imi;
Ond er hyn ni chlywai neb
Yn f'atdeb ail i *Fetti*.

6

Meddwl byth yr wyf am hon,
Wrth gael danteithion hyfryd;
Moddau gwag yw Medd a Gwin,
Wrth sipio Min f'Anwylyd.

7

Ni wna Arfer *Laegr* les,
Heb Fonwes gynnes genni';
Nid oes blas ar Ddiod dda,
Na bwyta, eisiau *Betti*.

8

Gwych yw 'r Feddyginiaeth hon,
A wnae fy Mron yn gynnes;
Cael rhoi 'Mraich o dan ei Phen,
A Meinwen yn fy Monwes.

9

Tybïa rai, mai colled fawr,
Yw bod heb Wawr goleuni;
Bodlonwn innau fod yn ddall,
Cyn cael o arall *Fetti*.

10

Beth a dâl Goleuni'r Byd,
A gweled Pryd Duwiesau?

Beth

Beth yw Merched neb i mi,
Heb *Fetti* yn fy Mreichiau?

11

Rwyf fal Gleifiad yn y llyn,
Ond ydyw hyn yn rhyfedd?
Heb Gynhefswydd yn fy Nghig,
Na Miwfig yn fy Mysfedd!

12

Yn fy Mreuddwyd, Meinwen hael,
Y gwelwn gael Ymgeledd;
Yno deffro yn y man,
A'r Gynfas dan fy Nannedd.

13

Pei gofynid imi'n frau,
Pa beth fydd orau genni;
Cyntaf peth a ddae i'm co',
Byw etto gyda *Betti*.

14

O! na bawn mewn llawn wellhad,
Er maint fy Nghariad iddi,
Yngwlad *Cymru*, Deulu da.
Yn bwyta Bara *Betti*.

15

Clywais fod Angyles lân,
Gan *SIORS*, ag Arian ddigon;
Ni chymrwn Deyrnas ar y ffair,
Na Gair, nag Aur y Geron.

16

Pei cawn Gufan Anadl per,
Ei Dduwies dyner danaf;
Gwell gan i nag Anadl neb,
Yw *Betti*, a'i Hwyrneb attaf.

*Caniad BUGAIL Tregaron; ar Fesur
Triban Morganwg.*

1

POB glân Offeiriad ffyddlon,
Pob Ficar, a phob Person,
A phob Esgob yn y Wlad,
Gwrandewch ar Ganiad Caron.

2

Roedd pob Eglwyfi 'n llawnion
O *Ffreiers* a *Monges* duon,
Pan oedd *Pabyddiaeth* yn ein plith;
Am hyn mae 'n chwith yr awrhon.

3

I ddofi Merched gwynion,
Neu Wragedd Gwŷr Bonddigion;
Fe fyddai rhain yn gwneuthur lles,
I ddofi 'r gwres anraflon.

4

Yn amser yr hen ddynion,
A *HARRI* 'n gwisgo 'r Goron,
Roedd Gwr bydroed heb ei ail,
Yn Fugail yn *Nbregaron*.

5

Roedd hwn a'i Fochau 'n gochion,
Wrth yfed Dyfroedd poethion;
A Nerth ei Gefn oedd, meddan nhw,
Yn ail i Darw Person.

6

Fe fyddai 'r Bugail tirion
Yn cadw glân Forwynion;
Nid oedd ferchoccach Gwr nag ef,
Yn agos i *Drefgaron*.

Cyng-

7

Cynghorai hwn yn rhadlon,
Yn bendant yr holl Feibion,
Rhag digwydd iddynt fynd ar goll,
Am gadw'r holl Orch'mynion.

8

Ond am y Merched mwynion,
A geffid o'i Blwyfolion;
Fe roe Faddeuant iddynt hwy,
Trwy gyrrau Plwy' Tregaron.

9

Wel dyma ei brif Gynghorion:
Y glân Fenywod gwynion,
Epiliwch oll yn llawn o Nwyf,
A llenwch Blwyf Tregaron.

10

Os ych i'n Genedl ffrwythlon,
Rwy finneu'n llawn o Galon;
Mentriwch gyda mi dan y dail,
Cewch heppil Bugail Caron.

11

Roedd *Widw* 'n byw 'n *Nhregaron*,
O oneft Enw union;
A'r Bugail oedd mor glaf o'i ferch,
Cynnygiai i'r Ferch anherchion.

12

Roedd hon o bryd a Moddion,
Yn lanach nâ'i Chym'dogion;
Ni fynnai hi, bid gwell bid gwaeth,
Helwriaeth â hil Aron.

13

F'ae Fugail gwâr Tregaron,
I gynnyg ar Liw'r Hinon;
Mi ro' iti Gae o'm Tir fy hun,
Os torri wŷn fy nghynffon.

S 2

Pth

14

I'th Bulput mi af yn ffyddlon,
Mi ro' iti Bregeth raston;
Ni *foawntia* ungwr monot ti
Mor wych â mi'n *Nbregaron*.

15

Cei hefyd Bardwn bodlon,
Rwy'n un o'r Apostolion;
Cyn oeri'th Waed cei fynd i'r Nef,
Rwy'n Esgob yn *Nbrefgaron*.

16

Mae'r Tecst yn amlwg ddigon,
I'w weled yn *Nbregaron*;
Mae'r Cnawd yn drech nâ'r Ysryd Glân,
Ag Arian nâ dŷn gwirion.

17

F' atebai Meinir wenfron,
Fy Arglwydd o *Dregaron*,
Pa fodd y gallwn dorri'r nwy',
Heb dorri drwy'r Gorch'mynion?

18

A phettwn i mor wirion,
A chanlyn eich Cynghorion;
Fe godai Mol, och, och, o'r llid!
Fe'm gyrrid o *Dregaron*.

19

Na fydd mor groes, fy Nghalon,
Wrth Brophwyd mawr *Tregaron*;
Nid ydyw hyn ond peth a wna
Pob Gwragedd da Bon'ddigion.

20

Dos adref, Fugail *Caron*,
A marchog dy Forwynion;
Ac onid ei di oddiyna, 'r Cnaf,
Mi alwaf yr *Eceismon*.

21

Roedd gyda 'r *Weddw* radlon
Yn *lodgio* Was i'r Goron,
Yn cym'ryd Mesur, ar ei lw,
Ar Gwrw holl *Dregaron*.

22

Fe redodd yr *Ecseifmon*,
Dan dyngu llyfau mawrion;
Myn d----l mi fynna guro 'r Rhòl,
Tra gwrol frol *Tregaron*.

23

Fe redai 'r Bugail digllon,
Heb geisio Pont ar Afon;
Ac wrth ei bwys y crynnai 'r llawr,
Trwy Gaerau mawr *Tregaron*.

24

A phan aeth Bugail *Caron*,
I chwilio am ei Galon;
Fe'i cafodd hi yn ei din yn gnapp;
Ond dyna hap echryslon!

25

Ond cynnes ein hamcanion,
I gofio i'n plant a'n hwyrion,
Pa fodd y bu y *treial* mawr
Am guro Cawr *Tregaron*.

26

Y Bugail gwnaeth *Achwynion*
At Bennaeth yr *Ecseifmon*;
Nad oedd e'n gwneud yn ol ei lw,
Am Gwrw a Brag *Tregaron*.

27

Gan hynny 'r aeth y *Seifmon*,
A'r *Weddw* lân ei dwyfron,
I'w *glirio* ei hun i *Abermaed*,
Neu golli Gwaed ei Galon.

S 3

Roedd

Roedd yno Uftus cyfion,
Yn taro gyda'r gweinion;
Gan guro'r traws, a dwyn ei gledd,
A helpu Gwragedd gweddwon.

Ac yno cym'rwyd llyfon,
Y Weddw a'r *Ecfeifmon*,
Y modd y bu rhwng teg ei gwawr,
A Bugail mawr *Tregaron*.

Copiwyd yr holl lyfon,
I'w gyrru i Wlad y *Saesfon*;
I gael barn Gwr du ei gôb,
Pen Esgob yr Esgobion.

Ac yno Bugail *Caron*,
A edrychai fal y Dragon:
Fe am hamdwyir i myn D--w,
Gwae fi pan glyw'r Esgobion!

Gwaith digrif gan fy nghalon,
O Gariad i *Dregaron*,
Oedd gwel'd y gwynn yn dal y du,
Rhag digwydd tyngu anudon.

Pwy bynnag o Blant *Aron*,
A huda Ferched gwirion;
A haeddai gael ei drin, fal ci,
A'i farnu i dorri ei gynffon.

Ond dyma Siampl rywiog,
Er holl Fugeiliaid ferchog;
Nad ant i gynnyg Tir i Ferch,
Er maint eu Serch i'w balog.

35

Mae melldith y Tylodion,
A'r *Meiners*, sy wŷr mwynion,
Am godi Pris y Farchnad fach,
Ar Fugail crach *Tregaron*.

36

Duw cadw 'n Brenin grasslon,
A'i wŷr, a'i blant, a'i ŵyrion;
A phawb, ple bynnag ar y bo,
A gare *Gymro* gwirion.

37

A llenwch Botiau llawnion,
Ac yfed pawb yn gyfion;
A choded pawb ar flaenau ei draed,
I ganmol Gwaed *Tregaron*.

38

Os gofyn neb o'r dynion,
Pwy ganodd y penillion?
Hen Offeiriad, heb ddim plant,
Sy 'n byw ym Mhant y Ffynnon.

A Treaty with the World and the Flesh,

Ar Briodas y parchedig TOMASELIS, B.D.

Person Nutfield yn Surry; ac un o Aelodau go-
hebol Cymdeithas y Cymmrodorion yn Llundain

1762.

I

ROEDD SIORS yn llywio'r Saeſon,

A Starlot ſwyn gyfurlon;

Pan oedd Tomas, addas wr,

Yn ben Pregethwr ffyddlon.

Offeir-

●ffeiriad, o gyff *Aron*,
 Yn ail ir hen Ddisgyblion,
 Oedd yn y *Cnugae* yn byw a bod, [Nutfield.]
 Yn hynod ei gynghorion.

Fe droes, yn wir Grift'nogion,
 Rifedi mawr o *Saesſon*;
 Gan ddangos iddynt y ffordd gul,
 Yn rhugl â'i anrhegion.

Fe rannai, mewn gwirionedd,
 Gardodau o *Drugaredd*;
 Helpu'r Gwann, lle byddai raid,
 A phob amddifaid *Wragedd*.

Roedd iddo Elynion dirgel,
 A rhain cyhoeddodd Ryfel:
 Ni ildia f' iddynt led ei fawd;
 Y Byd, y Cnawd, a'r Cythrel.

Fal *Ffredrig*, Brenhin *Prawsia*,
 Yn filain am ryfela,
 A'i dri Gelyn, mawr eu bri,
Ffraingt, *Mabscot*, ac *Awstria*.

Fei cura nhwy yn eu *Caerau*!
 Fei torra nhwy yn eu *Tyrau*!
 Fei t'rawai i lawr â'r *Beibl mawr*;
 Fal *Arthur Gawr* a'i wyrthiau!

Drwy nerth ei Fraich yn unig,
 Yn ystwyth ac yn ystig,
 Fe dorrâi Hefgyrn, nid oedd swrth,
 A'u curo wrth y Cerrig.

9

Bu felly yn eu herlid,
 Ac yn eu lladd, a'u hymlid,
 O dwll i dwll, ni wn pa fodd,
 Fei daliodd yn eu gwendid.

10

Dae'r Byd a'r Cnawd yn gynnes,
 Dan chwenych caffael *Congres*,
 A chael Heddwch yn eu byw,
 Rhag ofn y cyfryw Ormes.

11

Cynhygiai rhain ymrwymo,
 Y cae e'r peth a fynno,
 A phob plefer Nos a Dydd,
 Os caen nhwy lonydd gantho.

12

Cae Suwgr yn ei fwdran,
 Cae ddigon byth o Arian,
 Cae Fenyw wenn, a'i gwascu'n llon,
 A Bronnau gwynion gwiwlan.

13

Cae Blant oedd hardd i'w gweled,
 Yn Feibion ac yn Ferched;
 Cae Ardd a Pherllan wych i'w thrin,
 A Môdd a Gwin i'w yfed.

14

Roedd ynteu i beidio'r Suliau,
 A'u bygwith â'i Bregethau;
 Ond cadw *Ciwrat* gwirion gwann,
 Fal *Sion* o *Lan y Seintiau*.

15

Rhaid iddo ei besgi ei hunan,
 A gwneud ei Fol fel Crochan;
 Heb roi Rhan i neb yn fyw,
 Ond *Esgob*, neu ryw *Ddŷan*.

Rhaid

16

Rhaid iddo fod yn farrig,
Ac edrych yn Fonheddig,
Gwadu ei Wlad, a bod yn *Sais*,
A throi ei lais Eglwyfig.

17

Rhaid iddo fynd i'r Ddinas,
A byw mewn Parch ac Urddas ;
A gwilio rhoddi Rhan i'r Tlawd,
Rhag digio 'r Cnawd o'i gwmpas

18

Cae yntau, gwedi 'r Heddwch,
Ymrolïan mewn Digrifwch ;
Am ddim ar ellai 'r Byd a'r Cnawd,
Ni byddai dlawd, os coeliwch.

19

Mae 'r Cythraul, yn dra ffyrnig,
Yn Gidwm melldigedig ;
Ac yn tasu ei ben a'i din,
Athrylith flin gythreulig.

20

Mae 'i Safn yn llydan greulon,
A braidd na lyngcai 'r Person,
Na chowfai ynteu fod yn un.
O'r rhai a gyttunafon.

21

A dyma fal yr hapiodd
I'r Person, nid o'i anfodd,
Rhyngtho â'i 'lynion erbyn 'r Ha' ;
A Heddwch a gyhoeddodd.

22

A'r Person fydd fal Glanddyn,
Yn ol yr Undeb rhyngthyn',
Yn cadw Heddwch Nos a Dydd,
Er gwaetha 'r Trydydd Gelyn.
Diwedd Gwaith LLEWELYN DDU.

Cywydd MOLAWD MON:
O Gyfanfoddiad RHOBERT HUWS o Ben-
mynydd, yn y 17 Flwyddyn o'i Oedran;
Yr bwn a'i geitw ei hun Rhobin Ddu o Fon.

CEISIAF, mewn moddau cyffon,

Roddi heb dawl Fawl i *Fon*;

Profais nad oes mantaifion,

Iw cael, o 'madael â *Mon*.

Bucheddol yw 'r trigolion,

Caraf fi bob cwrr o *Fon*;

Nid all mor bod trallodion

I gywir Fab a gâr *Fon*;

Da ethawl yw 'r Gwŷr doethion,

Y cywraint Feirdd carant *Fon*;

10

Gwlâd gaerog, enwog, union,

Tra gallaf mi folaf *Fon*;

Rhoi aml gardod i Dlodion,

Bob awr a wna Gwŷr mawr *Mon*;

Ni ddichon bod y Tlodion

Yn byw fyth, oni bae *Fon*;

Ym mhob rhith daw Bendithion

Duw Ner, trwy fwynder i *Fon*.

I'm goror mae Cerddorion,

A myrdd o ddoniau ym *Mon*;

20

Deuddeg fydd o Brydyddion,

Wŷr clau, ynghymmydau *Mon*;

Yn gartrefol Drigolion,

Burwych Feirdd, yn Barch i *Fon*;

Cadeirfeirdd caed o *Arfon*,

Ond mwy a gafwyd ym *Mon*;

Mawrwych a mwyn yw *Meirion*,

Hawddgarach, mwynach yw *Man*;

Rhai

Rhai a drig yng Ngber'digion,
 Gwell imi gael lle ym *Mon*;
 Er tecced Maes y *Saesfon*,
 Dwys iawn fodd, dewiswn *Fon*;
 Siriol mal Rhofus *Saron*,
 Ynys Haidd mwynaidd yw *Mon*;
 Arglwyddes lân, neu fanon,
 Ym mysg y Gwledydd yw *Mon*;
 Mel o fwynber ddiferion,
 Perlyn mawr, purlan yw *Mon*;
 Dyfroedd a Moroedd mawrion,
 Yw Caerau a Muriau *Mon*;
 Tiroedd, Gwinllanoedd llawnion,
 A hyfryd Wlad mad yw *Mon*;
 Defaid a gwartheg dofion,
 Teg ar Dir, megir ym *Mon*;
 Bara a wneir yn burion;
 Lluniaeth, yn fy Mammaeth *Mon*;
 Cariadus ddawnus Ddynion,
 Y fydd ym *Mbenmynydd Mon*;
 Mae gofal yn fy Nghalon,
 Am Loches ym Mynwes *Mon*.
 A Rhawd Nefol Drigolion,
 Wedi cael 'madael â *Mon*.

30

40

50

ENGLYN a wnaed yn Sir Feirion.

Ce's Daith dra oer-faith drwy *Arfon*: -- Awch oer
 A Chyrrau *Sir Feirion*;
 Bu'n ddyfal yn fy Nghalon,
 Hiraeth am fy Mammaeth *Mon*.

ENGLYN i'r Bedd.

Cofwn bawb am y ceufedd: --- A'n bwriad
 yn barod i'r Dyfnedd;
 Rhaid in' ryw bryd yn gydwedd,
 Gamp oer bwys, gwympto i'r Bedd.

Rhobin Ddu a'u cant.

CASGLIAD

O

GANIADAU

O WAITH

HUW HUWS,

A'i geilw ei hun ymhlith y Prydyddion,

Y Bardd Coch o Fon.

*Cywydd Annerch i'r parchedig Mr. GRO-
NWR OWEN, y Prifardd godidoccaf
yn yr Oes brëfennol, 1756.*

TRWY wir Barch y'th cyfarchaf,
Di gwyn, os cennad a gaf,
Dy Swydd, Duw 'n rhwydd it' a rhad,
Bugail Eneidiau bagad,
A Bardd enwog, bur ddoniau,
Gyff o'n Gwlad, i'w goffa 'n glau:
Dysfala ydd wyf dy folawd,
Pei medrwn mi weuwn Wawd,

T

Nid

Nid Cenfigen na Gweniaith,
 I chwi, na'ch Galwad y chwaith,
 Da Ewyllys, di allu;
 Yw'r syniad mewn Cariad cu.
 Y fwyn Awen, fy Nuwies,
 Darfu ei grym dwrf a gwres,
 Hon er braw a'm gadawodd,
 A byth ni chefais ei bodd,
 Pwl fawlyd wy 'n palfalu,
 Mewn trwch o Dywyllwch du.
 Pwy'n ail i ti, Paun elw teg,
 Fur o ddawn y Farddoneg?
 Dy Gywyddau da gweddynt
 I'r Oesoedd fu gyhoedd gynt;
 Tynnaist orchudd anfuddiawl,
 A'th noddod, er gweled gwawl
 Y Frutaneg, frwd hen-iaith,
 Ardderchog wiw enwog Waith:
 Chwilio wnaethost, a cha'lyn,
 Am Dlyfau prif doniau dŷn;
 Cefais Emm, orau cyfoeth,
 Sail fwyddu ddawn *Selyf* ddoeth;
 Chwiliaist eilwaith, gan chwalu,
 Lafur y Wlad, Lyfrau lu;
 Difyr oedd hyn yn d'afael,
 A mwy i eraill y mael,
 Hyd fail eigion *Brythoneg*,
 A chael ei dawn â chwyl dêg;
 Gwir di fof, geiriau dy fin,
 Tlyfau dy Frawd *Taliesin*,
 A'th ymgais yn waith amgen,
 No llewyrch Haul *Llywarch ben*.
 Os aeth *Homer* i'r gweryd,
 A'i Gân yn euraid i gyd;

10

20

30

40

Y

Y* Seren, ufaddwen fodd,
 Ai thyniad, ni thywynodd
 Yn nydd *Homer*, gler y glod,
 Ddïau awch o Dduw uchod;
 Y Seren hon oedd firiol,
 Deg ei naws, a'n dug yn ol,
 O Dywyllwch du allan,
 I Lwydd yr Efengyl lân:
 Dyled fwy o Daliad fydd,
 Ar a wyl ei reolydd,
 Na'r Pagan, aniddan wg,
 Tw' ollawl mewn tywyllwg:
 Y Cyfiawnhad, cofwn hyn,
 Ein porth i ni mae'n perthyn,
 Trwy GRIST a'i Groes, fawrloes fu,
 Gwir Awdwr, i'n gwaredu.

Ffei, ffei, mi eithym yn ffol,
 Siarad yn anfesurrol;
 Dwedyd Gwers yn lle'r Person,
 Naws dwl, â'm anghynnes dôn.
 Rhad Duw Naf ar dy Lafur,
 A'i ffrwyth, heb adwyth yn bur,
 A'th Winllan hardd wiwlan wedd,
 A'r ffyniant wir hoff iawnedd.

Trem o wylo, trwm alaeth, *Cwynsan Môn am*
 I mi am fy Meibion maeth, *ei Pblant maeth.*
 LEWIS Môn, a GORONWY,
 Dau Fardd, ac odid dau fwy!
 Dyfal pawb, dau Afal per,
 Meini Dimwnd mwyn dymimer:
 Dau Flaenor a glodforwn,
 Dau Rychor o'm Goror gwn;

* Seren Jacob, *ses ein Iacharwdwr Iesu Grist.*

Pa drydydd Brydydd o'm Bro,
 Mor alawnt am wir eilio,
 A'r Ddau Wŷr hyn, ddiwair hawl,
 A gyrch Ystyr gorcheftawl?
 Iechyd iddynt, heb ochain,
 Hyd Fedd Anrhydedd i'r rhain;
 Trugaredd, mawredd, Oen mau,
Amen, a Nef i minnau.

80

*Cywydd Atteb i annerch HUW ap HUW'r
 Bardd o Lwydiarth-Esgob ym Mon,
 1756.*

*I'r bwn a angbosiwyd ei argraphu gyda Gwaith
 Goronwy Ddu.*

DArllenaïs Awdl dra llawn fferch,
 Wych enwog Fardd, o'ch annerch;
 A didawl cich Mawl im' oedd,
 Didawl, a gormod ydoedd;
 Ond gwnawd Mawl bythawl lle bo,
 Rhyddaf i'r Gŵr a'i haeddo;
 Odidog, mi nid ydwyf,
 Rhyw fal un, rhy ifel wyf;
 Duw a'm gwnaeth, da im' y gwnel,
 Glân IESU, Galon ifel,
 Ac ufudd Fron, Dirion Dâd,
 Ni oludd fy nwy Alwad;
 O Farddwaith, od wyf urddawl,
 Poed i wau Emynau Mawl,
 Emynau 'n dâl am Einioes,
 Ac Awen i'r Rhen a'i rhoes;

10

Gwae

Gwae ddiles Gywyddoliaeth,
 Gwae fydd o'i Awenydd waeth;
 Dêg Ion, os Gweinidog wyf,
 Digwl y gweinidogwyf;
 Os mawredd yw côleidd Cail,
 Bagad Gofalon Bugail;
 Atteb a fydd, rhyw Ddydd rhaid;
 I'r Ion, am lawer Enaid,
 I attebol nid diboen,
 Od oes Barch, dwys yw y Boens;
 Erglyw, a chymmorth, Arglwydd;
 Fy mharchus arwyddus Swydd;
 Cofier, ar ol pob Cyfarch,
 Nad i Ddyn y perthyn Parch;
 Nid yw neb ddim ond o nawdd;
 Un dinam Ion a'i doniawdd;
 Tra 'n parcher trwy ein perchen,
 O cheir parch, diolch i'r Pen;
 Ein Perchen iawn y parcher,
 Pa Glod fy'n ormod i Nêr;
 Parched pob Byw ei Orchwyl,
 Heb-gellwair a'i Air a wyl;
 A dynion ei Dd annedd,
 A'i Allawr Ior mawr a'i medd;
 Dyna'r Parch oll a archaf,
 Duw Ion a'i gwyr, dyna gaf;
 Deled i'm Ior Barch dilyth,
 Ond na boed i undyn byth,
 Nag Eiddun mwy na goddef,
 Tra pharcher ein Ner o Nef;
 Gwae rodres Gwŷr rhy hydron,
 Gwae Leidr a eirch Glod i'r Ion,
 Gocheler lle clywer Clod,
 Llaw 'n taro Llau, haint Herod.

Ond am *Fon* hardd dirion dëg,
 Gain dudwedd Fam *Gwynndodeg*,
 Achos nid oes i ochi,
 Wlad hael, o 'madael â mi;
 Cerais fy Ngwlad, Gainwlad gu,
 Cerais, ond ofer caru;
 Dilys, Duw yw'n Didolydd,
 Mawl iddo, a fynno fydd;
 Dywedod ef na'm didol,
 Gair o Nef a'm gyrr yn ol;
 Disgwyl, a da y'm dysger,
 Yn araf, a wnafl, fy Ner;
 Da ddyfydd Duw i ddofion,
 Disgwyliad, na moded *Mon*,
 Ac odid na cheiff gwedi,
 Gan Iôn, *Lewis Mon*, a mi,
 Neu Ddeuwr Awen ddiell,
 I ganu Gwawd ugain gwell;
Lewis Mon, a *Goronwy*,
 Ni bu waeth gynt hebddynt hwy;
 A dilys na raid Alaeth
 I *Fon*, am ei Meibion maeth,
 Nac achos poen, nac ochi,
 Na chwyn, tra parhaoch chwi;
 Brodir gwnawd ynddi Brydydd,
 Heb ganu ni bu, ni bydd.
 Syllwch, Feirdd, o *Gafwallon*
Llew-bir, hyd ym *Meilir Mon*, *Gwalchmai Meilir*
 Mae *Gwalchmai* erfai eurfawr?
 Ple mae *Einion* o *Fon* fawr? *Einion ap Gwalchmai* 80
 Mae * *Hywel ap Gwyddeles*?
 Pen Prydydd, Lluydd a lles,

* *Howel ap Owen Gwynedd*, a *General under his*
Father, A. D. 1150. Pen

Pen Milwr, Pwy un Moliant?
 Enwog Wr, ac un o gant,
 Iawn Genaw Owen Gwynedd, Tywysog Cymru.
 Gwae'n Gwlad a fu gweinlo'i Gledd.
 Bwy unfraint â'r hen Benfras? Madog Benfras.
 Gwae fe fyw, ei Lyw a las.
 Mae'r Mab Cryg oedd fyg pan fu Gruffydd Gryg a
 Ab Gwilym yn bygylu? Dafydd ap Gwilym. 90
 Dau gydgwys gymwys gymar,
 Un wedd ag Ychen yn âr.
 Cafed ym Mon Dduon ddau,
 Un Robin edlin odlau; Rhobin Ddu o Fon.
 A Gronwy gerddgar union, Gronwy Ddu o Fon.
 Brydydd, o Benmynydd Mon.
 Mae Alaw? Mae Carw? Mae Cant?
 Mae miloedd mwy eu Moliant?
 Pwy a rif Dywod llifon?
 Pwy rydd i lawr Wŷr mawr Mon? 100
 Awenyddol iawn oeddynt,
 Yn gynnar, Medd Ceisfar gynt. Cesar.
 Adroddwch, mae'r Derwyddon,
 Urdd mawr, a fu'n harddu Mon?
 I'r Bedd yr aethant o'r Byd,
 Och Alar, heb ddychwelyd?
 Happus yw Mon â'i Heppil,
 Ag o'r iawn had gywrain hil.
 Clywaf arial i'm Calon,
 Am Gwythi grym ynni Mon, 110
 Craffrym fel Cenllif cref-ffrwd,
 Uwch Eigion a'r fron ya frwd;
 Gorthaw Donn, dig wrthyd wyf,
 Llifiant, distewch tra llefwyf;
 Clyw, Fon, na bo Goelion gau,
 Nag anwir fyth o'm Genau,

Gwiried Ion a egorwyf,
 Dan Ner, canys Dewin wyf.
 * " Henffych well, *Fon*, dirion dir,
 " Hyfrydwch pob rhyw frodir;
 " Goludog, ac ail *Eden*,
 " Dy Sut, neu Baradwys hen:
 " Gwiwddestl y'th gynysgaeddwyd,
 " Hoffder Duw Ner a Dŷn wyd;
 " Mirain wyt ym mysg Moroedd,
 " A'r Dwr yn gan twr yt' oedd,
 " Eistedd ar Orsedd eursail
 " Yr wyd, ac ni welir ail,
 " Ac euraid wyt hob Goror,
 " Arglwyddes, a Meistres Môr."
 Gwrth y Rhod trwod y traidd,
 Ynyfig Unbenesaidd;
 Nid oes hefyd, Byd a'i barn,
 Gydwedd yt' *Ynys Gadarn*,
 Am Wychder, Llawnder, a lles,
 Mwnai 'mhob cwr o'th Mynwes;
 Dyffrynnoedd, Glynnoedd, Glannau,
 Pob peth yn y torehthau;
 Bara a Chaws, a Bir a Chig,
 Pysg, Adar, pob Pasgedig;
 Dy feichiog ddeiliog Ddolydd
 Ffrwythlon, megys *Saren* fydd,
 A Phrennau dy Ddyffrynnoedd,
 Crwm Lwyth, megys *Carmel* oedd.
 Oh mor dirion, y *Fon* fan,
 Dillad dy Ddiadellau!

Cneifion

* *A Description of Anglesey.*

Cneifion dy Ddâ gwynion gant,
 Llydain, a'th hardd ddilladant;
 Dawnus wyt, dien ei fail,
 Prydferth, heb neb rhyw Adfail, 150
 A Thudwedd bendith ydwyt,
 Mawl dy Ner, aml ei Dawn wyt;
 Os ti a fawl Nefawl Ner,
 Dilys y'th felys foler,
 Dawnol fydd pawb o'th Dynion,
 A Gwynfyd y Myd ym *Mon*!
 Dy Eglwyswyr, deg loywsaint,
 A'th Leygion yn fywion Saint,
 Cryfion yn ffrwythau Crefydd,
 Fyddant, a diffuant Ffydd; 160
 Yn lle Mâlais trais traha,
 Byddi'n llawn o bob Dawn da,
 Purffydd, a Chariad perffaith,
 Ffydd, yn lle cant mallchwant maith;
 Yn lle Afiwydd Tramgwydd trwch,
 Digon o bob rhyw Degwch;
 Undeb, a phob rhyw iawnder,
 Caru, a gogoneddu Ner;
 Dy Enw fydd, da iawn fod,
Nef fechan y Naf uchod; 170
 "A rhif'r-di'n glodfawr hefyd
 "Ar gyhoedd, gan bobloedd byd;
 "Ac o ran maint Braint a Bri,
 "Rhyfeddod hir a fyddi."
 Bellach f'Ysryd a ballawdd,
 Mi'th archaf i Naf a'i Nawdd,
 Gwilia rhag ofergoelion,
 Rhagrith, er fy Mendith, *Mon*.
 Poed yt'Hedd pan orweddwyf
 Ym mron llawr Estron, lle'r wyf, 180
 Gwae

Gwae fi na chawn enwi nôd,
 Ardd wen, i orwedd ynod:
 Pan ganer Trwmp Ion gwiwnes,
 Pan gafgler holl Nifer Nef,
 Pan fo *Mon* a'i thirionwch,
 O wres fflam yn eirias fflwch,
 A'i thorrog wythi Arian,
 A'i Phlwm a'i Dur yn fflam Dân!
 Pa les cael lloches o'r llaid?
 Duw ranno Dŷ i'r Enaid,
 Gwiw gannaid, dy Ogoniant
 Ynghaer y *Ser*, ynghôr Sant;
 Ac yno 'n llafar ganu,
 Eirian eu Cerdd i'r Ion cu,
 Poed *Gwŷr Mon*, a *Goronwy*,
 Heb allael ymadael mwy:
 Cyd uned, a llefed Llu,
Monwyson, Amen, I E S U.

190

Goronwy Ddu o Fon a'i cant.

*Cywydd Marwnad yr amrbydeddus EDWARD
 WYNN o Fodewryd, Doctôr o'r Gyfraith
 Foesawl, diweddar Gangellwr yn Esgobaeth
 Henffordd; yr bwn a gladdwyd Gor-
 phenhaf 4, 1755.*

DAEAR oer ydyw'r *Ryri*, *Y Widdfa.*
 A *Berwyn* oll, i'm barn i:
 Oer mewn rhan bedwar ban byd,
 Mwy diwres ym *Modewryd*,
 Am *Wr* anwyl, *Mur* enwawg,
 Geiff er hyn ei goffa rhawg;

Ba

Bu 'n achles gynnes i gant,
 Cwyn miloedd a'i canmolant:
 EDWARD WYNN, frigyn y fro,
 Pur Gyfaill, pair ei gosio;
Edward oedd Wladwr odiaeth,
 Rhwydd a mwyn yn rhoddi maeth;
Fab Edward, fu wybodawl,
 Gwiw lwys fu, gwelais ei fawl;
Fab Sion, hoyw foddion fu,
 Dilys Ardderchog Deulu;
Fab Edward, *Sion*, heb adwyth,
Fab Edward, oleu-gard Lwyth,
 Aer o *Huw Gwynn*, oreu ged,
 (Lles y Gwŷr) Llys agored.
 Gwyrodd pren *Gwerydd ap Rhys*,
 A'i Rinwedd gynt o'r Ynys;
Gwerydd fu Arglwydd gwrol,
Yngbaer Degog, ddeiliog ddôl.

10

20

Holi.

Pwy 'n rhodd a ryglyddodd Glod,
 O *Werydd*, a'i wiw Aerod?

Atteb.

Doctor Wynn, riddyn o'r Ach,
 Neb o *Fon* ni bu fwynach,
 Paun aur frig, Pwy un o'r fro,
 A roddes fwy o'r Eiddo,
 I Dlodion, o'i haelioni?
 Didwn oedd, nid adwaen i
 Ail i hwn, a'i Elw o hyd,
 A dariodd ym *Modewryd*:
 Llyw geirwir, llaw agored,
 Llonni 'r Gwan, llyna wir ged;
 Dilladu'r Noeth, Dall, Oediog,
 Rhwydd i Gler y rhoddai glog.

30

Ifor

Ifer Hael, er ei ofyn,
 Pybyr hawl, pawb a wyr hyn,
 Hael o'i Bwrs, a hylaw bu,
 Gwiw freiniol am gyfrannu,
 Ni lyfiodd roi Elufen,
 Tra rhwydd, i'r ieuangc a'r hen;
 Mwy a galar i'm Golwg,
 Rhan dda oedd, a rhoi 'n ddi wg;
 A dwyn y Brawd dawd i'w Lys,
 I'w ddiwallu, dda 'wyllys;
 Rhoi 'r Dŷn claf mewn Ystafell,
 Porthi 'r Gwan, pa Wyrthiau gwell?
 Gormod Gwaith, rhy faith y fydd,
 I Wan-wr â'i Awenydd,
 I geisio 'n iawn rag-osod,
 Ei Ddeniau glân, ddwyn ei Glod.
 Bu 'n swccr iawn glydwr i'n Gwlad,
 A Rheolwr rhyw Alwad;
 Barnwr cymmwys Eglwyfig,
 Bura dawn, heb eiriau dig,
 Barn wastad syniad o'i Swydd,
 Diogel, lle mae 'n digwydd.
 Dywedodd St. *Paul* didwyll,
 Cyfan i bawb, cofiwn Bwyll,
 Na fydd athrist, y Cristion,
 Gwilia oer fraw geulo 'r fron,
 A byth na wan-obeitha,
 O'r Dŷn a gafodd Air da;
 Os cafodd, e haeddodd hwn,
 Didwyll y modd y d'wedwn.
 Cywir i bob Câr y-bu,
 Dilyth ym mysg ei Deulu,
 Molianu Duw ym mlaen dydd,
 Da addysg, a diwedd-ddydd;

40

50

60

70

Ei

Ei Dŷ 'n Eglwys, Dawn wiwglod,

Dyna fudd, da iawn ei fod,

Dan obaith mwy helaeth hawl,

Lle o nifer Lla nefawl.

Oedran Mab *Mair*, i'w adrodd,

Mil faithgant, mwyniant y modd

1755

Tri phymtheg, a deg, er dawn,

Cyfranwyd, cyfri uniawn,

80

Pan roddwyd Pen yr Addysg.

I'w Fedd, a'n mawredd o'n mysg,

Oedran, faith deg i'w edrych,

Wr hael, pan rodded i'r rhych,

A phum mlwydd, diaflwydd daith, 75 mlwydd oed.

Dydd amdo, diwedd ymdaith.

Hir oedran a feddianodd,

Dawn o ras, dyna wir rodd

Iechyd, a byw 'n heddychol.

Bid Clod i'w Aerod o'i ol.

90

Atteb i Ganiad Hanes Henaint

Llewelyn Ddu, tu dalen 170.

1

○ Rhyfedd ! Rhyfedd etto !

Fod Natur gwedi dotio ;

Y Mab yn hen o flaen y Tad,

A galw 'r Wlad i goelio.

2

Ond ydyw ryfedd hefyd,

Y Mab yn hen besychlyd ;

A'i Dad yn llammu dros y gwrych,

Yn Wr di nych mewn iechyd.

3

Y Mab yn swrth anniben,

Ychydig gynt nâ Malwen ;

V

A'i

A'i Dad yn dringo *Coed y Gell*, *wrth Bentreran-*
 Gan dorri ymbell gneuen. *nell ym Mon.*

4

Y Tad yn rhodio'r Gellydd,
 A phicio dros y ffosydd;
 A chusanu Llances wen,
 Ped fae hi ar ben y Mynydd.

5

A'r Mab y fy' *Ngallt Fadog*, yn Sir *Aberteifi*
 Prin cammu tros y rhiniog;
 Ei gorphyn fydd yn Alm'nac blin
 Yn d'rogan hin afrywiog.

6

Fe ddylid cospi'r dynion,
 Am fynd i Wlad *Cer'digion*;
 Lle mae Henaint i'w gwanhau,
 A phawb o'u Tadau'n gryfion.

7

Fe gafodd Henaint groeso,
 Pan aeth o *Wynedd* yno;
 Fal *Gwgan* gynt, am fynd i Lys,
 Yr *Arglwydd Rhys* i rodio.

8

Ond digri i Henaint fyned
 I Lys y Bardd gan hyfed?
 Na ddoed i *Wynedd* tra bo chwyth;
 Lle gwnaeth ei Nyth, arhosed.

9

Mae'n rhaid i Henaint egwan,
 Gael croeso gwell nâ *Gwgan*;
 A Gwas i ganlyn pen ei Farch,
 Pan elo'r Alarch allan.

Ac etto rwyf yn ofni,
 Nad *Henaint* fydd, ond *Diogi*,
 Mewn Meddiant mawr o'r Glust i'r Ffêr,
 Cynnullwr *Aberdyf*. Collector of *Aberdovey*.

Mae 'r ddau 'n Gyfeillion enwog,
 Lle byddo Gwr trugarog ;
 Pa un o'r ddau, mae 'n anodd d'allt,
 A fydia *Yngallt Fadog*.

A bernwch chwi'r Prydyddion,
 A thorrwch yr Ymryson ;
 Ai *Diogi* ydyw 'r dirfawr Bla,
 Ai *Henaint* a Chlefydon.

*Cywydd Gardd y BUGAIL, sef Prydain-
 Fawr, 1757.*

Dŷn wy fagwyd yn Fugail,
 Da fu y Swydd, difai Sail,
 Bugail hen yn bywiogi,
 Cywir ei Farn ceir y fi
 I'm Praidd, a llariaidd er lles,
 Heno, gwrandewch fy Hanes.

Cafwyd im' Feddiant cyfiawn,
 A Gardd deg i gyraedd Dawn,
 Gardd lwys goedd mewn gwyrddlas gylch,
 A'r Eigion i'w gwir ogylch,
 Mur i'w chau, a mawrwyd oedd,
 Seren uwch ben pob Siroedd,

Blodeuog, deiliog bob dydd,
 Gwelwyd o'r Mai bwygilydd,
 Mewn doldir bernir ei bod
 Iachus â Gwlith oddiuchod;
 Da fu y rhodd i'w dyfrhau.
 Llefawl gynhyddiad Llyfiau,
 Meillion gwynnion ddigonedd,
 Herwydd eu gwisg hardd eu gwedd. 20

Per arogl, pa Arwyrain
 O Glod, rhy hynod i rhain?
 Llyfiau *Mair*, er lles a maeth,
 Saig orau physygywriaeth;
 Rhofus cochion yn rhesau,
 A'r gwynnion rai mawrion mau,
 Lafant a'r Teim *Wyl Ifan*,
 A myrdd o ryw Llyfiau mân.

Cael Garddwyr coel ac urddas,
 Llwyd y gwn, a llawer Gwas 30
 I'w chadw 'n Ardd barchedig,
 Wyr cywrain, rhag damwain dig.
 Y Ngarddwyr anghywirddawn,
 Pan gawfant eu llwyddiant llawn,
 Gado'r Ardd mewn anharddwch,
 A chwynn draw i'w chau yn drwch!

Llyfiau'r Angel ni welir,
 Na'r Teim, collasant o'r tir;
 Byfedd cochion yw'r Bwyfi,
 Trosti maent, trist yw i mi; 40
 Tyfodd y Cegid hefyd,
 A'r Gingroen ddihoen o hŷd;
 Rhedyn, a Llyfiau'r Hudawl,
 Eirin y Ci, i'r un cawl;
 Y Ddau wynebog a ddaeth,
 Taerwyd mai o naturiaeth;

Dyma

Dyma nhwy Llyfiau 'r Dommen,
A gormod o'r Wermod wen.

Mwy o arwydd Mieri,

I'm Gwinllan anniddan i,

50

Nâ Gwinwydd, Haf na Gwanwyn,

Ym mur y Nghae, mawr yw nghwyn!

Bu'n Urddas i Deyrnafoedd,

A llai o chwynn, lle iach oedd;

Yn awr mae Tyrchod y Nos,

A Llygod *Ffrainge*, llu agos,

Taerion wangus yn turio,

A'm Gweision ffeilfion yn ffo!

"Fy Nyfr-lestri gwedi 'r Gwaith,

"A fwriwyd mewn oferwaith,

60

"I ddyfrio Ngardd oedd harddwych,

"Nid oes un onid a'n fych!

"Y Nyfrwr aeth yn afrad,

"A'i Les i ddifwyno 'i Wlad,

"Aeth *Lewis* â'i ddewis Ddwr, *Brenbin Ffrainge*

"(Gwir Dduw) beth a wna 'r Garddwr?

"Gwerthwyd fy Rhaw a'm Cawell,

"A'm Caib a gariwyd o'm Cell,

"I *Lewis* dwrch, â'i lais dig,

"Cenau, a ffroenau *Ffreinig*.

70

"Llyfiau Gwyddelig llesol,

"A llawn eu twf, llonaid Dôl,

"A Moron cockion, fil cant,

"Hoff anwyl, mawr eu ffyniant,

"*Mochyn Ffrainge* mewn aingc y Nos,

"A'u dygodd i gyd, agos!

"Fy Mhren plannu darfu 'n dêg,

"Ei flaen nid a drwy floneg;

"Aeth y Rhuddin yn dinbleth,

"Ni phlanna na Ffa, na pheth!

80

Mae

" Mae pob peth gwedi methu,
 " Mae o'm Gweision Ladron lu :
 " Mae Nghribin wan heb ddannedd,
 " Fy Nghlod oedd im' gadw fy Nghledd,
 " Gwael yw bri y Gwely brwd,
 " Gwaith Seiri aeth yn fiwrwd. *Gwaith Lleaw. Ddu.*
 Torrasant fy Mwyniant mau,

Tŵr eurfawl, ty yr Arfau;
 Fy Llinyn, fwy llawenydd,
 Ei fathru a'i fathru fydd,
 Hwn oedd reol i'm Golwg,
 I droi o'r diffwyth Dir drwg,
 A Deddf i gyf'rwyddo Dŷn,
 Na chammai mo Ngorchymmyn.
 Gwellaif yr Ardd a gollawdd,
 Ei Chlo a dorwyd, a'i Chlawdd;
 Dwyn fy Nghrymman, a'i gammu,
 A'u bâr, o'r Ystum y bu;
 Fy holl Offer, a'm Ceriach,
 D—l a *Sion* yn dal y Sach!

90

100

Yn lle cael Grawnwin i'n llaw,
 Esgwyd im' gnotiau 'r Ysgaw;
 Afalau perion filoedd,
 Yn gynnar iawn gan i'r oedd;
 Traws yw 'r hwyl, troes y rhod,
 Surion archwaeth yw 'r forod.

Pob Swyddog bywiog o bwyll,
 D'wedded im' Gyngor didwyll,
 Ac Attebion Gwirionedd,
 Ar ball, cyn im' fynd i'r Bedd.

110

*Gwydd

Cywydd CYNGOR Tad i'w Fab.

GWrando, fy Mab, arab Wr
 Hoenus, Gynghorion Henwr;
 Derbyn Addysg, er darbod
 Dy Fuchedd cyfannedd fod.

Yn gynta', Gweddïa'n ddwys,
 O burffydd gred heb orphwys,
 Am Ras, diau urddas Dÿn,
 Troi a gwiliad tri Gelyn.
 Y Byd, a'r Cnawd, a'u ffawd ffol,
 A'u gwyniau annigonol,
 Satan, a'i falais iti,
 A'u traws hudoliaeth y tri.

10

Cofia, fy Mab, gydnabod
 Duw a'i farn, diau ei fod
 I'w ofni, a'i foli fyth
 A ddylem, oll yn ddilyth;
 Ei Orch'mynion danfonodd,
 Cydiwn bawb i'w cadw o'n bodd.

Parcha dy hen Rieni,
 Er Clod pob Tafod i ti,
 Tad a Mam heb fingammu,
 Duw Ion a lwydd Dyn a'i lu;
 A'th fawl Anrhydedd o'th fin,
 Er Bri iawnedd i'r Brenin;
 A'th Bugail, pennaeth bagad,
 Ysrydol a deddfol Dad;
 Pob Aelod er mawrglod maeth,
 Darian o'r iawn Wladwriaeth.

20

Ymarbed rhag gweled gwall,
 Dirym yn Llygad arall,

30

Baria

Baria oer lid, bwrw i'r lan,
Y Trawst o'th Olwg trwstan;
Chwilia 'n ddyfal dy Galon,
I weled hyll waelod hon;
Chwilio aml, chwalu ymaith,
Ei thrachwant a'i mwyniant maith.

O praw dy Gyfaill mewn pryd,
Cnawd ydyw, cyn dywedyd
Dy Feddwl, rhy fanwl fodd,
Edrych wrth bwy mae adrodd,
Llawer hawfach, lliw Rhosyn,
Adnabod Diwrnod nâ Dŷn.

40

Na ddilyn, er d'ofyn di,
Ddynion na wnel Ddaioni;
Llawer amhwyll a dwyllwyd,
I'w rhoi mewn carchar a rhwyd,
Gwell cilio, rhodio ar hynt,
Etwa nâ myned attynt.

Os gwnei ddinam gyfammod
Priodas, cyfaddas fod,

50

Gorau gwaddol gair Gweddi,
Am Ras at Urddas i' ti;
Ni thâl Ammod Priodas,
A'i Grym, heb Rinwedd a Gras,
A chymmorth drwy Borth y Byd,
Nes gwyro i naws y Gweryd.

Pob Gwraig rafol, Gorfoledd
I'w Gŵr, yn hyfryd ei gwedd,
Cyfoeth i'r fawl a'i cafodd,

Da yw y rhan, Daw a'i rhodd,

60

Maen Onics yw mewn Annedd,

Gorau mael i'r Gwr a'i medd,

Gorau argae gywirgoeth,

Dibar. xiv. 1.

Gorau dim, medd y Gwr doeth. xxxi. 10,--13, &c.

Yr

Yr Ynfyd, ruo anfwyn,
 A'i Cheg yn agor ei chwyn,
 Dyfn gyftudd, defni gwaftad, *Dibar. xix. 13.*
 Hudoles yw dileshâd, *Pen. xxi. 9, 13.*
 Mal Arthes, neu Fleiddies flin,
 Gwŷn ofid, rhy gynnefin. 70

Gochel y Feinir guchiawg,
 A'i thwrw hir, ni thai rhawg,
 Gares anfwyn, gwers ynfyd, *Dibar. xxvii. 15.*
 A'i thuchan fel Rhegan 'r ŷd.

Gwilia Fursen, lle 'i gwelych,
 Montin dro mant yn y drych,
 E doddai 'r gwrid mewn deuddydd,
 Ei phen heb synwyr na ffydd.

Na châr y Weddw, na'i chod, 80
 Na'i Bochau hen, na'i Buchod,
 Na'i Thraean, na'i Harian hi,
 Hob-ddull, ond gwell bod hebddi;
 Golud y Wrach ddig'wilydd,
 Rhy gyrrith, di fendith fydd;
 Taeru dy fod, nid hwyrach,
 Yn gwario o'r Eiddo 'r Wrach;
 A thaeru rhywbeth arall,
 It' gynllwyn y Forwyn fall.

Dewis it' Feinir dawel, 90
 Er iawn ffawd, o Riain ffel,
 Fwyn a theg o fewn ei thy,
 Gwylaidd ar Fwrdd a Gwely,
 O ryw oneft Rieni,
 Olwen hardd, *Elen* yw hi,
 Gwinwydden ar gynyddiad,
 I'w thy, llawenydd ei Thad;
 A chadw dy hun i'r Fun fau,
 Rhag arall, rhywiog eiriau.

Dy Blant tra 'r enwant yr Ion,
 A'u hagwedd mal planhigion
 Olywydd, da fydd eu dawn,
 Haeddu achles heddychlawn,
 Wrth dy Ford yn cyd-gordiaw,
 A'i Lyfr bob un yn ei Law.

100

Salm xii.

Cadw 'n lân a dianach,
 Gydwybod mewn Defod iach,
 Y Llaw, a'r Tafod, er llwydd,
 Gwilia, nac arfer Gelwydd,
 Na thyngu 'n rhy noeth angall,
 Dibleser gweler y gwall.

110

Pa beth bynnag wnel bagad,
 Dilys iawn er dy lefhâd,
 Egni doethwas, gwna dithau,
 Dilyn y glod dalu 'n glau,
 Llyna 'r Gyfraith, i'n hiaith ni,
 Hoff adail, a'r Prophwydi.

Mat. vii. 12.

Dyma Reol Bywiolaeth,
 A grym i Wr, gorau maeth,
 Enaid a Chorph yn unwedd,
 Tw' mawr barch, tu yma i'r Bedd,
 Diddanach diwedd Einioes,
 O GRIST, a haeddiant ei Groes.

120

Cywydd Annerch i'r Gymdeithas anrbydeddus,
y CYMMRODORIÖN yn Llundain.

Y Gymdeithas urddafawl,
 Da fych oll, DUW fo i'ch hawl,
 Mewn Undeb ffyddlondeb fflwch,
 Bwriad Gŵraidd Brawdgarwch ;

Aelodau

Aelodau diwael ydych,
 Oes un o'r rhain, na fai 'n rhych ?
 Deirbyniwch Glod arbennig,
 Chwi ydyw Braint, a Choed brig,
 CYMMRODORION haelionus,
 Coleddu 'r Iaith, claddu 'r us,
 Y *Frythoneg* ddi freg fraint,
 Hoenus, ni waſgodd Henaint ;
 Er bod *Gomer* mewn gweryd,
 Mae 'r Iaith yn berffaith i'r Byd,
 Ei Mawl a'i gwawl yn ddi gwyll,
 Ar gynnydd, ddisglair Ganwyll,
 Er dynion breifion o'n bro,
 Hyfion, fy'n llwyr anghofio,
 Eu Haraith, Mamiaith, ym *Mon*,
 Sifial Cymmendod *Saesfon*.

10

20

Trwy 'r Deyrnas mae'ch Urddas chwi,
 O Gariad yn rhagori !
 Elufengar lwys iawn-goedd,
 Hynaws i gyd, hyn fy goedd,
 Noddi 'r Gweiniaid yn addas,
 Uniawn gred i ennyn gras,
 A dwyn yr ieuange i dawl,
 A'ch Addysg yn fucheddawl,
 Wrth iawn Reol duwiolion,
 Mawl i'w Rad am elw 'r Ion ;
 Eich gwobrau fydd Dydd o dâl,
 Nodwyd yn ddianwadal ;
 Pan gasgler holl nifer Naf,
 Anwyliaid i'r Farn olaf,
 Ger ei fron y gwir freiniawl,
 Gwyn ei fyd a gano fawl ;
 Clywed llef Brenin Nefoedd,
 Lwys iawn ged, a'i Lais yn goedd,

30

Matb. xxv.

Deu-

Deuwch fy Mrodyr diwael,
 I Deyrnas fwy urddas fael, 40
 A baratoed, bwriad da,
 Flynyddoedd o flaen *Adda*,
 I chwi am ddewis eich hedd,
 Ucha rhad i'ch anrhydedd,
 Meddienwch, moddau uniawn,
 Drwy ffyniant a llwyddiant llawn.
 Dilyth fyddo'ch adeilad,
 Yr Ion a dywallto 'i Rad,
 Ar ei Eglwys wiwlwys wedd,
 Duw enwog i'w Dŷ annedd, 50
 A'i Eneiniog diogel,
 S I O R, ardderchog ei fel,
 Hefyd ei Arfau Rhyfel;
 I gadw draw y giwdawd rydd,
 Gelynion dan geulennydd,
 Un fath a *Goliath* lu, 1 Sam. xvii, 44, &c.
 Ymosod i'n gormesu,
 Ein *Dafydd*, mewn ffydd a phwyll, Sior,
 Drwy rym a drawo'r ammwyl,
 Ffoed yr athrist *Philistiaid*,
 Ddamwain hil oddiyma'n haid 60
 Efo'u rhyfig i'r *Rhufain*,
 A rhwysg Creulondeb y rhain;
 Llwynogod a'u ffegod ffraeth,
 A'u Delwau yn llawn hudoliaeth,
 Yr Offeren a'u penyd,
 A'u Gwers yn dywyll i gyd,
 A'u Purdan anniddan nod,
 Fw nychu a'u Monachod.

Och!

Och ! am * *Hywel*, heb gelu,
 A'i Fwyall, di ball y bu,
 Yn erchyll Ffrewyll i *Ffrainge*,
 Troi chwalfa trwy Uchel-faingc,
 Dal eu Brenin, a'i flino,
 Dal ei Fab o'i Deulu fo,
 A wnaeth *Hywel*, Ryfelwr,
 Pen elw'r Gamp, Pwy 'n ail i'r Gwr ?
 Er ei farw o'i wir sawredd,
 Iach yw ei fawl uwch ei Fêdd.

70

P'le mae *Syr Gam* † hoywlam Hÿdd ?
 Nid ofnai *Ffrainge*, na'i defnydd,
 Mawr o adwyth, meirw ydynt,
 Moler eu Gwaith, Milwyr gynt !
 Gwelais eu Mawl, glwys im' oedd,
 Hanesion o'r hen Oesoedd,
Iolo Goch, gwyddoch y Gwaith,
 Goreurodd fawl gwir Araith,
 Ac eraill fydd yn gwirio
 Eu Braint ardderchog, a'u Bro.

80

Rhad yr Ion, ac Anrhydedd,
 Ucha Hawl, i chwi, a Hedd,
 Er llwyddiant a ffyniant ffawd,
 Dofydd a lwyddo 'ch Defawd,
 Iechyd a Rhwydd-deb ichwi,
 GYMDEITHAS fawr addas fri,
 Trwy Lwyddiant yr AIL ADDA,
 Tangnefedd a Diwedd da.

90

* *Syr Hywel y Fwyall*, Commander in the Army under the Black Prince, at the Battle of Poitiers, wherein he took John, the French King Prisoner, 1356, and was detained for five Years.

† *Syr David Gam*, under King Henry the Fifth, at the battle of Agincourt, 1415.

*Cwydd Atteb i ryfygus FARDD, yr bwn a
freuddwydiodd i DDOCTOR Llannerch-y-
medd ladd yr Angau, Gwel tu dalen 110.*

*Y galluocaf, ddychrynadwy Frenbin ANGAU
yn en en Annerch, &c.*

PA Ddyn fiol fy'n rheoli,
Attebed, 'mailed â mi?
Os Gelach wyf, was gwiwlan,
Trwyadl wedd, â'm traed o wlan,
Mae'r Dwylo'n blym, air dilyth,
A'r Dyrnod yn barod byth!
Ing oer yw Angau a'i Rwyd,
Taw di, Fardd, tew, dy Forddwyd,
Bydd edifar llafaru,
(Dewr di fael) â'r dwr dio fu.

Pwy'n yspys a ddenys ddyn,
Fyrbywll, a fai yn f'erbyn?
Lleddais y Cedryn llwydd waith,
Taera modd, o'u tyrau maith;
Gelyn pob dyn y'm galwant,
Er Adda, drwy chweirwa chwant!
Y cyntaf dan sicraf fel,
Ddae i'w ddiben, oedd Abel;
Adda a'i wraig Efa gynt,
Ing addas Angau iddynt,
A Seth eu Mab, arab oedd,
O hwn y daeth Brenhin oedd;
Enos a Chainan, iawnwedd,
O'r Byd yr aethant i'r Bedd;
A Siared oedd Wr firiol,
Eitha rhwyfsg, aeth ar eu hol;

Ond *Enoch*, ef a dynnwyd
 O'm rhan, rhag dyfod i'm rhwyd, 30
 Aeth at Ior yn gorphorawl,
 Hofannah, mae yn feinio mawl;
Mebusael i'm gafael gynt,
 Yr hynaf *Wr*, o'honynt.

A'r Gwyr prydferth oedd nerthawl,
 Darfu o'u mysg dwif a mawl;
 Deiliaid i mi rai dilyd,
 A'u lle o amgylch fy Llys.
 Diluw daeth, er dileu dyn,
 Môr arfwydu, mawr fydyn! 40
 Gwynfyd oedd i'm Ceg anferth,
 Fod mor drwm eu Codwm certh.

Noah gyfiawn a gafwyd
 Yn *Edongwr*, uwch *ffrdd* ddr *Hayl*,
 Ac er llyn, y Gwr hynod,
 Trengu wnae, trwy *Angau* nod:
 A *Nimrod*, *Frenhin* amrwyf,
 Eueiniog, ar enwog rwyf.
Abram, *Isac*, a *Siacob*,
 Ac *Aram*, *Simion*, a *Siab*;
Pharo flain, ffrw ffar,
 A *Mosfen* ddigynnen gais:
 Lleddais *Samson* aflonydd,
 Llawn o ddig, Llew yn ei ddydd;
 Curais *Bennaeth* y *Careri*, *Golia* o *Gath*.
 Trwy *Au Saul* y trewais i;
Siofwa, *Samwel*, *Ryfelwyr*,
 Cofnwn *Waith* y cyfiawn *Wyr*;
Dafydd, *Ian* teiddiaf defawd,
 A *Selyf Ddoeth*, wiwgoeth wawd. 60
 Ym mhob *Rydin* *Frenhin*awl,
 I mi y perthyn y Mawl;

Ymeroddr wyf am rydid,
 I'm Bynwes mae lloches llid.
 Brenhin *Babel* Angel oedd,
 O Lewyrch gynt i'w Luoedd;
 Er balched fu'r Gwr bol-chwydd,
 Mur yn ei Wlad, mawr iawn lwydd,
 Trewais ef, trwy ias afiach,
 I waelod y Beddrod bach.

70

Bum euog, rhy safnog swydd,
 O groshoelio Gras hylwydd,
 Cu-fraint, ni welwyd cyfryw,
 Ddawnol Rad i Ddynol ryw.
 Lledlais *Bilad*, heb wadu,
 A *Herod* yn fawrglod fu;
Alexander concweriais,
 A *Sior*, anrhydedd y *Sair*;
 Efrog gadarn â'i farn fu,
 Diddan i'w anrhydeddu;
Rhodri mawr, â'i hoyw drem oedd,
 Pawl aur iâd, Piler ydoedd,
 Ac *Artbur* oedd bur ei barch,
 Hefyd yn Wr dihafarch;
 Cwympto wnaethant o'm cwmpas,
 A'u troi o fonedd eu trâs.

St. George.

80

Pa Filwr neu Gampiwr gwyh,
 Mawr iawn Wyrthiau mor nerthwych?
 Taffu'r Dynion creulonau,
 Ddennaw cant yn ddinaccan,
 Mewn Moment i'r Fynwent fawr,
 I Hdisgwyl Barn Ddydd esgawr.
 Mae'r Prydydd, â'i Gywyld gwan?
 Digiais o Wajth dy ogan;
 Er i'th Dafod ddifrodi,
 Mwy a Dawn, fy Mywyd i,

90

A'h

A'th amcan, drwy aflan dro,
Was eiddig, fy niswyddo,
Dy freintiau mewn golau gell,
Ni pharchaf mwy, na phorchell. 100

P'le mas *Horas* a'i faswedda,
Hoyw frwd, a'i hyfryd wedd?
A *Fyrfil* a fu warfyrth?
Ni chwardd y cyfryw Fardd fyth.
Oes Hanes am *Daliesin*?
A *Dafydd* â'i Gywydd gwin? *Daf. Gwilym.*
Merddin wyllt, a myfddi un waith,
A ddofwyd yn ddiafaith.

Gwthiwy i mi fygythion,
O ryfyg Meddyg ym *Mon*;
Haerodd y Bardd annhirion,
Naws dig â'i anghynnes don,
Praff Awdwr yn prophwydo,
Fy lladd, cyn farwed â llo,
Gan Ddoctor â'i Gyngor gau,
Uwr eng i guro Angau!
Camfyniad a fu'r Dadwrdd,
Cythreulig, taerddig eu twrdd;
Nid all o rhawg, Dwyllwr hen,
Er chwennych, guro Chwannen;
Gan faled, waeled ei wedd,
Bwgan yw ymhob agwedd. 110

Ei Botiau, gleiniau di glod,
Lluniau Ser yn llawn forod,
Drylliau fo'r pethau drewilyd,
A'i sothach, bawiach y byd,
I'r bobloedd e roe bib-lwch,
Iw lyngcu draw, mal baw bwch,
A Chawl du-goch o'i grochan,
Poeth ym mysg y pethau mân, 120

A wnae Adwyth niweidiawl;
 Y Cwn a fo'n canu ei fawl,
 Ei Swydd, myn *Eilian* a Saint,
 Lloffa Nadroedd a Llyffaint;
 Llawer Bwyffil a Chwilod,
 Llyna 'r Gwaith er llenwi'r Gôd;
 A dau Herlod i'w harlwy,
 Gwilied Dŷn eu galwad hwy;
 A'r Doctor, pen agored,
 Yn rhwydd a buan y rhed 140
 I'm herbyn, canlyn fel Ci,
 Erioed yn llawn direidi;
 Dwyn fy llwydd o dan fy llaw,
 Dyna faw-ddyn, dwyn f'eiddaw.
 Glafu mae'r Gwyr Eglwyfig,
 O'i achos yn dangos dig;
 Braidd y mae un i'w briddo,
 Rhyd y fan y rhodia fo;
 Torrodd Reol Marwolaeth,
 A'i Swyn i attal fy Saeth. 150
 Minnau ddaw i ymannerch
 Y Meddyg farrug, di ferch,
 Pwyntiaf faes, pa faint a fydd
 Ei Wrôlder, yr ail-dydd,
 Fy archoll Frath, f'erehyll friw,
 Hyna adwyth, hwn ydiw.
 Ffaeliôdd *Galen* hoff hylaw,
 A Tharian lydan i'w Law,
 Yn ddiogel ochelyd,
 Golyn bâr, Gelyn y Byd. 160
Esculapius wiwdlws wedd,
 Mewn Gweryd mae yn gorwedd;
Aristotl, Wr ystawtwych,
 Mal Rhew ynghanol y rhyth;
 Hip-

Hipocrates achlesawl,
 Cyff aur-fys, coffeir ei fawl;
Musa, Chiron, Antoni,
 A *Brawcs*, oedd uchel eu Bri,
Guido, Appòlo, yn gyd-wedd,
 Pob un fu, pawb yn ei fedd,
 Tan oerfwd maent yn arfoel,
 Mal *Newton, Bacon, a Boel.*

170

Nid oes pall yn fy ngallu,
 Eneiniog ar lidiog Lu;
 Fy Sylwedd truanedd trig,
 Niwl ydyw, anweledig;
 Er hyn o'm harfwyd y rhawg,
 Crynau Pennau coronawg;
 Ac eraill, ym mhob Gorawr,
 Wele i'w mysg wylo mawr,
 Pan y delwyf, poen diliyth,
 Dirfodd chwai, derfydd y chwyth.
 Od oes *Cnaf* am gwrthsafo,
 Hoen-wych Feirdd, henwch y fo.

180

Cywydd Hanes Henaint, 1758.

GWELAF Eilun dig'wilydd,
 Pw ganfod syndod y fydd,
 Man y delwyf mae'n dilyn,
 Mal Cysgod diorfod Dŷn,
 Drychiolaeth draw a chilwg,
 Dial ei gas, a dal gwg,
 Dychryn i bob glanddyn glwys,
 Diw'no irlwydd Dyn earlwys!
 Dall a byddar, dull Bawddyn,
 Mae oglud ef, maglu Dŷn,

Bob

Bob Awyr gwewyr yn gwau
 Ry lidiog i'r Aelodau,
 Anyfthyth yn ei Eistedd,
 Byrr o Wynt, bai ar ei Wedd,
 Dig yn ei boen, a dygn bas
 Crynu Dwyio, Croen dolau,
 Moel yw'r Iâd, Milwr cediog,
 Ymaith â'i gledd, mwyn i'w glôg,
 Crymmu Gwarr, Grimmog oerodd,
 A'i Ben yn gwyro at y Bedd;
 Anhunedd Dannedd, a Dig,
 A rhai Afau rhy ysig,
 Mor drathrym ar ei drithroed,
 Ac etto rhaid cario Coed, *ffôn fâglog*
 Anniben mal hen Abad,
 Trais yw ei Lyw tros y Wlad,
 Ni char Ferch, ni chwery fo,
 Gwag laesod, na'i gogleisio,
 Na Chusan i'r Feingan fau,
 Mun iraidd, na mwyn Eiriau,
 Na Cherddor ni chai Urddas,
 Mwy na Blaidd o mewn ei Blâs,
 Moli ferch, na melys fain,
 Gwir curaid, nag Arwyrain,
 Mwy elw at Hedd, moli Tân
 Maluriwr, moli Arian,
 Ymerodwr ym *Mrydain*,
 Troi yn eu mysg â'r Trwyn main,
 A'r Byd hwn hefyd i'w hawl,
 Mawr ei Allu mor cllawl.

Heli.

A raid i bawb i'w barch,
 Ddawn yma ddwyn am march?

Atte

Atteb.

Pob Dyn yfig fo'n drigain,
 Tan y rhiw y tyn o rhain,
 Er ein bost, rhaid ymostwng,
 I'w floesg Leferydd, a'i flwng;
 Cyfaill blin i Frenhinoedd,
 A Blawr i ostwng eu Bloedd;
 Rhaid ei gario'r hyd gerrig,
 A'i gyfyng Daith, rhag ofn dig,
 Wafg eiddil, ar ysgwyddau
 Ein Brenhin, tra blin i'w Blau:
 Gan y Pab ni chais Aberth;
 Gwyro a wnae Gawr â'i Nerth;
 Trechodd y Tŵrc, trachwydd tew,
 Er ei addysg, a'r Iuddeu
 Loes i ffriw, *Lewis o Ffrainge*, Lewis y XIV.
 Fron hoenfall o'i Frenhinfainge,
 Pa ryfedd i'w fawredd fo,
 Droï Gwerin draw, a'u gwyro? 6
 Minnau ym mŷg y manwydd,
 Ei oerni fwrth arnai fydd,
 Ni thry ymaith na thramwy,
 O'm gafael, na 'madael mwy:
 Yr Iefainge yn ymrwyfo,
 Deneu fael, am dano fo,
 A chwedi ei gael, och adwyth!
 Trom yw'r llaw, tramawr y llwyth
 Efe a'u try i fwy traill,
 I'w malurio mal eraill: 7
 Rhaglaw i Angau rhwyglawn,
 O Drallod gollyngdod llawn:
 Os ei feddu sy fuddiawl,
 Codwch, Feirdd, cydiwch ei fawl.

ENG-

ENCLYNION *i amercb* Huw ap Huw o
Lwydiarth-Esgob, o waith y parcheidd
Mr. Rhisiart Bulkeley o Ddronwy.

CHwiliais, ni rufiais ddyryfwaith, --- doeth rym
Dy Athraw dilediaith;
Pwl ydwyf i gwedi'r Gwaith,
Anniddan f'Awenyddiaith.

Fy Mhen heb Awen y bydd, --- Chwi weithch
Pei chwiliwn i beunydd;
Ni wneir Bardd, yr hardd Hydd,
Parodiaith, genir Prydd.

Gwazed, ganwyd, dygwyllyddi, --- i roi Sower,
Yn Seigian Barddonic
Haw Hwaw anwyl, moesini,
Maeth i'n dydd, d'ambheuthang di.

Maeth oedd pob Cân lân oleuni, --- drwsaif,
O Draferch gynt, ini;
Oer yw Gwleddoedd Arglwyddi;
Saig wrefag yw'ch wiriog chwi.

Saig odiaethol, saig doethion, --- saig Enaid,
Saig euraid, saig Aron,
Sugn o fel, saig Nefolion,
Sy gan Huw, yw'r saig gain hon.

Na saf draw'n ddistaw ddiysig, --- arlwy
Fath eurlawn Galennig;

Abe.th

Aberth dawn rhag ymborth dig,
P'n dwylaw bob Nadolig.

7

Euro e'n dwylo Nadolig, --- o fudd,
Ni fyddai ond ychydig;
Gyr o'th Saig ddoeth, goeth, i'n Gwig,
Bynnau bob Gwyl arbennig.

GWYDD Marcenad y parchedig Mr. Ri-
CHARD BULKELEY, *Person* Mechell,
yr *bwn a gladdwyd yn Llanfachreth, y*
17 o Fis Mawrth, 1757.

OCH! Och alar! iwch weled,
Priddo Gŵr, hap rwydda ged,

Rhifart Bwclau, glau ei glod,
Semiwr per, synwyr parod;

Wr oedraus, Aer *Dronwy*,

Mur iawn blaid, merion ei Blwy,

O Achau graddau gwreiddiawl,

Bwcleiod o hynod hawl,

Y Person hael Galon gynt,

Hylaw oedd ymhob helynt,

Ym *Mechell* heb ddichell ddig,

Cywir Awdwr caredig.

Ei Bregeth heb air ogan,

O lwydd yr Efengyl lân,

Gair o'i Enau Gwirionedd,

Y Gwlith mwy hyfryd nâ Gwledd;

Diau Nodded Dyn addas,

Uniawn Gred i ennyn Gras.

Ei Briod oleunod lwys,

Ryvioglan oedd yr Eglwys,

20

Ni

Ni cheisiodd, ni fynnodd fo,
Un tyner, neb ond honno:

Gwr hynaws i'w Garennnydd,
Hynaws a doeth nos a dydd;
Aeth eu piler i'r gweryd,
O Barch a Mawredd y Bŷd.
Och oera gŵyn ei Chwaer gu,
Ei galar fydd heb gelu,
Y ffrewyll aeth i'w phriawd,
O friw am anwyla frawd.

30

Ei Chwaer ynghyfraith a'i chŵyn
Am ei Nodded, Mun addwyn,
A'i Meibion, dau ffyddlon ffydd,
Diau ddwyn eu Diddanydd;
Sion a Rhobert fy'n hybarch,
Gwelwn eu bod, gwiwlan barch,
Dau Frodyr difyr ydynt,
Dau Afal aur, dyfal ynt,
Dau yn addfwyn dan Noddfa
Dawnus Fam, dinam a da;
Dau o Achau dw' uchel,
Diddan a phur, dau ddyn ffel,
Dau 'Nefoedd, dau un afiaith,
Dirion wedd, dau o'r un iaith,
Dau Rychor o daw'r achos,
Dau Weision glew, dau sai'n glos,
Dau Beriglor rhagorawl,
Dau o'r un hâd, dewrion hawl,
Dau Wr ffyddlon o *Ddronwy*,
Llaw Dduw hael a'u llwyddo hwy.

40

5

Sion Elis fy yn wylaw,
A'i Chwiorydd oer dremydd draw,
Lettus liwus oleuwedd,
A *Ghatrin* a'i Min fel medd.

Pw

I'w Gefnder mae 'n brudd-der bron,
Coeliwch, a thristwch Calon,
Tomas, hwyl addas ei wledd,
Fab Morys, fwy bo mawredd.

Os oes colled, mal d'wedwn,
Mae colled i'w gweled, gwn;
Am Roddion i Dlodion lu,
O'i 'wyllys da a'i allu;
Rhodd lesol, rhwydd Elusen,
Wr hael, i'r ieuangc a'r hen.

Plwyfolion yn dig'lonni,
Am Wr o fRAINT mawr ei fri;
Minnau'n hen mewn anhunedd,
Cwyno ei fod accw'n ei fedd,
Athraw gwir aeth i'r gweryd,
Mwyna Bardd, a mi'n y byd.
Pwy mor ddyfal fal y fo,
Gwrolaidd yn gwir eilio?
Yn iach weithian Gân i'n gwydd,
Etholiad o Iaith hylwydd,
Pur iawn oedd, pwy o'r un Iaith.
Yma'n eilio manylwaith,
Mor gadarn am wir gydiad,
Wrth Reol ammodol mād?
Deolwyd ef o'i Deulu,
I Garchar y Ddaear ddu,
Yn *Llanfachbreth* Wr ethawl,
Dwylath o hyd, dilyth hawl.

Ei oedran, Wr mwynlan mau,
O syth agwedd, faith ddegau, 70 mlwydd oed
Pan hunodd; Pwy un heini,
A geidw ei nod gyda ni?
Mesur wrth reol *Moefen*,
A'r hawl a roddwyd i'r hen;

Dau gant ar bymtheg, di-gel,

Deugain, dau faith diogel,

Tair ychwaneg, mynegaf,

Yn awr yw oedran fy Naf.

Gwyrwn ger bron Trugaredd,

Cyfan bawb, cofiwn y Bedd.

90

1757

CYWYDD Annerch i'r Anrhydeddus THOMAS, Arglwydd Viscount BULKELEY, dan obaith y bydd ein Gwlad yn ddiogel tan ei Adain ef, fel yr ydoedd yn amser ei Rieni, 1753.

CROESO i'n mysg, cu Rosyn mau,

Duw a roddes dy raddau:

Croeso, Arglwydd, llwydd a lles,

A Mawredd Tre'r *Bewmares*:

Pawl aur, a Maeth, Piler Mon,

A Chyfur mewn Achosion.

Bu drallod a fyndod faeth,

Marw 'n Heryr, mawr ein hiraeth,

A Chafod oer i'w chofio,

Wrol Fab, ar ei ol fo;

10

Happiodd heb un o'r Heppil,

O burion Had y *Baronbil*,

Nes y ganed, naws gwiwnerth,

Y Mab mwyn arab mewn nerth:

Gwybod ydd wyf fod gobaith,

Gwr i ni a gâr ein Iaith.

Tomas glau, o urddas glod,

Afal cl i o *Fawlcleid*,

Pen Brigin o'r Llin a llwydd

Wych awgrym ardderchowgrwydd.

20

O'n

O'n *Baronbil* bur iawn had,
 Dilyth yw 'r hen adeilad;
Tomas Fab Siammas ymwedd,
Ap Rhisiart oleuwart wledd:
Fab Rhisiart, a'i ddart o ddur,
Ap Rhisiart, roddion prysur,
Ap Rhobert, a'i Halbert hir,
 Urddasawl ar y ddwyfir,
 Oedd *Fab Tomas*, a'i drafau,
 Hoyw Gyff oedd i'w goffau.

Gormod Gwaith i Araithydd,
 Yw henwi Rhieni 'r Hydd;
 Ag afraid ydoedd gyfri
 Eu Braint ardderchog, a'u Bri:
 Arglwyddi oreu gwleddoedd,
 Rhwydd iawn i gyd, Rheddion goedd:
 Mor wych agwedd Marchogion,
 Sicc o faeth, swccr i *Fon*.
 Dymuno 'r wyf daw mwyniant,
 Bendithion rhai gweinion gant,
 Iddo'n barod gafodydd,
 Diau i'w ran Daw a rydd.

Y Barwn ELL, diciddil dw',
 Lles hynod yw 'r Llys hwnnw;
 Llys i Feirdd, Haws o *Fon*,
 Lle hylwydd, llu o haelion;
 Llys enwog y Llufeni,
 Gwiwlwys hael y gwela's i;
 Penna Llys i'n Hynys ni,
 Ag Aerod ya rhagori.

~ Fe ddaw amgen Llawenydd
 I *Fon*, i'w amser a fydd:
 Cu Wladwyr a'i cowleidian,
 Bonedd yn unwedd a wnant,

Ei godi ef i'w Gadair,
 Ffydd lawn gu, ffyddlon eu gair.
 Suwgr ei Fam, Saig oreu fydd,
 Oll o Win a Llawenydd.
 Arglwyddes gynnes, gannaid,
 Hoff iawn Dwr, a ffon ei Daid. 60
 Ei Gaerau fydd agored,
 A Rhoddion Gwr rhwydd iawn ged;
 Ni bu Roddion bereiddiach,
 I'r lle bo, nag o'r Llaw bach.
 Dewiswn, iawn unwn ni,
 Wr anwyl o'i Rieni,
 Dros ein Gwlad, heb drais yn glau,
 Didwyll, un modd â'i Dadau.
 Poed hir oes, diloes y del,
 Y Paun iachus, pen uchel; 70
 A Diwedd i dw' addas,
 Dyna rodd a dawn o Ras.

*Dau Benill o Fawl i Mifs MARGARET
 OWEN, Aeres Penrhos a Bodewryd;
 (gwedi bynny Arglwyddes Syr John Stan-
 ley) i'w canu ar y Mesur a elwir Sawdl
 Buwch, neu Cow heel, 1761.*

I

GYDA'ch Cennad, liwus Leuad, hardd ymddy-
 iad, Fenws eurad, Fynwes wenn;
 Bendefiges iredd Aeres, gannaid gynnes, ddiwael
 (Dduwies, Baenes Ben;
 Ail Helen Glommen glir, hardd Seren Blodeu 'r Sir,
 Hi gariai 'r Bêl, mor fiwr a Sel, os ceiff hi hoedl hir;
 Meill-

Meillionen hardd, neu Fwyfi gardd, ped fawn i'n
(Fardd di fetl,

Rhown iddi Glod yn rhwydd dan rhod, hoff hynod
(dêg ei phleth.

Pa Gangen fydd dan go, mor freiniol yn y Fro?

A'i geiriau mwys, goleuni glwys, Mun gymmwys
(M. ac O.

Lucrefi yr ail, a siwrach fail, heb wywo ei dail undydd.

Neu *Bere* heb wad, o fri difrad, hoff alwad ynei ffydd.

2

Dowch, Brydyddion, a Cherddorion manwl mwyn-
(ion, rhowch Fawl i hon, lliw hinon Ha'.

Ym *Modevryd* mae hyderus Fun gariadus, a llais
(dawnus 'wyllys da;

Boed ffyniant llwyddiant llawn, ysprydol ddu a iol
(ddawn,

Pw dilyn hi, Lloer brafa ei bri, heb forri cyd-nessawn;

Datganwn glod i Wen lliw'r od, ar dafod yn ddi-
(dwyll.

Dyledus yw i'r Walches wiw, tra bo'm ni byw trwy
(bwyll;

Duw trefna i fain ei hael, un ffyddlon yn ddi ffael,

Bendefig llon o'r Deyrnas hon, er moddion oreu mael,

Ffrwythlona ei bru, er cariad cu, yr hawddgar,
(fwyngu Ferch,

Er parch i'n Gwlad, trwy'r Ion a'i rad, mewn
(gwaftad fynyad ferch.

*Cywydd Marwnad Brenin S I O R S II. a
fu farw Hydref 25, 1760; a Diolch-
garwch am ddedwyddol Ddyrchafiad ei
Wyr, Brenin S I O R S III.*

OH! Frydain, oleugain lwys,

Brydain oedd ail Baradwys,

Brydain weddw, a braw ydoedd,

A'i Galar wisg, wylo'r oedd:

Colli gwrol Reolwr
 Eneiniog, da enwog Dŵr,
 Dal ei ben â'i dwylo bu,
 Accw 'n fynych cwynfanu;
 Ei phriod oedd ei ffrîw dêg,
 Gwaredydd mewn gwir adeg;
 Gwaredodd, noddodd ny-ni,
 Fwya' Rhad, ei Fawrhydi,
 Rhag Temhestloedd floedd ry flin,
 Baeddod *Ffreinig*, a'u byddin;
 Daliwyd a rhwydwyd y rhain,
 A Rhyfyg Seintiau *Rbutfain*.

10

Bu'n Gyfgod, â'i ddefod dda,
 Hyd randir Gwlad yr *India*:
 Ffrwynodd y Brenhin *Ffreinig*,
 O'i ymgais, a'i ddyfais ddig:
 Didarf ydoedd ein Harfau,
 Mawl er clod i'r Milwyr clau,
 Golud *Ffrainge* yma gwelir
 Yn helaeth, toraeth eu tir.

20

Pan gwympodd oleufodd len,
 Bron hen-braff ein Brenhinbren,
 Tristwch bu'n gwmml trostom,
 Gofid trwch o gafod trom!
 Llaw Dduw wnaeth i'n Llywydd ni,
 Ei Ras oedd, gael hir oesi;
 Dyn gwaraid dan ei Goron,
 Er iawn sail yr Ynys hon;
 Deng mlynedd, gyfonedd sain,
 Rhagor o dair ar hugain, *reigned 33 years.*
 Dan Dduw nefol rheolodd;
 Da fu y rhwyfsg, difai rhodd.
 Ei oedran, hawdd yw edrych,
 Wr hen pan roed yn y rych;

30

O ddegau, faith yn ddiogel,
 A faith mlwydd, mae sicrwydd fel, *aged 77 40*
 Mae'n gobaith, diweniaith dôn,
 Iddo gyrraedd hedd Goron,
 Yn y Nef i gartrefu,
 Ym mhlith Angylion lon lu.

Ha *Frydain Fawr*, hoyw frodir,
 Dercha dy ben, dèg wen dir;
 Gweddwn nid wyt, ni a'i gwyddom,
 A'th Law ni bu unwaith lom;
 Mae Impyn o'r gwreiddyn Gras,
 Pur oleuddawn, perl addas, *50*
 I ti 'n briod penodawl,
 Gwr a Thad gorau i'th hawl,
 A *SIOR Y TRYDYDD* a fai
 Uchelwawr, ac ni chiliai,
 Er dyfais *Pab* a'r Diafol,
 A threio nerth, ni thry 'n ol;
 Llaw Duw hael fo'n llwyddo hwn,
 Mal ei Dadau, mawl didwn;
Brutwn gwiwlan pan aned,
 Dull a Gras, didwyll ei gred, *60*
Brutwn enwog arfogaeth,
Frawd un Fam o *Frydain* faeth.

Dercha, Dad, ei Deyrngadair,
 Trefna di, trwy ofni d'Air,
 Ei Goron enwog aeriaeth,
 O'r un Duw i'w ran y daeth;
 Fe gynnal Deyrnwialen,
 Oleu wych, yn ei Law wenn;
 Arwain didwyll Gynghoriaid,
 Breiniau, mal dyddiau 'i Daid; *70*
 Duw dod lwydd i'r D-dlyddion,
 A threfniad drwy rad yr Ion.

Deiliaid, -

Deiliaid, gwiliwn hudoliaeth,
 Rhag tripio, na gwyro'n gaeth;
 Byddwn ffyddlon galonnau
 I'n SIOB, rhag iddo'n casâu:
 Pob Gwrthryfel gochelwn;
 Siwra hedd heb forri hwn,
 Hiroes hedd i'w ras haeddawl,
 Clod iach fo, cludwch ei fawl.

80

Wele rês o'i Lyngesau,
 Trwy iawn glod, yn mentrio'n glau;
 Rhwydd-deb hyd wyneb y donn,
 I rwygo draw yr Eigion;
 I chwalu Caerau uchelwaith,
 Yn friwfion, rai mawrion maith;
 Cestyll nofiadawl cyflwyn,
 Cestyll nid ar ferfyll swyn;
 Cestyll anfad, ofnadwy!
 Pa Gestyll dan fentyll fwy?
 Lldchio ennyll llwch anawn,
 Brwydr y sawd, braw ydyw'r fwn!
 Yno hau pelennau plwm,
 Twrw a nerth, taro'n orthrwm,
 Melltennu cyd-taflu tân,
 Dolurio 'u Delwau arian.

90

Rhown yn gyson Ogoniant,
 I'r nefol orfeddol Sant,
 Am Lwyddiant, poed mawl iddo,
 I'n plith ei fendith a fo.

100

*Amen.**Cywydd*

*Cywydd Annerch i SION OWEN, Bardd a
Thelyniwr o Fon, pan ydoedd yn Llundain,
1757.*

Y Bardd iefangc, bur ddefawd,
Hynaws ei fron, hoenus frawd;
Croeso i'n mysg, cu rofyn mau,
Cariadlawn, cywir odlau;
Ail wyt, *Sion*, i'r *Coronwy*
Du, dad maws, ond ôdid mwy;
Cefais ei ddawn, radlawn rodd,
Duwies gannaid, disgynnodd
Ar dy ben, euraid y bo,
Paladr o haul *Appolo*. 10
Ti yw'r ganwyll, twr *Gwynedd*,
Bardd o'n Gwlad, a bwrdd ein gwledd;
Medrus wyt yn mydru sain,
A'th gariad i'n Hiaith gywrain:
Dos rhagot, er mawrglod *Men*,
Doe'r addysg o'r *Derwyddon*.
Prydyddion parod oeddynt,
Merion y gwŷr mawrion gynt;
Men Ynys yw'r man iawna,
Hen Fammaeth Barddoniaeth dda; 20
Men yw'r ddol, maenor ddilyth,
Ni phall ei Beirdd na phwyll byth.

Affraid i mi, hoyw frawd mwyn,
Drwy ofalu droi f'olwyn;
Bwriais heli, bri salwaith,
Gynneu i'r Môr, a'i gynnwr maith;
Gwyddost amgen, bob enyd,
Hanes Beirdd hoenus y byd.

Duw

Duw'n dy lwydd, da in' dy lais,
 Di amgen yw dy ymgais: 30
 Deffro wnae henddyn diffwyth,
 Drwy fyniad hoff rediad ffrwyth,
 A chanfod morwyndod Waith,
 Adeiladydd di lediaith:
 O'th gelfydd awenydd wych,
 Dilyn, *Sion*, a da delych;
 A'th Delyn hardd i'th dwylaw,
 I'th fron na ddelo fyth fraw;
 Tyred i'th Wlad gariadol,
 Gâd *Saesŵn* duon ar d'ol; 40
 A'u trydar, aflafar lu,
 Elant *Alis*, blina teulu.

*Cywydd yn danfon y Golommen ag Ammerch
 oddiwrtb SION OWEN o Lundain, at
 IEUAN Fardd ac Offeiriad, o Llanllechyd
 yn Swydd Gaernarfon, 1758.*

Y Golommen, waifgwen war,
 Sywdeg Frenhines Adar,
 Di yw'r Edn, diwair ydwyd,
 Hygar dlos, a gar Duw lwyd;
 I'th ben addien ni cddaw
 Ry dolli, na mawr dwyllaw;
 Nag i'th lon hoyw fronhyfryd,
 Na gwydian, na beiau byd.
 Yn nyddiau hen *No* addas,
 Pobl a wyr mai pawb a las, 10
 A Diluw ddŵr i'w dilyn,
 Dial Duw, dileu Dŷn,
 Ond yn unig dwyn einioes
 Wnai y da, diniwaid oes,

Mewn

Mewn Arch a gorchymyn oedd
 A roc Naf, 'Ri y Nefoedd,
 Yno heb friw, gorwiw ged,
 Yn addwyn cefaisf nodded,
 A'th anfon, yn dirion deg,
 Yn lle Bran, gigfran goegfreg, 20
 I chwilio tir, uwchlaw ton
 Agerddawl, am ddail gwyrddion;
 Hynaws oedd, am hyn o fias,
 A chwannog pob achwynwas
 Ym mhob Gwlad, y gennad gu,
 Deg iraidd, fyth dy garu:
 Minnau fydd, mi wn o serch,
 Ers ennyd â gwres annerch,
 O byddi im', heini hawl,
 Enwog aes erw negfawl. 30

Dere'n nes, Aderyn wyd,
 Hyfedr ar gringledr gronglwyd,
 Diniwaid iawn dan awyr,
 A dinag wyd, dŷn a'i gwyr,
 Hed yn chwai, ucho'r Tai teg,
 A hoywder it i hedeg,
 Uwch *Eglwys Bawl*, wych eglur,
 A'i phinagl pefr siragl pur,
 Yn Seren wen, feirian wawl,
 Yn torri hynt awyrawl; 40
 Cwyn yno'n uwch, cyn y nos,
 (Hwyr yw'r awr, na hir aros)
 Gad ar eith ol godarth hyll,
 Nid oes waeth archwaeth erchyll.
 Cei it', gain Loer, (dioer daw)
 Goraddwyn i'th gyfrwyddaw:
 Cyrch yn ewybr drwy wybr draw,
 A chais o fro *Sais* fryfiaw; 50

Fal melltlen lem dy dremynt,
 Trwyddew gwyllt yn treiddio gwynt, 50
 (Cei fawr dâl) cyfeiria di
 Fry ar air, fro *Eryri*;
 Erbyn dydd ar ben y daith,
 Dyfg iawn hwyl disgyn eilwaith,
 Ar fynydd certh anferthol,
 Filldir goruwch deildir dël!
 Eres iawn, arës yno,
 Chwal dy blu, i'th drefnu dro;
 Gwel is law gloyw was o *Lan*
Llechyd, y diwyd *Ieuan*, 60
 Hirfardd athraw digardd doeth,
 Cyffongerdd Faccwy feingoeth,
 Ap *Siancyn* y mwynddyn mau,
 Geirwir da, Gŵr o'r Deau:
 Hawdd adwen, myn *Silien* Sant,
 Doniog medd a'i hadwaenant,
 Brydydd iach, diledach lin,
 Moesawg wr ym mysg gwerin:
 Ni'th ettyl unwaith atto,
 Mwyn yw byth y man y bo. 70
 Dwg fy Annerch mawrferch mad,
 Draw i'r Gwr, drwy wir Gariad;
 Adrodd yn hardd, mewn barddas,
 Fy nhrityd yn y byd bas:
 Trom yw'r dynged, dywed di,
 Guled wyf, fal y gweli:
 Hiroes nid oes, gan hiraeth,
 I mi, am dudwedd fy maeth;
 Yno'n Fardd dymunwn fod,
 Yn orhoenus Wr hynod, 80
 Wrth fy modd, di warth fy myd
 O Wlad *Sais*, crochlais crachlyd,

Gerllaw Rhiaim, addfain yw,
 Odidog, f'enaid ydyw;
 Ac o Lundain, gwael yndi,
 Yn gwynio fyth, gwan wyf fi.
 Gofyn drachefn, yn drefnus,
 I'r brawd, am gynger heb rus:
 A'i byw heb hedd, dygnedd dwys,
 Garw ffawd, heb hun na gorphwys, 90
 Sydd oreu? neu fwydd arall
 Yn Llundain, Dref filain fall,
 Lle mae byd anhyfryd iawn,
 A gwaedlyd ddynion gwydlawn;
 A'i dyfod oll, difai daith,
 Yn deilwng i'm Gwlad eilwaith?
 Dyna fy neges dinam,
 Duw a'i gwyr, nad ydyw gam:
 Dychwel yn ol, freiniol ffon,
 Dyred o Gymru dirion; 100
 Dyfryfia 'n ffawd, drwy nawdd Naf,
 Ag Atteb tu ag attaf.

*Cywydd Mab ieuangc, yn adrodd ei gwyn
 wrth ei Gariad; yr hon a forrasai
 wrtho, am iddo ymadaw a'i Wlad; yr
 bwn a ganodd SION OWEN yn Llundain,
 lle y daeth o Wlad Ceredigion, 1758.*

Y Gywraint Ferch a gerais,
 Claf oll wyf, O! clyw fy llais:
 O waith dy ffiw, nid gwiw gwad,
 Curiais yn rhwydau Cariad:

Gwenaist yn frwyn, fwyn feinferch,
Y Fron fau, â saethau serch.

Gwae fi erioed gosio 'r awr
(F'angyles gynnes geinwawr)
Dy adwen, diwyd wen dêg
Wiwnaws, a'th hygar waneg:

10

Tybiais fy mod, hynod hyn,
Yn ddedwydd, wannaidd adyn,
Tra bum, i'th ddilyn, trwy barch,
Loer oleu, o liw 'r Alarch,

A chael, mawr hyfrydwch oedd,
Siarad â blodau 'r Siroedd,
Ag eistedd, yn dêg wastad,

Gerllaw dy Glun, y Fun fad,
Gwaifg ei llun, a gwasgu llaw,
Gyflwî ôd, a'th gofleidiaw,

20

Dodi fy mant, mwyniant mau
Odiathol, ar d'un dithau,
Mal Gwin oedd dy fin di fai,
Melysach nâ mel *Offai*.

Och i'r Byd hyll serfyll fal,
A'i Newidiad anwadal;
Ynghanol prif ddigrifwch,
Daeth i'm blinaw, trymfraw trwch,
Gorfod im', a garwa fyd oedd,
Ymadaw, trist im' ydoedd,
A mynd o'm Gwlad, ffysgiad ffol
Athrwî, i dir dieithrol,
A synnu 'mysg *Saesoniaid*,
Goffin hyll, ac aflan haid.

30

Band gerwinol, didol dau
Gariad? toft yw y geiriau,
A gadaw Gwlad, gwiwdeg lon,
Gorwiw deg, *Geredigion*;

Eithr

Eithr garwach, faith tristach tro,
Digio 'Mun dêg im' yno.

Nid oes i mi, dwys yw myd

O'm hoywfro, am *Em* hyfryd,

O herwydd dirfawr hiraeth,

Ond caledi, cyni caeth.

Bwriais fy ngwallt, curwallt oedd,

Melyn, yngolwg miloedd,

A'r Wyneb, o drueni,

Gwaela modd, fy 'n gul i mi;

Y Llygaid, oedd gannaid gynt,

(Pwl i'm ydoedd) plwm ydynt,

A'r Ddwyfoch oeddynt gochiawn,

Yn ddi wrid yn dduoer iawn:

Myn Dyn mi euthum, Wen dêg,

Yn afluniaidd heb floneg;

Edwinais, ni 'm adwaenir,

Wr claw, yn y Deau dir.

O! 'r Eneth ddiwair, unig,

Feinwen dal, na ddal yn ddig;

Cofia gyfammod cyfion

Rhof a thi, heb fi na son:

O dois o'm Gwlad, ddiwad dda.

Mewn ámmwyll, i'r man yma;

Nid Gwraig, na Merch ardderchog,

Na Gwrach glaf, ac eurwych glog,

Na Morwyn fain, mirain fall,

Nag Arian, y drwg arall,

A wna i mi yn ddiau,

Diwagfaw wyf, dy gasâu,

Na throi 'mryd, gwyd eu gwaith,

O'th ddilyn, Eneth, eilwaith.

Na'm Cof da, ni wada' wir,

Funud oddiwrthyt, Feinir.

Geirwir wyf, garwr iefanc,
 O galon bur, lawngur langc,
 Yn wâr deg, oni roi di
 Dy Gymmod, Wen dêg, imi.
 Dy barabl mwyn digabl da,
 A'r gloyw synwyr glwys yna,
 A'th feirian brÿd Huan Haf,
 Dyna wna beñ am danaf!

80

Cywydd y BARD D COCH i'r
Cywydd diweddaf.

Y Carwr ieuangc, cywrain,
 A goeli Ferch ag ael fain?
 Pw dilyn mae hudoliaeth,
 Erchyll y swyn archoll faeth;
 Saeth enbyd, nid hyfryd hon,
 Braw oer goel, briwo'r galon.
 Clyw Reol, o frawdol fryd,
 Baun iownfarn, o ben Ynfyd:
 Na ddod ferch ar Ferch a fo,
 Gain ethawl yn gwenhieithio:
 E fedr Gwen, fun gymmen, gall,
 Gwawr iraid, garu arall,
 Er gwafgu, fyfrdanu dÿn,
 Dilys, a moli'r Delyn.
 Suwgr ei min, faig ar ei mant,
 Moerhus i Garwr methiant:
 E chwenych Gwen ychwaneg,
 Coflaid hardd, mewn cyfle teg:
 Pa ryfedd, hap oreuferch,
 Anghofio tôn Sion, a'i ferch?
 Ni cheir ffawd o chware ffwl,
 Lloer foddus, na'i llwyr feddwl;

10

20

Rhaid

Rhaid yw ymbi' yn filain,
 Gwasgwr hy, gwisgi yw rhain:
 Os o hirbell bu 'r cellwair,
 Mi wranta na ffynna 'r ffair:
 Dau ymadrodd da medrant,
 Llafaru er fynnu Sant;
 Hion eu gwedd, heno 'n gu,
 Edifarant y foru.

Cymmer galon, ymlonna,
 Diboen i ddoeth dybio 'n dda.
 Llawer Geneth feth y fydd,
 Glodus, o fewn y Gwledydd,
 Gan laned, gwn y leni,
 A hon, pwy bynnag yw hi.
 Os addfwyn y Forwyn fau,
 Gwaraidd, hawddgar ei geiriau,
 Diau *Olwen* daw eilwaith
 Yn dyner, a'i mwynder maith:
 Os digiodd, a chostogi,
 Di gei hedd; Duw gyda hi.

Cywydd i groesawu ei Frenkinol Uchelder,
 SIORS AUGUSTUS FFREDRIG, *Tywysog*
CYMRU, ar ei Enedigaeth, 12 Awst,
1762. o Waith y Bardd Coch.

YR Awen fwyn oreuwych,
 Y ddewis wawr, Dduwies wych;
 Cynnydd fy ngwir amcanion,
 A'm bryd heb ludded i'm bron;
 Er eilio, drwy reolaeth,
 Fy molawd hoff rwyddwawl ffraeth;

P'n T'wyfog ardderchog Ddyn,
Hap iawn rinwedd Pen Ronyn.

Croesaw, *SIOR*, i'th goror gain,

Briodol *Ynys Brydain*;

10

Pob Undeb gysondeb fydd,

Lyw anwyl, o lawenydd:

Gorfoledd rhyfedd y rhawg,

Manteifiawl am ein T'wysawg:

Cawfom D'wyfog er cyfur,

I fod yn gadarna Fur,

Teilwng, Lywydd, ein Talaith,

O *Fon* hyd ym *Mynwy* faith;

Maban Breiniol reolaeth,

Blaw Dduw fo'n llwyddo ei faeth.

20

Ei Hanfod mor barod bur,

Tadawl hil *Owen Tudur*,

Oedd Lywydd *Pen Mynydd Mon*,

Ag Wyr yn Aer y Gorpn.

Harri'r Seithfed, dywedir,

Hynaws oedd, mae hanes hir,

Rhyddid i'r *Cymru* rhoddawdd,

A hyn o'i Gariad yn hawdd;

Un ddefodol Reolaeth,

A'r *Saesn* heb gwynion gwnaeth;

30

Deilliawdd o hwn, dealler,

Ein T'wyfog Eneiniog Ner.

Efe gynnal dair Talaith,

Heb gilio, na chwyno chwaith;

Mal *Rhodri Mawr*, uwch glawr glyn,

Parthau holl *Gymru*'n perthyn:

Prydyddion, pur dueddiad,

Cerddorion, pob glewion Gwlad,

Eiliwch fawl, hylaw wych fodd,

Dawnus i'r Ion 'ordeiniodd

40

I ni

I ni D'wyfog diogel,
 A fai yn gywir i'w fel.
 Llwyddda S I O R, er lluddias haid,
 Taerion ystig Draeturlaid;
 Gyrr y *Ffrangcod* o'th Frodir,
 A chaniatâ chwynnu, y tir;
 Ymaith Alon estronaidd,
 Trwy wir gred, torrwr eu gwraidd,
 O *Frydain*, efrau adwyth,
 I *Ffraingc* mae'n addas eu ffrwyth. 50

Cynnydd yt', Dwyfog cainwedd,
 Mewn iechyd hyfryd a hedd.
 Hir bo'th Dad ar Deyrn-gadair,
 Dywedwn oll, di dwn air.

Ti ar ei ol, Freiniol fron,
 I gario 'r Bêl a'r Goron:
 Coron Nef ichwi hefyd,
 Oleu fodd, yn yr ail fyd.

Marwnad y Frenhines CAROLINA:
gan RISIART MORYS o Fon, LL.C.C.
 1737.

PRYDAIN, gywrain ei Goror,
 Gref ei Chaerau, Muriau Môr,
 A'i Gallu mawr; dy golled
 Yw cri holl Deyrnasoedd Cred!
 Duw unben, i'm Hawen i
 Ymadrodd dod, (da medri)

ganu athrist gwynion
 Gwledydd, a *Pbenmynydd* * *Mon*,
 Am *FRENHINES* gynnes gain,
 Puredig Synwyr *Prydain*;
CAROLINA, Wraig dda ddoeth,
 Urddol, garedig, eirddoeth,
 Och! am nad yw'n byw i'n byd,
 Gwaredd yr aeth i'r gweryd.

10

Y *BRENNHIN*, Lywydd breiniol,
 Sy gaeth, drwy hiraeth o'i hol;
 Ochain dwys na chae'n ei Dŷ
 Ei gu wiwlwys *Gywely*:

Syn yw ei Fawrhydi *SIO R*,

A'i Gangau'n gyfyng Gyngor, *Offspring*. 20

Er maint eu bri, yn criaw,
 Dduw Ner, gan fawr drymder draw!

Ei *Ddeiliaid* oll o'i cholli,

Taer y galarnadant hi:

Rhyfedd alaru hefyd,

A bair Rheolwyr y byd.

Y Doethwr a'r Ymdeithydd,

A grybwyll ei phwyll a'i ffydd,

A'i moesau diormesawl,

Enwoccaf, mwyaf ei mawl.

30

Miloedd a geir yn moli

O hyd, ei chynneddfau hi;

Bob amser llawer y lles,

O fron heini'r Frenhines:

Ei nawd a'i helusen oedd

Yn felys iawn i filoedd:

* *The native place and Seat of Owen Tudor, Grandfather of Henry VII. from whom the present Royal Family are descended.*

Y

Y Dyrfa 'mron ar derfyn,
Coffhânt a chwynant, och yn'!
Bythoedd yn anobeithiol,
Weled ei haelod o'i hol.

40

Ei *Gbreffydd*, llawn cynnydd caed,
Gwir awydd y *Goreuwaed*;
Un dydd, *Ysfaen* a'r *India*,
A'u Brenhin, a'i ddibrin dda,
Gwrthododd *; (gwelodd mai gwiw,
Ail *Elisa*, hael lwyfwiw,)
Ni ddae *Gauenn* i'w carennydd,
A pham? Ni lysa mo'i ffydd.

Hoffodd frig *Dysgedigion*,
A hyfryd ei bryd i'w bron;
Llafurgref ddwys ei *Llyfrgrawn*. (*Library in*
Yspys y dengys ei dawn: (*St. James's Park.*
Amddifad dysg i'n mysg mwy,
Ag abraiddd parch na gobrwy.

50

Meistres fwyn gynnes ar goedd,
A *Mammaeth* odiaeth ydoedd;
Goreu *Mam*, a'i geiriau mwyth*, *sweet, easy Address.*
I'w Theulu mawr a'i Thylwyth;
Ni welwyd llun anhunedd,
Un tro, yn gwywo mo'i gwedd.

60

Cyfynges Ddiwres dda-rol. *Mediatrix.*

Gair o'i phen gwyrar y ffol;
A rhesymmau gorau Gwŷr,
A fynnai *Ymrysonwyr*!

Partymen.

D'wedwn am ein *Ceidwades*, *Guardian of the Realm.*
Pan reolodd, llwyddodd lles;

* *She refused to marry the King of Spain, on account of his Religion, in Imitation of Queen Elizabeth.*

Cyfiawnder tyner tani,
Gemmau y Nef, a gaem ni. 68

O Dduw, am ein *Gwyl Ddewi!*

Y Dydd bwn oedd ei Dydd hi, *St. David's Day*
Pennodol friol Seren *her Birth-day.*

Duw, a Haul ein *Dewi* hen.

Gwych oedd yn *Llundain* y gwawl,

Gan hynny yn genhinawl,

Mewn mann yr *ben Frutaniaid*,

Yn dorfoedd, gantoedd, a gaid,

Yn yfed Medd, a gwledda,

Glân Gymdeithion, dynion da;

A'r holl Lu yn clymmu clod

Fedrusaidd, beraidd, barod, 80

Yn glau i'r Teidian tudawl,

A mwyn ymbyngcient eu mawl.

Duwiol weithredoedd *Dewi*

Ein Ner, a grybwyllem ni;

A gwyrthiau enwog *Arthur*,

Blaenorion dynion mal dur;

A Geiriau dwys, mwys, moesawl,

Taliesin, Myrddin, a'u mawl. *Mystical Sayings.*

Yfed iechyd llawnfryd llu,

Dilyth *Frenbinol Deulu*, 90

Llef pob bron, heb galon gau,

Mawrwaedd, yn figlo'r muriau!

Cwyno yn oer, canu'n iach,

Heb allu, fy raid bellach,

Ein rhodres aeth yn rhydrwm,

Ein diddanwch tristwch trwm!

Gwywyd, anafwyd o nen,

Y gain hynod *Genbinen*,

Ei harddliw, garddliw gwyrddlas,

Llwyd y ceir, â lliw du cas! 100

Y † *Neuadd fawr*, anniddan,
 A fwn Côr, a seinio Cân!
 Ochain, nid llawenychu,
 Sy raid i'r Pencerddiaid cu;
 Gwadu o hyd gwedi hyn,
 I'w dwylaw'r *Crawth* a'r *Delyn*;
 Rhyndod, a garw fyndod fydd,
 Yn difa *Meibion Dafydd*! *
 Edrych i lawr, Dduw mawr mau,
 O Nefoedd ar anafau;
 Gwel oerlef a galarloes
 Mawr rwyfsg yn diddymmu'r Oes.
 O Brynwr, dod i'n Brenhin
 Hir einioes, ddi loes, a'i lin;
 A rho ini byth o'r rhain,
 Yn *Frawdŵyr* † *Gorsedd Frydain*:
 A phar amddiffyn y ffydd,
 Yn gryfa, rhag Coel grefydd,
 Hen *Unben Rhufain*, enbyd,
 O do i do, tra bo byd.

110

The Pope.

120

† *The great Hall for the annual Welsh Feast.** *The Harpers, Sons of David.*† *Judges on the Throne of Britain.*

D I W E D D.

CYMRY MWYNION,

Dyma'r LLYFR CYNTAF a'r a elwir,

Diddanwch Teuluaidd,

Yn dyfod i'ch plith yn ol fy addewid i,

Yr hwn nid yw'n cynwys ond GWAITH
Beirdd Mon yn unig.

O herwydd bod genyf mewn Llaw ychwaneg o GANIADAU nag a gynhwyfai'r *Llyfr hwn*; mae ail *Lyfr* i ddyfod allan o Waith *Beirdd Dinbych, Meirion*, ac eraill.

A'i Bris a fydd *Swllt* yn ei Bapyr glas,
a *Deunaw* yn rhwym.

Y Cynorthwywyr i dalu *Cwecheiniog* ymlaenllaw, a'r gweddill pan dderbyniont y *Llyfr*.

Yr hwn a gyflwynir i'ch mysgr mewn byr
o amser,

Gan eich ufudd Wafanaethwr HUW JONES o
Langwm, Cyfaill Cymdeithas y
CYMMRODORION,

Yn LLUNDAIN.

